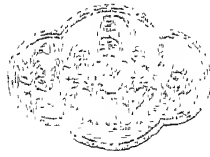
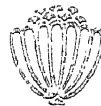

శ్రీ శివపురాణము

శ్రీ ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరకవి

శ్రీ శంకరమంత్రోపదేశసత్కారాది బిరుదాంచితులును శాస్త్రులుగారు

బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రులవారిచే

పరిష్కృతము

ద్వితీయ ముద్రణము . ౧౦౦౦ ప్రతులు

నెం. ౧౩౬, మార్కెట్టు వీధి . సికింద్రాబాదు

ఓరియంటల్ ప్రెస్ నందు ముద్రితము

 1947 [వెల రు. ౧౦ లు

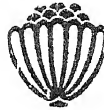

శ్రీ శివాభ్యాన్నమః

శ్రీ శివపురాణము

శ్రీ ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరకవి

విరచితము

శ్రీ కింకవీంద్రఘటాపంచాననేత్యాది బిరుదాంచితులును శతావధానులు నగు

బ్రహ్మశ్రీ వెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రులవారిచేఁ

పరిష్కృతము

మొదటి కూర్పు - 500 ప్రతులు

నెం. 6583, మార్కెట్టు వీధి - సికింద్రాబాదు

ఓరియంటల్ ప్రెస్ నందు ముద్రితము

1947

[వెల రు. ౧౦ లు

క. శంకరుని౯ శాంకరిని౯
శాంకరిని౯ విఘ్ననాథు, శైలాదిని ని
శ్శంక౯ గొలిచిన వారికి
సంకటములు తొలఁగు సకల, సౌఖ్యము లమరు౯.

ము॥ నా॥

బును, నీతొమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్ముఁ హరి న్నమ్మి స
జ్జనుఁడై యుండుట భద్ర మంచుఁ దలఁతున్ సత్యంబు దైత్యోత్తమా!
(భాగవతము)

క. శ్రవణమును కీర్తనంబునుస్మరణసేవనములును దాస్యమునునర్చనయునువంద
నమును,సఖ్యంబు.సాత్మార్పణమును ననెడు,నవవిధాంగములుండితనర్చుభక్తి.
[శివపురాణము 94 పేజీ]

ఇది సామాన్యము.

సీ. శీతాంశుధరు నెంచు చిత్తంబుచిత్తంబు । భవుపనుర్చన చేయు పాణిపాణి.
... ...

సీ. పరమశివార్చనాపదవి నొందఁగ లేని । యిక్కగా దది పాఁపడొక్కగాని
... ... (శి. పు. 214, 215 పే.)

ఈ పద్యములు పూర్తిగా ప్రహ్లాదచరిత్రలోనివి. పార్వతీదేవి సరిగా రుక్మిణీదేవి వలెనే మాటాడును.

కం. పంచాననధన మగు నన్ । గొంచక యొండెవఁడు పెండ్లిగొనఁగలఁ డంబా!
పంచాననధనము నిలన్ । వంచకమతి యొక్కనక్క వడయునె యెందున్.
(శి. పు. 274 పే.)

ఉ. శ్రీయుతమూర్తి! యోపురుషసింహమ! సింహముపాలిసొమ్ము గో
మాయువు కోరినట్లు మదమత్తుఁడు చైద్యుఁడు... (భాగవతము.)

క. భూషణములు శ్రుతులకు-పరి । పోషణములు దృఢవికాసభోధాగతి కా
శ్లేషణములు సుఖసిద్ధికి । తోషణములు మదికి నీమృదులభాషణముల్.
(శి. పు. 310 పే.)

మ. పొలఁతుల్ మాయలమారు లెంతయును నప్పూబోఁడు లున్నట్టిచో
చెలిమిన్ జేరఁగరాదు బ్రహ్మనయినన్ హేలావిశేషంబునన్
కలఁతంబుచ్చి యలంత్రు గిత్తవలె లోగంజేతు రవ్వారియ
త్తలపుల్ క్రూరము లుల్లముల్ విసము నిర్దాక్షిణ్యలీనాత్మకల్ . (శి.పు.226 పే.)

మ. తలఁపుల్ చిచ్చులు మాట లుజ్జ్వలసుధాధారల్ ప్రియుండైన పూ
విలుతున్ మెచ్చర యన్యునిన్ వలతురే విశ్వాసముల్ లేదు క్రూ

రలు తోడుక బతినైన చంపుదు రధర్మల్ నిర్దయల్ చంచలల్
వెలయాం (డెక్కడ! వారి వేడబము లా వేదాంతసూక్తంబులా!

(భాగ. స్కం. 9)

ఈరచనలోని సామ్యము చూచునది. మఱియు శ్రీనాథుని పోకడలు.

సీ. పరుగిడు నేఁటిటి పశ్చిమరవిభుజాడ! కృష్ణవేణి సరోజకిసలపాణి (శి. పు. 529 పే.)
సీ. ప్రవహించు నేఁటిపశ్చిమప్రాకారి మొరసి గంగమ్మసాగరముకొమ్మ (కా. ఖం.)
క. కిగ్గాడి దైత్యుఁ డీశం! డెగ్గనకయె......... (శి. పు. 452 పే.)

ఈ కిగ్గాడిశబ్దము పింగళి సూరన్నగారిది.

మఱి తిక్కన్నగారి పోకడ:—

చ. అలతులఁబోదురే గురుఁడు నర్ఘ్రధునీతనుజుండు చివ్వకో
నలిగిన కిరిటోర్విఁగల యాజనిసుం డెవఁ డల్లకర్ణుఁడుక
బలియుఁడు ద్రోణజుండు పరిపంథివిదారణధీరుఁ డట్టివా
రల గెలుపొందువారలె పురద్విషుసాయము లేక పాండవుల్! (శి. పు. 513 పే.)

ఈకవి యెన్ని మార్గములనైన పోఁగలఁడు. ప్రౌఢమార్గమునసంచరింపఁగలఁడు అని కొన్ని తక్కువ రచనలవంక పోడని లేదు. అల్పములైన యమకములు, శ్లేషల యందు గూడ తన మనస్సును జొప్పించును ఈ చేమకూర వెంకన్న ననుసరించిన యమకములు చూడుడు,

క. గంగావతరణమునకే, గంగాఁ దగ దెవరు కొంత కాలం బిటు లా
గంగావలె తేఁడపడ, గంగా శిక్షించునాజ్ఞ గడచినవారిక. [శి.పు.164]

క. లేమావివిరులతూపుల, లేమా! మన మెదిరి గెలువలే మార్తిబడక
లేమామరు నేలఁగ నా, లేమాకులజొంపములఁ గలియఁ గన్గొనుమా!

(శి. పు. 360 పే.)

క. గంగా! మాకలుషము లడ, గంగా పొనరింపు మమ్మ! కారుణ్యమెసం
గంగా నీసరిధునికలు, గంగా విన మెందునిజము కంజాతముఖీ!

(శి. పు. 674 పే.)

మఱి శ్లేష:—

గీ. చక్రదుఃఖాపహుండైన సత్సుమగ్రి, వసువును హరించినను గురువనితఁ జెంది
ననుగ వలయోఁదిరవరియించెనుగల్గాము, కాముకులుగాంతు రేయెందుఁ గల్మషములు.

(శి. పు. 344 పే.)

ఈ చూపించిన యుదాహరణలవలనయీకవి యెంతమందికవుల ననుకరించినను నీయన యభిమానము పోతన్నగారియందె యెక్కువ. చివరకు దన వంశవర్ణనము చేయుచు,

సీ. ఎవ్వానిశుభనామ మేప్రొద్దు నుడివిన, జనులకు పాపసంచయముతొలఁగు.

(శి. పు. 6 పే.)

ఈరీతిగా నెన్నియేనియుఁ జూపింపవచ్చును. ఇది పూర్వకవుల వాక్ప్రయోగ దక్షత. ఈమహాపురాణమునందున్న గుణము లన్నియు చిట్టాగా వ్రాసిచూపించను గాని యొకొక్కగుణమున కొకటిరెం డుదాహరణములుగా చూపింతును.

<u>శబ్దప్రయోగౌచిత్యము :</u>

గీ. ఎంత యేనియు శుశ్రూష హెచ్చుచుండె, చెప్పుమిప్పుడు కృపతోడ శివునితత్త్వము

... ... (శి. పు. 9 పే)

ఇందలి శుశ్రూషాశబ్దము వ్యుత్పత్త్యర్థములో నెంత యందముగా నున్నది !

గీ. చారుకస్తూరి కాగరుచందనాను, లేపనసుగంధబంధురాటోపమెసఁగు
వాఁడురుచిరతరామూల్యవస్త్రయుగ్మ, కలితుఁడగువాఁడుశంభుండు కాంచఁబడియె

(శి. పు. 278 పే)

ఇందు 'కాంచఁబడియె' నన్న ప్రయోగము మిక్కిలి యుచితముగా నున్నది. దీని యౌచిత్యము కథలో నున్నది. మేనక తన కూఁతును పార్వతిని శివున కీయ నన్నది ; అతఁడు పిచ్చిబికారి యని. చివరకు విష్ణువు పోయి శివునిఁ బ్రార్థించి ప్రసన్నునిఁ జేసుకొనెను. అప్పుడు మేనక వచ్చి చూచెను. ఇంత యందగాఁడైన శివుఁ డామెచేఁ జూడఁబడెను. ఇందు శివునియొక్క పరమేశ్వరత్వము వ్యంగ్య మగుచున్నది.

కవి పూర్వకవుల నింత యనుసరించుటచేత నాయన కొక స్వతస్సిద్ధమైన రచన లేదనికాదు. ఎచ్చటెచ్చటనో వారియందలి గౌరవముచేఁ బూర్వకవుల ననుసరించుటేగాని,కవి సహజముగాఁ దన ప్రత్యేకమైన పలుకుబడికలవాఁడు. ఈపలుకుబడి గ్రంథమందంతటను గలదు. సమర్థులైన సర్వకవులకు: ప్రవాహముగా తాము చేయు రచనయొక్క సాంతత్యముయొక్క సామాన్యదశ సర్వత్ర కనుపట్టుచుండఁగా నొక్కొక్కచోట నా సాంతత్యములోనుండి కొన్ని విశేషములు పర్వతమునందు

శృంగములవలె భాసించుచుండును. ఇట్టి ఘట్టములవలన ప్రతి మహాకవిరచనయు నొక గౌరవాధిక్యము సంపాదించుకొనును. అట్టి ఘట్టములు కొన్ని చూపించెదను.

శా. వినవే బుత్త్రిక! శైవతత్త్వమును విశ్వాద్యుండు పద్మేక్షణుం
డేనున్ నిక్క మెఱుంగఁ జాల మిఁక నెట్లే నర్కునిన్ దీపము
ల్లోనిప్పట్ల నెఱుంగఁ జెప్పెదను విన్మీ! నాదు వైదుష్యవి
జ్ఞానశ్రీపరిమాణ మెంతవఱ కొజ్జం జేసి రంజించునో! (శి. పు. 20 పే)

పద్యరచన స్వతంత్రమైన పలుకుబడిలోనుండి పుట్టినది. "ఒజ్జం జేసి రంజించునో" యన్నమాట పలుకుబడిలోని ప్రౌఢి కుదాహరణము.

ఉ. కోరుము నీదు వాంఛితము కోమలి! నే నొడఁగూర్తు నంచుద
వ్వారయ కేను బల్కితి... [శి. పు. 174 పే]

దూర మాలోచింపక యనుటకు దవ్వారయ కనుటలోఁగొంత ప్రౌఢి కలదు.

శా. అవ్రజాంగుఁడు పద్మజున్ గని మహాహర్షంబునన్ మ్రొక్కి నా
నా వేదోక్తుల సన్నుతుల్ సలిపి వాజ్నాథా! మదీయాంగనా
భావారూఢునిఁ బుత్రు నిమ్ము...... [శి. పు. 174 పే.]

' మదీయాంగనాభావారూఢునిఁ బుత్త్రిని ' మ్మనుటలో భావగాంభీర్యమును జూడుఁడు!

లయగ్రాహి॥

కొండ లెలు కొంది ధృతిఁ జెంది సురబృందముల
నుం దురమునం దెదిరి మ్రందిరి కడంకన్ [శి. పు. ౭౫ పే]

ఇది తారకాసురకుమారుల యుద్ధము ఈయుద్ధభాగములో లయగ్రాహి యింత సుకుమారముగా వ్రాయుట శైలిలో నొక మృదువైన పాక మేర్పడినవాఁడుగాని వ్రాయలేఁడు.

చికురముల వర్ణన: —

గీ. నమ్మకము లైన నీలరత్నమ్ములో ఘ
నమ్ములో తుమ్మెదలొ చికురమ్ము లొక్కొ!

రత్నములు నమ్మక మైన వనుట యెంత చక్కనిమాట! అన్నిటికంటె నపూర్వ మైనశక్తి యీక్రింది పద్యములయందుఁ గన్పించుచున్నది. త్రిపురాసురులు చేసెడి దుండగములు దేవతలు బ్రహ్మతోఁ జెప్పుకొనుచుండిరి,

ఉ. పొ్రద్దు కడుఁ జడిఁబుడమి బోర్లగిలుఁ బురము ల్గనంబడఁ
హద్దును దప్పి తారలు హిమాంశుఁడు దాఁగుచు దిర్గుచుండు రే
సుద్దియు లేక బిక్కవడి చూచుచు నుండు జముండు మేటి యా
పద్దశఁ గద్దుచుంటి మిది పద్మభవా! కనరాదె నీకిటుల్ .

చ. ఎపుడొ దివంబు పైఁబడి సురేశులతో నిసుమం బొనర్తు ర
ష్టపుకును దేఱి చూచి కడు నబ్బుర మొందుచు దిబ్బ సేతు మం
చపకృతు లాడి పోవుదురు హా! యిఁక నేమి యొనర్తు మిత్తరిఁ
దెపదెపలాడు మామదుల! దీనతఁదీర్పు మనుగ్రహమ్మునన్॥

(శి.పు.402 పే)

ఈపద్యములలోని వర్ణన యేపూర్వకవులును జేసినది కాదు. మీస్వర్గమంతయు బూడిద చేయుదుము, దిబ్బ జేయుదుము అనుటలో నున్న యౌచిత్యము చెప్పరాకుండ నున్నది. ఈమాటలయందు దానవాదులయొక్క మాత్సర్యము పరమరమ్యమైన వ్యంగ్యభూత మైనది. ఇందు రసము చిప్పిలు చున్నది. మొదటిపద్యమిక్కిలి చిత్రముగా నున్నది. ఈరచన మహాకవులు మాత్రమే చేయఁగలరు. సామాన్యులు చేయలేరు. ఇది యంతయు నీకవియొక్క స్వతంత్రావాపదూకత్వము .

లోకోక్తిసంగ్రహము :—

లోకోక్తిసంగ్రహమునం దీకవి యందె వేసిన చేయి. లోకోక్తిసంగ్రహణమునందే కాదు, లోకసంగ్రహణమునందును గొప్ప ప్రతిభాశాలి. కుబేరునిచరిత్రలో గుణనిధి హద్దు మీరి ప్రవర్తించుచుండెను. ఈకథ కాశీఖండములో శ్రీనాథుఁడు గూడ వ్రాసెను. ఈరెండు రచనల పోలిక తర్వాత వ్రాసెదను. ఈగుణనిధి 'చూపుల గుఱ్ఱమువలె నతఁ డేపు మెయిఁ బెరుగుచుండె' నఁట! ఈ పురాణమున ఈ చూపుల గుఱ్ఱమువంటి లోకములోని వాడుకమాట లెన్ని కావలసిననన్ని యున్నవి. ఇంక లోకసంగ్రహణముం జూడుఁడు. కుమారఖండములో రెల్లుతోటలోఁ బెరిగిన కుమారస్వామిని దీసికొని రమ్మనిశివుఁడు ప్రమథగణములతోనందీశ్వరునిబంపించెను వారు వచ్చుచుండఁగాఁ గృత్తికలు వచ్చి కొడుకుతోఁ జెప్పికొనిరి. కొడు కైన కార్తికేయుఁడు మీకు భయము లేదని చెప్పును. ఈఘట్టమిక్కిలి రమ్యముగా నున్నది. అనఁగా,లోకసహజత్వము కొట్టవచ్చిన ట్లున్నది.

మఱియు, విఘ్నేశ్వరసృష్టి, శివవినాయకులయుద్ధము, శివునకుఁబార్వతియందలి

ప్రేమ, మఱలఁ దన పట్టుదల, వినాయకుని తల తెగిపోయినతరువాతపడ్డదుఃఖము, ఇవి యన్నియు లోకసంగ్రహణమునకుఁ బరమోదాహరణములు. ఈగ్రంథ మంతయు లోకానుభవము గల్గిన రచన గాని వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిరచన కాదు.

ఆంధ్రభాషాపాటవము : —

ఈకవి సంస్కృతాంధ్రశబ్దములు సహస్రములు లక్షలు తెలిసినవాఁడు. ఏయే కవులో యెచ్చటెచ్చటో ప్రయోగించిన రమ్యములైన తెలుఁగు శబ్దముల నన్నిటిని దెచ్చి వాడును. అనేకరూపములు వాడును. మోసమునకు మోస యను రూప మున్నది. తిక్కన్నగారు వాడిరి. ఈకవియు దానిని వాడెను.

సంస్కృతము : —

తెలుఁగుకవులు సంస్కృతసమాసములు గూర్చుటలో సులభార్థము సులభగ్రథనము చేయవచ్చును. అట్లుగాక, అర్థవత్తుగా, తార్కికసంబద్ధముగా సమాసగ్రథనము చేయుట యొక ప్రతిభాలక్షణము

ఉ. కన్నెను గాంచి యచ్చెరువుఁ గాంచి మునీంద్రుఁడు మన్మథాస్త్రసం
పన్నమనమ్మతో నృపతివర్యున కిట్లనె... (శి. పు. 13 పే)

ఇచటి "మన్మథాస్త్రసంపన్నమనమ్మ"అన్నసమాసము ఇందాకటి"మదీయాంగనాభావారూఢుని"అన్న సమాసము వంటిది. ఒక విలక్షణ మైన భావము గర్భమునందుఁ గల కూర్పు. ఇట్టి సమాసములు చేయుటకుఁగవికిఁ బ్రతిభ కావలయును.

తెలుఁగులు : —

క. గెల పండిన యనటుల జొబ్బిలు పానకములఁ దనర్చు విరివగు నెమ్మా
వులఁ బండ్ల మెక్కి యుక్కునఁ జెలఁగి వదరఁ జేసె రామచిల్కలదండుల్
[శి. పు. 73 పే]

సీ. సంజ కెంజాయల జానగు చందురు... (శి. పు. 90 పే)

సీ. ఎలమావులును, నిమ్మ, లీత, చిట్టీతలు... [శి. పు. 117 పే]

ఇట్లనేకపద్యములు అచ్చతెనుఁగుతనమునే వెలయించు కొనుచుండును.

ఉ. ......భీతచిత్తులై
ఎప్పటి కప్పుడే గడప నెంతురు కాలము కంజసంభవా!

ఈరీతిగా లోకసంగ్రహణము, తెలుఁగుపలుకుబడి, తెలుగుమాటల సమృద్ధి కూలంకషముగా నున్న రచన యిది.

వేదపరమార్థత : —

ఈగ్రంథ మంతయు వైదికార్థములనే చెప్పును. కాని, యొకమహావిషయమును జెప్పఁదలఁచితిని. తారకుని చేత దెబ్బలుఁ తిని కుమారస్వామి మూర్ఛ పోయెను.

గీ. స్కందుఁ డద్దాన మూర్ఛిల్లి క్షణములోన
ఋషిగణస్తూయమానుఁడై యెఱుక చెంది [శి.పు. 350 పే]

మూర్ఛపడిన స్వామి ఋషిస్తోత్రములచేత మేల్కొనె ననుట శివతత్త్వస్ఫూర్తి మద్వాక్యము.

శిల్పము : —

శిల్పమన్న శబ్దమున కర్థమిదమిత్థమని చెప్పుటకు వీలులేదు. లోకోత్తర సౌందర్య మెచ్చట పొడసూపునో యది శిల్ప మని చెప్పవచ్చును. కథను జెప్పుటలోఁ గ్రొత్త రకముగాఁ జెప్పుట గొప్ప శిల్ప మని నాయుద్దేశ్యము. ఆంధ్రవాఙ్మయములో కథా కథనరమ్యత పలుమంది పలురకములుగాఁ జూపించిరి. ఈ కవి కొన్ని చోట్ల కథను జెప్పుటలో రమ్యతనే చూపించెను.

చివరకు శివుఁడు పార్వతి నంగీకరించెను. దివ్యస్త్రీలు పరిహాసము చేసిరి. అంత నిందిర యిట్లనియె, సావిత్రియిట్లనియె, అదితియిట్లనియె, ఆ వెంటజాహ్నవియిట్లనియె, నిట్లు దేవతాస్త్రీ లందఱు తలాయొకమాట యనిరి. ఇవి చిన్న చిన్న వచనములు. వారందరన్నమాటలు పద్యములు. ఈ రచనవలన పెండ్లిసంబర మంతయు, పరిహాస మంతయు, పెండ్లికొడుకుతో ముత్తైదువలాడు ముచ్చటలే వ్యంగ్యభూతములై కథా ఘట్టము పరమసౌందర్య మనిపించుకొన్నది. వారట్లనిరి; వీరిట్లనిరి, అని వచనములు వ్రాసి, యన్నమాటలు పద్యములుగా వ్రాయుట, పోతన్నగారి భాగవతములోని యొక రచనాపద్ధతి. ఈ రచనాపద్ధతిని ప్రస్తుతమున నీ సౌందర్యోత్పాదనకై విని యోగ పరచుట యీ కవియొక్క ప్రతిభ. మరల నీ రచనాపద్ధతినే శివుఁడు తన వీర్య మేమైనదని, వెదకుటలో జూపించెను. శ్వేతాద్రివాయుస్వర్ణదీవసుమత్యాదులు కుమారునికథఁ జెప్పుదురు. అచటఁగూడ నీ సౌందర్య మున్నది,

ధ్వనులు :—

ధ్వనియన్న శబ్దమే విచిత్రమైన యర్థముగలది. సుకవిరచనలో రస మెప్పుడును వ్యజ్యమాన మగుచునే యుండును. కాని యల్పాల్పధ్వనులు, వస్తుకృతవస్తువులు, శబ్దగతాదులు ప్రత్యేకముగా నుండఁ గొందఱు పండితులు వానినే చూచి యదియే

ధ్వనిముద్రచనాకావ్య మనుకొందురు. శబ్దగతము లైన మఱికొన్ని వ్యంగ్యములు చూడుఁడు.

గీ. అరయ నాధారశూన్యమా నాకసంబు నందు తెక్కలు లేని నాడెంద మనెడు
పులు గెగురుచుండె నద్దాని భూరిదయను నరసి ప్రోచునుగాత చంద్రార్థమౌళి
(శి. పు. 211 పే)

ఈవాక్యము పార్వతి సప్తర్షులతో నన్నది. ఇది యలంకారకృతవస్తుధ్వని. రూపకాలంకారముచేత జీవుఁడు, ఇది శైవము కనుక నీజీవుని రక్షించుపరమేశ్వరుఁడు వ్యంగ్యభూతు లగుచున్నారు.

కం. కందర్పారికిఁ గన్నియ, నుండానము జేయఁ బూనను జూడి! ఋషిసం
క్రందనులు మీర లెఱుఁగని చందము లే దరసి చెపుడు చదురెది యేనిన్.
(శి.పు. 240 పే)

శివునకుఁ గూతు నీయ నన్న హిమవంతుఁడు చెప్పిన మాట లివి. 'పిల్లను నే నీయను' ఈవాక్యములోని రెండు నుకారములు ద్వితీయచరణములో యతిస్థానమం దుంచుటచేతఁ బ్రధమనుకారముమీఁది సముచ్చయముచేత హిమవంతునియనిష్టము వసిష్ఠాదులయం దతనికిఁ గలగౌరవము వ్యజ్యమానము లగుచున్నవి. ఇది సముచ్చయగతమై ధ్వని భాసించుట.

కం. బాగుగ బాగుగ నడిగితి వోగుణనిధి! వామదేవ! యున్నతభావా!
(శి.పు. 697 పే)

వామదేవుఁడు కుమారస్వామినిఁ బ్రణవార్థ ముపదేశింపుమనియడిగెను. ఆహా! ఎంత చక్కని ప్రశ్న యడిగినా డని కుమారుని యానందము. 'బాగుగ బాగుగ' నన్న వీప్స చేత నీయానందము ధ్వనిత మగుచున్నది.

ఇమిడిక : —

మ. హిమశైలేంద్రుఁడు మేనకన్ జనకరాజేంద్రుండు ధన్యన్ వణి
క్పుమనుండౌ వృషభానుఁ డంతిమను మెచ్చన్ మీఱఁ బెండ్లాడ మ్మీ
కుమ యున్, సీతయు, రాధయున్ మగ్రిముగా నుత్పన్నలై శర్వ, న
ర్యమవంశ్యుం డగు రాముఁ, గృష్ణుని వివాహం బాడువా రిమ్మహిన్.

పాకము : —

చ. అరుణమరీచి యంత నుదయాచలపీఠము నెక్కి పర్వతే
స్ఫురదసమానమంజుకరపుంజములన్ వెలయించి యూర్ధ్వని

స్ఫురదమలాంశుజాలముల శైలవరోన్నతశృంగపల్వలాం
తరవళినాళిఁ గూడఁ బ్రమదమ్మునఁ బూయఁగఁ జేసె వాసిగన్.

<u>ఆధునికత</u> : —

ఈకవి భావముల యందును, శబ్దములు స్వీకరించుట యందును గూడఁ జాల నాధునికుఁడు.

సీ. కాలపూరుషుఁడు రంగచ్ఛంద్రయంత్రంబునుండి దార్చిన వరిపిండి యనఁగ

ఇది వెన్నెలవర్ణన. పిండిమరతోఁ బోలిక. ఇట్టివి చాల గలవు. నాగా. డచ్చీలు నౌకరు, తంటా, డాబులు, ఇటువంటి శబ్దములు యథేచ్ఛముగా వాడును.

సహాయము, యథార్థము, అనుకూలము ఈశబ్దములు సాహాయ్యము, యాథార్థ్యము, ఆనుకూల్యము అన్నరూపములకు బదులు తెలుఁగుకవులు యథేచ్ఛముగా వాడిరి. ఈకవియు వాడెను. నన్నయ్యగారు "అనుకూలవతి" అనుశబ్దము వాడెను, ఒకాయన ఆనుకూల్యవతి యని యుండవలె ననె నఁట! ఆనుకూల్యవతి యన్నశబ్దమున కనుకూలవతి యన్న యర్థమే రాదేమో! లోకములో ననుకూలవతియనియే వాడెదరు. తెలుఁగుకవులది యిది యొక ప్రత్యేకసంప్రదాయము. వీరికి సర్వత్ర పాణినీయము పట్టదు. కొందఱు పూర్వాంధ్రకవుల సమాసములలోఁ బాణినీయము ప్రకారము విగ్రహము కుదురదు. ఈసంప్రదాయముయొక్క ప్రత్యేకత తెలియని వారికిఁ జాల తప్పులుగాఁ గన్పించును.

తల్లురు, సెల్వు ఈశబ్దములలోని యల్లోపముగూడఁ జాలమంది చేసినదే.

నే నింతవఱకు శచ్ఛముగా గుణములే చెప్పి యీకవినిబొగడుచున్నా ననుకొందురేమో! అందందుఁబొరపాట్లును గలవు. "ప్రమాదో ధీమతా మపిః" ఇంత గ్రంథము వ్రాసి, యిన్ని పోకడలు పోయి, యిన్ని శబ్దముల సుష్ఠుస్వరూపము తెలిసిన యీకవియొక్క గ్రంథములో స్ఖాలిత్యములు కనిపించినచో నవిప్రమాదపతితములనుకొనక తప్పదు. ఈకవియే,

శా. ఎందెందేనియు భ్రాంతిహేతుకముగా నే దేని దోసం గుండుటో
ప్పం దదజ్ఞేంద్రుల కేని యంతనె యెటుల్ పోనోపు సర్వంకషా
స్పందప్రోద్ధతభారతీరుచిరశుంభద్గుంభసంరంభముల్

అని వ్రాసెను. అట్టి భ్రాంతిమూలకములు నాకుఁ దోచినవి కొన్ని వ్రాయుదును. ఈ శబ్దస్వరూపనిర్ణయమున నాకే భయము. పరునిది భ్రాంతియనుకొన్నవానిదే భ్రాంతి కావచ్చును.

*1 గోత్రగ్రామణీట్స్ఫూర్తి — గ్రామణీ + ఈట్ — ఈ రెండును శ్రేష్ఠవాచకములే.

2 సఖురాండ్రు — ఈరూపము చేయవచ్చునో చేయకూడదో తెలియదు.

3 బాలుఁడ నేన చాలు వేల్మిడిఁ గనుగొంచుచుండుఁడు — బాలుఁడ నేన చాలుదుఁ - అనవలయునేమో.

4 నాతో వాదా యను — ఈతృతీయావిభక్తిప్రత్యయమునకు హ్రస్వము రాదు.

5 నాదు గుణములందుఁ బ్రాముఖ్యతం జెంది — తద్ధితమీఁదఁ దద్ధితఁ జేయఁ గూడదు.

ఈ చూపించినవాని స్వరూపమువలననే యివి ప్రమాదపతితములని తెలియగలవు. ఇంత గ్రంథము వ్రాసికొనుచుఁ బోవునపుడు సహస్రాక్షునకైనను బొర

---

*1. గోత్రగ్రామణీట్స్ఫూర్తి -- ఇట్టివి -- గిరివరేశ్వరతనూజారణవినోదంబు సలిపె నిర్జరులు పొగడ- ఇత్యాదులు పెక్కులు మహాకవి ప్రయోగములు సులభములు.

2. సఖురాండ్రు -- అహోబలపండితీయము "ఇతాంజ సః కిశ్చ --! (శబ్దానుశాసనము) ఈ దంతాక్కృవిధానార్థ మిదం సూత్రం - ... సఖుఁడు సంబంధి శిష్యుండు సవ్యసాచి ఇతి భారత భీష్మపర్వ వచనే సఖియు ఇత్యేవపాఠ స్సాధుః -- అసమాసే -- అకారాంతత్వాభావాత్ - సమాసే మత్సఖుఁడు ఇత్యేవం రూపం (పాణినీయము) రాజాహస్సఖిభ్యష్టచ్ -- ఇతి సమాసాంత విధానాత్" అని వ్రాసిన ఆంధ్రవ్యాకరణ భాష్యకారుఁ డహోబలపండితుఁ డావెంటనే - సహ ఖేన వర్తత ఇతి సఖః -- ఇతి వ్యుత్పత్త్యా వా అకారాంతత్వాన్నిర్వాహః -- యని వ్యుత్పత్తిభేదముచే అకారాంతసఖ శబ్దము నిరూపించినాఁడు. ఇపు డకారాంతసఖ శబ్దమునకు - దాన్తార్థేత ఉదపిరః - అను శబ్దానుశాసనసూత్రమునఁగాని - బాలవ్యాకరణ సంధిపరిచ్ఛేదములోని 37వ సూత్రముచే గాని నిర్వివాదముగ సఖురాలు, సఖురాండ్రు రూపములు సిద్ధించును.

3. బాలుఁడ నేన చాలు - చాలుదుఁ - అని యనవలెననుటకు - శక్తః అను పదార్థవివక్షలోఁ దనుఁగున శక్తుఁడను, చాలుదును అని యనవలెను. ఇట నట్టిభావము కాదు. ఇఁక అలమిత్యవ్యయార్థ వివక్షయందు - నేను చాలు నీవేటికి యని చెప్పుట దోసఁగు కాదేమో!

తక్కినవి రెండును భ్రామాదికములే. సవరణలు.

4. నీకు వాదా యను.

5. ప్రాముఖ్యమున్ జెంది.

ము. నా.

పాటులు పడకతప్పవు. ఇంతమాత్రముననే 'భారతీరుచిరశుంభద్దుంభసంరంభముల్ ఎట్లు పోనోవును?

ఈ కవియు నేనును నేక గురుపాద రేణువులము.

క. వ్యాకరణ మొకట్రోవ మ,హాకవు లొకత్రోవ కోశముఖ లొకత్రో
వై కన్పట్టెడునీభా,షాకావ్యమ్ములను దరచు చదివినఁగోలఁదిన్.

చ. తెనుగునకున్న వ్యాకరణదీపము చిన్నది. .... (తి॥ వెం॥ కవులు.)

మేము తిరుపతి వెంకటేశ్వరుల శిష్యులము. మాసాంప్రదాయము వారిది. శబ్దప్రయోగమునందు, శబ్ద స్వరూపసిద్ధియందు, మాకు లోకము ప్రమాణము. మాకును శ్రీగిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారి వాదమునకును చాల దగ్గర సంబంధము.

ఏవంవిధకవితారచనాబహుగుణపతిష్ఠుఁడైన యీకవి యీ శివపురాణము వ్రాయుట కెంతయుఁ దగినవాఁడు.

పురాణము పంచలక్షణి, పంచలక్షణి యనగా, ప్రబంధమున నష్టాదశవర్ణనల కలిమి యెంతలక్షణమో యంతలక్షణము. సర్గము, ప్రతిసర్గము, వంశము. మన్వంతరము. వంశాను చరితము, ఇవి ఐదు లక్షణములు. పురాణముల యందలి బహు కథలు వరుసగా వచ్చినవికావు. కుబేరుని కథయున్నది. ఈ కుబేరుని జన్మ పద్మకల్పమున జరిగెను, అతఁడు మేఘవాహన కల్పములో యాజ్ఞదత్తి యయ్యెను. ఈ సర్గప్రతి సర్గములు ఒకదానితో నొకటి కలిసిపోవును. వంశము, వంశాను చరితము- వీనిలో భిన్నగ్రంథముల యందు సమైక్యము కన్పించదు. దితిగర్భమున నింద్రుఁడు దూఱి గర్భస్థశిశువును వ్రక్కలించుట, హిరణ్యకశిపువధానంతర ఘట్టముగా శివ పురాణమున నున్నది. సముద్రమథనానంతర వృత్తముగా రామాయణమున నున్నది. ఇట్లే కథలలో ననేక భేదములుండును. ఇవి యుగాంత చరితల సంయోగము చేతనేమో యిట్లు సందిగ్ధములగుట.

ఇది పురాణ మైనను మహాకావ్యము. దీనియందుఁ బ్రతిపాద్యమైన వస్తు వేది? అది శివపారమ్యము. ఉపక్రమోపసంహారాది షడ్లింగతాత్పర్యములచేతశివపారమ్యమే యీపురాణమునందుఁ బ్రతిపాద్యమైన వస్తువు. తద్వస్త్వభ్యాసముదీనియందున్నట్లు మఱియేపురాణఖండమును గన్పించ లేదు. అన్యపురాణమునం దన్యకథాతాడనము లెక్కువ. ఈపురాణమునందు శివవిరహిత మైన ఘట్టమేలేదు. శివకథా

సృష్టి తక్కినదైన కథ యీగ్రంథములో సాగరోపాఖ్యానము తప్ప నాకు మఱి యొక్కడు కన్పించ లేదు. ఈపురాణము పురూరవశ్చక్రవర్తి కథను, సాగరులకథను విస్తరించి చెప్పి శ్రీరామచరిత్ర టూకీగా నేల చెప్పెనో తెలియదు. భారతభాగవతములలోఁ గూడ నీరామకథ పెంచఁబడియే యున్నది.

ఈపురాణమునకు నాయువుపట్లు నాలుగు ఖండములు. ఒకటి లింగవైభవఖండము. తక్కినమూడును జివర మూడు ఖండములు — కైలాసఖండము, వాయవీయఖండము, విద్యేశ్వరఖండము.

లింగవైభవఖండ మంతయు సర్వభారతదేశమందలి సర్వశివక్షేత్రములలోని లింగోద్భవకథాసంపుటము. ఈఖండము చదివినచో సర్వక్షేత్రగమనపుణ్యము లభించ దనుటకు నెవ్వఁడు చాలును? దక్షిణదేశమునందలి లింగములు, ఉత్తరదేశమునందలి లింగములు సర్వలింగములయొక్క కథలు నీఖండమునందు గలవు.

కైలాసఖండము నిజముగా నీపురాణమునకు బీజభూత మైనది. ఈగ్రంథము శైవపారమ్యబోధకము. సదాశివుఁడు పరమేశ్వరేశ్వరుఁడు, మూలవస్తువు. సర్వమాయసనుండి నిర్గమించెను. ఆయనను మించినవాఁడు లేఁడు. ఆయనలో సహస్రాంశమున మహేశ్వరుఁ డుదయించెను. మహేశ్వరునిలో సహస్రాంశమున రుద్రుఁడుదయించెను. రుద్రునిలో సహస్రాంశమున విష్ణుఁ డుదయించెను. విష్ణునిలో సహస్రాంశమున బ్రహ్మ పుట్టెను. మహేశ్వరవిష్ణుబ్రహ్మలు వాయూదకపృథివీతత్త్వములకధిపతులు. సమష్టిరూప మొకసదాశివుఁడే. సర్వచరాచరసృష్టి, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు ఈసదాశివుని లీలావిశేషము. అనుమానప్రయోగమునకిం దవకాశము లేదు. 'అయ్యది ప్రతిజ్ఞాహేతూదాహరణోపనయనిగమనంబు లను పంచావయవంబులతోఁ గూడుకొనినధూమంబుయొక్క దర్శనంబునఁ బర్వతంబున కగ్నిమద్భావంబుచెప్పు' ఇత్యాది సర్వము చూచునది.

ఈఖండములో 706వ పుట మొదలు 710వపుటవఱకుఁ జదివినచో నీశివపురాణము ప్రతిపాదించఁ దలఁచుకొన్న మహావిషయము వ్యక్తము కాఁగలదు. ఒకవిధముగాఁ జూచినచో నద్వైతమతమునకు నీపరమశైవమతమునకు భేదము లేదు. "శివశక్తిసంయోగంబున నానంద ముద్భవిల్లును', 'బృహి ధాత్వర్థ మగు బృంహణత్వము, బృహత్వము బ్రహ్మశబ్దము పంచబ్రహ్మమయుండగు సదాశివునియందు విశ్వప్రతీతితో వెలయు చున్నవి'. ఈవాక్యములనూతన్యార్థసంయోజనముచేసినచో నీమతముయొక్క రహస్యము తెలియును. వేదాంతము సాంఖ్యమును యోగమును

రెండు ప్రవాహములుగాఁ దనలో నెట్లు కలుపుకొనెనో యీశివాద్వైతము గూడ యోగసాంఖ్యములను దనలోనికిఁ దెచ్చుకొన్నది. కైలాసఖండమున యోగసాంఖ్య మతముల సంయోగముగూడ నున్నది. ఇది శివపురాణపరమరహస్యము.

వాయవీయఖండమునందుఁగూడఁ గథాంశమే యెక్కువ యున్నది. పశుపాశపతి స్వరూపము – కాలప్రమాణము – సృష్టిలయముల స్వరూపము కలదు. చివరవిద్యే శ్వరఖండము పార్థివలింగార్చనాప్రాశస్త్యము, కొన్ని శైవవిధులు బిల్వభస్మరుద్రా క్షమాహాత్మ్యములు మాత్రమే చెప్పుచున్నది. ఇవి శైవుల కనుష్ఠేయములు, పా ఠ్యములు.

ఇఁక లీలాఖండమునందు శివుని సర్వావతారవైభవచరిత్రగలదు. మనము గ్రంథ ములు చదువుచుండగా బహుపురాణగతవిషయములు తెలియక చాలసంగతు లర్థముగావు. అనేకసందేహములు పొడమును. ఎన్నియో సందేహము లీపురాణ పఠనమున నివారితములగును. ఒక యుదాహరణము. నేను నన్నయ్యభారతములో నరణ్యపర్వములోని నలచరిత్రము చదివినపుడెల్ల నలదమయంతులనడుమ దౌత్యము నెరపిన హంసయొక్క కథ తెలియక మిక్కిలి యిబ్బందిపడుచుంటిని. ఆ హంస యెవరు? ఎందుకు వచ్చినది? సర్వజ్ఞురాలివలె మాటాడును. "అయ్యా! ఏను నీకుఁ బ్రియంబు సేసెద. నీహృదయేశ్వరియైన దమయంతిపాలికింబోయి నీగుణంబులు దానికి వర్ణించి" యిత్యాది వాక్యములు హంస నలునితో ననును. నలునికి దమయంతి ప్రియురాలని యాహంస కెట్లు తెలియును? ఈ శివపురాణము చదువువఱకును నాకీసంశయము విడలేదు. నన్నయ్యగారు తాను నానాపురాణవిజ్ఞాననిరతుఁడనని చెప్పుకొనెను. ఆయనకు శివపురాణములోని యీ రహస్యము తెలియును. నలదమయంతులు పూర్వజన్మములో ఆహుకుఁడను భిల్లుఁడును, అతని భార్యయును. వారిద్దరియందు శివుఁడు సంప్రీతుఁడై మీరు నలదమయంతులుగా బుట్టుదురు. నేను మీకు హంసనై దౌత్యము నెరపుదునని ప్రసాదించెను. ఈ హంస సాక్షా త్పరమేశ్వరుఁడు. నన్నయ్య కథారచనలోని యీ రహస్యము తెలిసెను. ఈపురాణ మీరీతిగా బహుసంశయనివృత్తిహేతువైనది.

భాగవతమున శివునికంటె విష్ణువధికుఁడు ఇచ్చట విష్ణువునకంటె శివుఁడధికుఁడు. బాణాసురకథ యున్నది. శివజ్వరము, వైష్ణవజ్వరము యుద్ధము చేయుదురు. హరి వంశోత్తరహరివంశభాగవతములలో నీకథ యున్నది. అచట శివజ్వరమోడిపోవును. ఈ పురాణములో వైష్ణవజ్వరము వచ్చి శివజ్వరమును శరణు వేడును. ఇట్లు విష్ణు

పారమ్యమును బోధించు గ్రంథముల కిది యెదురు. కృష్ణుఁడు భాగవతాదులలోఁ బరమేశ్వరుఁడు. అతఁడు సర్వవ్యాపకుఁడు. బాణుని వాకిలి కావలికాచు శివుఁడు భాగవతములో కృష్ణునిముందు నిలువలేకపోయెను. ఇచట కృష్ణుఁడు శివుని బ్రతిమాలుకొనెను. కృష్ణుఁడు శివభక్తుఁడు.

ఈ పురాణమున సంశము, వంశానుచరితము, వానికవిగా పురాణ లక్షణములు గదాయనియే చెప్పఁబడక, ఆయారాజులు శివార్చనవలన సద్గతిగాము లైనట్లు రచయింపఁబడుట పురాణపరమార్థప్రతిపాదకముగా నున్నది.

ఈపురాణములో శివునియొక్క పరమాత్మ్యము చెప్పఁబడినను మాటిమాటికి శివకేశవులకు భేదము లేనట్లే చెప్పఁబడుచున్నది.

గీ. వెన్ను నొల్లక నన్గొల్చుచున్నవాఁడు, నన్నలగి వెన్నునిఁ గొల్చుచున్నవాఁడు
వీర లిర్వురు జను వీట వేగుచుందు, రంబుజహితుండుచంద్రుఁడున్నంతదనుక
(శి. పు. 123 పే)

కాని యీపద్యమునందు సదాశివపారమ్యమునకు భంగము లేదు. ఏల ననఁగా సూర్యచంద్రు లున్నంతవఱకే గదా! తదనంతరకాలము సదాశివాధీనము. తావత్పర్యంతము శివకేశవులకు భేదము లేకుండ ననుష్ఠించుట చేయఁదగినది. ఇట్లుచాల చోట్ల నున్నది.

ఇది భక్తిమత మని చెప్పితిని. భక్త్యతిశయము పలుతావుల నుద్ఘాటింపఁబడుచుండును. కాని, భక్తి జ్ఞానమునకు మార్గముగా స్వీకరింపఁబడినట్లును గలదు. ఇది చూడుఁడు. 'నన్ను బూజించు భక్తులు ఆర్తుఁడు, జిజ్ఞాసువు, అర్థార్థియు, జ్ఞానియు ననువారలై నాల్గువిధంబులఁ గ నన్నర్చింతురు. ఉత్తరోత్తరు లుత్తములు. అందఱియందు జ్ఞాని నాకుఁ బ్రియతరుండు. అతండు నారూపుగఁ దెలియుము. నేనుజ్ఞానగమ్యుండనుగాని, తదితరములకు సాధ్యుండను గాను.' (శి. పు. 122 పే)

దీనినిబట్టి యిది భక్తిమతమా? యద్వైతమతమా? ఇది శివాద్వైతమతము. సాలోక్య, సామీప్య, సారూప్యములను దాటి జ్ఞాని పొందఁదగిన పరమేశ్వరైక్యము ఈపురాణ మంగీకరించుచున్నది. ఇది వైదికమతము.

ఉ. లేవు ధరిత్రి జన్మములు లేవు వ్రతంబులునుం దపంబులున్ [శి.పు.179 పే.]

తారకాసురునివలనఁ గలిగిన బాధలు దేవతలు బ్రహ్మతోఁ జెప్పికొనుట జన్మములు లేవనుటతోడనే వైదికమతము.

ఈ శివపారమ్యము పలువిధములుగాఁ బ్రతిపాదింపఁ బడినది. భగవద్గీతలోఁ గృష్ణుఁడు తన్నుపాసింపుఁ డని చెప్పినట్లు శివుఁ డిచ్చటఁ జెప్పెను.

సీ. అమరులయందు బ్రహ్మవు రుద్రు లందెప్డు, నీలలోహితుఁడవు నీవు దేవ!
ఘనపర్వతములందుఁ గనకాద్రి వగయ నక్షత్రమండలిలోనఁజందురుఁడవు
ఇత్యాది, (శి.పు.355 పే)

ఇది భగవద్గీతలోని విభూతియోగమువంటిది. ఇంకను జూడుఁడు.

గీ. దుష్టు లగు వారిఁ బొలియింప శిష్టజనుల, రక్షణముసేయ ధర్మసంరక్షణంబు
సేయుటకుఁగాదె నే నిట్లు చెన్నలరుట...

క. మీ కెప్పుడెప్పుడు బెడదలు, చేకూరిన నన్నుఁ దలపు సేయుం డపు డే
మీకష్టంబులు దీర్చెద... [శి.పు.356 పే]

శ్లో॥ పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతామ్

శ్లో॥ సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ

ఇత్యాదిగీతావాక్యస్ఫోరకములుగా పైపద్యములు లేవా? ఇంత వైదికమతమై వీరశైవపువాసన లేక పోలేదు.

క. శివనిందను బొనరించిన, యవివేకిం జంపవలయు నటుదప్పినఁ ద
క్కువ లాడి తిట్టవలె... [శి. పు. 222 పే.]

ఇందలి శైవమత మీరీతిగా నున్నది. ఇంతవఱకు నేను కవియొక్క ప్రతిభాది నిరూపణము చేసితిని. పురాణపరమార్థమును నిరూపించుటకుఁ బ్రయత్నించితిని. అసలు పురాణరచనమునుగూర్చి చెప్పనే లేదు. దానినిగుఱించి చెప్పక పీఠిక పూర్తి చేయరాదు. ఇదివఱకు కాళిదాసు వాల్మీకినుండియే సహస్రథా గ్రహించె ననుకొనుచుంటిని. ఈపురాణము చదివినతరువాత కుమారసంభవకథనంతయు నీపురాణమునుండియే గ్రహించె నని తెలిసినది. పార్వతీపరమేశ్వరుల రతివర్ణన యనౌచిత్యముగా మమ్మటభట్టు చెప్పెను. అది కాళిదాసునిది కాదు. శివపురాణములోనిదేమో!* కాళిదాసు దీనినుండి కొన్ని గ్రహించెను. కొన్ని పరిత్యజించెను. ఇట్టివి కొన్ని యీపురాణమునందుఁ గన్పట్టుచున్నవి. సప్తర్షులు పార్వతియొద్దకుఁబోయి

* పార్వతీపరమేశ్వరుల రతివర్ణన క్రొత్తగా కాళిదాసకవియే విశేషించి రచించినాఁడు. శివపురాణములో నెక్కడు లేదు.
ము॥ నా॥

"పురుషోత్తముండు నీ కొప్పిదమైన భర్త యసితోత్పలమూర్తి, మనోజవిద్యలం గొప్పసమర్థుఁడు" అనియు, "కాముకక్రీడలఁ గౌశలుం డాహరి" యనియుఁ జెప్పుదురు. ఈలాటి వన్నియుఁ గాళిదాసు తొలఁగించెను. అసలు కాళిదాసుని గ్రంథములోఁ బార్వతీతపఃపరీక్షకై శివుఁడు సప్తర్షులనే పంపడు.

నిజానకు నిది పురాణము. కాళిదాసునిది కావ్యము. రెంటిని బోల్చనే రాదు, ఔచిత్యము కావ్యదృష్టి. పురాణములో నానావిధములైన మనుష్యసృష్టిని నిరూపించవచ్చును. కావ్యమున నున్నన్ని యిబ్బందులు పురాణమునకు లేవు. నే నీపీఠికాది యందుఁ జూపించిన కవిప్రతిభాలక్షణములు పురాణరచన కవసరము లేదేమో యనిపించును. అందుచేతఁ దాదృక్ప్రతిభాప్రాచుర్యము పురాణరచనలో సర్వత్ర అక్కఱ లేదు. ఊరకే సులభమైన పద్ధతిగా సర్వజనులకుఁ గథాంశము, నిర్ధార్యమాణవిషయము సులభగోచర మగునట్లు రచించుటయే పురాణశైలి. అందం దెచ్చటెచ్చటనో తొలగించినచోఁ దక్కిన యీసర్వగ్రంథ మట్టిశైలిలోనే వ్రాయఁబడినది. కుబేరుఁడు తొలిజన్మలో యజ్ఞదత్తుఁ డన్న బ్రాహ్మణునికొడుకు. అతఁడే చివరకుఁ గుబేరుఁ డయ్యెను. ఈకథ కాశీఖండమున శ్రీనాథుఁడు వ్రాసెను. ఇద్దఱి రచనలు పోల్చి చూచినచోఁ గావ్యశైలికిఁ బురాణశైలికిఁగల భేదము సుస్పష్టముగఁ దెలియును. కవితాంశమునందు సామ్య ముండక తప్పదు. పైగా సంస్కృతపురాణములోననే యట్లుండెనో! ఈకవి శ్రీనాథు ననుకరించెనో? ఈపోలికలు చూడుఁడు

గీ. ఎడపడడపఁ దనూభవుం డెచట నుండుఁ, గానరాఁడని గృహభర్త గాంచనరుగ
నింతతడవును నాయొద్ద నిచటనుండి, యరిగె చదువంగ నని భర్త కతివ మొఱగు

గీ. స్నానమాడెనె వార్చెనే సంధ్య యగ్ని, హోత్ర మొనరించెనే యింతి పుత్త్రుఁ డనిన
స్నానమాడెను వార్చెను సంధ్య యగ్ని, హోత్ర మొనరించె ననుచును నువిద మొఱగు.

(కాశీ.ఖం. 178 పే.)

చ. కనపడ దేమి పుత్త్రకుఁడు కన్నుల కెప్పుడటన్న నాకె బ
ల్కును బలుమాఱు లానిగమపుంజములన్ మఱి శబ్దశాస్త్రసూ
త్రనిచయమున్ గడున్ జదివి తత్సహపాఠులతోడ నిప్పుడే
యనఘచరిత్ర! దేశికునియాలయమేగఁగఁ బోయె నంచనున్.

ఉ. స్నానము చేసెనే విధిగ సంధ్యను వార్చెనె భస్మపుండ్రముల్
మానక తాల్చెనే సుతుఁడు మద్దును గట్టి భుజించెనే శివ

ధ్యానము చేసెనే గురుని యంతికమొంది త్రియంబకించెనే
మానిని! యన్నఁ దత్సతి సమస్తమునున్ నెఱవేర్చెకో డ్కనన్.
(శి. పు. 54 పే.)

ఇవి పద్యాలకు పద్యములు. ఇట్లు చాల గలవు. శ్రీనాథునిరచనలో నొక కావ్యదృష్టి యున్నది. ఈరచనలో నొక పురాణదృష్టి యున్నది. శ్రీనాథుని రెండు పద్యములు "అతివమొఱగు", "ఉవిదమొఱగు" అని యంతమై రెండుపద్యముల భావములయం దున్న సామ్యమును బోధించును. మఱియు రెండవపద్యములో చివరి రెండుచరణములకు బింబప్రతిబింబభావము నిరూపింపఁబడినది. ఈ రచన కాశీఖండములో శ్రీనాథుఁడు ధారాళముగా చేసిన యొక శిల్పపుపద్ధతి. దీనిని శ్రీనాథుఁడు నన్నయ్యగారి యరణ్యపర్వములో నొకచోటనుండి గ్రహించెను. ఈరచనాశిల్పదృష్టి కావ్యకర్తయైన శ్రీనాథున కున్నది. పురాణకర్త కది యక్కఱలేదు. వదలిపెట్టెను.

సీ. సచ్ఛ్రోత్రియులు సమాచారులు సోమపీథులునైన కులముపెద్దలఁ దలంచి మొదలైన శ్రీనాథుని పద్యమునకు నీశివపురాణములో "కిముధనైర్విద్యానవద్యాయుధి" మొదలైన సంస్కృతశ్లోకోక్తులు చొనిపిన పద్య మున్నది. రెండుపద్యములు చదివిన చో కావ్యపురాణశైలుల తారతమ్యము విస్పష్టముగ గోచరించును. గ్రంథవిస్తరమెందులకు? రెండుశైలుల తారతమ్యము పరమముగా విస్పష్టీకరించుచు నొక్క యుదాహరణము చూపి ముగించి వేసెదను.

గీ. దీక్షితాయని! యిటురా వె తేగదే మ, దీయమౌ నుంగరము రత్నదీపితమును
పర్వమం దిచ్చె నెద్దాని ప్రభుఁడు నాకు, నీవు చేకొంటి వెద్దాని నెయ్యమునను.
(శి. పు. 57 పే.)

శా. అంగోద్వర్తనవేళ నీవు దరహాసాంకూరముల్ లోచనా
పాంగప్రాంతములం దిగుర్ప నొక సయ్యాటంబు కల్పించి నా
యంగుళ్యాభరణంబు పుచ్చుకొనవా యాయుంగరం బిప్డు దే
శృంగారింపని చేతఁబావకునకున్ జేయన్ హవిర్దానమున్. (కా. ఖం. 182 పే.)

ఈ భావమును జెప్పుటకు కావ్యకర్త వృత్తమును స్వీకరించెను. పురాణకర్త గీత పద్యముతో సరిపెట్టుకొనెను. అంగోద్వర్తనసమయము, ఒక సయ్యాటము, ఆయుంగరము పుచ్చుకొనుటకు కావ్యకర్త కల్పించెను. ఆయుంగరము తాల్పకుండ నేనీపూట హోమము చేయుదు,నన్న భావమును కల్పించెను. కావ్యకర్త రసోత్పాదనము చేయవలసి యున్నది. వ్యభిచారాదిభావములచేత రసోల్బణమునకై నిత్య

ప్రయత్నము కావ్యకర్త చేయును. పురాణకర్తకు రస మక్కఱ లేదని కాదు. కాని యంతకంటె కథను జెప్పుకొనిపోవుట యెక్కువ ప్రధానము.

ఈరీతిగా శివపురాణ మంతయు నూటికి తొంబదిపాళ్ళు పురాణశైలిలో నడచినది. పురాణశైలికి దానికి గల లక్షణములు దానియందున్నవి. భావసంబంధమైన లక్షణములు. అవి యెట్లీపురాణమునందు గలవో చూపించెదను.

భావసంబంధముగఁ బురాణదృష్టి వేఱు, కావ్యదృష్టి వేఱు పురాణేతిహాస కావ్యనాటకములు వరుసగా దీసికొన్నచో నుత్తరోత్తరము రసదృష్టి యెక్కువగాఁ బ్రతిపాదించుకొనును. పురాణమునకు రసదృష్టియే లేదు. వేదములో బ్రతిపాదింపఁబడిన విషయములే యథాతథముగానో, కొంత మార్చియో పురాణములు చెప్పును. వేదములకు రసదృష్టి యెంత యున్నదో పురాణములకంతే యుండును. అవి ధర్మబోధకములు-విషయబోధకములు. అంతకంటె నితిహాసములు కొంత ముందుకు వచ్చినవి. భారత రామాయణము లన్నచో వానియందు సంపూర్ణముగా రసదృష్టి యున్నదని చెప్పను గాని, కథాదృష్టి అనఁగాఁ బాత్రపోషణాదికములు, కొంత యౌచిత్యము, నాయకుఁడు, తద్గుణవర్ణనము మొదలైన కావ్యగుణసృష్టి కలదు. ఇది దాటి కావ్యము కడకు వచ్చువఱకు ప్రాధాన్యము వర్ణనయందైనను రసదృష్టి యెక్కువగుచున్నది. నాటకమునందు రసదృష్టి ప్రధానమైనది. వేదపురాణములు ధర్మబోధచేత లోకమును ధర్మాచరణమునందుఁ బ్రవర్తింపఁజేసి మోక్షపర్యవసాయి ఫలదాత లగుచున్నవి. కావ్యములు మోక్షవస్త్వాభాసరూపరససాధనానిష్ఠములు. కావ్యకక్ష్య వేరు. వాని కవి స్వతంత్రములు. పురాణములు స్వతంత్రములు కావు, వేదమూలములు. రసమున కౌచిత్యవిచారము పట్టినంత పురాణేతిహాసములకుఁ బట్టదు. కథాంశలు లోకమునందున్నట్లు యథాతథముగా చిత్రించును. కావ్యములు నీచిత్రణమును చేయును; కాని కావ్యములు లోకచిత్రణమును రసదృష్టితో నౌచిత్యదృష్టితో చేయును. అనగా కావ్యములో నున్న పాత్రకు లోకములోనున్న బహువిధములైన యనుభవములలో నేది యుచితమో అదియే యుండును పురాణమందట్లు కాదు. వాడు శివుడైననుసరే, విష్ణువైననుసరే, ఒక మహర్షియైననుసరే, వారియందు మానవస్వభావ మెంత విపరీతపుత్రోవలో పోవునో అన్నిత్రోవలు పోయినట్లే వ్రాయఁబడును. చెప్పఁదలఁచుకొన్న పరమార్థ మేమనగా లోకము మాయాతీతము. ఈమాయను జయించవలయును, అన్న వేదాంతరూపమైన ధర్మబోధకోసమే. పార్వతీపరమేశ్వరుల శృంగారవర్ణన, కామోపభోగవర్ణన చేసినచో

వారియందు దోషారోపణచేయుటకు గాదు. లోకస్వభావ మిది యని చూపుటకు. శివుఁడు పార్వతిని జూచి వికృతి మన్మథాస్త్రతాడితుఁ డయ్యెను. అతఁడు పార్వతీ వర్ణనము చేసెను. ఈవర్ణనము ఏడుపద్యము లున్నవి (187వ పుటలో). ఇంతయుఁ జేసినతరువాత "భువనంబునకేగ విధించి యాత్మభాగలుమతజెందినందులకు గాటముగా మదినొచ్చి క్రచ్చరకన్" అని యిట్లు పశ్చాత్తాపము చెందును.

ఉ. కూడని తెర్వునం జనితి కోమలిపై నటు లాసజేసితిన్
కూడె నిటుల్ తపంబునకు గొప్పగ విఘ్నము లన్యభామినిన్
బాడిసెడంగ వర్ణనలఁ బాడితి నోడితి ధర్మమార్గమున్
జాడను వీడితిన్ జడునిచందమునన్ బ్రదుకెట్లొకోన నక్కటా! (శి.పు.183 పే.)

ఈశివుఁ డొక సత్పురుషుఁడైన ఋషివలె నుండెను. పరమేశ్వరునివలె లేఁడు. కాళిదాసుని కుమారసంభవము కావ్యము గనుక నందులోఁ బరమేశ్వరుఁడు.

కావ్యము నూటిగా నొక కథయే చెప్పును. పురాణము దారిలో లక్షకథలు చెప్పికొంచు పోవును.

క. మరుఁ గాల్చినట్టి యనలం,బురవై లోకములఁ గాల్చ నుంకించఁగ ని
ర్జరు లప్డు వెఱచి ధాతన్, దరిసి యటులు దెలుపఁగా నతండు కడువడిన్.

సీ. హిమగిరికి వచ్చియద్దానినిమ్మత్తోడఁ,గొలదిగానొక్కయెడఁ జేర్చసలిలరాశి
కడకుఁగొనిపోవనంతనక్కడలియజుని,గాంచిపూజింపననియెనిక్కరణినజుఁడు
(శి.పు.193 పే)

ఇక్కడనుండి మఱికొంత కథ యున్నది. ఇది బడబానలమైన కథ. దీనితోఁ గావ్యమునకు సంబంధము లేదు. ఇందుఁబార్వతీవివాహసందర్భములో విష్ణ్వాదులు వచ్చి శివునితోఁ బార్వతిని బెండ్లియాడుట కొప్పుకొమ్మందురు. శివుఁడు స్త్రీసంగమము బ్రహ్మజ్ఞానబాధక మనును. చివర కంగీకరించును. పార్వతిమతి విఱచుటకు సప్తర్షులను బంపించును. వారికిఁ బార్వతి శివమహిమ చెప్పును, శివుఁడుభిక్షుకుఁడై మేనకదగ్గరకుఁ బోవును. కొంతసేపు మేనక శివునకుఁ దనకూతు నీయ ననును. ఈయవద్దని శివుఁడు వైష్ణవవేషముతో వచ్చి మేనకకుఁ బుద్ధులు పెట్టును. సప్తర్షులు వచ్చి హిమవంతునితోఁ బార్వతిని శివున కిమ్మని బోధ చేయుదురు. వైష్ణవుఁడు హిమవంతుని మనసుగూడ విరచును. వశిష్ఠుఁడువచ్చి హిమవంతునితో శివుఁ డంతవాఁ డింతవాఁడు, తప్పకుండ నీయవలయు ననిచెప్పును. ఆసందర్భములో

అనరణ్యుని కథ చెప్పెను. చివరకు హిమవంతుఁడొప్పుకొనును.తీరా శివుఁడు పెండ్లికి వచ్చినతరువాత శివుని పిచ్చివేషము చూచి మేనక తనకూతు శివున కీయననును. ఇ య్యని చెప్పిన నారదుని నిందించును. శివుని నే పెండ్లియాడుదు నన్న పార్వతిని నిందించును. బ్రహ్మాది దేవతలు, హిమవంతుఁడు మేనక నొప్పించుటకు లక్షప్రయత్నములు చేయుదురు. చివరకు వివాహము జరుగును. ఇది యంతయు నేమి? పట్టి లోకము. లోకములోఁ బెండ్లిండ్లు, సంబంధాలు కుదుర్చుకొనుట, వానిని జెడఁగొట్టెడివారు, పొసఁగఁ దోసెడివారు, కొంతసేపౌ నని, కొంతసేపు కాదని. ఈపార్వతీవివాహఘట్టము శివపురాణములోఁ గాస్త కూస్త లేదు. నూటయేబది పుటలున్నది. నడుమ నడుమ శివమహిమనుగూర్చి యుండును. పురాణ మనఁగా పట్టి కలగలుపు కథ.

తరువాత కుమారస్వామికథ. పురాణమునకుఁగథ యెంత ప్రధానమో దేవతా విషయములు, కొన్ని మహావిషయములు చెప్పుట యంత ప్రధానము. తారక కుమారులయుద్ధము జరుగుచున్నది. వీరభద్రుఁడును, దారకాసురుఁడును యుద్ధము చేయుచుండిరి. తారకాసురుఁడు వీరభద్రుని మూర్ఛనొందించెను. వీరభద్రునకుఁ గోపము వచ్చెను. వచ్చి,

గీ. ఇపుడె సమయింతు నిద్దైత్యు హీనచరితు
నని కడంగుడు నారదుం డతిరయమున
వచ్చి యిట్లని వారిచ్చె వరద! యుడుగు
మీవు షణ్ముఖువధ్యుఁ డీయింద్రవైరి. [శి.పు. 343 పే]

అంత వీరభద్రుఁడు వానిని జంపఁగలిగియు వదలిపెట్టిపోయెను. వీరభద్రుఁడు చంపఁగలిగినపుడు కుమారస్వామిజననమున కింత ప్రయత్న మెందులకు?ఇది పరమ రహస్యము. చంపఁగలుగును గాని చంపరాదు. ఇదిసూక్ష్మదృష్టితోఁ జూచినఁగాని తెలిసికొ రాని యర్థము. ఇట్టి రహస్యములు పురాణములయందుఁ జమత్కారము గానుండును.

ఇందులో వల్లికథ యొకటి క్రొత్తది. దీనికి ద్రావిడదేశమునం దున్నంత ప్రచారము తెలుఁగుదేశములో లేదు. ద్రావిడదేశమున శివభక్తికంటెషణ్ముఖభక్తి యెక్కువ. వల్లి యొక భిల్లుని కూతురు. ఆమెను గుమారస్వామి పెండ్లియాడును. ఈకథ యొక టీపురాణమునఁ గావ్యశైలిలో మిక్కిలి రమ్యముగావ్రాయఁబడినది.

కథయందే రమ్యత యున్నది. కుమారస్వామి యొకభిల్లవేషముతో వల్లిని బోయి చూచును. చూచి,

క. కలికీ! వలపుల చిలుకల, కొలికీ! వలరాచవాని గొనబౌ లేఁబూ
ములికీ! చలమూనక నా, పలుకీడేర్పం దలంపు బద్మదళాక్షీ!
(శి.పు. 360 పే)

ఈపద్యములోని యమకము కలికి, కొలికి, ములికి అన్న తెలుఁగుమాటలతోఁ గూడి యాటవికశృంగారమునకు దోహదముగా నున్నది.

గణపతిఘట్టము — ఇచ్చట కథ యంతయు భార్యాభర్తల పట్టుదలకు సంబంధించినది. పార్వతి గణపతిని సృష్టి చేసెను. అతనితోఁ బ్రమథులందఱు యుద్ధము చేసిరి. గణపతి యందఱ నోడించెను. శివుఁడు విష్ణ్వాదులతో యుద్ధమునకు వచ్చెను. అందఱును యుద్ధము చేసిరి, కాని కుమారస్వామియు, వీరభద్రుఁడును విఘ్నేశ్వరుఁడు తమసోదరుఁ డని యుద్ధము చేయలేదు. తండ్రి యుద్ధము చేయుచున్నాఁడు. కొడుకులు చేయరు. కొడుకులు తల్లివైపు, తమ్మునివైపు. తనకొడుకులు తనతోఁబాటు యుద్ధము చేయనప్పుడు తండ్రి యాకొడుకుల నేమియు ననడు. ఇంతకన్న లోకమేమి యున్నది? కాదు. ఆశివుఁ డేల యుద్ధము చేయవలయును?

గీ. వినయమును జూపినట్లైన వెలదికీశుఁ, డోడె నని లోకు లాడెదరొక్కవరుస
నాయెడల నిగ్రహము చేయ నాతి కగునె?...... (శి.పు. 371 పే)

ఇది శివుని పట్టుదల. తా నాడుదానికిఁ జాలలేడందు రని యీయుద్ధము చేయుట. పైగా భార్య నన్నింత యెదిరించునా? యన్నపట్టుదల. చివరకు విఘ్నేశ్వరుఁడు చనిపోయెను.

గీ. శివుఁడు కోపం బుడిగి బాలుశిరసుజూచి, వగచె నెంతయుదుఃఖైకవశ్యుడగుచు

ఇంతియే కాక వీరభద్రుఁడు, గుహుఁడు, యుద్ధమునకు సహాయమువచ్చిన విష్ణువు, బ్రహ్మదేవుఁడు నందఱును దుఃఖించిరి. అపుడు నారదుఁడు పార్వతియొద్దకుఁబోయి నీవు లొంగవద్దని యెక్కుఁలువులు పెట్టెను. ఆబిడ గణపతిని బ్రతికించిననే తాను కోపము మానెదనని చెప్పెను. మును లందఱుఁ బార్వతిని బ్రార్థించిరి. మఱి యింకొక చమత్కారము, తనకొడుకును జంపినది తన భర్త. పార్వతి ఖంజ, కాళి, కరాళి, బగళాది మహాశక్తులను సృష్టించి దేవతలనందఱను బాధించెను. ఇది యేమి! భర్తమీద కోపమువచ్చి పిల్లవానిని గొట్టినట్లున్నది. బంధువులు బంధువులు పోట్లాడు.

కుందురు. వీరిలో ఏ కేమియు ననుకొనరు. తోడువచ్చినవారిమీద విఱుచుకొని పడుదురు. ఇదియు లోకస్వభావమే. చివరకు విఘ్నేశ్వరున కేనుగతలకాయ యంటించిరి. అతఁడు మరల బ్రదికెను. పార్వతి ఈవికారపుకొడు కేమి యని దుఃఖించ లేదు. కుటుంబకలహ మెట్లోయొకట్లు సర్దుకొన్నదికదా యని యూరుకొన్నది కాఁబోలు. పైగా ప్రమథగణము లలోని యెవరికిర స్సింతకంటె మంచిది ?

ఇట్లు పురాణకథాపరమార్థము లోకసంగ్రహణ మని చెప్పుట కెన్ని యేని యుదాహారణములఁ జూపించవచ్చును.

ఇవికాక పురాణము సూక్ష్మధర్మములనుగూడ నుపదేశించునుగదా! ఆసూక్ష్మ ధర్మము లీకథలలో నిమిడియేయుండును. పైకి కథగా కన్పించును. లోపల మహార్థ మిమిడియుండును. తత్త్వదృష్టితోఁ జూచినచో పురాణకథలలో నూటికి తొంబది యర్థవాదములు. ఈ యర్థవాదము లట్లుండఁగా సూక్ష్మధర్మములు గూడ కొన్ని యుండును. ఈ వినాయకుఁడు బ్రతికినతరువాత శివుఁడు గణపతివ్రతము చెప్పెను. వ్రతోద్యాపనవిధానము చెప్పెను."తత్రత్య దేవమునివరులెల్లరు ప్రత్యయమొప్పార నమ్మహావ్రతం బీశ్వరసాన్నిధ్యంబున నెరపి" ఇందులోని సూక్ష్మార్థము "ప్రత్యయ మొప్పార'' ననుటలో నున్నది. కనులయెదుట జరిగినకథ, చచ్చినవానిని బ్రతికించిరి. వెంటనే యతనికి గణపతి పట్టాభిషేకము. తత్క్షణమే యందఱు నంగీకరించిరి. ఎందుకుఁబనికిరానివాని కొక గొప్పయుద్యోగము రాజుగా రిచ్చిరనుకొండు. ఆమరు నిముసమునుండి వానికి సర్వమర్యాదలు బలియును. ఇతనికి గణేశపట్టము గట్టిరి. అంతటి కుమారస్వామికి రాలేదు. తాను భూప్రదక్షిణము చేయలేక పార్వతీపరమేశ్వరులను నిరువదియొక్కమారు ప్రదక్షిణించెను. ఈకథ యెట్టిదైనను తల్లిదండ్రులగు పార్వతీపరమేశ్వరులను నిరువదొక్కమారు ప్రదక్షిణించినచో భూప్రదక్షిణ ఫలితము ప్రాప్తించునన్న ధర్మ మీకథారూపమునఁ జెప్పఁబడినది. పురాణకథల కిది యింకొకప్రయోజనము.

సర్వపురాణములు దేవాసురుల విరోధకథావస్తుప్రధానములుగాఁగన్పించును. తారకాసురునిసంగతి చూచినచో నతఁడు స్వర్గమును జయించి దేవతలను బాధించెను. తక్కిన సర్వలోకములను సుఖముగాఁ బాలించెను. అతనిని కుమారస్వామి యెందుకు జంపవలయును ? ఇది దేవతలయెడఁ బక్షపాతము. విష్ణుపురాణమైనను, శివపురాణమైనను శివకేశవు లిద్దఱును పక్షపాతులే. దేవతలను వెనుకవేసికొని రాక్షసులను వధించుట. ఇది లోకసామాన్యదృష్టితోఁ జూచిన న్యాయమే. ఒక

రాచఱికమువారున్నారు. వారు కొంద ఱుద్యోగస్థుల నియమించిరి. ఇతరులు వారి నెదిరించి రాచఱికమును సాగనీయరు. పోలీసుదళాధిపతి వచ్చి సామాన్యప్రజలను గాల్చును. ప్రజానాయకులను కారాగారమునం దుంచును. ఇది లోకమునందు జరిగెడిదే. అట్లే యీ శివకేశవగతాధికమైన యాధ్యాత్మికసామ్రాజ్యమునందు యాజ్ఞికసామ్రాజ్యమునందు దేవత లధికారులు. హవిర్భాగార్హులు వారే. అందుచే వారి నెదిరించిన ననఁగా నధికారమున కెదురుతిరిగిన రాక్షసులను శివకేశవులు ప్రమందించుట "వ్యాఖ్యానతో విశేషప్రతిపత్తి". దీని కార్య ద్రావిడసంఘర్షణార్థము కొందఱు చెప్పుచున్నారు. ఈ దేవాసురులకు బురాణములయం దనేకస్థలములయందు ననేక భేదములు కన్పించుచున్నవి. ఈపురాణములో చమత్కారమైన భేదము కలదు.

గీ. పొలిచినట్టి నిశాటుల బొదివిపట్టి, యుశనుఁ డాత్మీయమంత్రప్రయుక్తి మరల
బ్రతుకఁ జేయుచునుండె గీష్పతియు మృతసురలను బ్రతికించె నోషధీకలనమునను.

(శి. పు. 417 పే)

కొంచెము సూక్ష్మముగాఁ జూచినచో దేవాసుర లిద్దఱివి రెండు భిన్ననాగరకతలుగా కన్పించును. దేవతలది ప్రకృతిశాస్త్రసంబంధమైన నాగరకత. దానవులది దీనికి వ్యతిరేకమైననాగరకత. వైదికనాగరకత ప్రకృతిశాస్త్రసంబంధమైననాగరకత. వేదమునందు ప్రకృతిశాస్త్రవిషయము లనంతములు. ఖగోళకథ లనంతములు. వీనిలో నెన్నియో పురాణకథలుగా మార్చబడి చాలామందిని భ్రాంతులనుగా జేయుచున్నవి. బాణాసురకథలో శివజ్వరము, వైష్ణవజ్వరము, శివవిష్ణుతత్త్వముల సూక్ష్మతరవిషయములయొక్క యల్పతాధికతలను జెప్పెడి విషయమనుకొందును. ఇట్లే బహువిషయములు వానివెనకనున్న సూక్ష్మమైనతత్త్వమును బోధించుటకుఁ గల్పింపబడ్డ కథలుగాఁగన్పించుచున్నవి విష్ణువు జలంధరుని భార్యయైనబృందతో శంఖచూడుని భార్యయైన తులసితో వ్యభిచరించినట్లు వారిద్దరు విష్ణువును శపించినట్లు కథలు. ఈవిష్ణు వేమి? ఈవ్యభిచార మేమి? ఆబృందయుఁ దులసియు నోషధులు తులసి విష్ణుప్రియమైన మొక్క. తులసి శ్లేష్మహారి. వైద్యశాస్త్రప్రకారము చూచినచో దీనికిఁ గొంత సమన్వయము కుదుర్చవచ్చును. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులలో బ్రహ్మ రజోగుణప్రధానుఁడు. విష్ణువుసత్త్వగుణప్రధానుఁడు. శివుఁడుతమోగుణప్రధానుఁడు. ఈ మూడుగుణములు మానసికములై సత్త్వరజస్తమోగుణములుగా నుండఁగా శారీరకములై వాతపిత్తశ్లేష్మములుగా నయ్యెను. దీని కెక్కడసంబంధమో! పూర్వమెంతయో ప్రకృతిశాస్త్రపరిశోధన జరిగి, యువియన్నియు నిశ్చితార్థములుగా

చేయఁబడి, వాని ప్రచారముకొఱకు కథారూపము కల్పించబడియుండును. ప్రచార స్వరూపము మిగిలి వానివెనుకజరిగిన పరిశోధన, తన్మహార్థము లంతర్హితములై నేటి కివి పుక్కిటిపురాణములుగా మిగిలిపోయినట్లు తోచుచున్నవి. అంధవిశ్వాసము ప్రతిపక్షులకుఁ గొంతసాహాయ్యకారి యగుచున్నది. ఇంతటి మహాపరిశోధన జరిగి యామహార్థము లన్నియుఁ గథారూపమున మిగిలిపోవుటకు నెన్ని యుగములు కావలయునో విచారింపవలయును. ఎంత వెనుకకుఁ దోసినను బాశ్చాత్యుల పదివేల సంవత్సరముల లెక్క చాలునట్లు తోచదు.

ఇప్పటికే గ్రంథవిస్తర మైనది. ఇతరపురాణములలోఁ జెప్పఁబడిన యనేకవిషయములు దీనిలో మఱలఁ జెప్పఁబడినవి. నారదపంచూడసంవాదము భారతములోని దిందులో నున్నది. ధర్మముయొక్కచతుర్యుగములయందలిస్వరూపమిచ్చటనున్నది.

మఱియు నొక్క విషయము. ఈపురాణము లొకదానిని జెప్పి మఱియొకదానిని జెప్ప వని లేదు.

గీ. చెలిమిగలవారిఁ గనఁగ నుజ్జ్వల మయి తగు
కొమరులం జూడ సరసమై కొమరు మిగులు
కామినులఁ జూచినంత వక్ర మగుచుండు
పగఱఁ గనగ నారక్తమై పరగు నక్షి ॥ (శి.పు. 517 పే)

ఇది యేదో నేత్రశాస్త్రమువలె నున్నది. ఇట్టిది మఱియెచ్చటను గన్పించదు. మఱియొక విషయము,

గీ. బాపఁ డాశౌచమును బాయుఁ బదిదినముల
కల్ల క్షత్రియుఁడు ద్వాదశాహములకు
పదియు నైదుదినములకు వైశ్యుఁ డొక్క
నెలకు శూద్రుఁడు శుద్ధిఁ గొనెదరు భువిని ॥ (శి.పు.427 పే]

ఇది యాశౌచవిషయము. అభినవషడశీతియు నిట్లేచెప్పుచున్నది. అభినవషడశీతి నేఁ డమలులో నున్న ధర్మశాస్త్రము.

ఈరీతిగా నీపురాణము బహుమహావిషయరత్నఖనియై యాంధ్రజాతి కొకతీర రాని కొఱఁత దీర్చినదియై పొలిచినది.

ఈకవి పురాణము కాక యొక కావ్యముు వ్రాసినచో నెట్లుండునో యనిపించుచున్నది. ఈయనయందుఁ గావ్యరచనాశక్తి పరమాద్భుతముగా నున్నది.

గీ. అనిరథంబెక్కి యాన్నృపుఁడరుగుచుండఁ, దోడ నేగంగయునుసముత్తుంగభంగ
రంగదున్నతమీనతిమింగిలాహి, నక్రచక్రాంగచక్రాభినందితయయి.

ఇట్టిరచన కావ్యరచన.

శ్రీముదిగొండ నాగవీరయ్య శాస్త్రిగారు నా కీగ్రంథమునకుఁ బీఠిక వ్రాయ వలసినదిగా మద్గురుపాదులు శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి గారి యాజ్ఞ యైనదని నాల్గునెలలక్రిందఁ బంపిరి. ఇంత జాగోర్చిన యీయనయోర్మికి నానమశ్శతములు. ఒక యొత్తిడిలో నే నీగ్రంథము కొంచె మాలస్యముగాఁ జదువక తప్పినదికాదు. ఈమహాపుణ్యకథ నాచేతఁ జదివించి యొకజనుష్పారమ్య మైన పుణ్యమును నేను బలవంతముగా సంపాదించుకొనునట్లు చేసిన శ్రీ నాగవీరయ్య శాస్త్రిగారికి భవిష్యజ్జన్మలతోఁ గూడఁ గృతజ్ఞుఁడను గాక తప్పదు.

నమః శివాభ్యామ్.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, ఎమ్. ఏ.,
ఉయ్యూరు రాజావారి కళాశాల, బెజవాడ.

వ్యయ కార్తికశుద్ధ సప్తమి బుధవారము.

శ్రీశివాయ గురవే నమః

ఉపోద్ఘాతము

ఉత్తమకవితాసన్నివేశములచేతను, ఇతివృత్తావయవసంయోగితచేతను, సమగ్ర శైవవాఙ్మయసంఘటనముచేతను శివపురాణము పురాణవాఙ్మయమున ఉత్తమ స్థానము నొందినది. శివపురాణమునకును, కుమారసంభవమునకును కథావిషయమందును, మనోహరరచనలయందును, హృదయంగమభావములందును మాత్రమే కాక కొన్నియెడల శ్లోకములందును బింబప్రతిబింబభావము గోచరించుచున్నది. రామాయణ మహాకావ్యరసాస్వాదతన్మయుఁడై తత్కవితాచ్ఛాయలు ప్రతిబింబించునట్లు రఘువంశ, మేఘసందేశముల రచించినవిధమున నీపురాణపఠనమున నుద్బోధితుఁడై కాళిదాసు కుమారసంభవమును రచించియుండవచ్చును. సాధారణముగా పురాణవాఙ్మయమున గోచరించు సుహృత్సమ్మితోపదేశముకంటె విలక్షణమైన ధ్వనివైఖరినే శివపురాణ మవలంబించినది. పురాణలక్షణములగు సర్గప్రతిసర్గాది వర్ణనములతోఁబాటు ధర్మసందేహనిర్ణయములు నచ్చటచ్చట గోచరించుచున్నను విశేషభాగములు రసవంతములగు కథావర్ణనలతో నిండియుండుటచేఁ గావ్యమును స్మరింపఁజేయుచున్నది.

శివలీలలు తత్సతీప్రభావము, ఆమె రూపాంతర మగు పార్వతీమాహాత్మ్యము జ్యేష్ఠపుత్రుఁడగు గణేశచరిత్రము, కనిష్ఠుఁడగు స్కందుని యవతారము క్రమముగా నొక్కొక ఖండమున వర్ణింపఁబడుటచేఁ గథలో నానుపూర్వి పోషింపఁబడినది ప్రభావద్యోతకములగు కథలు వివిధములైనను సర్వత్ర శివసంబంధ మనుస్యూతమై యున్నది, శివకుటుంబవృత్తాంత మంతయుఁ బ్రతిపాదింపఁబడుటచే విపులమగు శైవ వాఙ్మయ మిందిమిడియున్నది. శివకథాజిజ్ఞాసువుల కిది యొక నిధానమైనది.

మహర్షులు యజ్ఞయాగాదులందు నివృత్తకర్ములై శేషించినకాలమును సద్వినియోగ మొనర్చుకొనుటకుఁ బురాణశ్రవణ మొనర్చెడివారఁట. ధ్యాననిరతియందు కథాశ్రవణము, శ్రవణనిరతియందు ధ్యానము దృఢభక్తిసంపాదనకు సాధనము. భక్తిదార్ఢ్యము శీఘ్రసిద్ధికి కారణము. నిర్వ్యాపారత వ్యసనములకు మూలము. పురాణశ్రవణము నిర్వ్యాపారతను నిర్మూలించుటయేగాక దృఢభక్తిని గూర్చునది యగుటచే సత్పురుషుల కుపాదేయమైనది.

ఆదర్శప్రాయులగు మహాపురుషుల జీవితము లనేకములు పురాణములలోఁ గన్పట్టును. వారి నడవడి సాధకుల కొజ్జబంతి. వారి యనుభవములు సందేహనివర్తకములు. వారి చిత్తస్థైర్య ముత్సాహదాయకము. వారి చరిత్రలు శ్రోతల చిత్తములపై నున్నతాదర్శముల ముద్రించును. భ్రమరకీటన్యాయమున వారిని భావించి తత్సదృశులగుటయు సంభవించును. పురాణశ్రవణ మిట్లు వీరపూజకు దీక్షాకంకణము.

వైదికవాఙ్మయమున సాక్షాత్కరించిన తత్త్వము సూత్రవాఙ్మయము నల్పాక్షరముగ నసందిగ్ధముగఁ గ్రమవిశేషయుతముగ నిర్మింపఁబడినది. ఆవిజ్ఞానమే పురాణవాఙ్మయమున వివిధానుభవములతో, వివిధదృష్టాంతములతో, విపులవర్ణనములతో, ఆకర్షణీయములగు నర్థవాదములతోఁ, బ్రరోచకములగు కథాసన్నివేశములతోఁ జిత్రింపఁబడినది. ఆర్షవిజ్ఞానము వేదములయం దంకురించి, సూత్రములయందుఁ బల్లవించి, పురాణములందుఁ బుష్పించి ఫలించినది. అర్థవాదయుతములగుటచేతను, సూక్ష్మవిషయప్రతిపాదకములగు చర్చలు కనిపింపకుండుటచేతను సామాన్యమానవులకై పురాణము లుద్దేశింపఁబడినట్లు తోఁచును. కాని ఉదాహరణయుతములగు కథలు, ప్రబలసందేహనివర్తకము లగుటచే మధ్యమాధికారులకును, ప్రరోచకార్థవాదసంబంధముచే హృదయంగమములై యుత్తమాధికారులకును అభిరుచి కల్గించును. కనుకనే పురాణములు మహర్షులచేతను, ప్రవక్తలచేతను, సామాన్యమానవులచేత నాదరింపఁబడుచున్నవి.

కొంతకాలమునుండియు పురాణవాఙ్మయముపై భారతీయులలోఁ గొందఱికి వైముఖ్యము ప్రబలినది. దీనికిఁ దగినకారణము లేకపోలేదు. సుమారొకశతాబ్దము నుండియు విదేశవిద్యాసంబంధముచేఁ బ్రజలలో భారతీయవిజ్ఞాన స్వరూప స్వభావములు మఱుగుపడినవి. క్రమముగా స్వవిజ్ఞానమున నప్రమాణబుద్ధియు, పరవిజ్ఞానమున బ్రత్యయబుద్ధియు వృద్ధిపొందినవి. ఈ గ్రంథములందలి యర్థవాదములలోని గంభీరార్థము గోచరించుటలేదు. పురాణములు వారి కర్థవిహీనములై యొక జాతి జీవికకొఱకు కల్పింపఁబడిన గ్రంథములైనవి. మహర్షి రచితములు కావనితోఁచినవి. ఆధునిక పండితకర్తృకము లను వాదము బయలుదేరినది.

పురాణములలో నర్వాచీనకథలు గోచరించుట వీరి వాదమున కొకకారణము. వేదశాస్త్రవాఙ్మయములందు వలె ప్రతిపదసార్థక్యముతో రచన, బిగువు పద్ధతి నవలంబించుట పురాణలక్ష్యము కాదు. వానిని గురుముఖమున చర్చించి చదువు పద్ధతియు చిరకాలమునుండి నశించినది. అట్టియెడల సందర్భమున నుపస్కారకములగు

మరికొన్ని యర్వాచీనగాధలు వానిలోఁ బ్రక్షిప్తములగుట కవకాశములు లేక పోలేదు. ప్రబలనిదర్శనములు లేక గ్రంథములే కల్పితము లనుట మాత్రము సాహసము.

ఈగ్రంథము లన్నియు 'బూతుపురాణము' లని కొందఱకుఁ దోఁచుచున్నది. నీతులతోఁబాటు బూతులును బురాణములందుఁ బొడగట్టవచ్చును. నీతు లుపాదేయములుగను, బూతులు పరిత్యాజ్యములుగను వర్ణింపఁబడియుండును. పురాణములందలి ఉదాత్తవిషయములపై దృష్టినిలుపక తద్భిన్నములను మాత్రమే పురస్కరించుకొని వానిని నిందించుట, వార్తాపత్రికలలో వివాహవిషయము లనుమాత్రము పఠించి, పత్రికలు వివాహప్రయోజనములనుటవంటిది.

కొందఱు పురాణములలోని కొన్ని విలక్షణాచారముల నూతగొని, ఆకాలమున నట్టి యాచారములు సర్వసామాన్యముగ నుండెడి వనుచున్నారు. అట్టివానిలో ద్రౌపదీవివాహ మొండు. దీనినిబట్టి ఆకాలమున స్త్రీలు బహుభర్తృకలై యుండుట ఆచారమని వాదింతురు.

అట్టి యాచారము సంఘసామాన్య మైనచో వ్యాసనారదాదిమహర్షులు పాండవులతో నా యాచార మపూర్వ మనియు దానివలనఁ గలుగు కష్టనష్టములయెడ జాగరూకులై యుండుఁడని నీతి బోధించుటకును, గొన్నినియమముల నేర్పరచుటకును హేతు వేమియో గోచరింపదు.

జిజ్ఞాసువులై పురాణములఁ బఠించువారలకు వానిలో వివిధశాస్త్రగ్రంథగ్రంథులను వివరించువాక్యరత్నములు దొరకును. అష్టైశ్వర్యములకాకరమయ్యును దిగంబరుఁడై భిక్షాటన మొనర్చుచు, అర్ధాంగమున నంబికనుదాల్చియు జితేంద్రియుఁడై, యోగము ననుష్ఠించుచు, అంగిట విషమునుదాల్చియు మృత్యుంజయుడై తరుణవయస్సునొంది నిటలాక్షుఁ డయ్యును శాంతుఁడై భక్తుల కభీష్టముల నిచ్చు మహాదేవునిచరిత్రము భక్తుల కెట్టి నీతిని బోధింపదు? గుణాగుణములు తమ సహజవైరమును బరిత్యజించి పరమేశ్వరునం దన్యోన్యభావమున వర్తించినవి.

దేవతాస్వరూపములోని రహస్య మేమి? ప్రతీకోపాసనము, విగ్రహారాధనము అను రెంటికిని భేద మేమి? దేవతలు శక్తివిశేషములా? దేవుఁ డొక్కఁడా లేక పల్వురా? సర్వశక్తిమంతుఁడగు భగవంతుఁ డొక్కఁ డుండ వివిధప్రయోజనములకు వివిధదైవతముల నారాధింపవలయునా? దేవతలకును, మంత్రములకును సంబంధ

మేమి? మంత్రోచ్చారణమున దేవతలు సంతుష్టు లగుదురా? అను సందేహములు సామాన్యముగా కలుగును.

ఈశ్వరప్రతీక మారంభదశయందు చిత్తవృత్తినిరోధమున కొక రమ్యమగు నాకృతిగ భాసించి, ఆకర్షించుట యేగాక క్రమక్రమముగ, ఉత్తరోత్తరసోపానముల నధిష్ఠించు సాధకున కాలంబమై జ్ఞానాభివృద్ధికిని, ఆత్మసాక్షాత్కారమున కుపకరించును. విగ్రహములు శిలలతోఁ జేయఁబడినను వానిని శిలాబుద్ధితోఁ బూజించుట ఆరురుక్షువున కుపకరింపదు. లింగాకారమునుండి ఈశ్వరావతారము మార్కండేయునకు గోచరించునట్లును, స్తంభమునుండి నారసింహావతారము ప్రహ్లాదునకు ప్రత్యక్షమైనట్లును విగ్రహముల దేవతాబుద్ధితోఁ బూజించెడి యాస్తికులకు ఉపాస్యదైవరూప మా శిలావిగ్రహమునుండియే సాక్షాత్కరించును. నాటకదర్శన కాలమున నటునియందు వ్యక్తివిశేషబుద్ధికలవానికి ఆనందము కలుగనివిధమునను కావ్యమును పాత్రాత్మకముగా భావించు భావనావిహీనునకు రసప్రాదుర్భావము కలుగనివిధమునను భక్తివిహీనునకు విగ్రహములచేఁ బ్రతిపాదింపఁబడు దేవతారూపము గోచరింపదు. కాముకునకు ప్రియురాలి ప్రతికృతి విరహాశపనో దకమైనచో భక్తునకు విగ్రహరూపము మనసు కరగించునది కాకపోదు.

పురాణములందు వర్ణింపఁబడిన వివిధ దేవతారూపములందు గంభీరార్థముండును. అర్థనారీశ్వరరూపము నుదాహరణముగ గైకొందము. దీపమును వెలుఁగును విడదీయుటకు వీలులేనట్లు పరశివునకును, అతని మహిమ యగు శక్తికిని యెడబాటు సంభవింపదు. దీపము కదలకున్నను దానినుండి కిరణప్రసారము సంభవించినవిధమున నిష్పందతత్త్వమునుండి స్పందవిశేషములు (Vibrations) ప్రసరించును. అవి నామరూపాత్మకముగ విభాగము జెందును. కాన నీయాదిమిథునమునుండి ప్రపంచమంతయు నభివ్యక్తమగును. కనుకనే కాళిదాసుఁడు వాగర్థములవలె నీమిథునము కలసియున్నదని, ఈరూపమహిమను అల్పాక్షరములతో ననన్యశముగ వర్ణించెను.

వృషభ మీశ్వరుని వాహనము. అదినాలుగు పాదముల సంచరించుధర్మస్వరూపము. ధర్మము నధిష్ఠించి పరమేశ్వరుఁడు విహరించును. ఈశ్వరుఁడు త్రినేత్రుఁడు. తృతీయనేత్రము జ్ఞానమునకుఁ జిహ్నము. జ్ఞానదృష్టిసిద్ధించిన వానికివ్యామోహము కలుగదు. కనుకనే తృతీయనేత్రమున నీశ్వరుఁడు మన్మథుని దహించెనందురు. వృద్ధిక్షయములు లేని ఆత్మకళ యితని శిరస్సునఁ జంద్రరేఖ. జ్ఞానధార నిర్మలగంగాప్రవాహము. పంచభూతములును బంచవక్త్రములు. చెంగునదాటు హరిణమువంటి

మన స్నాతనిచేఁ జిక్కినది. జాగ్రదాదిచతురవస్థలు చతుర్బాహువులు. వ్యోమకేశత నాగభూషణత దేశకాలాతీతత్వమును సూచించును. అహంకార మను గజాసురుని జంపి గజచర్మాంబరధారియై 'మీరు నట్లొనర్పుఁ' డని భక్తుల కుపదేశించుచు నటించును. నామరూపాత్మక మగు ప్రపంచమును భస్మ మొనరించి తనవిభూతిని బ్రకటించును. అతఁడు స్థాణువే గాడు. సర్వజ్ఞుఁడును.

శక్తిని దేహార్థమునం దాల్చిన శివుఁడు శక్తిమంతుఁడు. శక్తిశక్తిమంతుల కభేదము. దేవతలు బ్రహ్మాండములోని శక్తివిశేషములు. భక్తుల ననుగ్రహించుటకు కరచరణాద్యవయవములు గల రూపముల నుగ్రహింతురు. స్వభావముగా వారు పరోక్షప్రియులు. వివేకదృష్టిచే గ్రాహ్యులు. దృక్పథము మారనప్పుడు దైవసాక్షాత్కారము సంభవింపదు. ఇంద్రియములకు గోచరింపనందున దైవము లేడందురు. శరీరమును ధరించి దైవము ప్రత్యక్షమైనను వివేకవిహీనుఁడు దుర్యోధనుఁడు కృష్ణునివలె అతనిని దైవముగాఁ దలంపడు. శ్రద్ధాభక్తులు గలవానికిఁ బ్రహ్లాదునకువలె సర్వగతుఁడై వివిధశక్తులతో భగవంతుఁడు గోచరించును.

లోకాంతరముల కేగుట చిరకాలము జీవించుట పశుపక్ష్యాదులభాష నభ్యసించుట క్షుత్పిపాసముల జయించుట అంతర్ధానము నొందుట హస్తిబలమును పొందుట కాయవ్యూహవిద్య నభ్యసించుట సిద్ధులను దర్శించుట దూరదృష్టి దూరశ్రవణాదుల నొందుట అష్టైశ్వర్యముల నవలంబించుట మొదలగు వర్ణనములు సామాన్యదృష్టికి అసంభవముగ గోచరించిన నవిశ్వాస్యములు కావు. యోగసూత్రాదులయందా యాసిద్ధులకు సాధనములు వర్ణింపబడినవి. శాస్త్రసిద్ధములగు సత్యములను సంప్రదాయమూలమున నాచరించిననేగాని యథార్థము బయల్పడదు.

సంస్కృతభాష యందు నిజముగ నిట్టి విశేషములున్నచో మీరేల వెలువరింపరని ఆంగ్లవిద్యా విశారదులు పండితులపై దండెత్తుదురు. ఆంగ్ల భాషలోని పరమాణుశతఘ్ని నిర్మాణాదుల వారేల వెలువరింపరాదు! లోకక్షేమమునకై యొక ప్రభుత్వమీశక్తులను దాచుట న్యాయ్యమైనచో పలుమఱు రాక్షసపీడ ననుభవించిన మహర్షులీ యోగరహస్యములను దాచుటయు న్యాయ్యమే! యోగవిశేషానుభవములు సర్వసామాన్యముగ లోకమున కందింపతలయున్నను నది యొక మానవునకు సులభసాధ్యము కాదు. ఒక ప్రభుత్వము విశేషవ్యయప్రయాసముల కొడిగట్టి చిరకాలము ప్రయత్నించిననేగాని కృతార్థత కన్పట్టదు.

కనుక కేవలమసూయదృష్టితోఁ గాక న్యాయదృష్టితోఁ బురాణములఁ బరిశోధించుట ప్రాచీన విజ్ఞానపునరుదయమునకు కారణము. విజ్ఞాన విశేషముల కాకరము లగుటవలననే నన్నయ్యకాలమునుండి నేటివఱకు నెన్ని నాగరికతలు మారిన నెన్ని రాజ్యములు మారినను పురాణశ్రవణాదులు నశింపలేదు. పురాణ వేత్తృత్వము పలుపురాంధ్ర కవులకు యోగ్యతా విశేషముగఁ బ్రాచీన కాలమున రాజులచే స్తుతింపఁబడినది. నేడు వివిధశాస్త్రములతోఁ బాటు పురాణ పరిశ్రమము కూడ నొక విద్యగా పరిగణించి విశ్వవిద్యాలయములవారు పరీక్షా బహూకరణాదుల నేల నిర్మింపరాదు ?

చారిత్రక విశేషములు గోళాంతర విశేషములు భూగోళ విశేషములు యోగ రహస్యములు నోషధి మాహాత్మ్యములు మంత్రశక్తులు వివిధశాస్త్ర సంప్రదాయములు మొదలగు విజ్ఞాన రత్నములు పురాణఖనుల నుండి త్రవ్వి తీయవచ్చును. ఈ ప్రయోజనములకై పురాణములఁ బరివర్తించి సంస్కృత భాషానభిజ్ఞులకిచ్చుట పండితుల విధి. వారు వివిధశాస్త్ర విజ్ఞాన మహిమచే పురాణముల పరిశోధించుట ఆవశ్యకము. ఇట్టి విధినినిర్వహించుటకే బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగవీరేశ్వర శాస్త్రి గారిచే శివపురాణ మాంధ్రీకరింపబడినది.

అనూచానశైవాచార్యవంశమున జన్మించి తద్విజ్ఞానమును సమగ్రముగ గ్రోలుట వీరి ఆంధ్రీకరణమున కొక ప్రధానయోగ్యత. ఆంధ్రీకరణమున నన్నయాదుల మార్గమే యవలంబింపఁబడినది. రసవంతములగు ఘట్టములఁ బెంచుట, నీరసములను దుంచుట యను పద్ధతివలన తెలుఁగున పురాణములు కావ్యశోభ నొందినవి. కాని ఈమార్గమునం దొక లోప మున్నది. పురాణములలోని విమర్శనీయాంశములు సంస్కృతభాషానభిజ్ఞులకు సమగ్రరూపమునఁ బ్రకటమగుట లేదు.

శివపురాణమున నుమాఖండమున గన్పట్టు కాలజ్ఞానము, మృత్యుంజయయోగములు మొదలగు ఘట్టము లింకను విపులీకరించినను లాభదాయకములే. లేదా, ఆ యుదాత్తయోగముల మూలమును తగిన వివరణముతో ప్రకటించినను మేలే.

సమకాలికుల కవిత్వశైలినిగూర్చి ముచ్చటించుట వివిధవిమర్శలకు తావిచ్చును. ఐనను పురాణవాఙ్మయముపై మనోగతభావములఁ బ్రకటించుటకు వ్రాయు నీ పంక్తులలో నాకుఁ దోఁచినంతవఱకు నీ యాంధ్రకవితలోని గుణములఁ జూపుట అప్రకృతము కాదు. గ్రంథపఠన మారంభించినది మొదలు సమాప్తిచేయువఱకు నెచ్చటను విసుగుజనింపలేదు. ఉత్తరోత్తరము రసవంతమై యాకర్షించినది. ప్రాచీన

కవులయందు సర్వసామాన్యమగు చక్కని శైలియు, ధారాశుద్ధియు నీకవివర్యునకు దైవదత్తములు. కనుకనే ఈ మహాగ్రంథము నిర్విఘ్నముగ నాంధ్రీకరింపఁబడినది.

కవితాహంకారమున గాక శివకైంకర్యదీక్షాతత్పరతచే నీగ్రంథ మాంధ్రీకరింపఁబడినది. పద్యరూపమున నీ గ్రంథము నాంధ్రీకరించు నదృష్టము తొలుత తనకే సంభవించినదని యీకవి మురియుచున్నాఁడు. పోతనవలెనే ఈఘనకార్యమున తన జన్మము కృతార్థమైనదని యుప్పొంగుచున్నాఁడు. పితరుల కీగ్రంథ మంకితమిచ్చుటచే పితౄణము ఆంధ్రీకరణముచే ఋషిఋణము, భక్తివిశేషముచే దేవఋణములు దీరినవి. ఈగ్రంథమందంతటను భక్తి యంతర్వాహినియై ప్రవహించినది. నిరంతర శివనామాస్వాదపరిపూరిత మగు జిహ్వనుండి యీ కవిత స్రవించినది.

ఒకే శైలూషి సందర్భానుగుణముగ వివిధభూమికల ధరించినట్లు భావానుగుణముగా శైలి పలువిధముల మార్పు నొందినది. అప్రయత్నముగ రచింపఁబడినట్లు అనేకపద్యములు గోచరించును. శివునిపై దండెత్తు మన్మథునివర్ణించుసందర్భమున అతనిసాహసమార్యము ఈపద్యమున మనోహరముగ గోచరించుచున్నది.

వాడిన రాలిపోవు సుమవర్గము కాండచయంబు హాస్య నా
నేడకొ బారు పుల్లు లొకయేవవు వారువముల్ స్వరూపమే
జాడను లేని తెమ్మెరలు చచ్చువజీరులు తోడుకుండు రే
తే డబలల్ బలంబులు సరే యిఁక రుద్రునితోడఁ బోరుటల్.

(శి.పు. 184 పే. 99 ప)

గంపెడుబిడ్డలఁ గన్నతల్లి ధనవంతురాలగు గొడ్రాలుతోఁ దనహృదయములోని యుత్క్రోశమును బట్టలేక ముఖాముఖి పోరాడుచున్నది,

ఉప్పరము లున్న వనుచుం
గొప్పగ నగ లున్న వనుచు గొప్ప ననుచు నీ
వెప్పుడు త్రుళ్ళకు బంగరు
కుప్పలు గల రోసి! నాకుఁ గొడుకులు గూతుల్.
దుడ్డుగలుగనేమి గొడ్డుదానవు నీవు
తినుట కెవ్వ రేని దిక్కు లేరు
బిడ్డ లున్నదానఁ బేర్మి నాకెన యౌదె
తల్లక్రిందు లగుచుఁ దపసు గొనిన॥ (శి.పు. 569 పే .234, 235 ప)

సీసపద్యరచనయందు శ్రీనాథుని పోకడలు కొన్ని యెడలఁ గన్పించుచున్నవి.

ఇంద్రనీలముడాలు నీసడింపఁగఁజాలు, నీలంపు మైనిగనిగల వాని
వేయిరేకుల తమ్మివిరులఁగెల్వఁగఁజాలు, విరిసైన కనుదోయి వెలయువాని
చనటుల సమయింపఁజేవగల్గినసాధ,నములొప్పు నాల్గుహస్తములవాని
అమృతంబుకన్న తీయగ నొప్పు మాధురి,గురిపించు నెమ్మోము కొమరువాని
పలురకములైన రతనాల వెలసి ధగధ,గలుదనర్చు కిరీటంబు గ్రాలువాని
కౌస్తుభంబను మణి యెదఁ గలుగువాని, పసిడిపుట్టంబు గట్టిన బాలు నొకని.
(శి.పు.23 పే. 189 ప)

చాపపాశాంకుశచటులపాశారవిం,దము లొప్పు నాల్గుహస్తములతోడ
బాలేందురేఖావిభాసితం బగుచు నం,దంబుఁ జెందిన కిరీటంబుతోడ
పద్మరాగచ్ఛాయ పరిఢవించిన మనో,జ్ఞములైన మాల్యాంబరములతోడ
మందహాసపు కీవి మానుగుల్కెడు దయా,స్పదములై తగు కటాక్షములతోడ
భవ్యకాశ్మీరగంధలేపములతోడ
ముంగురులు మూగు కస్తూరిబొట్టుతోడ
భువనములకెల్ల భ్రమసేయు మూర్తితోడ
శంకరార్ధాంగలక్ష్మి సాక్షాత్కరించె. (శి.పు పే140 ప72

స్త్రీనిందాస్తుతులు శివకేశవులచే మిక్కిలి మనోహరముగాఁ జేయఁబడినవి. సతీవియోగము నొందిన శివుఁడు స్త్రీని నిందించుటయు, లక్ష్మీపతి యగు కేశవుఁడు గృహస్థాశ్రమధర్మమును బొగడుటయు సందర్భసహజములు.

అపవిత్రములలోన నగ్రిమం బగు చోటు, బొంకుల కెల్లను బుట్టినిల్లు
కపటవర్తనములఁ గనఁజేయు నెఱజాణ, చెడుగోతఁబడఁద్రోయు చెడ్డఘోటి
అనువుగా భ్రమసేయ నైంద్రజాలికవిద్య, నమ్మియేలినచోటినాగుఁబాము
సాహసంబుల కెల్ల జంకనట్టి వలంతి, పాయంగనీయని పరిమథనము
ఒనరఁగాఁగట్టుత్రాడులందుకుగొలుసు, క్షణికసంతోష మొసగుకొర్రకారుతీగ
స్త్రీ యనఁగ దానితోఁబొత్తు జెందవలదు, బ్రహ్మనిష్ఠులకెందేని బద్మనయన!

అఖిలతాపంబుల హరియించు నౌషధం, బార్తి కంధిని దాటునట్టి నౌక
చిత్తంబు రంజిల్లఁ జేయఁ జాలిన విద్య, సకలసౌఖ్యములకు జన్మభూమి
ప్రతిదినంబును గ్రొత్త బరగు చక్కనివిందు, కామరారుకాలమున కమరతరువు
అన్నపానంబుల నందఁ జేసెడు దైవ, మతిథిజనంబుల నరయుతల్లి

దేవయజ్ఞంబునందు నెంతేని తోడు, కష్టసుఖములయందుఁ బాల్గొంచు జోడు
ఆత్మసతి యగుఁగావున నందజకును, బెండ్లి యాడంగఁదగు గాదె పేర్మి యలర.
(శి. పు. పే 209 ప 67.)

పోతనవిష్ణుభక్తివలె గ్రంథకర్తశివభక్తి వెల్లువలై పారినది.

శీతాంశుధరు నెంచు చిత్తంబు చిత్తంబు, భవు సమర్చనసేయు పాణి పాణి
ప్రమథనాథుని జేరు పదములు పదములు, శివుని సన్నుతి సేయు జిహ్వ జిహ్వ
విశ్వేశు కథ విను వీనులు వీనులు, కాలకాలుని జూచు కనులు కనులు
పరమేశుఁ గొల్చెడు భాగ్యంబు భాగ్యంబు, దర్పకారికి నొంచు తనువు తనువు
పురహరునిఁ గొల్వఁబూనిన బుద్ధి బుద్ధి, శ్రీశనాయకునకు మ్రొక్కుశిరముశిరము
శంకరుని భక్తిఁబడసిన చదువుచదువు, నాగభూషణు సేవించు నరుఁడు నరుఁడు

పరమశివార్చనాపదవి నొందఁగ లేని, యిక్క గా దది పాపడొక్క గాని
ఖండేందుధరభక్తి గనకయున్నట్టి యన్నరుఁడు గా డాతండు వఱఁడుగాని
శ్రీకంఠమూర్తిని జెలగి మ్రొక్కఁగ లేని, శిరము గా దది పాపభరము గాని
భోగిభూషణుపూజఁ బూని సేయుఁగ లేని. కేలు గా దది చెడ్డ తేలు గాని
శంకరుని మదిఁ జెందఁగాఁ జాలనట్టి, తెలివి గా దది చెడ్డ తెవులు గాని
అమ్మహేశ్వరు కొలువుకై యమరనట్టి, కలిమి గా దది పేరడ్సు బలిమి గాని
[శి. పు. 215 పే. 116ప]

సందర్భానుగుణముగ లోకోక్తు లీకవిత నలంకరించినవి.

చూపులగుజ్జువలె నత డేపుమెయిం బెరుగుచుండ (శి.పు. 53 పే. 410 ప)
ఉడుము కేటి కోరి! యూరివార్త [శి.పు. 82 పే. 141]
పరులకోసరముగ బావి దూకుట మేలె (శి.పు. 98 పే. 257 ప)
కొండ నెత్తి తలం దాల్చుకొనఁ దరంబె [శి. పు. 184 పే. 100 ప]

ఇత్యాదులు పెక్కులు.

స్వభావోచిత మగు భూమికను ధరించిన నటుఁడు తననాట్యకౌశలముచేసామాజికుల చిత్తవృత్తుల నాకర్షించినవిధమున స్వాభిరుచి కనుగుణ మగునితివృత్తమును గ్రహించిన కవియుఁ దనకవితాకౌశలముచేఁ బాఠకుల నాకర్షించును. సూత్రప్రాయముగ నీగ్రంథములోని విశేష మిది. గ్రంథము శివపురాణము. నాయకుఁడు శివుఁడు. ఆంధ్రీకర్త శైవుఁడు. విషయము శివప్రభావము. కవిత్వము శివంకరము. పాఠకుల కిఁక శివములకుఁ గొఱఁత యేమి?

గ్రంథరాజమా! ఆంధ్రమాత యంకమందును, ఆస్తికుల గృహములందును. దేవతల పీఠములందును, భక్తుల హృదయములందును, సహృదయుల చిత్తములందును సరసముగ నాచంద్రార్కము వర్ధిల్లుము.

ఓం తత్సత్ శివమ్

తూములూరి శివరామకృష్ణశాస్త్రి.
థియసాఫికల్ కాలేజ్, మదనపల్లి.

శ్రీశివాభ్యాన్నమః

మున్నుడి

శ్లో॥ అష్టాదశపురాణానాం కర్తా సత్యవతీసుతః
కామికాద్యాగమానాం తు శూలపాణిరితి స్మృతిః

స్కాందపురాణ సూతసంహిత

పరమకారుణికాంతరంగుఁడగు పరమేశ్వరుని యుద్బోధంబున జగత్కల్యాణము కొఱకై చెలికారపు నడుల వ్యాసభట్టారకుండు రచించిన పదునెనిమిదిపురాణములలో మేలిమిమీఱు శ్రీశివమహాపురాణమును ప్రాచీనాంధ్రకవివర్యులు మొదలుకొని నేఁటివఱకు కలరు కవివర్యులెవరును పద్యరూపముగఁ దెనిఁగింపకుండుట నా భాగధేయవిశేషము. నే నొకప్పు డొకరి యింట నున్న యీశివపురాణంబును జూచి కొంచెము భాగము చదివి యానందించి తదాంధ్రీకరణేచ్ఛ యనివార్యంబుగఁ బొడమ నావాసరమందే హస్తంబునారంభము నొనర్చి యనతికాలంబున నేకొండొక భాగంబుఁ దెలిఁగించి విజ్ఞులగువారలకుఁ జూపెట్టఁగా నవ్వారు మురిసి నాయుద్యమంబున కూఁత యొసంగిరి. అంత నే నామోదముతో మఱికొంత రచించి శ్రీ శ్రీ కవిచక్రవర్తులును, నాగురులును నగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిలవారు శతావధానులవారి సముఖమున కేగి వారికి వినిచితిని. వారును విని యానందించి మఱికొన్ని విశేషంబులు నాకుఁ గఱపి యేతదాంధ్రీకరణప్రయత్నమునకుఁ బూర్తిగ నుత్సాహం బొసంగిరి. మొదటఁ గొన్నిఖాండంబులు మాత్రమే రచించి ముగించుద మనుకొని యట్లొకటి రెండు మాఱులు మధ్యమధ్యఁ జాలగాలము విరామం బొనర్చియు, మహామహులగు కొందఱి ప్రోత్సాహముతో నెట్లో శివానుగ్రహంబు బలిమితో నిప్పటివఱకు శివపురాణంబును సర్వంబు నాంధ్రీకరింపఁ గలిగినందులకు భక్తవత్సలుం డగు శివునకును, నిందు నాకుఁ బ్రేరకు లగువారలకును జోత లొనర్చెదను. ఇఁక శివపురాణంబునుగుఱించియు, నాయాంధ్రీకరణంబును గుఱించియు నొకించుక ముచ్చటించెదను. శ్రీదేవీభాగవతప్రథమస్కంధములోని,

శ్లో॥ మద్వయం భద్వయం చైవ బ్రత్రయం వచతుష్టయమ్
అనాపలింగకూస్కాని......

యనెడు శ్లోకోక్తి ననుసరించిన, యష్టాదశమహాపురాణపరిగణనలో నీశివపురాణము చేర్పఁబడక యుపపురాణములలోఁ జేర్పఁబడినందునఁ గొంద ఱిద్దాని నుపపురాణం బని యందురు. ఇట్లే భాగవత మన, దేవీభాగవతమేకాని శ్రీభాగవతము కాదని యాశ్లోకముయొక్క తాత్పర్యము. అందులకు శ్రీభాగవతవాదు లట్లొప్పుకొనరు. శ్రీభాగవతమే మహాపురాణం బనియు, దేవీభాగవత ముపపురాణం బనియుఁ జెప్పుదురు.

శ్రీభాగవతమందుఁగల మహాపురాణపరిసంఖ్యలో శివపురాణము పేర్కొనఁబడినది.

శ్రీభాగవతే ద్వాదశస్కంధే సప్తమాధ్యాయే.

శ్లో॥ బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవం చ । శైవం లైంగం చ గారుడం
నారదీయం భాగవతం । ఆగ్నేయం స్కాందసంజ్ఞితం
భవిష్యద్బ్రహ్మకైవర్తం । మార్కండేయం చ వామనం
వారాహ మాత్స్య కౌర్మాణి । బ్రహ్మాండాఖ్య మితి త్రిషట్
బ్రహ్మన్నేతం సమాఖ్యాతం । శాఖాప్రణయనం మునేః ॥

మఱి యందే ద్వాదశాధ్యాయమునం దష్టాదశపురాణంబుల పరిమితియుఁగూడ నిట్లు నిర్దేశింపఁబడియె.

శ్లో॥ బ్రాహ్మ్యం దశసహస్రాణి । పాద్మం పంచోనషష్ఠి చ ।
శ్రీవైష్ణవం త్రయోవింశ । చ్చతుర్వింశతి శైవకం
దశాష్టౌ శ్రీభాగవతం । నారదం పంచవింశతి ॥ ఇత్యాది.

ఇట్లే స్కాందపురాణ సూతసంహితయందు

శ్లో॥ బ్రాహ్మ్యం పాద్మం వైష్ణవం చ । శైవం భాగవతం తథా॥ అని యుపక్రమించి – బ్రహ్మాండం చేతి పుణ్యోయం । పురాణానా మనుక్రమః ॥ యనియు, నిట్లే విష్ణుపురాణము కౌర్మము, మాత్స్యము వామనపురాణము, లింగపురాణము మున్నగువానియం దష్టాదశమహాపురాణసంఖ్యలో శివపురాణము లెక్కింపఁబడినది. ఏకారణముననో దేవీభాగవతమందు మాత్రము "వచతుష్టయం"బని వాయుపురాణంబును మహాపురాణంబుగఁ గైకొని యీాయది యుపపురాణములందుఁ జేర్పఁబడియె. ఆవాయుపురాణముగూడ శివపారమ్యప్రతిపాదకమే. బహూక్తి ప్రామాణ్య ప్రాబల్యంబునను, వైయాసికశైలీపరిజ్ఞాన పరిపాటీవిశేషంబునను శ్రీశివపురాణ మష్టాదశమహాపురాణమాలారత్నం బనియే విజ్ఞులారయుదు రని విశ్వసించెదను.

ఇఁక నీయది సంహితాభేదంబులతోఁ బాఠభేదంబులతో రెండుతీరులఁ బలుకడల ముద్రింపఁబడినది. అందుఁ బ్రధానములై శ్రీకాశీపట్టణ ముద్రిత గ్రంథం బొకఁడును బొంబై పట్టణ ముద్రిత గ్రంథ మొకఁడును గన్పట్టుచున్నవి. గ్రంథంబులు రెండును సాకల్యంబుగఁ జదివినపిమ్మట నొక్కటిగానే కన్పట్టును గాని గ్రంథములలో నేదేని యొకభాగము మాత్రముఁ జదివెడువారికి వేఱువేఱు గ్రంథములు రెండని దృఢముగఁ దోఁచును. అందు నాకు మొదట దొరికినది బొంబై ప్రతి. అద్దాని ననుసరించియే పరివర్తనము చేసితిని. పిదపఁ గాశీప్రతినిఁగూడఁ బరికించితిని గాని మార్పు చేయవలసిన యవసర మగుపడలేదు. ఇఁక నాపరివర్తనమందు

"కం. మక్కికి మక్కియొనర్చుట, చక్కనిమార్గంబు గాని♦చందమగుట నా
చక్కి విడనాడి నా యీ, ఫక్కిన్ బొనరింతు లలిత♦పద్ధతిమెఱయన్"

అని నేను గ్రంథారంభములో నొడివినట్లు నేను మక్కికిమక్కిగాఁ దెనిఁగింపక శ్రీభారతకవులు, శ్రీనాధకవీంద్రుఁడు మున్నగువారి పథంబు ననుసరించి యొకచో మూలముకన్నఁ బెంచియు, మఱియొకచోఁ దగ్గించియు, నిఁకనొకచో వేఱురీతిగఁ బొనరించియు, వేఱొకచో స్కాందపురాణము, శ్రీభాగవతము, మహాభారతము, శ్రీజాబాలోపనిషత్తు, కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తు మున్నగువానినుండి విశేషాంశంబులఁ గొన్నిటిన్ గైకొని యిందుఁ జేర్చియును, గొన్నిచోట్ల యథామూలం బనునట్లనుసరించియును గొంచెము స్వతంత్రించియే తెనిఁగించితిని.

ఇఁకను మూలగ్రంథములో సంహితలు గాను వానిలోఁ బ్రత్యేక భాగంబులు ఖండంబులుగా నున్నవి. నేనిందు సంహితలను పేరుఁదొలగించి యన్నిటికిని ఖండంబులనే యేర్పరచితిని. మఱియు శివలీలల నెఱింగించు శతరుద్ర సంహితకు లీలాఖండంబనియు లింగ చరిత్రంబులఁ దెల్పు కోటిరుద్ర సంహితకు లింగవైభవ ఖండంబనియుఁ బేరిడితిని. మఱియుఁ బ్రారంభమందు నున్న విద్యేశ్వర సంహితయను దానిని సందర్భమును బట్టి చివరయందద్దిరాణించునని చివరలో విద్యేశ్వర ఖండముగాఁ జేర్చితిని. ఇఁక నిందుఁ బార్వతీఖండ కుమార ఖండంబులను లింగవైభవ ఖండంబును మూలమునకన్నఁ బెంచి వ్రాసితిని. కైలాస వాయువీయ విద్యేశ్వరఖండంబులను మూలమున కన్నఁ దగ్గించి వ్రాసితిని. లీలాఖండంబు నుమాఖండంబును, గొంచెము గుంచించియు, సృష్టిసతీయుద్ధ ఖండంబులను యథారూపంబులుగను విరచించితిని, ఇఁక మూలమందొకమాఱు చెప్పిన యుపాఖ్యానంబులను జెప్పిన శివలీలలను వక్తృశ్రోతృవిభేధంబుచేఁ, బలుమాఱులు

మరల మరలఁ, జెప్పబడియుండుట నవ్యాసినట్లు చెప్పినఁ బునరుక్తి కాకున్నను పాఠకులకు విసువు కల్గించునని యిందు మానితిని.

రెండుమాఱులు చెప్పిన యుపమన్యు చరిత్రంబు ఘట్టమందు రెండవ మాఱు అర్ధానికి మాఱుగాఁ బద్మపురాణమునుండి కొనివచ్చి మార్కండేయ చరిత్రంబును వ్రాసితిని. మఱియు బ్రహ్మదేవుని పంచమ శిరఃఖండన చరిత్రంబు మాత్రము లీలాఖండములో నొకమాఱును లింగవైభవ ఖండమందొక మాఱు నించుక భేదంబుతో జెప్పఁబడినది. ప్రసక్తిని బట్టి వక్తృశ్రోతృభేదంబున మూలాను సారంబుగఁ దెనిగింపక తప్పినదికాదు. ఇఁక నందందుఁ గొలఁది పాటిమార్పులు, ఒకచో వేఱురీతిగఁ బొనరించియు ననెడునుడికుదాహరణంబుగ నొనరించితిని. ఇవ్విధంబుగ నావిధి చెడనియట్లుగాఁ గొంత స్వతంత్రించి కృతిని వ్రాసినను గోపాలుఁడూరిపొలిమేరను మీఱక యెట్లు పసులమేపుకొనుచుఁ గాచుకొనునో యట్లే నేనును మూలగ్రంథమునకు దవ్వుగ నడువక మూలంబు సరసఁ బరికించుచునే పరివర్తనంబొనరించితిని.

పలువురు పూర్వమహాకవులు ద్రొక్కిన మార్గంబౌట, గుణగ్రహణపారీణు లగు పాఠకమహాశయు లిద్దాని నేరంబుగ యోజించరని భావించెదను.

ఇఁకను పార్వతీఖండములోని హిమాద్రివర్ణనాది ఘట్టములలో శ్రీ కాళిదాస మహాకవిగారు తమ కుమారసంభవకావ్యములో వర్ణించిన కల్పనలు కొన్ని గన్పట్టును. గావున నాకల్పనలాకావ్యమునుండి యెత్తివ్రాసినట్లు చదువరులకుఁ దోఁచును గాని యాకల్పన లన్నియుఁ గృష్ణద్వైపాయనునవే. శ్రీకాళిదాసమహాకవి శ్రీవ్యాసుని యందలి గౌరవబుద్ధిచేతనో, శ్రీవ్యాసకల్పనలయందలి స్వారస్యవిశేషాస్వాదలాలసచేతనో యవ్వారి కల్పనలను శ్రీశివపురాణమునుండియు, మఱి యితరపురాణములనుండియుఁ బడసి తఱుచుగాఁ దమ కావ్యంబులయందు వాడియున్నారు. తావన్మాత్రమున వారి కేమియపకర్ష గలుగలేదు. ఇఁక నేనిందు మూలములోని శ్లోకములను దెనిఁగించినందుననే గాళిదాస కల్పనలను దొంగిలించినట్లుగా విజ్ఞులు దలంపరని హెచ్చరించెదను.

శ్రీవ్యాసకల్పనలను శ్రీకాళిదాస మహాకవ్యనువాదంబులను గనుఁగొనుఁడు.
శివపురాణపార్వతీఖండప్రథమాధ్యాయమున,

శ్లో॥ అస్త్యుత్తరస్యాం దిశివై । గిరీశో హిమవాన్ మహాన్
పర్వతో హి మునిశ్రేష్ఠ । మహాతేజా స్సమృద్ధిభాక్

పూర్వాపరౌ తోయనిధీ।సువిగాహ్య స్థితో యతః
నానారత్నాకరో రమ్యో । మానదండ ఇవ క్షితేః॥

కాళిదాసకవికృత కుమారసంభవ కావ్యమందలి ప్రథమసర్గములో,

శ్లో॥ అస్త్యుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా । హిమాలయోనామనగాధిరాజః
పూర్వాపరౌ వారినిధీ విగాహ్య స్థితః పృథివ్యా ఇవ మానదండః॥

శివపురాణ పార్వతీఖండస ప్తమాధ్యాయమున,

శ్లో॥ దృష్టిః పుత్రివతో౽ప్యద్రేః।తస్మిన్ తృప్తిం జగామ న
అపత్యే పార్వతీత్యాఖ్యే । సర్వసౌభాగ్యసంయుతే ॥
మధో రనంతపుష్పస్య । చూతే హి భ్రమరావళిః
విశేషసంగా భవతి । సహకారే మునీశ్వర! ॥
పూతో విభూషిత శ్చాపి।స బభూవ తయా గిరిః
సంస్కారవత్యేవ గిరా । మనీషీవ హిమాలయః
ప్రభామహత్యా శిఖయే । వదీపో భవనస్య చ
త్రిమార్గ యేవ సన్మార్గ । స్తద్వ ద్గిరిజయా గిరిః ॥

కాళిదాసకవికృత కుమారసంభవకావ్యమందలి ప్రథమసర్గములో,

శ్లో॥ మహీభృతః పుత్రవతో౽పిదృష్టి। స్తస్మిన్నపత్యేనజగామతృప్తిమ్
అనంతపుష్పస్య మధోర్హిచూతే । ద్విరేఫమాలాసవిశేషసంగా ॥
ప్రభామహత్యా శిఖయేవ దీపః । త్రిమార్గయేవ త్రిదివస్యమార్గః
సంస్కారవత్యేవ గిరా మనీషీ।తయా సపూతశ్చ విభూషితశ్చ ॥

శివపురాణపార్వతీఖండస ప్తమాధ్యాయమున,

శ్లో॥ అథ దేవీ శివా సాచో।పదేశసమయే మునే
పపాఠవిద్యా స్సుప్రీత్యా । యత్తచిత్తా చ సద్గురోః
ప్రాక్తనాజన్మవిద్యాస్తాం । శరదీవ ప్రపేదిరే
హంసాళి స్స్వర్నదీం న క్త । మాత్మభాసో మహౌషధిం॥

కాళిదాసకవికృత కుమారసంభవ ప్రథమసర్గములో,

శ్లో॥ తాంహంసమాలాః శ్శరదీవగంగాం । మహౌషధిం నక్తమివాత్మభాసః
స్థిరోపదేశా ముపదేశకాలే । ప్రపేదిరే ప్రాక్తనజన్మవిద్యాః ॥

శివపురాణపార్వతీఖండషోడశాధ్యాయమున,

శ్లో॥ తే న క్రూరా ఉపాయా న । స్సర్వే హతబలాః కృతాః
వికారే సన్నిపాతేవా । వీర్యవంత్యౌషధాని చ
యత్రాస్మాకం జయాశాహి । హరిచక్రే సుదర్శనే
తత్కుంఠిత మభూత్తస్య । కంఠే పుష్ప మివార్పితమ్ ॥

కాళిదాసకవికృత కుమారసంభవద్వితీయసర్గమందు,

శ్లో॥ తస్మిన్నుపాయా స్సర్వేనః । క్రూరే ప్రతిహతక్రియాః
జయాశాయత్ర చాస్మాకం । ప్రతిఘాతోత్థితార్చిషా
హరిచక్రేణ తే నాస్య । కంఠే నిష్కమి వార్పితమ్ ॥

శివపురాణపార్వతీఖండషోడశాధ్యాయమున,

శ్లో॥ తతో నైవవధా యోగ్యో । యతో వృద్ధి ముపాగతః
విషవృక్షోపి సంవర్ధ్య । స్వయం ఛేత్తు మసాంప్రతమ్॥

కాళిదాసకవికృతకుమారసంభవద్వితీయసర్గమందు

శ్లో॥ ఇత స్సదైత్యః ప్రాప్తశ్రీః । నేత ఏ వార్హతి క్షయమ్
విషవృక్షోపిసంవర్ధ్య ! స్వయంచేత్తుమసాంప్రతమ్॥

శివపురాణపార్వతీఖండవింశాధ్యాయమున,

శ్లో॥ అద్యప్రభృతి తేదాసః । తపోభిః క్రీతఏవ తే
క్రీతోస్మితవసౌందర్యాత్ । క్షణమేకం యుగాయతే॥

కాళిదాస-కుమారసంభవపంచమసర్గములో

శ్లో॥ అద్యప్రభృత్యవనతాంగితవాస్మిదాసః।
క్రీతస్తపోభిరితివాదినిచంద్రమౌళౌ ॥

ఇత్యాదులూహ్యంబులు. పెక్కులేల కుమారసంభవకావ్యం బంతయు శివపురాణస్థభావసంకలితమే- ఈయదియేకాదు- శ్రీ కాళిదాసకవికృతరఘువంశకావ్యమునందును, శాకుంతలాదినాటకనాందీఘట్టములయందును గవి, శ్రీ శివమహాపురాణభావములనే కైకొనికై సేసినారు. కనుడు.

శివపురాణ పార్వతీఖండస ప్రమాధ్యాయమున,

శ్లో॥ దధౌ నిదానం దేహానా । మానందస్యేప్సితం శుభమ్
దేహసాదాదసంపూర్ణ । భూషణాలోధ్రిసంముఖా
స్వల్పభేన్దుతు యే కాసా । విచేయర్త్గావిభావరీ
తదాననం మృత్సురభి । నాయంతృప్తోగిరీశ్వరః
మునే రహస్యపాఘ్రియ । ప్రేమాధిక్యంబభూవతత్

శ్రీ కాళిదాసకవికృతరఘువంశకావ్య తృతీయసర్గమందు,

శ్లో॥ శరీరసాదాదసమగ్రభూషణా । ముఖేనసాలక్ష్యతలోధ్రపాండునా
తనుప్రకాశేనవిచేయతారకా । ప్రభాతకల్పాశశినేవ శర్వరీ ॥
తదాననం మృత్సురభిక్షితీశ్వరో రహస్యుపాఘ్రాయనతృప్తిమాయయౌ॥

శివపురాణపార్వతీఖండస ప్రథమాధ్యాయమున,

శ్లో॥ అరిష్టశయ్యాంపరిత । స్సద్విసారిసు తేజసా
నిశీథదీపావిహత । త్విషఆసన్నరంమునే ॥

కాళిదాసకవి రఘువంశతృతీయసర్గములో

శ్లో॥ అరిష్టశయ్యాంపరితో విసారిణా । సుజన్మన స్తస్య నిజేన తేజసా
నిశీథదీపాస్సహసాహతత్విషో । బభూవురాలేఖ్య సమర్పితా ఇవ ॥

శివపురాణయుద్ధఖండప్రథమాధ్యాయమందు,

వ్యూఢోరస్కో వృషస్కంధః

కాళిదాసకవి రఘువంశప్రథమసర్గములో,

వ్యూఢోరస్కో వృషస్కంధః

శివపురాణవాయవీయసంహితాత్రయోవింశాధ్యాయమునందు పార్వతీదేవినిం గూర్చి శివునివచనము,

శ్లో॥ త్వం హి వాగమృతం సాక్షాద్। అహ మర్థామృతం పరం
వాగర్థమయ మేవే తత్ । జగత్ స్థావరజంగమమ్॥

కాళిదాసకవి రఘువంశప్రథమసర్గములోని ప్రథమశ్లోకము,

శ్లో॥ వాగర్థావివసంపృక్తౌ । వాగర్థ ప్రతిపత్తయే ॥

శివపురాణవాయవీయసంహితోత్తరభాగచతుర్థాధ్యాయమున,

భూమ్యంభోగ్నిమరుద్వ్యోమ । క్షేత్రజ్ఞార్కనిశాచరాః
అధిష్ఠితా మహేశస్య । శర్వాద్యైరష్టమూర్తిభిః ॥

కాళిదాస శాకుంతలనాటక నాందీశ్లోకము సువిదితమే. ఇట్లు కాళిదాసమహాకవి శివపురాణమును బలుమాఱులు చదివి తద్గతభావవిశేషంబులను గ్రహించి తనదు కావ్యంబులందుం గీల్కొల్పుట పాఠకుల కెఱుకగాకయుండదు.

ఇంకను పార్వతీఖండములో మేనకానుపితావస్థ కొండొక రసాభాసాస్పదంబుగ నుండును. కాని యదియంతయు శివమాయావిశేషవిలసితంబే యగుట శ్రీపరమేశ్వరి యగు పార్వతీదేవివలె నెఱ్ఱలేక శివపరీక్షయందోటమిం జెందిన మేనకచెయిదమును జెప్పెడు నాభాగంబును బూర్తిగ వదిలివేయక కొంత క్లుప్తపఱచి విరచించినందు లకును, లింగవైభవఖండములో మూలమునం జెప్పంబడని మఱికొన్ని దివ్య లింగములు తెలుగు, తమిళము పేరులుగల యూరులందు వెలసియుండుట నవ్వాని స్వరూపంబు లారసి యిందుం జేర్చినందులకును, మన్నింప విమర్శకులకు మనవి చేసికొనియెదను.

ఇంక మూలగ్రంథరచనాకాలంబున కిప్పటికాలంబునకుం బ్రపంచ ధర్మంబులు చాలగ మాఱియుండుటను బట్టి చదువరుల కందందుం గొన్ని యెడల నించుక వ్యత్యాసంబుగం దోచినం దోంచవచ్చును గాని విజ్ఞు లట్టివానిం బాటింపరని తలంచెదను.

సంస్కృతాంధ్రవ్యాకరణాంశములు :— ఈకృతియందలి నాల్గవ పేజీలో శైవా చార్యసత్కృతియందలి, చంపకమాలలోని "అలికమునక్ గ్నశానుదృశ ♦ నందని శంకరుం" డను నెడ దృక్ఛబ్దమునకు టాప్ప్రత్యయము చేసినరూపము పూర్వకవుల

గ్రంథంబులందు సులభప్రాప్తముగాదు. ఇఁక యథా వాచా నిశా దిశా అనుభాగురిమతరీత్యా ఆకారాంతముగా (టాబంతము) చేసికొని యద్దాని తత్సమముగా యోజించఁగోరుతాను.

కౌశలశబ్దము, స్వార్థమందు (కుశలశబ్దార్థమందు) ఒకటి రెండుచోట్ల వాడఁబడినది. సూ. అర్శఆదిభ్యోఽచ్ నుండి సాధువు చేసికొనవలయును.

పునీతశబ్దము రెండుమాఱులుచ్చరింపఁబడినది. ఇయ్యది సంస్కృత శ్రీభాగవతములో వ్యాసభట్టారకునిచే వాడఁబడినది.

శ్రీ భాగవతేఽష్టాదశాధ్యాయే బలివచనే

30 శ్లో॥ తథాపునీతాతనుభిః పదైస్తవ.

లింగవైభవ ఖండంబులోని కృత్తివాసేశశబ్దము మూలగ్రంధమందు సంజ్ఞావాచకంబుగఁ బఠించుటఁ జేసి యద్దాని నేను నట్లే యనువదించితిని.

ఇఁక నాంధ్రనియతియందుఁ గవిత్రయోత్తరులగు పెక్కురు మహాకవుల ప్రయోగంబుల ననుసరించి ప్రస్తుతము దేశ్యములట్లు కన్పట్టు నితరభాషాపదములను గొండొక గ్రహించితిని. అట్లే విశ్రమ ప్రాసంబులందు రేఫశకట రేఫసాధర్మ్యంబును గూడ నిర్విశంకంబుగ నంగీకరించితిని.

ఇఁక నాకవనంబును గూర్చి నే నేమియు వ్రాయఁజాలను. సారభంబున్న రసజ్ఞులే యాస్వాదించి యానందింతురు. సహృదయాః ప్రమాణం.

ఇఁకను మా గురువులును సింకపీంద్రఘటాపంచాననాది బిరుదాంచితులును నగు శ్రీ కవిచక్రవర్తులు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిలవారు శతావధానులు పుత్రోవా శిష్యోవా యనువచన ప్రకారము * నాయందలి శిష్య వాత్సల్యము చే నా యీ కృతినిఁ బరిశోధించుటకుఁ గాను ముందుగఁ దమకును నాకును నిష్టదైవమగు శ్రీపరదేవతను గూర్చి.

---

* నేనొకప్పుడొక గొప్ప తెవులు వలప్పున గారింపఁబడి రాజకీయవైద్యాగారమందుండినప్పుడు శ్రీ శ్రీ శాస్త్రిలవారాశీర్వాదింపుచు నీ పద్యమును వ్రాసిపంపిరి. అమీఁద వెంటనే యారోగ్యమును జెందితిని.

చ. పరమశివాంఘ్రిభక్తున క ♦ పారకృపారస మూర్తియైన శం
కరుఁ డొగి నాగవీరయకు ♦ గాదిలి శిష్యునకాయువుక్ నిరం

మ. జననీ? శైవపురాణ మొక్కరుఁడును ♦ చ్ఛాత్రుండు దెల్గించెదా
నిని నేనిప్డు బరిష్కరింపవలయున్ ♦ నీదౌకటాక్షావలో
కనమున్ లేక ఘటించు టెట్టు లిదియు ♦ త్కాసంబు శాసించి మా
టనుదక్కింపుమతండు యోగ్యుఁడుగిరీ ♦ డ్భక్తుండు కామేశ్వరీ!,

అని స్తుతించి గ్రంథము నంతయు సమగ్రముగాఁ బ్రత్యక్షర శోధనముగా సవిమర్శముగా దిలకించి పరిష్కరించి గ్రంథమును నిర్దుష్టంబు నొనరించి నందులకు వారి యడుగుఁ దమ్ముల కనేక ప్రేమపూర్వకాభివందనంబుల సమర్పించుకొనుచున్నాఁడను.

మఱియు నాకవనంబులో నాకును శ్రీ మా శాస్త్రులవారికిఁ గూడ మఱుఁగై, కొన్ని దోసఁగులు మిగిలిన మిగులవచ్చునేమో అట్టివానిని సదయులును,గుణదోష గ్రహణ పారీణులు నగు పరిశీలకులు, నాకుఁ దెల్పిన పునర్ముద్రణమందు దిద్దుకొనియెదను.

ఇఁకను బ్రూపులు దిద్దుకొనుటయందలి పొరపాట్లచేఁ బలుచోట్లఁ బరుషసరళ వ్యత్యయంబులును, నరసున్నల తబ్బిబ్బులును, రేఫశకట రేఫ వ్యత్యాసంబులును, విసంధులు, స్పేసుల తాఱుమాఱులు మున్నగునవి పొసంగినవి. పాఠకు లవ్వానిని అంటనివత్తులు, సున్న లేగాక, అక్కరంబులను మఱియు న స ప వ థ ధ డ ఢ మున్నగు నక్కరంబులను యథోచితంబుగ దిద్దుకొన వేడికోలు.

మఱియు భ్రమచేఁ గొన్ని పద్యములందు విశ్రమప్రాసంబులు లోపించినవి. అవ్వానిని మఱికొన్ని మిక్కిలి యవసరంబులైన యచ్చుదోసఁగులను దప్పొప్పులపట్టికలోఁ జూపుచున్నాఁడ నవ్వాని నట్టులు సవరించికొని చదువుకొనఁ బ్రార్థన.

తరమగు సౌఖ్యమున్ సిరియు ధన్యత మాన్యత యిచ్చి వెంకటే
శ్వరుఁ డిడునాశిషంబునకు ♦ భవ్యయశంబు ఘటించుఁగావుతన్.

చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రి,
శతావధాని.
29—3—44.

క్షీరసాగరము బిల్డింగ్స్,
గవర్నరుపేట, బెజవాడ.

ఇఁక నొకమా అడుగుటతోడనే పీఠికను వ్రాయుట కంగీకరించి పత్రమును బంపినమీఁద దయతో నానుపూర్విగఁ గృతి నంతయుఁ జదివి సవిమర్శముగాఁ బీఠికను వ్రాసి పంపిన యుదారచరిత్రులు, విద్వత్కవివతంసులు శ్రీరాజా రంగాప్పరాయకళాశాలా ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులును, కవిసమ్రాట్టులు నగు బ్రహ్మశ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ ఎమ్. ఏ., గారికిని, శివపురాణ రచనాకాలంబునందే కొన్ని భాగంబులను విని యానందించి, పరిష్కరించి యద్దాని పరిపూర్తిమీఁదఁ దామొక పీఠికను వ్రాసియిచ్చెదమని పిదప గ్రంథముఁ బంపినంత సాకల్యంబుగఁ జదివి వాత్సల్యముతోఁ బీఠికను వ్రాసిపంపిన విద్వద్వర్యులును, మదనపల్లి థియసాఫికల్ కళాశాలా ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులును, వైయాకరణశిరోమణులు నగు బ్రహ్మశ్రీ తూములూరి శివరామకృష్ణశాస్త్రిలవారికిని శాశ్వతము త్రికరణపూర్వకముగఁ గృతజ్ఞతాభివందనంబుల సమర్పించుకొందును. మఱియు నీ శివపురాణముద్రణమున నాపీలుకొలఁదిగ నోపికతో గ్రంథమును ముద్రింపించిన మాసోదరులు ఓరియంట్ ముద్రాక్షరశాలాధికారులు బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారికిని, వారి యనుజులు శ్రీ సాంబశివరావుగారికిని నభినందనంబుల నుడువుచు గ్రంథముద్రణమునకై విస్తారధనము లిచ్చి యచ్చొత్తించిన శ్రీనిధుల కితోధిక శ్రేయోభాగ్యంబు లిచ్చుటకుఁ బరమేశ్వరుని బ్రార్థించుచుఁ బాఠకమహాశయుల నిఁక శివపురాణపఠన భాగ్యపదవిం బ్రవేశపెట్టుచు నింతతో నీయుపోద్ఘాతంబును ముగించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు,

బుధజనవిధేయుఁడు,

ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి.

శికిందాబాద్, (దక్కన్.)

శ్రీ శివాభ్యాం నమః.

ఉ. శైవపురాణరాజమును ♦ జక్కఁగ ముద్రణమున్ బొనర్పఁగా
శ్రీవిలసిల్లు దాతృకుల ♦ శేఖరు లెక్కుడు ద్రవ్య మిచ్చినా
రీవిమలాత్ములన్ దయను ♦ నెప్పుడు సాఁకనుగాత నామహా
దేవుఁడు శంకరుండు గణు♦తింపఁగఁజాలని సౌఖ్య మిచ్చుచున్.

మహారాజపోషకులు

రూ మ॥రా॥శ్రీ

221 మిరియాల రామలింగయ్య,
సుల్తాన్ బజార్, హైద్రాబాద్.
201 రావుసాహేబు-బూర్గు మహాదేవు
సికింద్రాబాద్.
201 ప్రొద్దటూరి వీరన్న, చిన్నవీరన్న
201 కైలాస శరభయ్య
201 బెలిదె జగదీశ్వరయ్య
201 బచ్చు వీరన్న
201 గుండా ఆగయ్య

రాజపోషకులు

మ॥రా॥శ్రీ

101 అమ్మనబోలు రాజయ్య
101 బుద్దోలు వీరన్నగారి రంగయ్య
101 సుక్ దేవ్ శ్రీకృషన్
101 మరిపల్లి శంకరయ్య
101 వనమాల వెంకయ్య
101 మోహన్ లాల్ మాలానీ
101 తేలుకుంట బాలకృష్ణయ్యగారి
వెంకటేశం, కాశయ్య
101 తేలుకుంట నారాయణ
101 రేచింతల మల్లయ్య, బొలారం
100 ముస్త్యాల శంకరయ్య, వెంకయ్య
100 ముస్త్యాల హనుమంతరావు,
మానయ్య

రూ మ॥రా॥శ్రీ

100 రావ్ సాహెబు చిదుర దుర్వాసులు
100 బూర్గు వీరయ్యగారి భార్య
శకుంతలమ్మ

ప్రధానపోషకులు

మ॥రా॥శ్రీ

75 కొణతాల నర్సిములు,
రాజేశ్వరయ్య
75 అమరము రాజయ్య
50 బెజుగంవీరన్నగారి రాజేశ్వరరావు
50 ఇందూరి యీశ్వరయ్య
50 దండు పెంటయ్య
50 లింగ వీరన్న
50 లోకుల కుసుమయ్య అండ్ బ్రదర్సు
51 కల్వ రామయ్య అండ్ బ్రదర్సు
50 చీకోటి మల్లయ్య అండ్ బ్రదర్సు

పోషకులు

25 బ్ర॥శ్రీ ములుగు బుచ్చయ్యలింగం

మ॥రా॥శ్రీ

25 పుప్పలంచి బాబయ్య
25 సానికె కాశయ్య
25 మాసెట్టి వెంకన్న అండ్ సన్సు
25 నాళ్ళ హనుమయ్య
25 గంగాభిషన్ మోహన్ లాల్
బట్టలదుకాణం
25 ఉప్పల గౌరీశంకర్

రూ మ॥రా॥శ్రీ
25 మొలుగు వెంకటయ్య
25 గంధె నరసింహులు
25 మిరియాల తిరుమలయ్య
25 తేరాల రాజేశ్వరరావు
25 చీలా నారాయణ
25 తడిక బాలరాజయ్య
25 నీల నర్సయ్య
25 మొలుగు రాజయ్య
25 గంగ సాంబయ్య
25 హరినాథుల బాలయ్య
25 పబ్బా శంకరయ్య
25 ముచ్చర్ల భూమయ్య

రూ మ॥రా॥శ్రీ
25 అమ్మనబోలు వీరన్న, విశ్వనాథం
25 తాడిసెట్టి రాజయ్య
25 సి. ఈశ్వరయ్య, గుం. వెంకయ్య, మోటూరి బ్రహ్మయ్య
25 నార్ల సోమయ్య
25 బచ్చు రాఘవయ్య
25 లింగ సుందరయ్యగారి కనకయ్య
25 గండు ఆగయ్య

చందాదారులు

20 సాధు బాగయ్య
15 పడకంటి శంకరయ్య
15 వీరబోయిన నర్సిములు

విషయ సూచిక

సతీఖండము

పార్వతీఖండము — ప్రథమాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము

పంచమాశ్వాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము

యుద్ధ ఖండము

ప్రథమాశ్వాసము

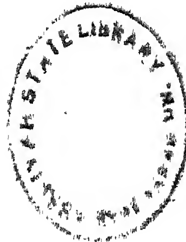
త్రిపురాసుర చరిత్రము

ఉమాఖండము—అ ౧

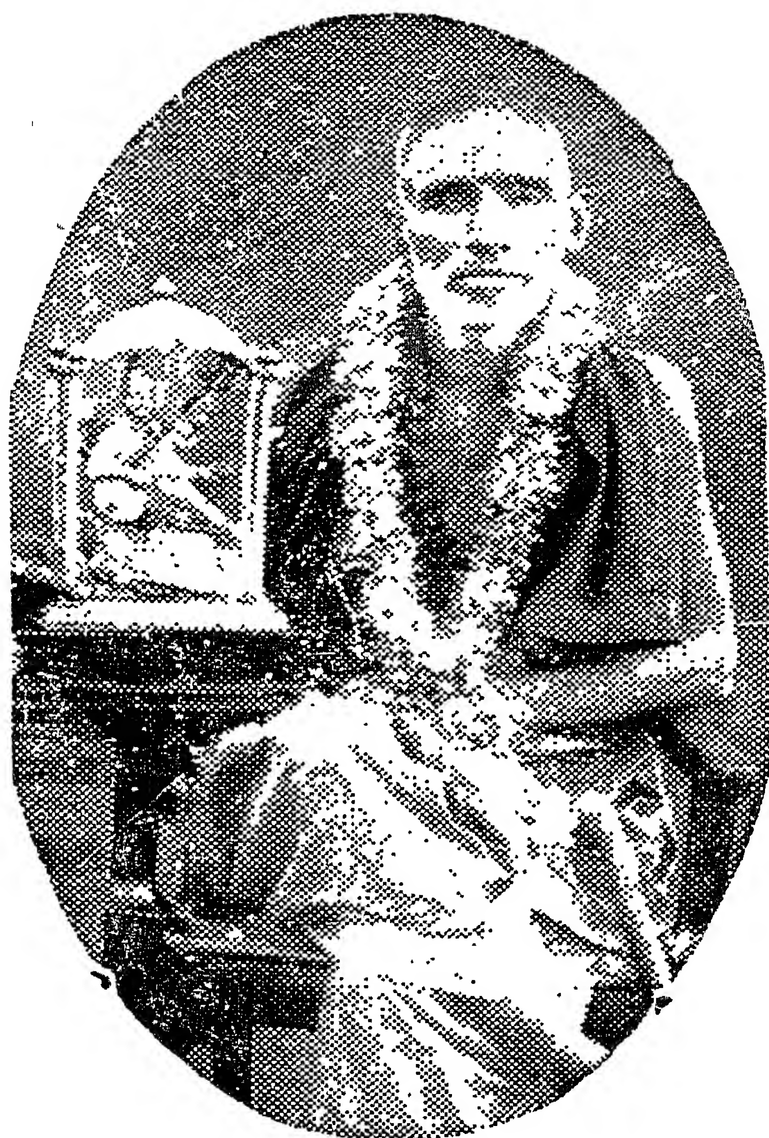
కైలాసఖండము – అ ౧

వాయవీయఖండము – అ ౧

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కవి గురులు:

బ్ర॥శ్రీ॥ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రులవారు

శతావధానులు.

విద్వదభిప్రాయములు.

శ్రీ కింకవీంద్రఘటాపంచాననేత్యాద్యనేక బిరుదాంచితులును గవిచక్రవర్తులును గలాప్రపూర్ణులునగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిలవారు. శతావధానులు-

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శివపురాణము.

దీనిని శ్రీ ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరశాస్త్రిగారు తెలిగించిరి. వీరి తెలుగు మక్కికిమక్కి గాంగాక స్వతంత్రరచనకున్న ధారాశుద్ధిగలిగి నిర్దుష్టమై ప్రసాదగుణము గలిగి రసవంతముగ నలరుచున్నది. ఈకవికి సంస్కృతాంధ్రములయం దసాధారణమైన సాహిత్యమున్నదని యిందలిరచనయే తెలుపుచున్నది. మూలములోనున్న విషయములు కొన్ని నేటికాలమునకు రుచింపవనిలోచి, సంగ్రహించి యనువదించుట గమనింపదగినయంశము. ఈయన జన్మముచేతనే మిక్కిలి శివభక్తుడు; కాక ప్రవర్తనచేతగూడ నసిధారావ్రతమగు శివభక్తిగల నిమధయోగ్యుడు. నాకీయన శిష్యకోటిలోనివాడగుటచే నింతకన్న నధికముగా వ్రాయక యుపాస్యుం డగు సదాశివుడీయనకు నిరామయాయుర్భాగ్యాదులొసంగి కాపాడుగాకయని యాశీర్వదించుచు నింతటితో ముగించుచున్నాడను—

చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రి - శతావధాని
క్షీరసాగరము బిల్డింగ్సు.
గవర్నరుపేట — బెజవాడ.

బ్రహ్మశ్రీ కాశీకృష్ణాచార్యులుగారు. అవధాని శిరోమణులు. గుంటూరు.

శ్రీలక్ష్మీహయగ్రీవోవిజయతే.

శ్రీరస్తు చి॥ ముదిగొండ నాగవీరయ్య మహాకవి నాశీర్వదించి వ్రాయునభిప్రాయము. ఆశీర్గాథయనుకలొసరి.

సహజకవితాలంకృతా! మీ శివపురాణము నాకందిన మొదటిదినముననే గ్రంథమును గెలిచితిని. అప్రయత్నముగ ౭౯౩ వపుటలో నట్టడుగుననున్న కందము "జిడ్డుపెరుగూరగాయలు" అను పద్దెము నాకంటబడి "యింత పెద్దపుస్తకమును బత్యేతర పరిశీలనాపద్ధతిలోద్వరగాం జూడగల శక్తి లేనివృద్ధుడనై తిగదా!"

అనినామనంబునకు విచారమునుగల్గించెను. మీగ్రంథమునందలి పీఠికోపోద్ఘాతము లను మున్నుడిని సాంగోపాంగముగఁజదివి గ్రంథమునందుఁగూడఁగొంతవఱకు నాయా భాగములఁజదివి పరమానందమునొందితిని. సహజకవితా ప్రియుఁడనగుటచే నట్టి కైతదొరికినప్పుడు దాని నామూలాగ్రమనుభవింపకపోతినని విచారమేగాని అభి ప్రాయమొసంగుటకు నాయీ అనుభవముచాలు. మీపుట్టుకైతను మీజిడ్డుపెసుగు పద్యము చూచినతోడ నేవడ్డించుచున్నది. కావునమీది పెట్టుకైత కాదు. అవకాశము న్నచో చూచుకొలఁది మీగ్రంథమునకు నాల్గవపాలంతసుభిప్రాయమీయవచ్చును. సుప్రసిద్ధులగు బ్ర॥ శ్రీ॥ విశ్వనాధసత్యనారాయణశాస్త్రి తూములూరి శివరామ కృష్ణశాస్త్రి మహోదయులు వ్రాసిన పీఠికోపోద్ఘాతములనే నేనుగూడ నాదిలో నీగ్రం థమును జూచియున్నయెడల వ్రాసియుందును. కావున వారు వ్రాసినవిషయము లన్నియు మీశివపురాణమునందుగలవని నాకుదోచినది. అందుచే వారెంటిని నేను యథార్థములని హృదయపూర్వకముగ విశ్వసించుచున్నాఁడను. ఐనను నాసొంత ముగగూడ రెండుపద్యముల నీదిగువవ్రాయుదును.

ఉ॥ బమ్మెరపోతరాడ్రచిత ♦ భాగవతమ్మె భవత్పురాణర
త్నమ్మునకీడుజోడనిమ ♦ నమ్మున నమ్మెచు విష్ణుశంభుశ
బ్దమ్ములఁ దీయ నీదుకృతి ♦ భాగవతమ్మయి యద్దినీపురా
ణమ్మయి గ్రాలుచుండెనుస ♦ నారత మీధరనంచునెంచెదన్.

ఉ॥ తిక్కనయాదనంబునందుఁగవి ♦ తిక్కనఁజిక్కదనంబునందు న
న్నయ్యకవీంద్రుఁడుగమ్మదన ♦ మందల యెఱ్ఱనసూరి గేరదో
యయ్య! త్రిమూర్తులీవొకఁడ ♦ వైతివహో! ముదిగొండనాగవీ
రయ్య! మహాకవీ! శివపు ♦ రాణమహాకృతిసిద్ధవాగ్గతిన్.

నేనువయోవృద్ధుఁడనగుటచే నీయభిప్రాయము నాశీఃపూర్వకముగ వ్రాసితిని.
ఇతిశం—

కాశీకృష్ణాచార్యః

27-3-47 గుంటూరు.

శ్రీశైవమహాపీఠాధ్యక్షులు, శతాధికగ్రంథకర్తలు, శివయోగి, మహోపా ధ్యాయ బ్ర॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రిగారు—

సీ॥ అనఘ! నీకృతిరత్నంబు ♦ నాంధ్రశివము, హాపురాణంబుగనుఁగొంటి ♦ నాదరమున
కలావ్య నేర్పున నెలకొన్నశ్లోకములతోను. నామదికిఁ గూర్చెనిద్ధ మానందగరిమ ౧

గీ॥ గ్రంథబహుత సమేయార్థ గౌరవమున, గొప్పదై దుస్తరంబగు ♦ నిప్పురాణ
జలధి లంఘింప నలఁతులకలవియొయిది, భవవనధిఁ గడదాఁటితి ♦ భవుని కృపను. ౨
ఉ॥ శైవుడ వాత్మవంశపర ♦ జాతుఁడవుఁ విబుధాంధ్రభారతీ
కోవిదమాళివిఁ గవివి ♦ గోపతివాహపురాణరూపసం
భావితకీర్తియై దగు భ ♦ వత్కృతి యాగతి నస్మదీయమౌ
దావహ మాట వింతయెటు ♦ లన్యులనే తనియించుచుండఁగన్. 3
క॥ అగజాపతి మహిమోన్నతి, నగణితఘనసుగుణమణిక ♦ నాభరణంబై
నెగడుచునుండిన నీకృతిఁ, దగఁగఁ బొగడంగ నవ్వి ♦ ధాతకుఁ వశమే? ౪
సీ॥ మనుజభావము విప్ర ♦ జనువున దాజెల్లె, నద్ది శైవాన్వవా ♦ యజత నెగడె
శైవసంశ్యతయును ♦ సాహితిచే నొప్పె, సాహితి కవిత చే ♦ సఫలమయ్యె
కవితయు సన్నుతిఁ ♦ గాంచె నస్తోత్రర, మాంధ్రశివపురా ♦ ణాఖ్యకృతిని
నోర! సద్గుణరాజ ♦ యన్యోన్యభూషణ, భూష్యతనొప్పెడు ♦ బొనఁగఁగలవె?
గీ॥ నీలగళుకృప నీయంద ♦ నిలిచెగాక, నిట్టి సుగుణపంక్తికి ♦ హేతువైన
పూర్వపుణ్యంబు నీయది ♦ పొగడదగు మి. యీాఢ్యగుణపూర్తి! నాగవ ♦ రేశశాస్త్రి! ౫
క॥ భవవిలయకారి హరవై, భవనిలయంబై సమస్త ♦ భవికాలయమై
భవలలుచుండిన నీకృతి, భువివెలయుఁగాత మెల్ల ♦ పుడు గాశివలెఁ. ౬
గీ॥ సుతదారుఁడవగు నీవు ♦ శంకరుండు, సంపద చిరాయువు సుఖంబొ ♦ సంగుగాత!
ధరణి నీకృతి యాచంద్ర ♦ తారకముగ, నిర్మలభవద్యశంబులో ♦ నిలుచుగాక! ౭
గీ॥ జనచయఃబుభవత్కృతి ♦ జదువుచుండి సమధికంబైతనర్చెడు ♦ శంభునికృప
నాయురారోగ్యయుక్తమై ♦ యనవరతమునున్న తానందమును బొందు ♦ చుండుఁగాత!
గీ॥ అనుచుముదిగొండనాగలిం ♦ గార్యుయుండు, రసికజనతాతిహృద్యమై ♦ యొసఁగు
నాంధ్రశివపురాణంబుఁ గూర్చి విశేషమైన, తనదునామోదముం దెల్పె ♦ దద్జ్ఞులలర ౯

ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రి
4–3–1947 తెనాలి.

ఉపాధ్యాయపండిత పరిషదధ్యక్షులు — బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రులవారు — భవశేశ్వరము—

బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నగవీశేశ్వరకవిగారు సాదరముగా నాకంపిన నిజవిరచిత శివపురాణమను మహాకృతిలోని పెక్కుభాగములు చదివి యెంతెయుసంతోషించితిని. వ్యాసమహర్షి పేరబరగిన యీపురాణమును సరనువదించిన మాటయే

కాని యిది స్వతంత్రరచనగా సుబోధ్యము సుపాఠ్యమునై యీకవివై దుష్యకవిత్వ వైదగ్ధ్యమును వెల్లడించుచున్నది. వీరియిట్టిరచనకు ముఖ్యముగా హరవిలాసాదు లాంధ్రీకరించిన కవిసార్వభౌముఁడు శ్రీనాథుని యథేచ్ఛానువాదము మార్గదర్శక మనుట తథ్యము. ఇది పురాణమేయైనను యిందలి ఖండములు ప్రబంధశైలిని నడచినవని పాఠకులు భావింపకపోరు. సంస్కృతవాఙ్మయమున శైవగ్రంథసంతతి యెంతేనికలదు. అందలి ప్రధానాంశములన్నియు నిందు కనవచ్చుట జేసి శివభక్తులకు భక్తిసర్వస్వమును, ఆంధ్రకవితాభిలాషుల కుత్తమప్రబంధమునై యాచంద్రార్క మీపురాణ మాంధ్రావని విలసిల్లునని యాసించుచున్నాను. ఈకవి యిట్టి మహా కావ్యము నిర్మించి తాము తరించి భక్తులను తరింపజేసిన వారైరి యనుట నిజము. ఆంధ్రవాణి కిది మఱియొకమణిహారము—

18-3-47 మల్లాదిసూర్యనారాయణశాస్త్రిం

శ్రీతిరుపతి వెంకటేశ్వర ప్రాచ్యవిద్యాపీఠ ప్రధానోపాధ్యాయులు, సంస్కృతాంధ్రవాఙ్మయపరిశోధకాగ్రణులునగు బ్ర॥ శ్రీ॥ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రులవారు.

ఆర్య! మీచే రచితప్రకటితమైన శివపురాణమునందందు హాయిహాయిగాఁజదివి యానందించినాను. మీరు మీప్రజ్ఞను జిరకాలముడాచియుంచుకొని పరితృప్తిపరచు కొని యీగ్రంథమునురచియించితిరి. శ్రీగురుపాదులు వెంకటశాస్త్రిగారును, మిత్రులు గుణగ్రహణపరాయణులు సత్యనారాయణకవిగారును మెచ్చుకొన్న మీగ్రంథమును నాబోటివాఁడు మెచ్చుట సిద్ధసాధనము. తదాపీదమస్తు. మీగ్రంథము మహాగ్రంథము. మీరుమహాకవులు. గ్రంథయోగ్యతకుదగినరచనాయోగ్యతగలవారు మీరు. మీరచనారీతి మంచిపురాణఫక్కినిసాగినది. కుమారసంభవాది సంస్కృతాంధ్ర ప్రాచీనకృతులలోని శివకథలు మీపురాణములోనున్నవి. ప్రాచీనకవులీ శివపురాణమును జాలసంగ్రహించి తమకృతులందు వినియోగించుకొనిరి. మీగ్రంథ మేతత్పురాణ ప్రయోజనమును సర్వవిధముల నాంధ్రులకు సమకూర్ప గలిగియున్నది. సద్దుష్టము, గుణబహుళమునగు మీరచన శ్రీవెంకటశాస్త్రిగారిరచనపుబోలికలు గలదై నాకు వేడ్కగొల్పినది. తీరికలేమిచేఁబర్యాప్తముగా జదువుటకును బరితృప్తి తీరసవిమర్శముగాఁబ్రశంసించుటకును జాలకున్నాను. క్షమింపుఁడు.

మిత్రుఁడు
వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి
1-3-47 తిరుపతి

శతావధానులు బ్రహ్మశ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిలవారు-

అయ్యా! తాము వయస్సుచేఁగనిష్ఠులయ్యు గుణములచే జ్యేష్ఠులు. తామీ శివపురాణము రచించి గుహఫలను బుత్రవంతులుగను, గురుపుత్రులను భాత్త్వమంతులుగను జేసినందులకు మిమ్మభినందించుచున్నాను. అదియటుండె. శ్రుతులవిదపఁ బురాణములు జ్ఞానభాండారములు- తాము వానితలుపొకటి చక్కఁగా తెరచితిరి. చిత్తగింపవలయును.

వేలూరి శివరామశాస్త్రి
13—8—47 నూరవరము - ఆత్కూరుటపా
కృష్ణాజిల్లా.

శ్రీభోగేశ్వరసత్యవత్యుపాఖ్యానాది మహాకావ్య నిర్మాతలు బ్రహ్మశ్రీ మల్లంపల్లి మల్లికార్జునశాస్త్రిలవారు-

శివాయ గురవే నమః

శ్రీ స్సు

ఆర్యా॥ ముదగొండనాగవీర । శ్వరకవికృతశివపురాణకావ్యమిదం
జీయాదారవిచంద్రం । కవిజన పరితోషలాలనాసాంద్రం. ౧

మ॥ కవితాచార్యుఁడు వెంకటేశ్వరు పరిష్కారమ్మునుంగాంచి; పైఁ
గవి సమ్రాట్టు సువర్ణపీఠమును సింగారించు, మీ మాతృభ
క్తి విశేషమ్మరుదారసిట్లు పొడవై దీపించు నీకావ్య మాం
ధ్రధూర్జటీశుభకర్ణపాశసుమసౌందర్యమ్ములం దిద్దుతన్. ౨

శా॥ శైవుండై జనియించినందుకు నీ జన్మమ్ము సార్థమ్ముగా
కేవుండిచ్చు కవిత్వశక్తి, జననీ దివ్యాంఘ్రి సంసేవనన్
దావుల్లూర్చి వెలార్చితి శివపురాణమ్మంగవుల్మెచ్చ, మే
ధావి గ్రామణి నాగవీరయకవీ! ధన్యుండ వీవెంతయున్. 3

మ॥ వినియుంటిన్ వినిపింప నచ్చటచటన్ విన్నాడ నేడెంతయున్
గనుగొంటిన్ భవదీయ సత్కృతిని శ్లాఘ్యమ్మయ్యె నీపూన్కి, స
జ్జనతామాన్యము భక్తిబంధురము నీ సౌజన్యభావప్రకా
శనమీ కావ్యము, సత్కవీంద్రసుమనస్సంతోషపోషమ్మగున్. ౪

ఉ॥ కోరిక చాలనున్న, నిజదేహమునన్ సరిలేకయున్న, నీ
వారిమితోడ నింతటి మహోన్నత కావ్యము చేయఁ జేసె, గా
రీరమణుండు దాఁ దన చరిత్ర ప్రసిద్ధివహించు పొంటె, నా
కారుణికోత్తముం డొసఁగుఁగావుత నీకుఁ జిరాయువున్నతుల్. ౨

మల్లంపల్లి మల్లికార్జునశాస్త్రి.
చిట్టిగూడూరు.

23—2—47

ఈ శ్రీమల్లికార్జున శాస్త్రిగారి తృతీయపుత్రులును, శ్రీకాంచీమాహాత్మ్యాది గ్రంథరచయితలును, ఉభయభాషాప్రవీణులును నగు బ్ర॥ శ్రీ॥ మల్లంపల్లి వీరేశ్వర శాస్త్రిగారు.

అభినందనము.

శా॥ మామామాతామహవంశ్యుఁడే యనినసమ్మానమ్ము, నా కావ్యభా
సామాన్యమ్మభిమాన, మద్యతనతాసంకోచభావమ్మునన్
ప్రేమమ్మున్ విడనాడి యీకృతి నెడన్ వీక్షింపఁగా, నాంధ్రభా
షామంజీరరవానుకారియగుచున్ సంతోషము ల్గూర్చెడిన్. ౧

మ॥ కలఁడా శైవులయందు నేఁడును మహాకావ్యక్రియాదక్షుఁ, డో
మలభవ్యప్రతిభాభిరాముఁ డని వేగాఁజున్ విచారింప నీ
విలసద్భావగభీర, మీరసగుణాన్వితమ్ము, నానాజనుః
ఫల మీకబ్బము దెల్పె నీప్రమథభావమ్మున్ గవిగ్రామణీ! ౨

ఉ॥ కవులఋణమ్ము దీర్చికొనఁ గల్గిన, నిన్నొక వాటివానిఁగాఁ
గవియనరాదుగాక, శివకావ్యకథాకథనాధురీణునిన్
గవియనఁ జెల్లదే? బిరుదు కైకొన - నొల్లని నీవినీతికిం
దవునిది నాగవీరయబుధప్రవరా! సుకవీ: మహాకవీ! ౩

23-2-47

మల్లంపల్లి వీరేశ్వరశాస్త్రి
Pandit N. S. College
Parnasala P. O.
Kistna (Dt)
(Via) Masulipatam.

సర్వతంత్ర కళాశాలాప్రధానాచార్యులు బ్రహ్మశ్రీ తాడేపల్లి సాంబమూర్తి శాస్త్రిగారు — బెజవాడ.

అయ్యా! నాయభిప్రాయమును శబ్దసంక్షేపమున దెలుపుకొనుచున్నాను.

గీ॥ తేనె లొల్కెడి పల్కులతీపిఁ బల్కు
వెలఁదిపల్కులతళ్కులు వెలయఁ బూర్వ
సత్కవీశ్వరపద్ధతిఁ జాటినట్టి
శివపురాణమ్ము నీసాంబశివుఁడు మెచ్చె.

తాడేపల్లి సాంబమూర్తి శాస్త్రి
బెజవాడ

22-2-47

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్ప్రధానాచార్యులు, సౌందరనందాదికావ్యనిర్మాతలు బ్ర॥ శ్రీ॥ పింగళిలక్ష్మీకాంతకవి ఎం. ఏ. గారు—

బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రిగారికి నమస్కారములు. మీరు దయతోఁ బంపిన శివపురాణమందినది. చాలకృతజ్ఞుడ. మీ గ్రంథము నామమాత్రమున పురాణమే కాని రచనలో కావ్యమువలెనున్నది. అనగా పురాణోచితమైన ప్రసన్నధారాళతయు కావ్యోచితమైన రసదీప్తియు కలవన్నమాట. గ్రంథము చదివి నేను చాల ఆనందించితినని వ్రాయుట పునరుక్తి. చిత్తగించవలెను.

పింగళి లక్ష్మీకాంతము.
వాల్తేరు.

26-2-47

హైదరాబాదు నిజాం కళాశాల రిటైర్డు ప్రొఫెసరు బ్రహ్మశ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్యగారు. ఎం. ఏ.

కవివరా! తాము దయతో నాకిచ్చిన శివపురాణమును స్థాలీపులాకన్యాయముగా చదివితిని. మిక్కిలి యానందించితిని. పూర్వకవుల కెంతమాత్రమును తీసిపోని తమవంటి విద్వత్కవులీ - కాలమున కూడ నచ్చటచ్చట మిగిలియుండుట మిక్కిలి ముదావహము. రసవంతమై, నిర్దుష్టమై ధారావాహికగా ప్రవహించు శైలిలో శివపురాణమును రచియించుట తమకు దక్కినది. తాము శైవులై యుండుట కూడ మరియొక విశేషము. కాక పోయిన శివపురాణహృదయమును మఱియొక వ్యక్తి గ్రహించియుండునా?

వృద్ధులయ్యు దీర్ఘకాలసాధ్యమగునిట్టి యపూర్వకార్యమును నిర్వర్తించి భాషామతల్లికి నూతనాలంకారమును సమకూర్చినారు. పోతన్నగారు "పల్కించెడివాడు రామభద్రుండట" యన్నట్లు మిమ్ము నా పరశివుడు పల్కించినాడనుటలో నెట్టి యాశ్చర్యమును లేదు. భగవత్కటాక్షము లేకయున్న నిట్టి యుద్గ్రంథ రచనము సుసాధ్యమగునా?

గ్రంథమునందలి గుణజాలమును పీఠికారచయిత లుగ్గడించిరి గాన నేనా పనికి బూనుట చర్వితచర్వణ మగుటయేగాక గ్రంథవిస్తృతియు నగును. ఈ శతాబ్ది పూర్వార్ధమున వెలువడిన యుత్తమ గ్రంథములలో తమ శివపురాణ మొకటియని చెప్పుటతో తృప్తి నొందుచున్నాను. మీరు ధన్యజీవులు.

విధేయుడు

కురుగంటి సీతారామయ్య.

14—3—47. **89. బి. నాంపల్లి,**

హైదరాబాదు—దక్కన్.

విద్వత్కవిరాజ, కవికులశేఖర, ప్రాచ్యసాహిత్యవిద్యాప్రవీణ బ్రి॥ శ్రీ పురిపెల్ల విశ్వనాథశాస్త్రిగారు. ఎం. ఏ, ప్రొఫెసర్ నిజాం కళాశాల. హైద్రాబాద్-ద.

అభినవపోతన శ్రీముదిగొండ నాగవీరేశ్వర కవీంద్రుని శివపురాణకృతి:

మ॥ శివపారమ్యము భక్తినుత్కలిక లక్షీణంబుగా నిండఁగాఁ
గవితావాహిని కావ్యకల్పకముగాఁ గల్యాణనిత్యోత్సవ
మ్మవలీలన్ హృదినింప పోతన మహోద్యానప్రసూనమ్ములన్
శివభావమ్మతిమాధురీరుచుల వాసింగన్న సత్కావ్యమీ.

గీ॥ శివపురాణ ముదారము నవ మతులము, నాగవీరేశ్వరుకృతిఁ గనంగ నుర్వి
గుణసమంచితము హితమ్ము గురుతరమ్ము, పోతనార్యుడెఁ నాగేశుఁ డీతఁడరయ.

ఉ॥ భక్తి విరక్తి లోకహితవర్తన నిర్మలశైవదీక్ష వాక్
శక్తి రసైకదక్షతయు సారవిశాలనర్ద్రభావముల్
యుక్తియు నచ్ఛశిల్పము మహాహ్లాదయుక్తమై తగు మీదుకావ్యమా
ముక్తికి భుక్తికిన్ దగిన మూర్తి రచించితివో కవీశ్వరా!

చ॥ వయసునఁ బెద్దలయ్యు కృతివల్ల భతల్ నవయౌవనుండుగా
నియమము ధార శిల్పమును నిగ్గగుశబ్దము జీవనమ్ము లో
నయమును బింకముల్ సరసనర్మకథార్థవిధానకల్పముల్
మెయిని దెనుంగు సంస్కృతులు మేల్ రతనంబులు మీదుకై తకుల్

ఉ॥ పోకడ కూర్పు శబ్దములు పూర్వకవీందులకావ్యగర్భమం
దేకడ నెట్టిశక్తి గని యేపువహించినతీరు దిద్దుటల్
రాకల పండువెన్నెల చరాచరమోహనపూర్ణమూర్తిగా
మీకవితావధూటి దగు మేల్ రుచులన్ దలఁతున్ గవీశ్వరా!

3-8-47

"ఆనంద"
సరిపెల్ల విశ్వనాథశాస్త్రి
58 లీరా శికిందాబాదు.

హైదరాబాదు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు
బ్ర॥ శ్రీ॥ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు.
శ్రీ నాగవీరేశ్వరశాస్త్రిగారికి నమస్కృతులు—

క॥ శ్రీశివపురాణరుచులు ప్ర, కాశించెను యుష్మదుభయకావ్యవిరచనా
కౌశలమున శివకథనా, వేశమొ పాండిత్యబలమొ నీ రేశకవీ!

క॥ శివ మనగ మంగళము త, చ్ఛివస్వరూపంబె యుల్లసిలు నానామా
నవసంతానశ్రేయో ♦ వివర్ధనకలాపమందు వీరేశకవీ!

క॥ తోడిమెలలో మొగ్గలవలె ♦ నుడువులు కుదురైనయెడల నూల్కొనగనం
బడు శివునికంఠసరమటు, బెడగారుచునీదుకవిత వీరేశకవీ!

31-3-47

రాయప్రోలు సుబ్బారావు.

శతావధానులు బ్ర॥ శ్రీ॥ నల్లాన్చక్రవర్తి శ్రీనివాస వెంకటాచార్యులు గారు—

బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగవీరేశ్వర శాస్త్రిలవారి సన్నిధికి —

తామనుగ్రహించిన శివపురాణమును స్థాలీపులాకన్యాయమునం జదివితిని. కవితాకల్పశాఖికి కుక్కమూతిపిందెలు వేయుచున్న యీ కాలమునం గూడ ప్రతిభావ్యుత్పత్త్యభ్యాసములు సమగ్రముల్లసిల్లు మీగ పురాణగ్రంథనిబంధన మొనర్పగలుగు కవులుగలరని యమందానందమునందితిని. ఎడనెడ నన్నయతిక్కన శ్రీనాథపోతనలను సాక్షాత్కరింపజేసితిరి. రసస్యందజనకములగు శ్రీపార్వతీపరమేశ్వర సాహిత్యము నారాధించి మీరు వార్ధకమును సార్థకముగావించుకొంటిరి. నేటిసాహిత్యము మీరచన విశిష్టస్థానమలంకరింపదగినదని నాయభిప్రాయము. చిత్తగింపవలెను.

వెంకటాచార్య
శికింద్రాబాదు.

20-3-47

శికింద్రాబాదు మహబూబుకాలేజీ ప్రధానాంధ్రపండితులు శిరోమణి బ్ర॥ శ్రీ॥ సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు.

బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరకవిగారు రచించిన శివపురాణమును నాదరముతోఁ జదివితిని. దీనికిపీఠికను విరచించిన శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు వీరికవిత్వమునఁగల విశిష్టతనంతయును సముద్రమునుండి పీయూషమునువలె మథించి తీసి యాస్వాదింపఁ బాఠకులకొసంగిరి. మరియు బ్రహ్మశ్రీ తూములూరి శివరామకృష్ణశాస్త్రిగారును వీరిగ్రంథము నామూలాగ్రముగా శోధించి వీరిప్రతిభావిశేషములను లెస్సగాఁజూపించియుండిరి. ఈ యిరువురి పీఠికలచే సర్వమును గతార్థమగుచున్నది. ఇతరులయభిప్రాయములు చర్వితచర్వణములే యగుచున్నవి. కావున నేనువారియిరువురి యభిప్రాయముతో నేకీభవించుచున్నానని మాత్రము తెలుపుచున్నాను.

శ్రీశాస్త్రిగారు కవిత్వమున సిద్ధహస్తులు. పెక్కుగ్రంథములను విరచించిరి. పరమేశ్వరుఁడు వీరికి దీర్ఘాయురారోగ్యములొసంగి వీరిచే నింకనధికమగుసారస్వతసేవను జేయించుగాతమని నాయాశంసనము—

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి
44 జీరాకంపౌండు
శికింద్రాబాదు.

25-3-47

శ్రీజటప్రోలుసంస్థానవిద్వత్కవులు బ్రహ్మశ్రీ వాజపేయయాజుల రామసుబ్బా
రాయుడుగారు, బి. యే., స్నేహలతాకవితాసంఘము—కొల్లాపురము.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

అభినందనము.

ఉ॥ శశ్వదనంతకీర్తికరసాధనమౌ ముదిగొండనాగవీ
రేశ్వరశాస్త్రిగారురచియించిన యీశివకావ్యమెన్నఁగన్
విశ్వమునందు వ్యాప్తమయి పేరును బెంపును దెచ్చునట్టిదీ
శాశ్వతమైనసత్కృతి రసప్లుతమై తనరారుచుండుటన్

ఉ॥ రాజులు మెచ్చునట్లు కవిరాజులు మిక్కిలిమెచ్చునట్లు వి
భ్రాజితలీల నీశివపురాణమువ్రాసి తెలుంగుభూమికిన్
దేజముదెచ్చినట్టి కవిధీరుఁడితండు బహూకృతేటికే
సోజఃబలించినన్ జయబలోన్నతి గల్గును బారకాళికిన్

గీ॥ కంపకరుపడు దేవులెక్కాలమంచుఁ, గనినతల్లిదండ్రులకిది కానుకయంచు
వినయమిగురొత్తఁ గానసమర్పించునట్టి, నాగవీరేశ్వరుండు గుణజ్ఞుఁడన్న

గీ॥ శివుని పేరెంచుమాత్రానసిద్ధికలద, టన్నశివపురాణంబెల్ల మిన్నగాఁగ,
వ్రాయువారికిఁగల్గునపారసుఖము, చదువువారికి గలుగుసంపదల వెల్ల.

ఉ॥ వ్రాసినకావ్య మెంత మధురంబని పల్కఁగనేర్తు? మేటియు
ల్లాసముగల్గు తెల్గుకవిలన్ దనరారుప్రియోక్తులుండె నే
వీసమునైనలోటు గనుపింపదు చూత మటన్నగానఁగై
కైలాసనివాసుఁ డీకవి కలంకృతిగాఁ జిరకీర్తి నిచ్చుతన్.

వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయుడు.

కొల్లాపురము — బి. యే.

ద్రవ్యదాతలు

రు-	మ॥ రా॥ శ్రీ
51	రుమాళ్ళకొండయ్య
50	వంగపల్లి వీరయ్య
25	ఉప్పలంచు బాలరాజయ్య
25	సోములపానయ్య
25	మునసానిలక్ష్మయ్య
25	బిజ్జాలలక్ష్మయ్య పద్మా రామయ్య
25	తడుకశంకరయ్య జక్కానిచంద్రయ్య
25	పాల్వేరు రామయ్య
25	తెలుకుంట వెంకయ్య
15	వారణాసిమల్లయ్య
15	నంబూరినాగభూషణంకృష్ణమూర్తి
15	మాలి రామలింగము రాములు
15	కోటగిరి తేజోలింగము
15	కోటిపల్లి గంగయ్య
15	ముచ్చెర్ల ఈశ్వరయ్య
15	పొట్టిపల్లి చంద్రయ్య
15	బచ్చు లింగయ్య
15	వంకమామిడిలింగయ్య బూచశంకరయ్య
15	కైలాస శంకరయ్య
15	పెద్ది రాజలింగయ్య
15	ఇరుకుళ్ళ శంకరయ్య
15	వంగపల్లి లింగన్నగారి లక్ష్మయ్య

తప్పొప్పులు

— పీఠికలో —

పేజి	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
10	11	నన్నయ్య	పెద్దన్న
24	20	సూక్ష్వ	సూక్ష్మ
25	9	పంచమాడ	పంచమూడా
		— మున్నుడిలో —	
9	5	అర్శఆదిభ్యోచ్ నుండి	ప్రజ్ఞాదిభ్యశ్చాణ్ నుండి-
		— గ్రంథములో —	
16	13	హాస్వమిద్ధరంణ	హాస్వతణ్ధరణ
38	18	భూసురులతోడ	భూసురులచేత
156	23	నరుదొప్పంగా	జనవొప్పంగా
217	1	ఎవ్వనికూతు	ఎవ్వనిపుత్రి
483	20	మదాంధకారము	మహాంధకారము
524	10	హిమరుణ్మగ్నార్ధకాంతంబు	హిమారుక్కోకాభిగానంబు
729	17	నాల్గువందలేండ్లుసంధ్యాం	నెన్మిదివందలేండ్లుసంధ్యాం

దివ్యదాతలు

రూ॥	మ॥ రా॥ శ్రీ
50	తోట అప్పయ్య
35	అన్నంరత్నయ్య అండ్ సన్సు గార్లు
20	ఆమేటి పాపయ్య
15	మూసెట్టి రంగనాయకమ్మ
15	చందా రాజన్న
15	గోపిసెట్టి శంకరయ్య
15	శ్యాస చంద్రయ్య
15	బెజుగం చన్నయ్య వెంకయ్య గార్లు
15	బి. నరిసిములు కంట్రాక్టరు
15	కొమిరిసెట్టి శంకరయ్య

శ్రీ మహామహోపాధ్యాయాద్యనేక బిరుదాంచితులు, ఆంధ్రభారతకవులు బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారు — కవిసార్వభౌములు —

బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగవీరయ్య శాస్త్రిగారికి,

అయ్యా! మీరు రచించిన గ్రంథ సంతతియు జదువఁజాల నైతిని. అక్కడక్కడఁ గొంచెముకొంచెముగాఁ జదివితిని. కవిత్వము మిక్కిలి చక్కగా నున్న దని మనవి చేయుచున్నాను. మీరు కవితావిషయములో గొప్ప శుశ్రూష చేసియున్నారు. తత్ఫలితముగా నిట్టి సుకవిత్వ మలవడిన దని పండితులు తలంచుచున్నారు.

1—3—'47 చిత్తగించవలెను,

రాజమహేంద్రవరము శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

కృష్ణాపత్రికాభిప్రాయము

శ్రీ శివపురాణము

శ్రీ ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరకవి విరచితము. వ్యాసకృతములైన అష్టాదశ పురాణాలలోనిదగు నీయుద్గ్రంథము పురాణముల నాంధ్రీకరించిన పోతనాది మహాకవుల మార్గము ననుసరించి రచింపబడినది. సృష్టి, సతీ, పార్వతీ, కుమార, యుద్ధ, లీలా, లింగవైభవ, ఉమా, కైలాస, వాయవీయ, విశ్వేశ్వరములను ఏకాదశఖండములచే నొప్పిన యీయుద్గ్రంథమును రచించిన నాగవీరేశ్వరకవి గారు పండితకవులు. శివభక్తి పారవశ్యమును బోధించు నీపురాణము వీరిచేతులలో బడి ఆంధ్రసరస్వతీహస్తభూషణమైన దని చెప్పవచ్చును. ఆరువేలపద్యముల యీగ్రంథము ఎచట చూచినను కుంటుపోని రచనాపటిష్ఠతచేత, కదళీపాకముచే, కండగల పలుకుబడిచే నొప్పారి రసము చిప్పిలుచున్నది. శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణకవిసమ్రాట్టు రచించిన విపులమైనపీఠిక ఈగ్రంథముఖము నలంకరించుచున్నది.

19—4—1947 "శ్రీవత్స"

కృతికర్త

శ్రీ ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి

కృతి పతులు

బ్ర॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ వీరభద్రారాధ్యులు

వారి ధర్మపత్ని శ్రీలక్ష్మీదేవమ్మగారు

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ శివపురాణము

సృష్టిఖండము

ప్రథమాశ్వాసము

విభుఁ డాత్మనేత్రసర ♦ సీరుహపూజ నొనర్ప యేమహా
దేవుని సుప్రసాదని ♦ యతిన్ గొనె సర్వసుపర్వచక్రి ర
క్షావహమైనచక్రము సు ♦ ధాంశుఁడుఁ గెవ్వనిఁ జెంది దక్షశా
పావధి నొందె నట్టి సద ♦ యాత్ము శివున్ బరమాత్ముఁ గొల్చెదన్

చ. పెనిమిటి పెందొడన్ జనవు ♦ పెంపునఁ జక్కఁగ నెక్కి యక్కునన్
దనయు గణేశు నెత్తికొని ♦ తావలచేతఁ గుమారు నెమ్మొగం
బును దయమీఱఁ బుజ్జుచున ♦ మోనమయంచు వచించు మాధవా
ద్యనిమిషనాథశేఖరుల ♦ నాదటఁ బ్రోచు నుమన్ భజించెదన్. 2

క. సకలామరసముదయమునఁ, బ్రకటితముగఁ దొల్తపూజఁ బడసి ప్రమథనా
యకుఁడై కడు మాతాపిత, లకు మురిపిడు దంతిముఖుఁ గొలచెదన్ మదిలోన్ 3

ఉ. రుద్రమహోగ్రరోషమయ ♦ రూపముఁ జేకొని దక్షుమూర్ధమున్
రౌద్రతరార్భటిన్ దునిమి ♦ రాక్షసమర్దనముఖ్యులన్ భయో
న్నిద్రులఁ జేసి భక్తులను ♦ నిత్యము సాఁకెడు భద్రకాళికా
భద్రుఁడు వీరభద్రుఁడు శు ♦ భంబిడుఁగావుత మాకునిచ్చలున్. 4

సీ. మధురసౌరభచారు ♦ మకరందబంధుర, శోణాబ్జ మొకకేల ♦ సొంపుచిలుక
లలితరాగాయతా ♦ లాపశోభితహేమ, వల్లకి యొకచేత ♦ వన్నెదొలుక
రసవత్స్వలంకార ♦ రమ్యభావవిశాల, పుస్తక మొకకేలఁ ♦ బొంకమొలుక
భక్తపావననామ ♦ పరమజపోజ్జ్వల, మణిమాల యొకచేత ♦ మానుగులుక

గీ॥ సురభిసౌవర్ణపుష్కరాం♦తరమనోజ్ఞ, కర్ణికాసీనధాతృము♦ఖమునవసరు
వాణి నిర్జితశుకపిక♦వాణి వాణి, గరిమనొసంగ భజింతుఁ జొ♦క్కముగభక్తి.

సీ. షట్కాలశివలింగ♦సమయసమర్చాభి, రాము శ్రీవేమనా♦రాధ్యగురుని
నిగమాగమార్ణవ♦నిష్ణాతుఁబావన, భావుని వీరమ♦ల్లావధాని
శబ్దవిద్యాపార♦చతురుఁ జిఱ్ఱావూరి, వంశ్యు సీతారామ♦పండితేందు
శతవధానమనీషి ♦ చంద్రులఁగిజ్కవి, గజకేసరుల శత♦గ్రంథకవుల
గీ. మఱియు నేమానిరాజయన్ ♦మంత్రశాస్త్ర, వక్త యున్న గునాచార్య♦వరుల నాదు
చిత్తమున మేలిభక్తిన♦ర్చించి యుంచి, తొల్త స్తుతులనొకండ కృతిసేయ ♦ నూహచేసి.

ఉ. శైవపురాణమెందును బ్ర♦శస్తము శర్వకథాసుధాభిధా
రావహసర్వభాగవిభ♦వాస్పదధామము భూరివిస్ఫుర
ద్భావరసాభిరంజకము ♦ పాఠకకోటికి బూరుషార్థ ల
క్ష్మీవిలసన్నివాసమని ♦ చిత్తమునందిగురొత్తువేడ్కతోన్, 7

చ. తెనుఁగొనరింపఁబూనితి సు♦ధీప్రవరుల్ మదిఁబొంగ భారతీ
కనదురురత్నసంకలిత♦కాంచనకాంచికలాపకింకిణీ
ఘనతరనిస్వనంబెసఁగఁ♦గా వికసల్లలితారవిందసం
జనితనితాంతసౌరభల♦సన్మధురోక్తుల రక్తులేర్పడన్. 8

—* కవి స్తుతి *—

గీ॥ ఘనుల వల్మీకభూ వ్యాస♦కాళిదాస, భాస భారవి భవభూతి ♦ బాణ భట్టి
మాఘ శ్రీహర్ష బిల్హణ మల్హణాది, సంస్కృతకవీంద్రపదసార♦సముల కెఱఁగి.

వ॥ ఆంధ్రకవులందు

ఉ. అంచితభక్తిఁగొల్తు విబు♦ధావళి కున్నతవైభవంబునన్
బ్రాంచదమేయహర్షజన♦కాతురచారుపదప్రదాతలా
కాంచనగర్భ విష్ణు శశి♦ఖండకిరీటులఁబోటిసేయుచున్
మించిననన్నయాదికవి♦నేతల భారతధాతలన్ మదిన్. 10

క॥ సోముని భీముని నాచన, సోముని శ్రీనాథబుధుని ♦ సూరన్నను బ్ర
జ్ఞామహితుఁ బెద్దనార్యునిఁ, బ్రేమమ్మునఁగొలుతు నారి♦ పెంపుఁబొగడుచున్. 11

శా॥ ఎందెందేనియు భ్రాంతిహేతుకముగా ♦ నేఁడేన్ దొసంగుండుటో
ప్పందద్ జ్ఞేంద్రుల కేని యంతనెయెటుల్ ♦పోనొప్పు సర్వంకషా
స్పందప్రౌఢతభారతీరుచిరశుం♦భద్దుంభసంరంభముల్
మందుల్ దీని నెఱుంగఁజాల రదిషే♦మంబౌను మాకెంతయున్. 12

చ. తిరుపతి వేంకటేశకవి♦ధీరులు కావ్యములందు భారత
స్ఫురితపథానుశోధగతి ♦ సొంపులునింపిరి నేనునట్లె యా
దరమెసఁగంగ వారిసువి♦ధానపుభంగి నెఱింగి కబ్బమున్
బరఁగరచింతు దీనిపరి♦పాకము లోకమెఱుంగుఁగావుతన్. 13

క॥ మక్కికిమక్కిన్గూర్చుట, చక్కనిమార్కంబుగాని♦చందముగుట నా
చక్కి విడనాడి నాయీ, ఫక్కిన్ బొనరింతులలిత♦పద్ధతి మెఱయన్. 14

క॥ శివలింగము రుదురాకలు, శివలింగధరుండు గురుఁడు ♦ శ్రీఫలదళముల్
శివమంత్రము బూదియు నా, కవిరళభద్రంబులొసఁగు ♦ నశ్రాంతమ్మున్. 15

—* శైవాచార్యాది సత్కృతి *—

క॥ *పన్నిద్దఱు సూర్యులు నాఁ, బన్నిద్దఱు రేవణాది ♦ పాశుపతసుసం
పన్నిధులు బుధులు వారల, కున్నతులఁ బొనర్తునే న♦కుంఠితభక్తిన్ 16

వ॥ అందును

క॥ శ్రీకంఠుఁడనంగను వి, ఖ్యాకంఠుఁడు నీలకంఠుఁ ♦ డనునామములన్
లోకోత్తరఘనపుణ్యు, శ్లోకుండగు భాష్యకార ♦ సోమునిఁగొలుతున్. 17

ఉ॥ కొండఱు వ్యాససూత్రముల♦కున్ గనుగప్పి యపార్థకల్పనల్
బొందుపడంగఁ బొత్తములఁ ♦ బూన్చిన వందురుచున్న వ్యాసమా
నిం దనుపంగ సూత్రగత ♦ నిశ్చితతత్త్వముఁదెల్పి శైవరా
జిం దనరించినట్టి గురు♦శేఖరుఁ గొల్చెద నీలకంఠునిన్. 18

సీ॥ హరువొప్పఁగాంచి నే♦కామేశువరమున, నెవఁడబ్రముగ జని♦యించి మించె
శ్రీనీలకంఠ దే♦శిక పదపద్మసే, వనమున నెవ్వఁడు ♦ వాసిఁ జెందె
షడ్దర్శనంబుల ♦ సారపారముఁగాంచి, యెవఁడు సిద్ధాంతంబు ♦ తెలియఁజేసె
సర్వవేదార్థ ♦ విజ్ఞానంబుఁగొనితత్త్వ, మిదియంచు నెవఁడు దా♦నెఱుకపఱచె
గీ॥ అతఁడు శ్రీహరదత్తుఁడా♦ఖ్యాతసర్వ, దేశరాజన్యగోష్ఠిని♦ వేశకోవి
దాతిశయగేయసుయశోమ♦హామహుండు, శర్వనిభుఁడొందుఁగాతనా♦సన్నుతులను

* 16 పన్నిద్దఱు రేవణాది పాశుపత సుసంపన్నిధులు —
సిద్ధత్రియము : 1 రేవణసిద్ధుఁడు 2 మరుళసిద్ధుఁడు 3 ఏకోరామసిద్ధుఁడు.
ఆరాధ్యత్రియము : 1 ఉద్భటారాధ్యుఁడు 2 వేమారాధ్యుఁడు 3 విశ్వారాధ్యుఁడు
పండితత్రయము : 1 మల్లికార్జునపండితుఁడు 2 శ్రీపతిపండితుఁడు 3 మంచనపండితుఁడు
ఆచార్యత్రియము : 1 నీలకంఠశివాచార్యుఁడు 2 హరదత్తాచార్యుఁడు 3 భట్టభాస్కరాచార్యుఁడు
వీరలు శైవమత మూలాచార్యులు. వీరిలో 3 వ ఆచార్యుఁడు మొదలుకొని 9 వ ఆచార్యుని వఱకు దద్వంశ్యు లిప్పటివఱకు శైవమతాచార్య పురుషులై పేర్కొనఁబడుచున్నారు.

చ. *అలికమునన్ గృశానుకృశ♦నందనిశంకరుఁ డాఱు మోములన్
వెలయనిశక్తిహస్తుఁడు పవిత్రతపంబును గోలుపోనిక్కా
కలుఁడలగాధినందనుఁడు ♦ శాంభవభాష్యవిరాజి నాదుజో
తలఁగొను శైవపండితవి♦ధాతృఁడు శ్రీపతిపండితుండిటన్. 20

గీ॥ ఘనభవకరాళపంకలం♦ఘనపటిష్ఠు, బ్రహ్మవిద్యాప్రబోధన♦ప్రౌఢుఁ బావ
నమతిఁ గల్యాణపూర్వనా♦నందయతిని, వేమఱు నుతింతు నాదుహృ♦ద్వేశ్మమందు.

క॥ ఆయుర్వేదకళానిధి, యై యనురాగమున నన్ను ♦ నావిద్యను బ్ర
జ్ఞాయుతుఁ జేసిన నవరా, త్రేయ ములుగు రామలింగ♦ దేశికుఁ గొలుతున్. 22

చ. శివపురవంశసింధుభవ♦శీతలరశ్మి శిరీషపుష్పపే
లవహృదయుం డలంకృతికళ♦లాలలితుండును నాకు నెయ్యుఁడున్
శివునిఁ భజింపఁ దత్పదముఁ♦ జెందినయట్టిఁడు నైనమల్లయా
ఖ్యవిబుధవర్యు నెంచెద మ♦దాత్మమునందుఁ దదాత్మ మెచ్చుచున్. 23

గీ॥ మఱియు నామామ ధైర్యర♦మామహితుఁడు, శివపురాన్వయపాథోధి♦శీతభానుఁ
డాఢ్యుఁడు శివార్చనాపర♦మాంతరంగుఁ, డట్టి దుర్గాహ్వయుని మది♦యందుఁ గొలుతు.

గీ॥ ఘనుఁడు భోగేశ్వరాదిస♦త్కావ్యసవిత, మల్లమ పలికులాబ్ధిహి♦మకరమూర్తి
మల్లికార్జునశాస్త్రి మా♦మకకవిత్వ, మండనావహుఁ డాత్మస♦మచ్ఛ్యుఁ డెపుడు. 25

వ॥ మఱియును

గీ॥ తూములూర్యన్వయసుధాబ్ధి♦సోముఁ డిభ్య, సభ్యచరితుండు శాబ్దిక♦చంద్రుఁ డస్మ
దీయకృతిరత్నమున్ సానఁ♦దీర్చి నట్టి, దిట్ట శివరామకృష్ణశా♦స్త్రిని నుతింతు.

క. ఇఁక నెందఱో మనీషులు, ప్రకటితకవితాకళావి♦రాజితు లీమా
మకకృతికి వన్నెఁ గూర్చిరి, యకలంకమతిన్ దలంతు ♦ నవ్వారిసిరిన్. 27

వ॥ ప్రాచీనాచారంబుకతన నస్మదీయవంశచరిత్రంబు నొక్కించుక ముచ్చటించెద.

—* వంశానుక్రమణిక *—

క॥ ధరణిన్ బ్రాహ్మణశాఖల, హరువగు నారాధ్యశాఖ ♦ యలరు నొకండం
దిరమగు మావంశము భా, సురభారద్వాజగోత్ర ♦ శోభితమగుచున్. 29

క॥ యాజుషశాఖాధ్యయన, భ్రాజితమై యిష్టలింగ ♦ భాస్వత్తరపూ
జాజాగరూకమై కడు, రాజిలు ననవరతమార్య ♦ రాజిస్తుతమై. 30

* 20 శ్రీపతి పండితారాధ్యులు : పూజ్యపాదులగు వీరు గూడ వైయాసిక సూత్రములకు శ్రీకర భాష్యంబను పేరితో సవిశేష శివాద్వైతభాష్యంబును రచించిరి.

వ. అందు

శా. శ్రీకాళీశ్వరలింగదివ్యకరుణా ♦ శ్రీభాగ్యజాతుండు లో
కైకఖ్యాతమహాతపోనియతదీ♦వ్యద్భవ్యతేజుండు వి
ద్యాకౌశల్యనిరస్తకల్యధికప♦జ్వస్తోముఁ డొప్పెందెఁ జం
ద్రాకల్పోపముఁ డుద్భటార్యగురుమా♦ర్తాండుం డిలామండలిన్. 31

సీ. ఏ గురుండుండెఁ ఖం♦డేందుమౌళిష్టని, వాసమౌ ముదిగొండ ♦ పట్టణమున
ఏ సుధీశ్వరుఁడొందె ♦ హిమగిరిజాభయా, సౌభాగ్యసుందరీ ♦ సాధ్విపాణి
ఏ దేశికాగ్రణి ♦ యిచ్చె భోజాదిరా, జాధిరాజుల కిల ♦ సభవదీక్ష
ఏ మహాత్ముఁడు వాపె ♦ నీశశాపంబు భూ, తంబులై యున్న గం♦ధర్వతతికి

గీ. అట్టి నిరపాయగేయ వి♦ఖ్యాతపూత, వికచకమలవనామోద ♦ నికరసార
కీర్తిపూర్తి విరాజితా♦ఖిలదిగంత, రాశిమండలుఁ డారాధ్య ♦ రాజమౌళి. 32

సీ. భంజించె బౌద్ధాది పాషండమతములఁ, బ్రతివాదు లెల్లన♦బ్రింబుఁ జెంద
రంజించె పార్వతీ ♦ రమణమతంబు శాం, భవులెల్ల మేటిసం♦బరముఁ జెంద
విరచించె హారలీల ♦ వెలయుసలంకార, సంగ్రహకావ్యంబుఁ ♦ జతురులలర
నార్జించె నిష్టలిం♦గార్చనాఘనయోగ, లబ్ధనిర్వాణక♦ల్యాణలక్ష్మి

గీ. భక్తు లుప్పొంగఁ గరతల♦భ్రాజమాన, శాంభవప్రాణలింగాను ♦ సంగతాత్ముఁ
డై యనశ్వరగౌరీశ్వ♦రాధివాస, భాసురంబగు కైలాస ♦ పదముఁ జెందె. 33

గీ. ఆట్టియారాధ్యమకుటుని♦యన్వయమునఁ, బుట్టి వెలువొందిరనఘులు♦భూరియశులు
చంద్రశేఖరదేశిక ♦ చంద్రముఖ్యు. లవనిఁబలువురు కలిదోష ♦ వారణచణులు.

వ. ఉద్భటగురుండు మొదలు చేసి వీరందఱు పెక్కుతరంబులవఱకు ముదిగొండ యందుఁ గాపురముండుట ముదిగొండవారనంబరంగిరి. 35

క. మును రామలింగసత్కవి, జనమాన్యుం డుద్భటార్య ♦ చరితవిరచనం
బొనరించి వీరివంగడ, మన నట్టిదొ యెఱుఁగఁజేసె ♦ సందఱు మెచ్చన్. 36

వ. పదంపడి వీరివంశ్యు లతిశయాభివృద్ధిఁ జెంది వేఱువేఱుగ్రామంబులందు వసించి పెక్కుతరంబులు గడచుట నన్యోన్యజ్ఞాతిధర్మంబుఁ బాసి పెక్కు తెగలవారైరి. అవ్వానిలో సుప్రసిద్ధు లనేకులు పొడమి పేరుపెంపున్ గాంచినవారలందుఁ గొందఱ నిందుఁ జేర్కొందు. 37

సీ. చిన్మయదీక్షాది ♦ శివమతగ్రంథక, ర్తక శాఖ శ్రీవీర♦భద్రగురుఁడు
షడ్దర్శనాగమ ♦ శౌండుండు కేదార, లింగపండితరాజ ♦ పుంగవుండు

నందిగామాగ్రజ ♦ న్మేందుండు వేదాగ, మాంభోధి వీరభ ♦ ద్రావధాని
కొండవీడున నున్న ♦ కుసుమకోమలకావ్య, కమనీయవీరభా ♦ గవతధాత

గీ. పాణినీయాగమాంత వి ♦ భాసితోరు, బాదరాయణఘనకలా ♦ భగితమహిత
పాండితీస్ఫూర్తి రచితశై ♦ వప్రబంధ, రంగదురుకీర్తి శ్రీనాగ ♦ లింగశాస్త్రి. 38

సీ. ఎవ్వానిశుభనామ ♦ మేప్రొద్దు నుడివిన, జనులకుఁబాపసం ♦ చయము దొలఁగు
ఎవ్వానిచారిత్ర ♦ మే శైవమండలి, కెల్లయాదర్శమై ♦ యెసక మెసఁగు
ఎవ్వానిదాతృత్వ ♦ మెల్లదేశములందు, విఖ్యాతిఁగాంచి శా ♦ ౦వించెడనివి
ఎవ్వానిసద్బోధ ♦ లెంతకాలంబేని, వినుచుఁగాంచక యె కాం ♦ వించు భక్తి

గీ. ఎవఁడు చేసిన షట్కాలి ♦ కేష్టలింగ, పూజఁగావించెఁ బరులకుఁ ♦ బులకితతుల
నట్టిశ్రీశంకరారాధ్యుఁ ♦ డార్యబోధ్యుఁ, డనుపమానయశస్కుఁడై ♦ యవనివెలసె

వ. ఇఁక నిజాము దేశమందు నల్లగొండజిల్లాలోని నాగాయణపురంబందుఁ గాపురం
బున్న మా తెగయందు

సీ. సహజాంధ్రపాండితీ ♦ శాలి శివార్చనా, మానితాత్ముఁడు తాత ♦ మంత్రమూర్తి
* నిరతాన్నదానాభి ♦ నిరతుండు వీరభ, ద్రగురుండు తండ్రి స ♦ త్యవ్రతుండు
అమలగుణాడ్యలై ♦ యలరినయట్టి శ్రీ, శరభమ్మ నాగమల్ ♦ సవతితల్లు
లకలంకచారిత్ర ♦ హారితగోత్రోద్భవ, యైనలక్ష్మమ్మ మామ ♦ కీనజనని

గీ. సవతితల్లికుమారుఁడు ♦ శరభమూర్తి, యన్న శరభమ్మలాతని ♦ యనుజలిర్వు
రక్కలై నాకు వెలసిరి ♦ యమలమతులు, నాగవీరేశ్వరుండని ♦ నాదుపేరు. 41

చ. సిరులరహించు సైన్యపుర ♦ సీమ వసించెడ న!దిజామహే
శ్వరకరుణాప్రసాదిత వి ♦ భాసిత సత్కవితాయుతుండ భా
స్వరవిభ వేష్టలింగగత ♦ భక్త్యతిమాత్ర పవిత్రగాత్రుఁడన్
గురుజనపూజనోత్సుకుఁడఁ ♦ గుత్సితలోకపరాఙ్ముఖాత్ముఁడన్. 42

గీ. తగరచించితి మును సుభ ♦ ద్రావివాహ, నాటకంబును శ్రీశైలనాథ ♦ దేవి
భ్రామరీశక్తి పేరిటఁ ♦ బద్యశతక, మును సువర్ణోక్తి శివతత్త్వ ♦ బోధినియును.

ఉ. బమ్మెరపోతనాఖ్యకవి ♦ భానుఁడు భాగవతప్రబంధమున్
గమ్మని పూవుతేనియలఁ ♦ గ్రాలెడు మేలిమిశైలిఁదీర్చి ని
త్యమ్మగు తేజముం బడయఁ ♦ దామరసాక్షునికిచ్చె నార్యవ
ర్గమ్ము కరమ్ము కౌతుకభ ♦ రమ్మున గీతరవమ్ము సేయఁగన్. 44

* మాతండ్రిగారగు ఈ శ్రీ వీరభద్రయ్యగారు ఇప్పటికి 70 సంవత్సరముల క్రితము నివాసస్థలిని వదిలి శిష్యుల యాహ్వానముచేత ఈ శికిందరాబాదునకుఁ గాపురము వచ్చినారు.

ఉ. పింగళిసూరనార్యకవి ♦ విజ్ఞవరుండు ప్రభావతీచరి
త్రం గమనీయకల్పనల ♦ గన్యతరోక్తులఁదీర్చి భక్తియు
క్తిం గృతినిచ్చెఁదండ్రికి సుధీమణు లంచితహార్ద మొంద నా
రంగడుదారకీర్తికవి ♦ రాజకిరీటుఁడలంప నింపగున్. 45

వ. కావున నట్లే

—* కృతిసమర్పణము *—

గీ. తల్లిదండ్రులకన్న నితరము పరము. లేదనివచించు శాస్త్రవి♦తానసరణి
తల్లిదండ్రుల కీప్రబం♦ధంబొసంగి, ధన్యతను గాంతు నెల్లవి♦ధములనేను. 46

ఉ. నాజనకుండు చాలఁగవ♦నంబునఁ బ్రేమముజెంది కావ్యమొ
డోజ గ్రహింప నెంచియును ♦ యోగములేక గతించె నిప్పుడా
రోజుఁదలంచి తల్లికిని ♦ నొప్పుగ నాదగుతండ్రి కీకృతిన్
భ్రాజితభక్తి నిచ్చెదను ♦ భర్గుఁడు దీని ననుగ్రహించుతన్. 47

క. ఒకయాశ్వాసముఁదల్లికిఁ, నొకయాశ్వాసంబుఁదండ్రి ♦ కొసగెద నాయీ
సుకృతకృతి నిద్దివారల, కకలంకయశంబు నొసఁగు ♦ నాకల్పముగన్. 48

క. కృతిపతులంట తలిదండ్రులు, కృతి శైవమహాపురాణ ♦ గీతంబంట యీ
కృతిరచయితనగు నేనిటఁ, గృతకృత్యుఁడనగుట కొంకు ♦ కృషిగావలెనే. 49

*క. ఉద్బోధకుఁ డీశ్వరుఁడఁట, సద్భావముతోడ నిద్ది ♦ సల్పుటయఁట యీ
పద్భంగము లేకయె కృతి, యద్భుతగతిఁ బూర్తినొంది ♦ యలరుటయరుదే. 50

ఉ. మొక్కులు మొక్కి వేల్పులకు ♦ మోదముతో ననుఁగన్నయంత నే
మిక్కుటమైన రోగములు ♦ మేకొని నన్నలయింపఁ జింతతోఁ
బొక్కుచుఁ బెక్కుపాట్లుపడి ♦ పొంకముఁగూరిచి పెంచి పెండిలిన్
జక్కఁగఁజేసి పెండ్లమును ♦ సంతతినిన్ నను సాఁకుతల్లికిన్. 51

గీ. నన్నుఁగని పదమూడేండ్లు ♦ నాకునిండు, దాఁక నాకిష్టవస్త్రప్ర♦దానమున ము
దంబుఁగూర్చుచు విద్దెల ♦ ఁదార్పఁగడఁగి, యంతఁదాశివుఁజేరిన♦యట్టిపితకు, 62

వ. సమర్పితంబుగా నేనాంధ్రీకరింపఁబోవు శివపురాణంబునకుఁ గథాక్రమంబు.

---

* పాఠాంతరము : ఉద్భవకరుఁ డీశ్వరుఁడఁట.

—* గ్రంథారంభము *—

ఉ. ఎల్లజగంబులన్ సలుప ♦ నెంచి విరించినిఁగాంచి ప్రజ్ఞతో
ఖిల్లఁగఁజేయు వేదములఁ ♦ బేర్మినొసంగినవాని దీప్తిసం
ధిల్లసమస్తదేవులను ♦ ధీస్ఫురణంబుఁ బొనర్చువాని నా
యుల్లమునందుఁగొల్తు నను♦నొప్పినడాతోడవాని నాదటన్. 53

క. శ్రీశైలసన్నికృష్టను, తేజోజ్జ్వలశివపురాఖ్య ♦ దివ్యపురభవా!
ఈశార్చనాభిరతికో, టీశారాధ్యేంద్రవరసు ♦ హిత! లక్ష్మ్యంబా! 54

వ. అవధరింపుము.

క. నైమిశవనమున లోక, క్షేమార్థము శౌనకాద్య♦ఖిలమౌనులు చే
తోమోదమొదవ సూతుని, తో యను నాలాపచయ♦చతురతరఫణితిన్. 55

ఉ. పావనమూర్తి! నీవలన ♦ పల్మఱు వింటిమి విస్ఫురత్పురా
ణావగతప్రమోదభరి♦తాద్భుత దివ్యకథాప్రబోధలన్
భావమునందు సంతసము ♦ పర్వెడునైనను తృప్తిగాదదే
మో? విన వేడ్కయేపొడము ♦ నుక్తులరక్తుల శక్తియెట్టిదో! 56

కం. నీవలె విద్యావిభవము, నీవలె చాతుర్యధుర్య ♦ నిపుణత మతియున్
నీవలె నవరసరుచిర వ, చోవిలసితధార లేవఁడు ♦ చూడఁగనుధరన్. 57

గీ. పారమేశ్వరవిజ్ఞాన ♦ భరితమూర్తి, వఖిలకల్యాణజనక నా♦నాగమార్థ
వేదివి పరాశరాత్మజు ♦ విమలచిత్త, మునకునచ్చిన శిష్యుఁడ ♦ వనఘ! నీవు.

గీ. ఎల్లవిద్యలసారంబు ♦ నెఱిఁగినట్టి, దిట్టయెవను బరులకుఁ ♦ దెలివిగలుగ
బోధసేయకయున్నదాఁ ♦ బొందునఘము, కలిమిగలిగియు నీయని కఠినుఁబోలె.

క. విద్యయు బోధనమును నన, వద్యాచారప్రచార ♦ వైభవముగడున్
హృద్యగతి మెఱయు నీకడఁ, జోద్యముగాదొకొ! యిన్ని♦సొంపులు గుదురన్.

—* శౌనకాదిమునులు సూతుని శివపురాణమును వినుచుమని యడుగుట *—

ఉ. ఏది వినన్ మనంబునకు ♦ హెచ్చగుసంతసమావహిల్లి వే
తేది వినంగ వేడ్కజని ♦ యింపదు ముక్తిసతీ కరగ్రహం
బేదివినన్ లభించుఁ ♦ బరమేశ్వరుఁ డేదివినన్ బ్రసాదమా
పాదన సేయునట్టిది కృ♦పన్ సెలవిమ్ము మహాత్మ! మాకికన్. 61

ఉ. ఎందునుగానిచూడ జగ♦దీశ్వరబోధకమౌ చరిత్రమే
దెందమునందుఁ గుందడపి ♦ క్రివిగ మోక్షవధూటిసంగమం

బందిక నీయఁగాఁదగెడు ♦ నన్యమిఁకట్టిదిగాదు గాన మా
కిందున వేందుభృచ్చరిత ♦ మే విన నింపగుసొంపగుఙ్ జుమీ! 62

క. కావునను శివపురాణము, వేవేగఙ్ మాకు నిపుడు ♦ వినిపింపుము సూ
తా! విద్వజ్జనగీతా! నీవై దుషి దీప్తులెంతో ♦ నేరిమిదనరన్.

వ. అనుడు నంత సూతుం డాహ్లాదంబుతో

—* సూతుఁడు హర్షించి ప్రారంభము సేయుట *—

ఉ. ధన్యుఁడనైతి వంగడము ♦ తథ్యమబాధ్యయశంబునొందె సౌ
జన్యనిధానులుఙ్ బుధులు ♦ సారతపోనిధులైన మీరు సా
మాన్యుఁడనైన నానుడుల ♦ మచ్చికతోవిని మెచ్చి క్రమ్మఱన్
మాన్యతతో వినన్ గడఁగి ♦ మంజుతరోక్తుల నిట్లుగోరుటన్ 64

ఉ. అందును నెల్లలోకముల ♦ కాదిమకారణుఁడై దనర్చు న
య్యిందుధరున్ భజించు నల♦యింపగు శైవపురాణరాజమున్
విందొనరింపుమంచు నర♦విన్ ననుఁగోరుట కింతయంతయం
చుందలపెట్టరానిసిరిఁ ♦ జొక్కితి నిక్కితి సాటివారిలోఙ్ 65

సీ. శివపురాణముభువిఁ ♦ జేకుఱుదనుక నే, బ్రహ్మహత్యాదిపా ♦ పములు పొదలు
శివపురాణముభువిఁ ♦ జేకుఱుదనుక నే, కలిమహోత్పాతము ♦ లొప్పలుచుచుండు
శివపురాణముభువిఁ ♦ జేకుఱుదనుక నే, కాలకింకరులసం ♦ కటములొదవు
శివపురాణముభువిఁ ♦ జేకుఱుదనుక నే, శాస్త్రంబులు వివాద ♦ సరణిమించు

గీ. శివపురాణంబిఁకనుభువిఁ ♦ జేరుదనుక, బరమశివతత్త్వమెఱుఁగఁగాఁ ♦ బడదుపుడమి
శివపురాణమిఁకనుభువిఁ ♦ జేరుదనుక, దివ్యవిజ్ఞానమెంతయుఁ ♦ దేజరిలదు. 66

గీ. అట్టి శైవపురాణము ♦ నవనివినిన, జదివినను దత్ఫలంబునేఁ ♦ జాటఁగలనె?
పద్యమేనర్ధపద్యమేఙ్ ♦ బఠనసేయ, వినిన సర్వాఘవితతులు ♦ విడువునొందు 67

వ. కావున నింతకన్న మేలు తెఱంగు వేఱొక్కండు లేదిఁకసత్వరం బుపక్రమించె
ద వినుండన్న నవ్వారలు హర్షంబుతో. 68

—* శౌనకాదిమునులు సూతునితో శివతత్త్వంబు తేఱెటింగింపుమనుట *—

గీ. ఎంతయేనియు శుశ్రూష ♦ హెచ్చుచుండెఁ, జెప్పుమిప్పుడు కృపతోడ ♦ శివునితత్త్వ
మేమెఱుంగమగుఁణుఁడై న ♦ యీశ్వరుండు, గుణము నెట్టులఁ జెందెనో ♦ శోవిదేంద్ర

ఉ. సర్గముకన్న మున్నుఁ ♦ బురశాసనుఁ డెట్లులనుండునింకనా
సర్గపుమధ్య నెక్కరణి ♦ జక్కఁగఁగ్రీడ యొనర్చుదానియు
త్సర్గమునం దెటుల్ మరలఁ ♦ దావసియించుఁ గృపాళు! సెప్పుమా
భర్గుఁడు లోకశంకరుఁడు ♦ పన్నుగ నెట్లు ప్రసన్నుఁడయ్యెడున్. 70

చ. అతఁడు ప్రసన్నుఁడై జనుల ♦ కర్మిలి నెట్టి ఫలంబొసంగు? నా
వితతదయాకరుండుగడు ♦ వేగిర మొంది ప్రసన్నుఁ డౌనటం
చతులితమౌ ననుగ్రహము ♦ నారయునంచును భక్తకోటులన్
వెతవడనీయఁడం చెపుడు ♦ విందుము విందుగఁ దెల్పుతత్కథన్ 71

గీ. బ్రహ్మ విష్ణువు రుద్రుండు ♦ పరమశివుని, యంశజులటంచు నందుఁబూ ♦ ర్ణాంశుఁడల్ల
రుద్రుఁడని వినుచుందుమా ♦ రుచిరమూర్తి, విస్ఫురితలీలలను విని ♦ పింపుమనఘ!

క. రుద్రావిర్భావంబును, రుద్రాణీజన్మకథని ♦ రూపింపు విప
శ్చిద్రాజులు మెచ్చఁగవి, ద్వద్రమణా! నీదుకీర్తి ♦ వర్ధిలుభువిలోన్

వ. అనిన విని సూతుండిట్లనియె.

క. ధన్యులు గృతకృత్యులుమీ, రన్యులవలెఁగాదు నిర్మ ♦ లాంతఃకరణుల్
మాన్యులు మురియుచు వినుతన, నన్యాదృశమైన ప్రమథ ♦ నాథకథనోగిన్ 74

గీ. శివకథానైష్ఠికమనీష ♦ చెలువుమీఱ, వెలసెనేనియు జాహ్నవీ ♦ సలిలమట్లు
పూతులనొనర్చు నాంద్రను ♦ బూరుషులను, బృచ్ఛకుని ♦ విను వారిని ♦ వినుచువాని

క. భవరోగామధ మిదివినుఁ, డవిరళమోదమున నీప్సి ♦ తార్థప్రదమీ
శివచరితము నారదమౌ, నివరేణ్యుఁడుఁ దండ్రినడుగ ♦ నీరజభవుఁడున్ 76

గీ. సంతసంబలరఁగ నాత్మ ♦ జన్మనకువ, చించె నట్టుల మదికి రు ♦ చించునటుల
తపసులార! భవత్సన్ని ♦ ధానమందు, శాంకరయశంబు గానంబు ♦ సల్పువాఁడ 77

.... కథాప్రారంభము ....

—* నారదముని తపస్సొనరించుట *—

క. అని వేగమె సూతుఁడు దన, మనమునఁ బరశివచరణ స ♦ మర్చాణమును న
ర్చానరించి యిట్లు పలికెను, ఘనమధురమరందసూక్తి ♦ కౌశల్యమునన్. 78

ఉ. నారదమౌనివర్యుఁ డొక ♦ నాఁడు మహేశ్వరభక్తియోగ దీ
ప్యారతుఁడై తుషారగిరి ♦ కందరరాజమునొంది స్వర్ణ సీ

చారుతరంగశీకరర ♦ సప్రసరప్రకరాలవాలమా
లూరరసాలసాలతరు ♦ లుంగలవంగ వనంబు నొక్కెడన్. 79

ఉ. కాంచి మనంబునచ్చియటఁ ♦ గాపురమొంది వియన్నదిన్ గడున్
మించిన వేడ్కఁ గ్రుంకులిడి ♦ మేలుగ లోన 'శివోహ'మంచు యో
జించుచు నుండెనంతఁ గడ ♦ చెన్ జిరమాపయి వృత్రభేది వీ
క్షించి మునీశ్వరవ్రతముఁ ♦ జేవఁదొలంగి కలంగె నెంతయున్. 80

గీ. సంయమిదివంబుదనకై వ ♦ సంబుఁజేసి, కొనఁగమదిఁబూనితపసుఁగై ♦ కొనియెనిట్లు
లేకయుండిన నిట్టుల ♦ లోకదీప్తిఁ, బెద్దకాలంబొనర్చునే ♦ బిట్టుతపసు. 81

క. నేనూరకున్న నిటులే, మానకస్వారాజ్యమూడి ♦ మహితాత్మకుఁడీ
మానీంద్రు నొందు నిందను, మానములేదెంతయేని ♦ మదిఁ బరికింపన్. 82

ఉ. కావున నిప్డె తాపసుని ♦ గర్వమణంగఁగ నత్తపంబు నేఁ
బూవిలుకాని సాయమున ♦ బూదియొనర్చెదనంచు వేగన
బ్బావజు నాత్మలో దలఁప ♦ బంచశిలీముఖుఁ డేగుదెంచి తా
దేవర! యేమిసెల్వనుడు ♦ దేవవిభుండనె నివ్విధంబుగాన్ 83

చ. మునివరుడైన నారదుఁడు ♦ మూర్ఖత, నాకధరాధి పత్యమున్
మనమునఁగోరి ఘోరముగ ♦ మంచుమలన్ దపియించుచుండె నీ
యనుచరరాజిఁ దోడ్కొనిర ♦ యమ్మౌన నమ్మౌని జేరికామవే
దనకు వశున్ బొనర్చి బలి ♦ తంపు తపమ్మను వమ్మొనర్పుమా! 84

మ. అని పంపన్ మరుఁడంతమాధవుఁ ద్రియా ♦ మాధీశు గంధానిలున్
దనవెంటన్ గొనిపోయి మానివరుచి ♦ త్తంబు త్తలంబొందిస్త్రీ
జనతాసక్తముగాఁగఁజేయఁగడఁగన్ ♦ సర్వేశ్వరానుగ్రహం
బున నమ్మౌని రవంతయేనిఁ జలనం ♦ బున్ జెందకుండుటన్ 85

చ. కని మదనుండు భీతిఁగొని ♦ క్రన్ననింద్రునిఁజేరి తద్విధం
బును నవబోధచేసిచనెఁ ♦ బొల్పగు నారదశక్తి కెంతయున్
మనమున మెచ్చె దేవపతి ♦ మౌని చిరంబు తపించి యంతసి
ద్ధిని గడియించి నానని మ ♦ దిన్ గరువంబువహించి మించుచున్ 86

—* నారదముని, తపస్సిద్ధి యైనదనుకొని త్రిమూర్తులయొద్ద కేగుట *—

క. కాముని జయించితిని యిఁకఁ, గామాదినిఁ బోటిసేయఁ ♦ గంటినిజతపం
బీమాద్రి సిద్ధిఁజెందె నిఁక, కేమని యత్తపసుమౌని ♦ హెచ్చుగుకలిమిన్. 87

శా. కైలాసంబున కేగి యాత్మసుతపో ♦ గంభీరభాగ్యంబు స
ర్వాలంకారయుతోడఁ జెప్పుటకునై ♦ యచ్చోటికింబోయి య
న్నీలగ్రీవునిఁజేరి మ్రొక్కి మిగులన్ ♦ నీటొప్ప నాత్మోన్నతిన్
వాలాయంబుగఁ దెల్పెశంకరుఁడు "వా♦హ్వా"యంచు హర్షించఁగా. 88

చ. శివుఁడు మునీంద్రుగర్వమును ♦ జిత్తమునందు నెఱింగియున్ గడున్
బ్రవిమలమైనభక్తజన ♦ వత్సలతన్ విడనాడకమ్మని
ప్రవరునితోడ నిట్లనెఁ జి♦రంబు తపంబొనరించి సిద్ధివై
భవమునుజెందితీవు ముని♦వర్య! కడున్గడు సంతసించితిన్. 89

క. ఐన నొకమాట సెప్పెద, మానసమున నుంపుదీని ♦ మఱవకుమెపుడున్
మానీంద్రా! వైకుంఠుని, తో నుడువకు నీతపంబు ♦ తోరపుసిద్ధిన్. 90

క. అనిబోధించిన విని ముని, మనమున నదిలెక్కగొనక ♦ మఱియుఁ గమలజ
న్మని యొద్దకేగి యట్టులె, తనకామజయంబుఁదెలుపఁ ♦ దద్‌జ్ఞుఁ డతండున్.91

క. శంకరు ననుగ్రహంబునఁ, బంకజసాయకజయంబు ♦ వాటిలెమునికా
పొంకమెఱుంగకయితఁడిటు, మంకుతనమ్మొందె వదరు ♦ మాన్పెద నిట్టుల్.92

క. అనికొని నారదమునితో, ననియెఁ గుమారా! మహేశ్వ♦రానుగ్రహ మ
ట్లనుపుగ మన్మథ జయముం, బొనరించిన దండుఁగులుకఁ ♦ బోకుమెడందన్ 93

ఉ. మున్నట శంకరుండు తప ♦ మున్ బొనరించుచునున్న మన్మథుం
డన్నిటలాక్షు గెల్వఁజని ♦ యంతముఁ జెందెఁ దదీయదేవియా
పన్నగభూషణుం గొలిచి ♦ భర్తననంగునిగాఁగ నొందెనా
పున్నెపుభూమి శాంకరవి ♦ భూతిజయించితి వీవు కామునిన్ 94

క. చను మదరిపాటుఁ జెందకు, తనుజ! యనుడు నారదుఁడు హి♦తవునరయక య
వ్వనజాక్షుని చెంగటకే, గిన నాతండరసి వేడ్కఁ ♦ గీల్కొను మదితో. 95

ఉ. ఏమి మునీంద్ర! లెస్సె? యిపు ♦ డెచ్చటనుండి మదీయధామమున్
బ్రేమమునిమ్మఱఁ జేరితివి ♦ పెద్దయుఁ బ్రొద్దులు మంచుఁగొండలో
నేమమునిమ్మఱఁగాఁ దపసు ♦ నెగ్గఁగఁ జేసితివయ్య!నీకు దీ
టేమహివచ్చునే పెఱ ఋ♦షీంద్రులలో నొకఁడేనిఁ జూడఁగన్ 96

—* నారదుఁ డహంకరించుట *—

ఆ. అని బహూకరింప ♦ నమ్మౌని పొగరునఁ, దనదుతపసు పెంపుఁ ♦ దమ్మివిల్తు
గెలుపు హెచ్చుమిఱఁ ♦ గేరుచుఁజెప్పెను, హరియు వినియె మంద♦హాసమలర.

వ. అంతఁ బుండరీకాక్షుండు,

క. విని యెందజయ్యమైన శి, వుని మాయాసరణిఁదపసి ♦ పొలుపఱియిట్టుల్
మనసిజుని నిల్వరించితి, ననిసారకోఁతలను♦గోయు నజ్ఞతబలిమిన్. 98

గీ. అనిమనంబునఁదలఁచిది♦వ్యబుషియుల్ల, మలరఁగాఁబల్కెమునియునుహరునమెండి
కంజనయనునితోనసె ♦ గామఁడేమి. సేయగలఁడు మహాత్మక! ♦చేవమీఱి.

క. అని గర్వపడి మునీంద్రుఁడు, చనియెను దనయిచ్ఛకలిమిఁ♦జక్రాయుధుఁడ
మ్మునిపైఁగినిసి శివేచ్ఛన్, దనమాయనుద్రోవఁదోనఁ♦దనరఁగఁజేయన్. 100

మ. హరినిన్ బాసి మునీంద్రుఁడెందొచనఁబో ♦ నధ్వంబునందొక్కచోఁ
బురమొక్కండగుపట్టెఁ గర్బురమయ ♦ ప్రోత్తుంగహర్మ్యంబు సుం
దరనారీనరవర్గసేవితము నా ♦ నావస్తువిస్తారబం
ధుర మత్యద్భుతమై భవంబుమునియు ♦ ద్భూతాభిలాషాత్ముఁడై. 101

—* నారదుఁడు శ్రీమతినిఁజూచి మోహించుట *—

మ. నగరున్జొచ్చి నరేంద్రమందిరము నొం ♦ దన్ బోనఁగానందు భ
వ్యగుణుం డప్పురినేలు శీలనిధియన్ ♦ బ్రఖ్యాతభూనేత రూ
పగుణాలంకృతయైన శ్రీమతియనా ♦ బాలన్స్వకీ యాత్మజన్
దగురాజన్యున కీయఁగోరి పురము ♦ త్యంతంబు గై సేసియున్ 102

ఆ. రాజవరులనెల్ల ♦నోజమైఁ బిలిపించి, తగస్వయంవరముఁ ♦ బొ సఁగఘటించి
పుత్రిహస్తమందుఁ ♦ బూదండనిడిమది, కిష్టమైనవాని ♦ కేయుమనియె. 103

ఉ. అత్తఱిమానియున్ జెదరి ♦ నట్టిమనంబున నందుఁజేర రా
జోత్తముఁ డాతఁడమ్మునికి ♦ నొప్పఁగ బాద్యము నర్ఘ్యమిచ్చి మేల్
ముత్తెపుగద్దె యెక్కనిడి ♦ పుత్రినిఁ దోడ్కొనివచ్చి మానిరాట్
సత్తము పాదపద్మములఁ ♦ జక్కఁగ మ్రొక్కఁగఁజేయ నాతఁడున్ 104

ఉ. కన్నెనుజూచి యచ్చెరువుఁ ♦ గాంచి మునీంద్రుఁడు మన్మథాస్త్రసం
పన్న మనంబుతో నృపతి♦వర్యునికిట్లనెఁ బార్థివేంద్ర! యీ
సన్నుతగాత్రి దివ్యతను♦జాతవలెన్ గనుపట్టుచున్న దీ
చిన్నది యెవ్వతో చెపుమ ♦ చెచ్చెర ముచ్చటమీఱనాకుఁకన్

వ. అనిన నజ్జననాథుం డిట్లనియె.

చ. మునివర! నాదుకూఁతురు స ♦ ముజ్జ్వలరూపనిధాన దీనికి
ష్టనువుగ భ ర్తఁగూర్పఁగ స్వ♦యంవరమున్ బొఁసగించినాఁడ నా
తనుజకుఁగల్గుభాగ్యమును ♦ దద్‌జ్ఞులు మీఁర లెఱింగియుందురినా!
మనమలరన్ వచింపుఁడు న♦మస్కృతులన్ బొనరింతు మీఁకుఁకన్. 106

ఆ. అనుచు నరానియనియె♦నధిప! నీకూఁతురు, కలిమిచెలువవోలె ♦ వెలయుసిరుల
విభుఁడు మరునిఁగన్న♦వెన్నుఁడే యనఁదగు, నట్టులమరుమీఁఱు♦హరుసమునను.

క. అనినొడివి నారదుండా, జనపతికడనుండి విష్ణు ♦ సన్నిధికివెసన్
జని యాయనఘునకారా, తనయ స్వయంవరవిధంబుఁ♦దగఁజెప్పివెసన్, 108

మ. హరి! నామానసమున్ హరించె నృపక ♦ న్యారత్న మెట్లోననున్
జరితార్థున్ బొనరించు మేల్సొబగు సం ♦ ధానింపు మాలోకసుం
దరియా నగ్గరితన్ బరిగ్రహము సే ♦ యంజాలనేనిన్‌బొరిం
బొరిఁబుష్పేషు శరార్చిఁగాల్పఁబడుదున్ ♦ బోనాడుదున్ బ్రాణముల్. 109

గీ. మేల్మిబంగారుబొమ్మ య♦మ్మెలఁతలక్ష్మి, తోడ నెనవచ్చు నీకైన♦తోయజాక్షి
అరమరయొనర్పకరుతయం♦దలరుదండ, వేయుఁగావున నీరూపు♦నీయునాకు. 110

గీ. అనుచుఁ గడు వేఁడుటయుహరి ♦ యల్లననగి,
యనియె మోమోటమరయనే ♦ యకట నీదు?
మాటనేఁ ద్రోసివేతునే ♦ మానితిలక!
చనుమటులె యిచ్చితిని జక్కఁ ♦ దనపురూపు 111

క. హరివచనమ్మును విని ముని, హరుసంబున నృపసుతా స్వ♦యంవరశాలన్
బిరబిరగఁజేరి యచ్చట, హిరణ్యపీఠి నివసించె♦ నెంతయుఁ బేర్మిన్ 112

క. హరియొసగెన్ మునికి మనోహరమగు తనమేలిరూపు ♦ నటుతవటుపై
హరిశిరసున్ గూరిచెనిది,యరయక మునిగూరుచుండె♦నచటమురియుచున్ 113

ఉ. అచ్చటివారలందఱును ♦ నమ్మునిని యాకృతిఁజూచి నవ్వుచున్
బిచ్చబికారి యీతఁడిటఁ♦బెచ్చుగుపూనికిఁ గూరుచున్న వాఁ
డిచ్చెలిఁ బెండ్లియాడుతమి ♦ నీ దొరలన్ విడనాడి యీతనిన్
మెచ్చి వరించునే? యకట ♦ మీనవిలోచన యెట్టులేనియున్ 114

క. క్రోఁతికిఁ గొబ్బరికాయయె, యీతరుణీమణికి నాథుఁ ♦ డీతండైనన్
గోఁతిమొకము మునియితఁ డి,ట్లాతురపడుచుండెఁ గన్నె♦నాసించికడున్ 115

గీ. అనుచు నచ్చటివా రను ♦ కొనుచునుండి,
రా జగన్మోహిని యనంగ ♦ నలరు రాచ
కొమిరె కూర్చుండియున్న భూ ♦ రమణవరుల,
నొక్కొకరిఁ జూచుచుం బాయు ♦ చుండెనందు. 116

క. నారదమునినిన్గని చె, న్నారెడు రూపంబువాన ♦ రాస్యముఁగని లోఁ
గూరిమిఁజెందక తొలఁగెను, సారెకుముని యతుతసాచి♦చక్కఁగనుఁగొనక

విష్ణుమూర్తి శ్రీమతికిఁ బెండ్లాడి వైకుంఠమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట.

క. అత్తఱిఁగమలాక్షుండా, బిత్తరియెడ వేడ్కఁజెంది ♦ పేరిమినొకరా
జోత్తముఁడై యటఁజేరుడు, నత్తలిరుంబోఁడిసూచి ♦ హారము వేసెన్. 118

ఉ. అంత సరోజనేత్రుఁడు ప్రి ♦ యంబున నక్కలికిం గ్రహించి బల్
సంతస మొప్పఁగాఁదనదు ♦ సద్మముఁజేరె నరేంద్రులెల్లరున్
జింతిలి వేగవేగముగ ♦ స్వీయపురంబుల త్రోవఁబట్టిర
ట్లంతయుఁ జూచి నారదుఁడు ♦ హా! యిదియేమి యటంచుఁ గించతో. 119

ఉ. వారిని వీరినిం దఱిసి ♦ బాలిక నెవ్వఁడు గొంచఁబోయె బం
గారుసరంబు నాయతుతఁ ♦ గామిని వేయఁగఁబూనియుండె మీ
రారయుఁ డెందునున్నదొ ర♦యంబుననంచు మునీంద్రుఁడాడ గా
రీరమణప్రియుల్ మఱిమ♦ఱిఁ మునిఁగాంచుచు నిర్వ్యరచొ్చటన్. 120

చ. నగుచు నిటుల్ వచించి రల♦నాతుక నెత్తుకపోయె విష్ణు వ
మ్మగువ నినుఁ వరించునొకొ ♦ మర్కటవక్త్రుఁడ! చాలుఁజాలు నీ
మొగమును గన్నరోఁతవొడ ♦ మున్గడుఁ జక్కఁదనాలబాలకున్
దగుదునటంచు నెట్టులుమ ♦ నంబున నెంచితొ? కొంచకింతయుఁ. 121

క. బంగరువిరిసరమును నా, రంగారునురాళరాజ ♦ రాజగమనసా
రంగవిలోచన హరియతు, తంగ్గె సేసెను గ్రహించెఁ ♦ దన్విానతండున్. 122

ఆ. ఇటులవారు చెప్ప ♦ నీరసత్రోముని, వారిఁజూచిగినిసి ♦ మీరలిట్లుఁ
నన్ను వెక్కిరించి ♦ నారుగావున భువి, దనుజయోనిఁబుట్టుఁ♦డనిశపించె. 123

క. వారలు జ్ఞానధనముచే, కూరినవారౌట మదినిఁ ♦ గుందక యెశివే
చ్చారీతినడచుమనని య, న్నారదునిఁ దూఱిరై రి ♦ నడచిరెచటికో. 124

ఉ. అంతమునీంద్రుఁడాత్మముఖ ♦ మద్దమునన్ బరికించి విస్మయం
బెంతయుఁ జెంది చక్రధరుఁ ♦ డిట్టులొనర్చిన వాఁడటంచులోఁ,

—* నారదుఁడు విష్ణుమూర్తిని శపించుట *—

జింతిలిభగ్నభగ్నమను ♦ శ్రీఘనపాగ్ని భరంబుతోనిశాఁ
టాంతకుఁ జేరినిల్చికడు ♦ నాతతరౌద్రమయోక్తి నిట్లనెన్. 125

ఉ. మోసమటుల్ బొనర్చితి వ ♦ మోఘవచస్కుఁడవంచు నెంచినే
నాసనుజెంది యట్లునిను ♦ యాచనచేసినదానికిట్లు బల్
దోసమనాకచేసితివి ♦ తుంటరి! కొంటెతనంబు చెయ్వు వి
శ్వాసవిఘాతుకా! యురక ♦ సల్పినసేరము రిత్తవోవునే. 126

ఉ. పూనికతోడఁ గట్టికుడు ♦ పున్ నిను నీయఘమెంచిచూడు నా
మానసమున్ గరంచిన కు ♦ మారినిఁ జేకొవి పల్వురందు నా
కీ నగుఁబాటుఁగూర్చితివి ♦ హెచ్చుగనీవిటు స్త్రీకతంబునన్
బూనెదుగాక పెన్వగను ♦ బూనెదుగాకపహాస్య మిద్ధరన్. 127

క. మఱియున్ వానరముఖమును, సరియని నాకిచ్చినట్టి ♦ చందమునకు వా
నరులే శరణంబౌదురు, నరుఁడవు నీవగుచువగఁద ♦ నరుదువుభువిలోఁ. 128

గీ. ఇట్లుమునిశాపమిచ్చిన ♦ నీశ్వరేచ్ఛ, యనుడుఁబురుషోత్తముండెద్ది ♦ యనక కినుక
లేకయానందముననుండె ♦ వీఁకమెఱయ, శంకరునిమాయయంతన ♦ జటిలుఁబాయ.

—* నారదుఁడు పశ్చాత్తప్తుఁడగుట *—

మ. మునివర్యుండు ప్రబోధమొంది కినుకన్ ♦ భోగీంద్రతల్పున్ సెపిం
చిన దోసంబున కెంతయేని మదిని ♦ స్సీ! యంచు భీతాత్ముఁడై
వనజాతాక్షునిఁజేరి మ్రొక్కి చెడితిన్ ♦ బాపంబిటుల్ కట్టికొం
టిని సర్వామరవంద్యు శ్రీవిభుని నే ♦ నిందించి కుందించితిన్. 130

ఉ. ఎట్లుమహాత్మ! నిన్ను శపి ♦ యించినదోసము నాకుఁబాయు నీ
వెట్లుభరించియొందఁగల ♦ వీచెడుతాపసి యేవమైనయీ
తిట్లు సహింపరానివిఁకఁ ♦ దీంద్రపుటల్కను ముక్కముక్కయౌ
నట్లుగ నన్నుఁజెండఁదగు ♦ నండజకేతన! చక్రధారచేన్. 131

క. అప్పగిది సేయవేనిన్, దెప్పరమగునిరయమొంది ♦ దిక్కుఁగనకబల్
ముప్పునముఁజిగెదనిఁక, నాతిప్పలుపాయునటులే వి ♦ ధింపుముశిష్టా. 132

చ. అనియనినంత శ్రీదయితుఁ ♦ డల్లననవ్వుమునీంద్రుతోడని
ట్లనెమునిరాజ! యేలయిటు ♦ లాత్మముఁజుంగెదవంతయీశ్వరే
చ్ఛనునడుచున్ మఱొక్కరి వ ♦ శంబగునే పనిలేనియిట్టివే
దనఁగొనకమ్మహేశ్వరునె ♦ దన్ దలపోయుము పాయుమజ్ఞతన్. 133

చ. సకలముఁగాలచక్రమును ♦ శంకరుఁడేతిరుగంగఁజేయునా
యకుఁడతఁడన్ని యాత్మలకు ♦ నక్షరమూర్తి, కృపానువర్తి, మా
మకదయితుండు నిచ్చలు ర ♦ మాసతి యేనును దత్పదాబ్జముల్
దికమక లేక కొల్చెదము ♦ దివ్యమునీ! గుఱుతింపు మింపుగన్. 134

ఉ. ఐననుగూడ శాంభవ మ ♦ హాద్భుతమాయకులోఁగి యెప్పుడె
ట్లేనను బ్రహ్మదేవుఁడు మ ♦ హేంద్రుఁడుమోహము నొందుచున్ వగన్
బూనుచు నుందుమట్లగుటఁ ♦ బూనిమ తెవ్వరుదాఁటఁజాలువా
రానియతిన్ గరంబెఱిఁగి ♦ యక్కట వెక్కసపాటు మానుమా. 135

— * విష్ణుమూర్తి నారదునకు హితోపదేశంబుచేయుట * —

ఉ. నీదగుహంకృతిన్ మలఁప ♦ నీలగళుండటు గూర్చెనీకునున్
నీదుముఖంబునన్ మరల ♦ నేర్పుగనాకును శాపసూక్తినా
పాదనచేసెఁ దాన గరు ♦ వంబు భయంబును మాను చిత్తమా
హ్లాదమునొంద నిందుధరు ♦ నవ్వహమున్ భజనంబొనర్పుమా. 136

శా. దానన్ నీకఘముల్ దొలంగు సుచరి ♦ త్రఖ్యాతియేపొందు వి
జ్ఞానంబబ్బును డెందమందుఁగల నా ♦ నాసంకటాంకూరముల్
లోనన్ గ్రుగ్గు శుభైకమూర్తివయి యీ ♦ లోకంబులన్ మింతు వీ
నీనేర్పున్ గని చేతురింక జనముల్ ♦ నిత్యంబు శర్వార్చనన్. 137

క. మనసున వాకున గాత్రం, బున శంకరుఁగొల్చునతఁడె ♦ బుధుఁడును పుణ్యుం
డును ధన్యుండును వైదికుఁ, డును జీవన్ముక్తుఁడగుఁగ ♦ డున్ బేర్మిమెయిన్.

క. శివనామం బనియెడుఘన, దవహేతికి నఘవనములు ♦ దగ్ధములగునా
శివనామతరినిఁగొని యీ, భవనీరధి దాఁటవలె ను ♦ పాయమున మునీ. 139

క. భవదవమధ్యంబునఁ జి, క్కువడినడచుచున్ గరంబు • కుందెడువారల్
శివనామ సుధారస వృ, ష్టివలనఁ దెలివిగొని కాంతుని • సేమంబు భువిన్. 140

క. పలుజన్మంబులఁదపసుల్, సలిపిన నేగాని భక్తి • శంకరునియెడన్
గలుగదు కలిగినయేని స, కలదేవులసరిగ శివునిఁ • గనునట్లమరున్. 141

గీ. లాఁతి వేల్పులసరిగ బాలశశిధరుని, యెడఁబ్రవర్తియొనర్చినయేని మనసు
నందుఁజాపల్యవైఖరి నొందియమరు, నేని యాభక్తి వితయగు నెఱుఁగుమార్య!

క. వినుముని! యెందునుసామ్యము, గననిదియై చపలగుణము • గననిదియై వా
సినిమెఱయు శంభుభక్తి భు, వినిసర్వార్థంబులొసఁగు • వేడ్కలుమించన్.

క. నుదుటను బూదియు నఱుతన్, రుదురాకలునాల్కలో వి•రూపాక్షునిపే
రొదవినచో నవ్వాఁడఘు, విదళనము నొనర్పఁగలఁడు • విజ్ఞవతంసా. 144

క. బాపలసొమ్ములఁదోఁచియు, బాఁపలఁగొట్టియును వేఱు • పాపంబులనా
టోపంబున సల్పియు నా, పాపంబులఁబాయు శివుని • భక్తిఁబడసినన్. 145

క. ఆపాదమస్తకము భ, స్మాపాదన మొందుమెప్పు • డఖిలాంగములం
దోపికరుదురక్కలఁగొను, శ్రీపంచాక్షరజపంబు • సేయుము మానీ! 146

క. శివకథలఁ జెప్పుమెప్పుడు, శివకథలను వినుచునుండు • శివభక్తులనుఁ
శివునిన్ గొలుచుచునుండుము, శివతీర్థంబులకుఁజనుము • సేమంబొనరున్. 147

ఉ. అందును వారణాసికిఁ బ్ర•యాణమొనర్పుము దేవమాని! ము
న్నందుగ శంకరుండచటఁ • బొంగుచు భూధరరాజకన్యతో
నందనరాజితో నమర•నాయకముఖ్యులతోఁడ వాసమున్
బొందివసించు నయ్యదియ • పూర్వము సృష్టికి శిష్టతల్లజా. 148

ఉ. అచ్చటనుండి యెల్లయభ•వాయతధామము లీక్షచేసి సొం
పెచ్చఁగ సత్యలోకమున • కేగి భవద్గురు సారసోద్భవున్
హెచ్చుగఁబూజసేసి పర•మేశ్వరతత్త్వ మెఱుంగఁగోరుమా
సచ్చరితుండు శైవజన•సత్తముఁ డర్సమెసంగఁజెప్పెడున్. 149

క. అనిపనిచిన నతఁడునుగడు, మనమున సంతసముఁజెంది • మధువైరికి వం
దనములఁబొనర్చి రయమున, ఘనపుణ్యవితానరాశిఁ • గాశిన్ జేరెన్. 150

—* నారదుఁడు తీర్థయాత్ర సల్పుట *—

గీ. చేరి మిన్నేటియం దభి♦షేక మొంది, విశ్వనాథునిఁ దద్దేవి ♦ విష్ణుపతినిఁ
గొలిచి భైరవుఁబూజించి♦జలజనయను,మాధవునిభజియించిసం♦బరముమెఱయ

శా. శ్రీశైలేశు భజించి భ్రామరిని సం♦సేవించి శ్రీకాళహ
స్తీశున్ దత్సతిఁ బూజచేసి నటనా♦ధీశుఁ దదీయప్రియన్
బ్రాశస్త్యంబుగఁగొల్చి పాండ్యవిభు ♦ దారాయుక్తునర్చించి రా
మేశున్ బర్వతవర్ధనిఁ బ్రియముమై ♦ నీక్షించి సేవించియున్. 152

గీ. ఏకసహకారవిభుని నా♦గేశుఁద్ర్యంబ, కేశు ఘుశ్మేశు నుజ్జయి♦నీశుఁ బ్రణవ
నాథు శ్రీభీమశంకర♦నాథు సోమ, నాథుఁ గేదారనాథుఁ ద♦న్నలినదృశల. 153

—* నారదుఁడు బ్రహ్మయొద్దకేఁగి శివతత్త్వంబుఁ జెప్పుమనుట *—

క. కొలిచి యజుఁజేరఁజని జో, తలసలిపి స్వవృత్తమెల్లఁ ♦దాఁదెలిపివెసన్
నెలతలఁ దాల్చినదొరయ, క్కలిమిఁదెలియఁగోరి భూరి♦కౌతుకమమరన్ .154

గీ. శివునితత్వం బెఱుఁగఁగోరి ♦ చేరినాఁడ, తండ్రి! నిన్నద్ది తెలుపుమా♦తత్త్వవేది
వీవగుట నగుణుండైన♦యీశ్వరుండు, గుణతనెట్టులఁ జెందెనో♦కోవిదేంద్ర.155

ఉ. సర్గముకన్న మున్నుస్మర♦శాసనుఁడెట్టుల నుండునింకఁ దా
సర్గపుమధ్యనెక్కరణిఁ ♦ జక్కఁగఁ గ్రీడయొనర్చు దానియు
త్సర్గమునందెటుల్ మరలఁ ♦ దావసియించుఁ గృపాళు! చెప్పుమా
భర్గుఁడు లోకశంకరుఁడు ♦ పన్నగ నెట్లు ప్రసన్నుఁడయ్యెడున్

చ. అతఁడు ప్రసన్నుఁడై జనుల ♦ కర్మిలినెట్టిఫలంబొసంగు నా
వితతదయాకరుండు కడు ♦ వేగిరమందె ప్రసన్నుఁడౌనటం
చతులితమౌ ననుగ్రహము ♦ నారయునంచును భక్తకోటులన్
వెతవడనీయడంచెపుడు ♦ విందుము విందుగఁదెల్పు తత్కథన్. 157

గీ. నీవువెన్నుఁడురుద్రుఁడా♦నిత్యమూర్తి, యంశజులటంచునందు♦బూర్ణాంశుఁడిందు
మౌళియనివినుచుందుమా♦మహితమూర్తి, విస్ఫురితలీలలను విని♦పింపుమనఘ.

వ. మఱియు నానీలలోహితుని యావిర్భావంబును, రుద్రాణీ జనోన్మాదంతంబును, సాకల్యంబుగ నెఱింగింపుమని ప్రార్థించుచుండ నంత సంతుష్టుండై విరించనుం డిట్లనియె. 159

—* బ్రహ్మదేవుఁడు నారదునకు శివతత్త్వంబు తీరెఱింగించుట *—

ఉ. చాలఁగ సంతసంబొదవెఁ • జక్కఁగ లోకహితార్థివై యిటుల్
మేలుగ శైవతత్త్వము న•మేయమెఱుంగఁగఁ గోరినాఁడ వా
బాలశశాంకశేఖరుని • భాస్వరవృత్తము విన్న నెట్టి పా
పాలను లేనిఁ దక్కలుప • మంటక గెంటి సుఖంతు రాత్మజా. 160

శా. ఏసన్ బుత్త్రిక! శైవతత్త్వమును వి • శ్యాద్యుండఁ పద్మేక్షణుం
డేనున్ నిక్కమెఱుంగఁ జాలమిఁక యె • ట్లేనర్కనిన్ దీపవు
ట్లేనిప్పట్ల నెఱుంగఁ జెప్పెదను వి • న్మి! నాదు! వైదుష్య వి
జ్ఞాన శ్రీపరిమాణ మెంత వఱకో • జ్ఞం జేసి రంజించునో. 161

చ. వినుమఖిల ప్రపంచలయ • వేళఁ జరాచర వస్తుజాలమె
ల్లనులయమొంది నప్పుడఖి • లమ్ము తమోమయమై యనర్కమై
యనలనిశాకర గ్రహాధ • రాంబువియత్పవమాన శూన్యమై
యనహాము నై యరాత్రమయి • యప్రతిమంబగు నప్రధానమై. 162

తే. పంచతన్మాత్రల వియు న • ప్పట్ల వెలయ, వట్టిసూదుల బెజ్జమా • నట్టిగట్టి,
బెట్టిదపు గ్రుడ్డిచీకఁటి • పెరిమయమర, నుండెసద్వస్తువొక్కండు•నిండుమీఱి.

క. అదిమాటగు పోలికయు, ట్లొదవిన నది సదసదాఖ్య • నొందును యోగుల్
సదమలచిత్తులు దీని నె, హృదయాకాశంబులోన • నీక్షింత్రెపుడున్. 164

ఉ. వాకులు డెందమా యెడను • వైదుషి చాలక వెన్కకేగుఁ బే
రేకన రాదు రూపునొక • రేకయు తోఁచదు బల్పు చిక్కటల్
చీకుట లేవు పెద్దదియుఁ • జిన్నదియాటయు లేదు పొడ్గునున్
గాకయుఁ బొట్టిగాక తగుఁ • గానక యేదొక వర్ణవైఖరిన్. 165

క. కలదని చెప్పిన యత్తొలి, పలుకు గడున్ జడియు యోగి • భావసుగమమై
యలరెడు నవికారము ని, శ్చలము నిరాధారమగుచు • సంయమివర్యా! 166

క. సత్యము జ్ఞానమనంతము, వ్యత్యయరహితంబునున్ జి•దాత్మకమగుచున్
నిత్యానందమునగుచుఁ బ, రిత్యక్తోపద్రవ మల•రె నొకమహామటన్. 167

సీ. అప్రమేయ మనారంభ • మద్వితీయ, మాకృతివిహీన మవికాస•మగుచు నిర్వి
కల్పముననిర్గుణం బాత్మ•కారణంబు, నగుచునిర్మాయమై యల•రారునొకఁడు.

—* శివుఁడు సగుణుండై యేర్పడుట *—

సీ. విగ్రహము లేక యారీతి • వెలసి కొంత, కాలమైనంతఁ దనుదానె • కల్పనంబు
చేసికొని యొకమూర్తియై • చెలువుమిగిలె, లీలమెయిమించు నేరిమి • మేలుమీఱ.

వ. మఱియు నమ్మూర్తియు.

క. సర్వైశ్వర్యగుణంబుల, సర్వజ్ఞానముసఁ దనరి • సర్వగమగుచున్
సర్వమునున్ బరికింపుచు, సర్వాద్యయు సర్వవంద్య • సర్వదయగుచున్. 170

గీ. సర్వమును బొనరించుచు • శాంతశుద్ధ, రూప మైశ్వర మిభ్భంగి • యేపు
మిగుల, నంతనంతర్ధి నొందెఁ జిదాత్మమైన, యపర బ్రహ్మమెల్లెడ • నమరునద్ది.

క. ప్రాచీనంబయి రూపం, బేచొప్పడనట్టి బ్రహ్మ • మిటుగొనరూప
ర్వాచీనులైనవారు ప, రాచీనులు శివునిగా స్మ • రణచేసిరొగిన్. 172

వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు.

—* సగుణశక్తి యేర్పడుట *—

తే. గీ. ఏకకుండయి తనయిచ్ఛ • నెసఁగునీశ్వ
రుండుదనమూర్తినుండి యొ • కొండుశక్తి
తనువుసృష్టించెనయ్యది • తననుబాయ
కుండునట్టిది నీడ య • ట్లొంది కగను. 173

క. దాని నెపప్రకృతినిగాఁ గఁబ్రి, ధానముగా మాయఁగాఁగఁ • దజ్ఞలనుదుర
ద్దానినె బుద్ధికి మాతను, గానెఱుఁగుము త్రిగుణకలిత • గానెఱుఁగు మునీ!

క. ఆపెయె యంబికవినుమా, యాపెయె సకలేశ్వరియును • నరుదొప్పఁగ న
య్యాపెయె త్రిదేవజననియు, నాపెయెయగు మూలకారణాఖ్య • కుమారా!

వ. మఱియు నమ్మహేశ్వరి రూపవిశేషంబుల గుఱించి పేర్కొనుటకు శక్యంబు
గాదు. 176

సీ. శంఖచక్రగదాసి • శరకార్ముకాభయ, వరదాష్టహస్తముల్ • వాసిమీఱ
ఇందుసహస్రభా • యుష్మవిద్యుతి వొల్చు, ముఖదీధితిచ్ఛటల్ • మురిపమెసఁగ
ఫుల్లారవిందవి • స్ఫూర్తిమీఱెడు వాలు, కనుదోయికాంతి చో • క్కముగనిగుడ
నవరత్నమయములౌ • నగలనొప్పిదమైన, తనువెంతొ మేల్మిసం • తసమునీన

గీ. తలఁపఁగ నశక్యమగు తేజ ♦ మలరుచుండ
నఖిలమున కాదిహేతువై ♦ హరువుమీఱ
నొకతెయైయుండి పెక్కురై ♦ యొప్పు పెంపు,
గలిగి యమ్మాయపొదలుమేల్ ♦ చెలువమమర. 177

గీ. పరమపూరుషుఁడై నయ♦భర్గుఁడపుడు, ఫాలచంద్రుఁ డుముక్కంటి♦పంచముఖుఁడు
దశభుజుండును గర్పూర♦ధవళుఁడై శి, రమునగంగను జేతశూ♦లమునుదాల్చె.

కం. అట్టిశివుండును శివయును, బెట్టిదమగుపూన్కినొక్క ♦ వీడమరిచియం
దిట్టలమగు ప్రేముడికొడి, గట్టి యొనర్చిరి చిరంబు ♦ కాపురమనఘా! 179

కం. శివులకు నివాసమైతగి, శివనగరంబనఁగ బరగెఁ ♦ జేవమెయిలయం
బవుటనెఱుంగమిచేభువి, నవిముక్తంబనెడు నాహ్వ ♦ యంబును గొనియెన్.

కం. ఆనందమూర్తులైన భ, వానీభవులకు విహార ♦ వనతలమైగా,
ఘానందజనకమగుటది, యానందవనంబనంగ ♦ నవని నెలసెన్. 181

కం. అచ్చోట శివుఁడు శక్తియు, నచ్చపుఁదపసునను గాటమగు యోగమునన్.
హెచ్చగు విహారగరిమల, మెచ్చవసింపుచునొకప్డు ♦ మేలుగమదిలోన్. 182

శా. లావుర్జేవయు నోర్పునేర్పు బలము ♦ ల్లాసంబునుత్సాహ మొ
ప్పౌవైదుష్యము చెల్మికల్మిగల ♦ నీటౌపుత్రుఁబుట్టించిమా
యీవై రాజ్యవిభున్ బొనర్చిన భరం ♦ బెల్లన్ దలన్ దాల్చ, మా
కౌ విశ్రాంతియు యోగలీలలనపా ♦ యంబై ముదంబీయుతన్. 183

గీ. అట్టులైనఁ దలఁపులను ♦ నలలు సత్త్వ
మనెడు రతనంబులును రజ ♦ మనెడువిద్రు
మలతయును దామసములౌమొ ♦ సలులు గలిగి
లాఁచునుల్లంపుకడలి సం ♦ క్షోచపఱచి. 184

ఉ. ఆతఁడె మాయనుగ్రహము ♦ నందిసృజించుఁ జరాచరంబుల
ల్లాతఁడె సర్వజంతుతతి ♦ నర్మిలిఁ బ్రోచుచునుండు నెప్పుడె
ట్లాతఁడె యెల్లలోకముల ♦ కంతము గూర్పఁగలండు నిక్కమ
ట్లీతఱి నట్టివాని నొక ♦ యీడ్యునిఁబుట్టగఁ జేయుటొప్పగున్. 185

కం. అవ్వాని సాయమున మే, మివ్వనమున హాయిమీఱ ♦ నింపగుక్రీడల్
నివ్వటిలంగ రహించెద, మివ్వరుసగననుచు ఘనత ♦ రేచ్ఛావశతన్. 186

క. ఈలాగిరువురు దృఢముగ, నాలోచనసేయ నంత ♦ నా పరమశివుం
డాలోకసుందరిని నపు, డాలోకించెను సుధామ ♦ యాయత దృష్టిన్ 187

వ. అంత

—* విష్ణుమూర్తి జననము *—

క. వేడుకతో వారలుగని, రీ డెందునులేని యంద ♦ మింపగువానిన్
మూడు జగంబులనేలెడు, పోడిమిగలవానిఁ దమ్ముఁ ♦ బోలినవానిన్ 188

సీ. ఇంద్ర నీలముడాలు ♦ నీసడింపఁగఁ జాలు, నీలంపుమై నిగ ♦ ని గలవాని
వేయిరేకులతమ్మి ♦ విరఁలగెల్వఁగఁ, జాలువిరివైన కనుదోయి ♦ వెలయువాని
చెనఁటుల సమయింపఁ ♦ జేవగల్గిన సాధ, నములొప్పు నాల్గు హ ♦ స్తములవాని
అమృతంబుకన్నఁ దీ♦యఁగనొప్పుమాధురిఁ, గురిపించు నెమ్మోము♦కొమరువాని

గీ. పలురకములైన రతనాల ♦ వెలసిధగధ, గలు తనర్చు కిరీటంబు ♦ గ్రాలువాని
కౌస్తుభంబను మణియెద ♦ గలుగువాని, పసిఁడిపుట్టంబుఁగట్టిన ♦ బాలునొకని

ఉ. కాంచినతోడ బాలకుఁడు ♦ గ్రక్కునడాసి నమస్కరించి బల్
మించిన భక్తిసంపదను ♦ మేకొని యోకరుణాలవాల! కాం,
క్షించెద నీకృపాగరిమఁ ♦ జేయఁగలట్టిది చెప్పుమన్నఁ బ్రే
మించిమహేశుఁ డిట్లనియె ♦ మెచ్చుచు సారసుధామయోక్తులన్ 190

సీ. జగముల నెల్లనిం ♦ డఁగఁజాలు తేజంబు, వెలయుట విష్ణునా ♦ వెలసెదీవు
కమలంబులను బోలు ♦ కనులు గల్గుటఁజేసి, కమలాక్షుఁడను పేరుఁ ♦ గాంతువీవు
రాకాసిమూకలఁ ♦ బోకార్చుటన్ జేసి, దైత్యారి యనుపేరఁ ♦ దనరఁగలవు
బంగారుపుట్టముల్ ♦ పసమీఱఁజుట్టుటఁ, గాంచనాంబరుఁడను ♦ ఖ్యాతిగందు

గీ. వంత మొందక చెందెద ♦ వచ్యుతాఖ్యఁ, జక్కని కురుల్గలుగుటఁ గే ♦ శవసమాఖ్య
యెల్లజీవుల మనసుల ♦ నెల్లరం జ, నము నొనర్చుట హరినామ ♦ మమరునీకు

క. పురుషులలోఁగడు నుత్తమ, పురుషుఁడవై యొప్పుకతనఁ ♦ బురుషోత్తముఁడం,
చురహింతువు సిరిఁజేకొని, ధర శ్రీధరుఁడనెడు పేరు ♦ దాల్తువు వత్సా

వ. మఱియు నల్లనివాఁడ వౌటఁ గృష్ణుండవనియును నాలుగు భుజంబుల నొప్పుటఁ జతుర్బాహుఁడవనియును విశ్వంబు నెల్ల భరించువాఁడ వౌటం జేసి విశ్వంభరుఁ డవనియునుఁ బరఁగుచు నీకనుబలు పేరులను సార్థకంబులుగా నొనర్చి ధరించెదవు.

—* విష్ణుమూర్తి తపస్సుచేయుట *—

చ. ఇఁకను దపింపుమాపయిని ♦ నెల్లనొనర్తువుగాకయంచుఁ బా
యక తనయందునున్న నిగ ♦ మావళినిశ్వసితంబొనర్చెపు,
త్ర్రపునకొసంగి యంబికయుఁ ♦ దాను, దిరోహితులైరి విష్ణుఁడా,
ర్యకు శివమూర్తికిఁ బ్రణుతు ♦ లల్లనఁజేసి తపించె ధీరుఁడై. 194

ఆ. పదియురెండువేల ♦ వత్సరంబులుదపం, బరుదుగానొనర్చి ♦ యబ్జనయనుఁ
డఖిలసిద్ధికరుని ♦ హరునిఁగనలేక, పొసలుచుండనొక్క ప్రోతపొలిచె.

చ. "మరలఁదపింపుమోపికను ♦ మానకు చాలదు నీతపంబు వే
గిరపడఁబోకు శంకరుఁ డ ♦ కిల్బిషుఁడిష్టఫలప్రదాత ని
బ్బరమునుజెంది చేకొను ప ♦ వశ్యము సర్వవిధార్థసిద్ధులన్
హరి!"యనవాలకించి యతఁ ♦ డానుడియంబరవాణిగా నెదన్. 196

చ. తలఁచికడుఁ బ్రవృత్తిమెయిఁ ♦ దద్దయుఁబెద్దయుఁ గాలమట్లు ని
శ్చలమగు తాపసవ్రతము ♦ సల్పుడు శంభుదయన్ సుఖాత్ముమై
యలరుప్రబోధమొక్కఁడుద ♦ యంబయితోఁచిన నచ్యుతుండు పె
ల్లలరి మహేశతత్త్వవిభ ♦ వాయతసిద్ధికి నబ్రమొందుచున్. 197

గీ. చిరతపంబునఁ గడునల ♦ సినతనువున
నుండి జలధార లెంతయు ♦ దండిగాను
వెలువడుచు నుండనాతఁడా ♦ సలిలమందుఁ
బవ్వళించి నిదురఁజెందె ♦ బహుయుగములు. 198

క. నీరమునఁ దడపుకాలము, చేరివసించుటను జేసి ♦ చెన్నెసలారన్
నారాయణుఁడను పేరున, నీరజాక్షుండు కడిఁది ♦ నీటొప్పభువిన్ 199

క. ఈలో వెలువడె నిరువది, నాలుగుతత్త్వములు ప్రణవ ♦ నాయకునిచ్ఛన్
మేలగువాని క్రమముఁ బరి, శీలనగావింపు మిపుడు ♦ చెప్పెద మానీ! 200

సీ. ప్రకృతినుంచి మహత్తు ♦ పరిథవిల్లెను దానఁ, ద్రిగుణాఖ్యయగునహం ♦ కృతిజనించె
నాయహంకృతిచేత ♦ నైదుతన్మాత్రలు, వరఁగె నవ్వానిచేఁ ♦ బంచభూత
ములువానిచేతను ♦ బుట్టె నింద్రియములు, పదిజ్ఞాన కర్మసం ♦ పాదకములు,
సాత్త్వికా హంకార ♦ జనితమై మనమది, పొలిచె వీనిని జెంది ♦ పుండరీక

గీ. నయనుఁడా బ్రహ్మరూపమా ♦ నారమందుఁ
బెద్దకాలంబు పవళించి ♦ నిద్దురొందె
నంత శంకరు నిచ్చచే ♦ నబ్జమొకఁడు
పొలిచె విష్ణుని పొక్కిటఁ ♦ బొంకముగను

వ. మఱియు నారాజీవంబు

ఉ. అంతములేని యోజనము ♦ లొనిడి వట్టులెమియు నవ్వెడ,
ల్వంతముఁ లేని నాళముల ♦ హర్వగనొంది దినేంద్రకోటి భా
స్వంతము కర్ణికారసుమ ♦ భాసురమున్ సుభగంబునై కడున్
వింతగఁ దత్త్వయుక్తమయి ♦ విశ్వజనీనముఁ గాఁదనర్చెడున్. 202

—* బ్రహ్మదేవుని జననము *—

ఉ. అందు శివుండు దక్షిణని ♦ జాంగమునుండి స్వకీయమాయచే
స్పందితుఁగాఁ నొనర్చి నను ♦ జక్కఁగ వెల్వడఁజేసె నంతనే
బొందుగనాల్గు మోములు వి ♦ భూతిదలిర్పఁగ శోణమూర్తినై
యెందును దల్లిదండ్రులను ♦ నెవ్వరిఁగన్ గనకాత్మఁగుందుచున్. 203

ఉ. ఎవ్వఁడ నేను? పద్మతల ♦ మెందులకొందితి నేడనుండి యి
ట్లివ్వనజంబుఁబోవిడిచి ♦ యెచ్చటికేగఁగఁ జెల్లునాకు? ద
ల్లెవ్వతయో? గురుండెవఁడో ♦ యిష్టులు లేరొకో యంచు నెంచుచున్
నెవ్వగఁజెంది కుందితి ము ♦ నీ! శివమాయ నెఱుంగకెద్దియున్. 204

ఆ. అంతఁగొంతకాల ♦ మాలోచనయొనర్చి తనకు, వాసమైన ♦ తమ్మిపూవుఁ
దేఱిచూచియపుడు ♦ దీనియాధార మే, నాకుఁగ ర్తయనుచు ♦ నమ్మకమున.

చ. బిరబిర పద్మమున్ విడిచి ♦ బిట్టగుపూన్కిని నాళనాళమున్
వరుసగఁ జేరి పోవనొక ♦ వర్షశతంబుగతించె నంతకున్
సరసిజమున్న చోటుఁ గనఁ ♦ జాలక వేసరియంత వెన్కకున్
మరలిరయంబునన్ నళిన ♦ మార్గముఁజేకొని ప్రాకితిన్ బయిఁ. 206

—* బ్రహ్మదేవుఁడు తపస్సొనరించుట *—

ఉ. ప్రాకుచునుంటిఁగాని శత ♦ వత్సరకాలము పూర్వమున్న నా
లీకపుగద్దెఁ గన్గొనఁగ ♦ లేక భ్రమించుచు డిల్లపోయితిఁ

జోకగనప్డు శంకరుని ♦ చోదనతోఁ 'దప' యంచునొక్కఁడో
వాకువినన్ బడెన్ బెడప ♦ వాసిగనట్లు తపించితిన్ గడున్. 207

గీ. తండ్రినిన్ గనుకూరిమిఁ ♦ దవిలియేసు
బడియు రెండేండ్లు సేయన ♦ ప్పరమ తపము
కన్పడియెనొక్క పురుషుండు ♦ గడిఁది పేర్మి
పద్మనేత్రంబులొప్పెడు ♦ బలియుఁ డపుడు. 208

—♦ బ్రహ్మదేవునకు విష్ణుమూర్తి యగుపడుట ♦—

ఉ. బంగరుపట్టుపుట్టముల ♦ బాగుగఁగట్టినవాఁడు చేతులన్
హంగుగ శంఖచక్రగద ♦ లబ్జమునొందినవాఁడు నీలమే
ఘాంగుఁడు కోటిమన్మథుల ♦ నందమునన్ని రసించువాఁడునా
కుంగల సందియంబులను ♦ గుందును దీర్పఁగఁ జాలువాఁడటన్. 209

వ. అంత.

చ. కనుఁగొని యేనునీశ్వరుని ♦ గాటపుమాయఁగలంగి గర్వినై
వనరుహనేత్రునిన్ గని యె ♦ వండవు సెప్పుమటంచు నొక్కదె
బ్బను నురమందుఁ గొట్టుటయు ♦ బల్లిదుఁడాతఁడు వేగనంత ని
ద్రను విడి కూరుచుండి నను ♦ దాఁగని యిట్లనె సంతసంబునన్. 210

—♦ బ్రహ్మవిష్ణుల వివాదము ♦—

ఉ. మంచిగవచ్చినాఁడవు కు ♦ మార! శుభంబె? భయంబువీడు ప్రే
మించి యొసంగువాఁడ నిఁక ♦ మేలగు సర్వవిధార్థ సిద్ధులన్
గొంచక యడ్గుమన్నవిని ♦ గొప్పగురాజసబుద్ధితోఁడఁబ
ల్మించిన యల్కఁజెంది యద ♦ లించి హసించి యిటుల్వచించితిన్. 211

ఉ. ఓయికుమార! యంచునను ♦ నుల్కకపల్కుచునుంటి విట్లునా
నాయన వోలెనీకుఁదగు ♦ నా యగునా పరువబ్జ సంభవున్
డాయఁగరమ్ముచూ దెద ది ♦ టంబదియెంతో? సరోజనేత్ర! నే
నీయలవున్ జలంబునిట ♦ నిల్పెద మల్పెద బాలిశోక్తులన్. 212

చ. అనవనజాతనేత్రుఁడు ప్రి ♦ యంబున, నిట్లనె నీవునాదునం
దనుఁడవు నాదునాభినళి ♦ నంబున నిన్ గనినాఁడ నింకనున్

వినయపు వృత్తమ్ముగఁగజుపి ♦ వేదములన్ దయసీయవచ్చితిన్
ననుగుఱితింపకిట్లు వృజి ♦ నంబులువల్కుట నాయమానొకో. 213

క. అనవుడు వేదంబులనా ♦ కనుగ్రహముసేయనిట్టు ♦ లరుదెంచితివా
ననునజుస్వయంభుపును గ,ర్తను జగములకెల్లననుచుఁ♦దామాడుశ్రుతుల్. 214

క. నేనే ప్రకృతిని యంతను, నేనే సర్వప్రపంచ ♦ నిర్మాత నిఁకన్
నేనే విశ్వాత్ముండను, నేనే నిత్యుండవిన్ము ♦ నీరజనేత్రా. 215

క. అనుడు విని యాతఁడుఁనుగిను, కనుగొని నామాయనిట్లుగానకకాఱుల్
ననువదరెదవది యిపుడే కనబఁడు, వినుమైనమరలఁ ♦ గడపటినుడువుల్. 216

మ. పరతత్త్వంబగువాఁడ విష్ణుఁడఁబరబ్ర ♦ హ్మంబ సర్వేశుఁడన్
బరమజ్యోతిని విశ్వకారణుఁడ స ♦ ర్వవ్యాపిచిదూపుఁడన్.
బురుషుండన్ బరమాత్మనవ్యయుఁడ వి ♦ స్ఫూర్జత్ప్రధానంబు ధీ
నరుదొప్పన్ సృజియించినాఁడ త్రిగుణా ♦ హంకార తన్మాత్రలన్. 217

ఆ. వానినుండిభూత ♦ పంచకంబును నింద్రి, యములఁబొడమజేసి ♦ నాఁడనిట్టి
నన్నెఱుంగకిట్ల ♦ నర్థవాక్యంబుల, నాడెదేలపలువ ♦ అబ్జగర్భ! 218

క. ఇపుడేని శరణమొందుము, విపరీతోక్తులనుమాని ♦ వేగనిఁ కనునే
నెపుడును రక్షించెద నిన్, గృపమెయి దుఃఖములనుండి♦గడ్వడనియటుల్. 219

గీ. అనినఁ గడునల్గియేనప్పు ♦ హరినిగవిసి, యుద్ధమొనరించితినిగడు ♦ నుద్ధతమతి
జరిగెఁ బెక్కేండ్లవఱకట్టు ♦ సంగరంబు, హరికినాకును బ్రళయసీ♦రాకరమున.

—♦ లింగోత్పత్తి ♦—

గీ. అంతలోనొక శివలింగ ♦ మనుపమంబు,
అదిమధ్యాంతరహితమ ♦ వ్యక్తమూర్తి
పెరుఁగుటయుఁదఱుఁగుటలేని ♦ పేర్మినమరి,
పోరుచున్నట్టి మామధ్యఁ ♦ బొలిచెఁబెలుచ. 221

వ. మఱియు నాలింగంబు,

క. శానానలశతనిభమై, జ్వాలామాలాసహస్ర ♦ చటులంబై మా
యాలమును మమ్మెఁ దెగడెడు, లీలగఁగన్పడుడు మదిఁదె♦లిసికొనిమేముగా.

వ. ఈలింగంబెచ్చటనుండి యెట్లిచ్చటఁ జేరెనోయని విచారించుచున్నంత నన్నుఁ
గాంచి విష్ణుండిట్లనియె.

చ. ఇరువురమిట్లు సంగరము ♦ నెంతయుఁ బూనికనొనర్చుచుండ ని
త్తఱిఁబొడసూపెనింకనొక ♦ దారుణవస్తువునీవు దీనిదా
శిరమునుగాంచిరమ్ము పరి ♦ శీలనఁజేసెదనేను బాదముల్
సరగున దీనినారయుట ♦ చక్కనియోజ పయోజసంభవా 223

ఉ. నావుడువాయువేగము గ♦నందగుదెల్లనివర్ణమున్ గడుఁ
జేవగలట్టి ఱెక్కలును ♦ జెందిన యందపు రాజహంసనై
నే వినువీథికేగితిన ♦ నిందితలింగ శిరంబుఁగాంచఁగా

—* బ్రహ్మవిష్ణువులు లింగాద్యంతంబులఁ జూడఁబోవుట *—

(శ్రీ)విలసిల్లునాహరియుఁ ♦ జెచ్చరలింగపదంబులారయన్. 224

క. శతయోజనాయుతంబుర ♦ జతవర్ణము మేరుశైల ♦ సమవిస్తృతమున్
సితతీక్ష్ణదశనమునునై, యతిశయనదమొప్పఁగ్రోడ ♦ మై వేగమునన్. 225

ఆ. పుడమిఁద్రవ్వుకొనుచుఁ♦ బోయెనధోభాగ, మునకు శేషకమఠ ♦ ములనుదాటి
పెద్దకాలమరిగి ♦ తద్దయునలసిపా, దములఁగనకమరల ♦ ధాత్రిఁజేరె. 226

వ. అట్లునారాయణుండు శ్వేతవరాహ రూపంబుఁజెందిన యనేహంబు మొదలు
చేసి యిక్కల్పంబు శ్వేతవరాహ కల్పంబనంబడియెనంత.

క. నేనును జిరకాలము వినుపై నెగురుచుఁ బోయిపోయి♦బడలియడలియ
గ్గేనియునెగయఁగలేకధ, రానిలయముఁ జేరితినిశి♦రంబుఁగనకయే. 227

గీ. అంతనిరువురమన్యోన్య ♦ మరసికొనియు,శక్యమగుటయుశంభు తే♦ జంబుఁగాంచఁగ
నెఱిఁగిధ్యానమొనర్చిమ♦హేశుఁ,దనదు,రూపమునుజూపఁగోరితి♦మోపిభక్తి.

—* శబ్దబ్రహ్మోత్పత్తి *—

మ. ఒకనాదంబు వినంగనయ్యెనపుడో ♦ మోమంచునుచ్చైస్స్వనం
బుకడున్ దీర్ఘము స్పష్టమై యటమొదల్ ♦ పొల్పొప్పెనాద్యస్వరం
బిఁకనాపైనను కారమాపయిని నో ♦ ష్ఠింపొమకారంబునన్
బ్రకటంబౌ తుదినామమోమనుచు వి ♦ భ్రాజద్గతిన్ మీఱుచున్. 229

గీ. ఆద్యవర్ణంబకారమా ♦ నర్కబింబ, నిభము దక్షిణమున,నగ్ని ♦నిభముగా ను
కార ముత్తరమునను మ♦కారమిందు, మండలప్రఖ్యమై మధ్య ♦నిండుకొనియె.

క. శుద్ధస్ఫటికాకారం, బిద్ధము పరమాత్మ మమల ♦ మాద్యప్రభముగ్
సిద్ధానందము దృఢ మప, విద్ధపరిచ్ఛేదమగుచు ♦ వెలసెనటుపయిన్. 231

వ. వెలుఁగుపడి యద్దాని నారయుచుండ నంత రాజీవాక్షుండు శబ్దబ్రహ్మాత
నుండునుం బరబ్రహ్మంబును బరమేశ్వరుండునగు మహాదేవునిఁగాఁ గుఱితించె
నంత నాశబ్దంబునందు. 232

క. బీజముయోనియు బీజగ, రాజిల్లెడు నాత్రివర్ణ ♦ రాజములందున్
బీజమునలువ యకారము, భ్రాజిలునలయోని హరియు ♦ వర్ణముమానీ!233

క. వెలసెడు బీజి మకారం, బిల రుద్రుఁడుగాఁగవీర ♦ లిటుక్రమముమెయిన్
విలసిలుదు రఖిలసర్గం, బలరఁగమోహమునను(గ ♦ హంబుసలుపుచున్. 234

వ. ఈ ముప్వురకు పైనఁ బ్రధాన పురుషేశ్వరుండగు మహేశ్వరుండు నాదా
త్మకమై యలరారునతండే యాత్రివిధంబులగు బీజబీజయోనులనుగ నాత్మను
విభజించి వెలయించె. అట్టిమహేశ్వరుండే యాలింగంబు. 235

గీ. అమ్మహాలింగమున బీజ ♦ మగునకార
మాయుకారాత్మమగు ♦ యోనియందుఁజేర్పఁ
బడిపొదలి కాంచనాండమై ♦ కరముచిరము
నీరమందుండె నెంతయు ♦ నీటుమీఱి 236

గీ. వేయియేఁడుల కద్దాని ♦ విశ్వభర్త
నీటినుండి వెలువఱిచి ♦ సూటినొక్క
ఘాతమున రెండుసేయనొ ♦ కండుపైక,
పాలమగుడు మఱొండయ్యె ♦ వసుమతిగను

క. ఆయండమున విరించనుఁ, డాయతభుజుఁ డుద్భవిల్లె ♦ నతఁడె జగములన్,
జేయును సర్గేశుండయి, యీయదె యోమనెడినాద ♦ మెఱుఁగుఁడు మదులన్

గీ. ఆ యజుర్వేద మిటుసెప్ప ♦ నట్లె నిజమ
టంచు ఋక్కులు సామంబు ♦ లనియెనిట్లు
తెలిసి దేవేశుఁడగుమహా ♦ దేవుగుఱిచి
యేముధ్యానము నొనరింప ♦నీశ్వరుండు 240

*— అక్షరమూర్తి ప్రకటనము *—

గీ. అక్షరాత్మకమగు రూప ♦ మపుడు చెంది
నగుచుమాయెట్ట యెదురుగా ♦ నగుపడుడుము
డమ్మెనుమడింప మేముని ♦ ద్దఅముఁగాంచి
నార మామూర్తి నెందుఁగా ♦ నఁగఁదరంబె 241

సీ. అలఅకారము మూర్ధ ♦ మాకారములలాట,మక్షులు కుడియెడ్మ ♦ లలఇ,ఈ,లు
విలసిల్లు కుడియెడ్మ ♦ నీనులై ఉద్వయి, ఋద్వయమే కపో ♦ లద్వయంబు
వలపల దాపల ♦ వనపునాసాపుటం, బులు ౡద్వయంబయి ♦ పొలుపుమీఱె
ఏకారమూర్ధ్వోష ♦ మైకారమధరోష్ఠ, మో,ఔ,లు రదరాజి ♦యొప్పెనటులె

గీ. ఆ యనుస్వారము విసర్గ ♦ మల్లతాలు, యుగళిదక్షిణవామబా♦హులు కవర్గ
మునుజవర్గంబటులెపాద♦ములు టవర్గ, మునుదవర్గంబుగాఁగడు♦మురువుమీఱె.

గీ. ఉదరము పవర్ణమై ప్రక్క♦ లొప్పె కుడియు,
నెడమలు ఫవర్ణము బవర్ణ ♦ మింపుమీఱ
స్కంధమలరొందెను భవర్ణ ♦ కలితమై మ
వర్ణమయ్యెను హృదయంబు ♦ వాసియమర. 243

క. యరలవశషసా,లేడును, వరుసదనర సప్తధాతు ♦ వర్గంబయ్యెన్
వఱలె హకారము నాభిగ, నరుదగు ఘ్రాణము క్షకార ♦ మైయొప్పెఁగడున్.

గీ. ఇట్లు వర్ణాత్మకంబౌ మ♦హేశతనువు
నేను హరియును గనివేడ్క ♦ నివ్వటిల్లఁ
దిరుగ నంతకుఁబయిఁ జూచి ♦ తిమి వరేణ్య
మంత్రమయమైనయీశ్వరు ♦ మహితమూర్తి. 245

వ. అందు నోంకారసంభవంబును గలాపంచకసంయుతంబును శుద్ధస్ఫటికాకారం
బును. అష్టత్రింశదక్షరంబును, మేఘాకారంబును, సర్వధర్మార్థసాధకంబును,
గాయత్రీపరిభవంబును, వశ్యకారకంబును, జతుర్వింశతి వర్ణాఢ్యంబును, జతు
ష్కళమును, బంచశతమును,గలాష్టకసమన్వితంబును,నత్యంతాభిచారికంబును
త్రింశచ్ఛభాక్షరంబును, యజుర్వేదసమాయుక్తంబును, బంచవింశచ్ఛభాక్ష
రంబును, కలాష్టక సమన్వితంబును, సుశ్వేతంబును, శాంతికంబును, త్రయో
దశకలాయుక్తంబును, లోహితంబును, నుత్పత్తి వృద్ధి సంహార కారణంబును

నేకాధికషష్టిపరిమితాక్షరంబును, నవు మంత్రం బులంబఠికించితిమి. అట్లు మృత్యుంజయ మంత్రంబును, పంచాక్షర మంత్రంబును, జింతామణీ మంత్రంబును, దక్షిణామూర్తి మంత్రంబును, తత్త్వమసియను మహావాక్య మంత్రమును, గన్పట్టుడుభగవానుండగు నారాయణుం డేనునుజపించితిమంతనీశానుండునుం ద్రయీరూపుండును, బురుషుండును, బురాతనుండును, నఘోరహృదయుండును, సుందరుండును, లలితపాదుండును, విశ్వతోక్షికరుండును, బ్రహ్మాధిపతియును, సర్గస్థితిప్రళయకారణుండును, వరదుండు నీశ్వరుండు నగు మహాదేవునిం గాంచి యిష్టవచనంబులతో సన్నుతులఁ బొనర్చితిమి. 246

—* శక్తివిశిష్టేశ్వర సాక్షాత్కారము *—

క. శివుడంత శక్తియుతుఁడై, త్రివిలోచనుఁడై విభూతి • దీవ్యన్ముఖుడై
వివిధాభరణతనుండై, యవిరళకృప దరిసెనంబు • నపుడొసఁగె వడిన్. 247

గీ. అంత మేమెంతొ సంతసం • బపుడు చెంది, మరల నద్దేవదేవునిఁ • గరముభక్తి
నుతిఁబొనర్చితిమంత నెయ్యతులకరుణఁ, బ్రౌఢమైతగు నిగమస•ర్వస్వ మిడియె.

గీ. దానవిజ్ఞానగరిమ నెం•తయునుజెంది, నార మచ్యుతుఁడపుడా యు•దార మూర్తి
గాంచి కేల్గవజోడించి • వంచితనువు, మించి వేడుకనిట్టుల•ర్థించి యడిగె. 249

ఉ. నీమదికెట్లు సంతసము • నెక్కొనఁజేయఁగఁ జాలువారమో
యేమిట నీవు మెచ్చెదొ మ • హేశ్వర! నీదగు నర్చ యెట్టిదో
మేమొనరింపఁగాఁదగిన • మేలిమికృత్యమదేమొ! యిత్తఱిన్
బ్రేముడిమీఱఁ దెల్పి మము • బ్రీతులఁజేసియనుగ్రహింప వే. 250

చ. అనియడుగన్ మహేశ్వరుఁడు • హర్షముతోడ నిటుల్వచించె భ
క్తినిఁ గాని మీరలిప్పగిదిఁ • దేవతతో నుతిసల్పినందుకే
నును బరితోషమొందితి సు • రోత్తములార! శివుండనేను మీ
మనమున జంకుఁగొంక నను • మానము మానివినుండు నానుడిన్. 251

—* శివుఁడుబ్రహ్మవిష్ణులకు లింగమును బూజించుఁడని చెప్పుట *—

క. లింగంబిది పూజింపుఁడు, లింగంబేనాదుమూర్తి • లీలమెయినిటన్
రంగుసెడి జగములన్నియు, భంగంబునుజెందుకతనఁ • బదమది యొదవెన్. 252

క. కూటమి నాలింగంబును, మీటినయనురాగ మొప్ప•మీరలుగొలువుం
డారసి మీయిష్టంబులఁ, దీరుతు సందియము లేదు • దివ్యపఙ్క్తుల్. 253

క. మీ కెప్పుడిడుములంబెన్వగ, నేకూరినమామకీన ♦ శివలింగమున
స్తోకమతి నర్చసేయుఁడు, వీఁకఁజెనశియించు సర్వ ♦ విధములగు వెతల్. 254

క. పార్థివలింగము సల్పిను, ఖార్థులగుచుఁ బూజసేయ ♦ నభిమతముగ స
ర్వార్థముల నొసఁగువాఁడఁ గ్రా, తార్థులగుదు రెండుజనము♦ లరయుండట్టుల్

చ. తివిరివినుండు మీరలు మ ♦ దీయతనూజులు వామగాత్రమం
దవిరళతేజ! గంటి నిను ♦ నబ్జజు దక్షిణమూర్తిఁ గాంచితిఁ
భువనములన్ రచించు విధి ♦ పుష్కరలోచన! వానిఁబ్రోవు నే
ర్పవునటు లేనునున్ బయిన ♦ నారయుచుండెద మిమ్మునిచ్చలున్ 257

క. అని లింగపూజనక్రమ, మును మాకెఱిగించినంత ♦ మురిసితిమేమున్
వనజేక్షుణుండు శంకరుఁ, గనిమరలన్ గోరెనిట్లు ♦ ఘనమగు వేడ్కన్ 258

ఉ. దేవ! వరంబు మాకిడమ ♦ దిన్ గృపఁబూనితివేని మేమునున్
భావనమైన నీకృపకుఁ ♦ బాత్రులమేని యనుగ్రహించి మా
కేవగనైనఁగాని చలి ♦ యింపని నీ పదభక్తి నీయుమా
నీవ్వును మాకుఁదోడుగ జ ♦ నించి యొనర్పుమ సాయ మన్నిటన్

వ. అని యర్థించిన మహాదేవుండిట్లనియె.

ఉ. ఇచ్చితి నాదుభక్తిఁగడు ♦ హెచ్చుగమీకు సురేశులార! పై
పెచ్చుఁక మీకు నూఁతగ భు ♦ విన్ ననుఁబుట్టు మటంచుఁగోరినా
రిచ్చమెయిన్ జగంబులను ♦ నేనరచింతును బెంతుఁ ద్రుంతునే
నెచ్చట నెట్టి వైకృతుల ♦ నెప్పుడుఁ జెందనివాఁడఁ జూడుఁడీ 259

సీ. సచ్చిదానందరూపుఁడ♦సత్యమూర్తి, నగు పరబ్రహ్మమేనుమూ♦డగువిధముల
బ్రహ్మ విష్ణు హరాఖ్యలఁ ♦ బరఁగి సృష్టి,రక్షణాంతము లొనరింతు♦ఱట్టులేక.

ఉ. ఒక్కటిగాఁగనుండినమ♦హోజ్జ్వలతేజము మూఁడుమూర్తులై
చక్కఁగనంబడున్ భిద య ♦ సత్యము బంగరు వొక్కఁడయ్యునుఁ
జెక్కులు సొమ్ములై తనరి ♦ భేదములేక యెసంగు మృత్తుదా
నొక్కటి పెక్కురూపముల ♦ నొందియుఁ జెందదు వస్తుభేదమున్. 261

—*శివుఁడు బ్రహ్మముఖంబున రుద్రుఁడనై పుట్టెదనని చెప్పుట*—

క. మీయిప్సితంబు నిత్తుఁజేఁ, ద్రోయంగాఁజాలనిఁకను ♦ దోయజగర్భా!
నీయలికంబునఁ బొడమెదఁ, జేయుమునామకరణంబుఁ ♦ జెలఁగెడు వేడ్కన్. 262

క. రుద్రుఁడను పేరుచేకొని, భద్రాత్మకమూర్తిఁ నగుచుఁ ♦ బరగుదు నాయీ
చిద్రూపమునకు నతని ల సద్రూపంబునకు లేద ♦ జా! భేదమెటన్. 263

గీ. మారలిరువు రటుల్ నాయ ♦ మేయతేజ,
మైననున్ మాయకగ్గమై ♦ యమరియుందు
రతడు ప్రకృతికిలోఁ గక ♦ యలరు నాదు
పూర్ణమగు నవతారమై ♦ పొలుచుకతన. 264

ఉ. కావున నాకు రుద్రునకుఁ ♦ గల్పనసేయకుఁ డెందు భేదపుర్
భావము లాతనిన్ గొలిచి ♦ భద్రములొందుఁడతండు నేన నే
నావృషకేతుఁ డౌ జలము ♦ లగ్నులచేరికఁ దాఁక రానివా
నావిధి నేనునున్ గుణస ♦ మాశ్రయమొందిన నొంద బంధమున్ 265

—* శివుఁడు త్రిమూర్తులకుఁ గృత్యభేదంబు నిరూపించుట *—

ఉ. నీవు రజోగుణంబున జ ♦ నింపఁగఁ జేయు విధాత! లోకముల్
పావని నాదుశక్తి నిను ♦ భారతియై భజియించు నెప్డు రా, జీవదళాక్ష!
సత్త్వగుణ ♦ సేవధివై భువనంబులేలుదిర్
శ్రీవనితాస్వరూపమునఁ ♦ జెందును మామకశక్తి యట్టులే 266

గీ. ఇఁకను రుద్రుఁడు తామసం ♦ బెనసి సర్వ,
లోకముల నంతమొందించు ♦ వీఁకమెఱసి,
ఆతనిన్ జేరు నాశక్తి ♦ యతులమూర్తి,
కాళికయనాఁగఁ బేర్మిఁ బ్ర ♦ ఖ్యాతయగుచు

క. అంతస్సత్త్వుఁడు రుద్రుం, డెంతయుఁ దమమెనయు వెలికి ♦ నీవును నటులే,
నంతస్తమస్కుఁడవగుచు, వింతగ సత్త్వగుణుడవయి ♦ వెలసెదు వెలికిన్ 268

గీ. అజుఁడు బహిరంతరంగము ♦ లందు రజము, నే ధరించునుగానిన ♦ న్నిష్టఁగోరి
తొలిభవంబునఁ దపసొంది ♦ కొలిచినట్టి కతనఁ దత్ఫలమునఁ బుట్టుఁ ♦ గాంతునఘ!

ఉ. సాయమొనర్తు మీకిఁకను ♦ సర్వవిధార్థములందు మీరునున్
బాయక నన్నుఁ గొల్వుఁడు శు ♦ భంబగు నంబుజనేత్ర! నీకునా
కేయెడ భేదభావమది ♦ యెప్పుడుగల్గదు నేనునీవ నీ
వేయయి గానుపింతుసిఁ క ♦ నేనును రుద్రుఁడనై జగంబునన్. 270

చ. నలువకు మించినట్టి యుల * నాక విరోధుల గీటడంపుని
చ్చలు వివిధావతారములఁ * జక్కఁగ నొంది జగంబులేలునీ
యలవికి మించినట్టి దను * జాగ్రణులన్ సమయింతు నేను నన్
దలఁపుము సంకటంబులని * తాంతము గా చెదరు ద్రమూర్తినై 271

క. నీకును నాకును భేదము, లేకున్నను నెవ్వడేన్ జ * లింపక మది నా
లేకయయి భేదమెంచిన, చీఁకటినరకంబు నాతఁ * జేడ్పడెడు హరీ! 272

ఆ. నన్నుఁబూజచేసి * నిన్ను నిందించిన, నిన్నుఁబూజచేసి * నన్ను దూఱ
సందియంబులేక * శమను నిశిక్షకుఁ, బాత్రమగుదురంతు * పంతు లేక 173

క. మఱియుఁ ద్రిమూర్తుల యెడనే, యొఱకైనను జెడుతలంపుఁ*బూనిన యెడ వాఁ
డరమర లేక యెచెడున, చ్చెరువిందుల లేదెఱుంగు*శ్రీహరి! యెపుడున్

—• బ్రహ్మవిష్ణ్వాదుల కాయుర్నిరూపణము •—

గీ. ఇఁకను మీకును నిర్జర ప్రకరమునకు,
మనుజులకు నాయువును దెల్పె * దను వినుండు
కృతయుగము త్రేత ద్వాపరాం * కితముగ
లియు, గంబునా నొప్పు నాల్గుయు * గంబులిలను 175

గీ. ఆచతుర్యుగ సాహస్ర * మైన నజున, కగునహంబ ల్లై రాతిరి * యగును ముప్ప
దిట్టి దినములకొక నెల*యొసఁగునివియుఁ,బదియు రెండైన నొక యేఁడు*పరిథ విల్లు

క. అట్టిశతవత్సరంబులు, బిట్టుగ నాయువగు విధికి * విధి యేఁడొకఁడౌ
నెట్టన నీకొక వాసర, మట్టిదినంబుల శతాబ్ద * మాయువు నీకౌ. 277

ఆ. జలజనయన! నీదు * సంవత్సరంబొకం, డగును రుద్రునకున *హంబొకండు
అట్టి వాసరముల * హాయనశతమైన, రుద్రుఁడపుడు నరుని * రూపు దాల్చు.

వ. మఱియు వినుండు త్రిమూర్తులకు నఖిల దేవ గంధర్వ దనుజ మనుజాది దేహు
లకుఁ బ్రతిదినం బుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసంబు లిరువదియొక్క వేయి యాఱు
నూఱులు ప్రవర్తించుచుండు నట్టి ప్రవర్తిల్లిన దినంబుల మానంబుతో నగు
సంవత్సర శతంబులు వారికాయుర్దాయమగు నిఁక నుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసంబు
లాఱైన నొక్క పలంబగు నట్టివి యఱువదియైన నొక్క ఘటియగు నాఘటికా
షష్టియైన నొక పవలును రాతిరియు నగును. సామాన్యజనులకీ యుచ్ఛ్వాస

నిశ్వాసంబుల దెఱంగెఱింగి లెక్కపెట్టుట గడుదుర్లభంబు. యోగు లగు
వారలకయ్యది సులభంబిక మీరడిగినవెల్లఁ దెలిపితి మీయభీష్టవరంబులనిచ్చితి
నీవిపుడఁ జెచ్చెర బ్రహ్మ లలాటంబున నీలలోహిత రుద్రుండనై పొడసూపుదు
మీరనవరతంబు లింగపూజనం బొనరింపుచు నా విధించినయట్లు సర్గాదుల
రచించుచుండుఁడని మహేశ్వరుం డంతర్ధానంబు నొందెనంత నవ్వార లతి
భక్తితో లింగంబు నర్చించిరది మొదలు లింగపూజనంబు ప్రసిద్ధంబై సర్వ
జన సేవితంబై యొప్పె నని పద్మసంభవుఁడు నారదునకుఁ జెప్పెననుడు నంత
సూతునకు మునులిట్లనిరి. 280

గీ. లింగపూజాక్రమంబున ♦ లికనయనుఁడు, జలజనేత్రునకును విరిం♦చనున కలరి
చెప్పెనంచాడితిరది యే♦చందమో? యె, ఱుంగఁజాలము చెప్పుమ♦నంగనతఁడు.

క. మురిసి యటులే వచించెద, వరమతులిఁక వినుఁడుశివుఁడు ♦ వైకుంఠునకున్
సరసిజభవునకు నుడివిన, తెఱఁగు♦నిజాత్మజులకజుఁడు దెలిపెముదమునన్. 282

ఆ. ఆసనత్కుమారు ♦ డస్మద్గురునకుప, మన్యునకును జెప్పె ♦ మాన్యమూర్తిఁ
నాసతీర్థులకును ♦ నాకును మాగురుం, డాదరమునఁ దెలిపె♦వ్యాసమౌని. 283

గీ. అతులచారిత్రుఁ డుపమన్యుఁ♦డశ్లికృష్ణు, నకువచించెను లింగార్చ♦నాక్రమంబు
మీకు నటులేను దెల్పెద♦మీర లెఱిఁగి, చేయుఁడుమహేశలింగార్చ♦సిద్ధులౌనరు

క. నారదమునియడుగుడు న, న్నీరజగర్భుండు చెప్పె♦నేరిమిమీఱఁగ
గ్గారిమిఁగుమార! శివపూ, జారీతివచింపఁ దరమె♦శతసమలకునున్. 284

వ. ఐనను సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పెదను వినుము.

క. ధర బ్రహ్మక్షత్రియ వి, ట్చరణోద్భవు లాంధ్రు మగలు ♦ శర్వసమర్చన్
నిరతులయి చేయఁజెల్లును, దరమారసి వారివారి ♦ ధర్మానుస్మృతిన్ 285

శా. ఆయుష్మంతులు వంశకర్తలును నీ ♦ ద్యప్రజ్ఞులౌ పుత్రులన్
జాయన్ బుణ్యగుణోత్తమన్ రమణి వి ♦ జ్ఞానాఢ్యయౌ విద్యనా
త్మాయత్తంబగు మేటిభాగ్యమును దీ ♦ ర్ఘాయుస్సు నారోగ్యమున్
శ్రీ యొప్పొందు మహేశపూజన మిడున్ ♦ సిద్ధంబు పుత్రోత్తమా! 286

ఆ. శివుని పూజనెపుడు ♦ సేయని చెనఁటికి, నాల్గువిధములౌన ♦ నర్థములు ఘ
టిల్లు దెవులు లేమి ♦ డియు రాజశిక్షయు, వడిసిపోని ఋణము♦కొడుక! వినుమ

— శివపూజావిధానము —

క. ప్రొద్దు పొడుచుటకు మున్నే, నిద్దురవిడి శివుని హరిని • నిజదేశికునిన్,
హృద్దేశంబునఁ బేర్కొని, యద్దివిషత్తీర్థరాజి • నాత్మఁదలఁచియున్

వ. అంత

గీ. దక్షిణాశకరిగి మలో•త్సర్జనంబొనరిచి యైదు తడవలు భూ•సురుఁడు మృత్తుఁ
బడసి పాయువుఁగడుగఁగా•వలయుగుహ్య,మొక్కపరిశుద్ధిసేయఁగ•నొప్పునిలను

గీ. క్షత్రియుఁడు నాల్గుమార్లారు • జాతుఁడును ద్రి
వారము జఘన్యజుఁడును ద్వి • వారమాఁడు
వారు శూద్రుసివలె మట్టిఁ • బడసి పాయు
వును గడుగవలయును గుహ్య • మును నొకపరి 290

క. ఎడమచెయి పదియుమాఱులు, కుడిచేతిని నేడుమార్లు • కుడియెడమల నే
ర్పడు కరచరణముల నటుల్ • గడుగవలయు నొక్కమాఱు • కల్మషమువియన్

వ. అటుపిమ్మట దంతధావనమునకై ద్వాదశాంగుళ ప్రమాణంబుగా దంతకాష్టంబుఁ గొని తద్ధావనంబు సేయవలయును. క్షత్రియ విట్ఛూద్రులు క్రమంబుగ నంత నొక్కొక్క యంగుళ పరిమాణంబు తగ్గించి దంతయష్టిన్ గొని దంతధావనంబు సేయవలయు నిది ప్రతిపష్షష్టీనవమీ పర్వంబులందును, రవివారంబులందును శ్రాద్ధదినములు మున్నగు నిషిద్ధదినములందును జేయఁగట్టదు. అట్టి యనర్హదినంబులందు దంతధావనార్థంబు పదిరెండుతడవలం జలులతో గంతూషంబు సేయనగు—అనంతరంబు తీర్థాదులందు సమంత్రకంబుగ స్నానమాడవలయు నటుపిమ్మట నాచమనముచేసి తడివస్త్రంబుల విడిచి ధౌతపటంబుల ధరించి యేకాంత సుస్థలంబునం గూర్చుండి సంధ్యావిధి ననుష్ఠించి మనంబు సుస్థిరంబొనర్చి పూజాగృహంబుఁజేరి స్వాసనంబులఁ గూర్చుండి న్యాసాదికంబులొనర్చి క్రమంబుగఁ పూజావిధి నారంభము సేయవలయును.

తే. గీ. అష్టదళపద్మము రచించి • యందుముందు
భద్రకరివక్త్రుఁ గొలిచి దా • వారికులను
దిక్పతులఁ బూజచేసియెం • తేనిఁ బీఠ
పూజనముచేసి యట లింగ • మూర్తి నునిచి. 293

సీ. ఆచమనముచేసి • హస్తంబులన్ గడ్గి, కొనియుఁ బ్రాణాయామ•మును నొనర్చి
పంచవక్త్రుని దశ • బాహు శుద్ధస్ఫటి, కాకారు శంకరు • నాత్మఁగొలిచి

శంభుసారూప్యంబు స్మరియించి యఘమును దహియించి తనుశుద్ధి యొనరఁ జేసి
మూలమంత్రమున్నన నోలిఁ గరన్యాస, మట్లె యంగన్యాస మనురసల్పి

గీ. పాద్యమున కర్ఘ్యమునకును బరగ నాచ,మనమునకుఁ బాత్రనవకంబు నొనరనిల్పి
వానిపై దర్భలను జేర్చి వరుస వారి,తో డనభ్యుక్షణముచేసి తోయముంచి. 295

గీ. షట్పాది– ప్రణవమును స్మరియించుచుఁ బాద్యపాత్ర
యందుశీరంబుఁ జందనం బమరఁ జేర్చి
జాతి కంకోల కర్పూర జాతచూర్ణ
ములను వటమూలజతమాల భూజజముల
రజములను నాచమనపుఁబా త్రలఘటించి
యన్నిటను జందనద్రవ్య మమరఁ జేసి. 296

క. శ్రీనీలగళుని సన్నిధి, లో నందీశ్వరుని నిల్పి లోలుపమతి సు
ధ్యానావాహనములచే, స్నానసుగంధాది పూజ నముఁ జేయవలెన్

వ. అనంతరం బందు శివునకుఁ బూర్వదిశయందు నణిమను, దక్షిణంబున లఘిమను, పశ్చిమంబున మహిమను, ఉత్తరంబందు గరిమను, నూర్ధ్వంబున, ప్రాప్తిని, నాగ్నేయంబునఁ బ్రాకామ్యంబును, నిరురుతిదిశను నీశత్వంబును, వాయవ్యంబున వశిత్వంబును, నీశాన్యంబందు సర్వజ్ఞత్వంబును, కర్ణికయందు సోముని, సోమునికిఁ గ్రిందుగ సూర్యుని, సూర్యాధః ప్రదేశంబునఁ బావకునిఁ బావకునికిఁ గ్రిందుగ ధర్మాదులను, సోమునికి వెనుక గుణత్రయంబును, జతుర్దిక్కులందు నవ్యక్తాదులను, గ్రమంబునఁ గల్పన సేయవలయును.

మఱియుఁ బరమేశ్వరునకు సద్యోజాత మంత్రంబున నావాహనంబు చేసి వామదేవ మంత్రంబున సింహాసనోప వేశనంబును, దత్పురుష మంత్రంబున సాన్నిధ్యంబును నఘోర మంత్రంబున నిరోధానంబును, నీశాన మంత్రంబునఁ బాద్యాచమనార్ఘ్యంబుల నొసంగి పూజఁగావించవలయును. ప్రత్యుపచారంబునందు: ప్రణవాదిగ నమోంతముగ నర్చించవలయును. పరమశివుని సుగంధ చందనోదకంబులఁ బంచామృతంబులఁ బుష్పోదకంబుల ఫలరసంబులఁ బ్రణవముచే నభిమంత్రించి యభిషేకముచేసి శ్వేతవస్త్రంబునం దడియొత్తి, భస్మలేపనంబొనర్చి వేగిరంబుగఁ జందనం బర్పింప వలయును. అటుమీఁద సుందరంబులు నక్షతంబులగు శ్వేతతండులంబులను గుశాపామార్గ పాటలీ

కర్పూరంబులను, జాది, సంపెంగ, తెల్లగన్నేరు, మల్లె పూవులను, దుమ్మి పూవుల, జమ్మిపూవులఁ గలుపలఁ గ్రొత్త క్రొత్త రకంబులగు సుందర సుగంధ పుష్పంబులను, గోముల బిల్వదళంబుల నర్పించవలయును, మఱియు నభిషేకం బందు జలధార సమంత్రకంబుగనే యర్పించవలయును. ఆ మంత్రంబులను గూడ నుడివెదను వినుండు. రుద్రంబును, నీలరుద్రంబును జమకంబును, శ్రీసూక్తంబును, రాత్రిసూక్తంబును, హోతారంబు, అథర్వశిరస్సు, అథర్వ* శిఖయు, శాంతియు, వరుణంబును, సామంబును, పుష్పసూక్తంబును, బురుష సూక్తంబును మృత్యుంజయమంత్రంబును, పంచాక్షరంబు మున్నగునవి. వీనిఁ బఠింపుచు సహస్ర జలధారలతోఁగాని ఏకోత్తరశతధారలతోఁగాని యభిషేకము చేయవలయును. అనంతరము మరల విభూతి చందనాక్షత కుసుమ బిల్వంబుల లింగమున కర్పించవలయును. పిమ్మట ప్రణవోచ్చార ణంబున ముఖ వాసన లొసంగి ధూపదీప నైవేద్య తాంబూల నీరాజనంబుల సమర్పించి నానావిధధ్యాన మంత్రపఠనంబుతో మంత్రపుష్పంబిడి నమస్క రించి పునరర్ఘ్యంబిచ్చి సుందరసుమంబులం బాదంబులందుజల్లి నిలిచి దోయిలి వట్టి యిట్టు శంకరునిఁ బ్రార్థించవలయును.

క. ఎఱిఁగియొ యెఱుఁగకయో నిన్, బరమేశ్వర! కొలిచినాఁడ*భాస్వరకృప నీ
వరసి సఫలం బొనర్పుము, కరుణాకర! భక్తలోక * కల్పవలాశీ! 299

గీ. ఇట్లు విజ్ఞాపనయొనర్చి * యీశు మౌళి, విరుల నర్పణచేసి భూ * సురులతోడ
స్వస్తిమంత్రంబులను లెస్సఁ జదువఁజేసి, మార్జనముచేసి శివుని న*మస్కరించి.

క. శివ! నీదు భక్తినొసఁగుము, శివ! నీదు ప్రపత్తినిడు స*సిగ నేజని నేన్
శివ! నీదు భక్తి నొసఁగుము, శివ! నీదు ప్రపత్తినిమ్ము * చేమోడ్పులివే.300

గీ. ఇట్లు శంకరుఁ బ్రార్థించి*యెంతయేని, భక్తితో గళనాదంబుఁ * బట్టి మ్రొక్కి
హరునిపరిచారగణముల*కెఱిఁగియర్చననుసమాప్తియొనర్పఁద*గును ముదమున

గీ. ఇట్లుశివభక్తుఁడై యెవఁ*డీశ్వరార్చ, నముఁబొనర్చునాయవ్వాని*కమరునఖిల
సిద్ధులును సకలాభీష్ట * సిరులును న, తండు వక్తలలోన ను*త్తమతఁడనరు.302

క. రోగంబును వగపును హ్రా, ద్రోగంబును గలుషములను*విసమును బుణమున్
బోగొట్టు శివసమర్చన, బాగుగఁగళ్యాణమిచ్చి * పాలించునిలన్. 303

---

* ఈ వచనంబందు స్పష్టార్థము కొన్ని పదంబులందు సంధి చేయలేదు.

—* నారదునకు బ్రహ్మదేవుని శివపూజను గురించి యింకను జెప్పుమనుట *—

ఆ. ఇట్లు చెప్పినాఁడ ♦ నీశ్వరార్చనవిధ, మింక నేదివినఁగ ♦ నెంచినాఁడ
వడుగుమన్న నాతఁ ♦ డలరెయిట్లనె దేవ!, మఱియు జెప్పు శివసమర్చఁ గుఱిచి.

వ. అనిన వనజోద్భవుండిట్లనియె.

చ. వినుము కుమార! యొక్కపుడు ♦ వేడుకతో సురలన్ మునీంద్రులన్
గని యిటులంటి శాశ్వతసు ♦ ఖంబును నెవ్వరు గోరువారలో
ఘనతర సిద్ధులన్ వలచు ♦ కాముకులెవ్వరో వారనెల్లనన్
వెనుకొనిరండనాన్ గదలి ♦ వేగిరమట్టులె వచ్చిరందఱున్. 306

ఉ. అంతనె వారలేను గల ♦ శాబ్ధిని జేరఁగఁబోయి యందుదై
త్యాంతకు నాదిదేవు వన ♦ జాక్షుని డాసి జోహారుచేయ న
ల్లంత నెయమ్మహాత్ముఁడు ర ♦ యంబునఁగన్గొని మీరలందఱున్.
వింతగఁజేరినా రిటకు ♦ వేగవచింపుఁడు కారణంబనన్. 307

ఉ. ఏమువచించినారము ర ♦ మేశ్వర! మాకెఱుఁగంగఁ జెప్పుమా
ప్రేముడి నెవ్వనిన్ గొలువఁ ♦ బెంపఱి దుఃఖము లెల్లడుల్లునా
నా మధువైరి యిట్లయె ♦ నక్కట యంబుజగర్భ! యేను నీ
వీమునులున్ సురల్ వినమె ♦ యింతకుమున్ను వచింతునైననున్. 308

—* బ్రహ్మకు విష్ణుమూర్తి శివలింగపూజ - సర్వార్థకారియనుట *—

చ. కనుఁగొనలేదె నీ వఖిల♦కారణకారణు నిద్ధమూర్తిఁబా
వన కరుణాధురంధరుని ♦ భర్గుని భక్తజనావనోద్యమున్
ఘనతరదుఃఖనాశకుని ♦ కంజభవా! శివలింగపూజనం
బున కురు వెందు లేదదియె ♦ పోకడచున్ ద్రుటి సర్వశోకముల్. 309

వ. ఇఁకను.

ఉ. దారను బుత్రులన్ ధనము ♦ దార్ఢ్యము నాయువు రాజ్యలక్ష్మి వి
స్తారసుఖంబులన్ యశము ♦ స్వర్గము మోక్షముఁ గోరువారలేన్
గూరిమి లింగపూజనముఁ ♦ గోరి యొనర్పఁగఁ జెల్లునట్లు లె
వ్వారలు సేయకున్న నిఁక ♦ వానినిఁ గానఁగలేరు రూఢిగన్. 310

క. శివభక్తిఁ గొనినవారలు, శివలింగము నెప్డు పూజ • చేసెడువారల్
శివునికి దలంచువారలు, భవదుఃఖంబులను దాలఁ • బాయుదు రెందున్. 311

ఆ. విష్ణు విట్లుసెప్ప • విని వేల్పులెల్లరు, పొంగి శంభులింగ • పూజనంబు
సేయఁగడఁగి వేగ • శ్రీనాథునడిగిరి, లింగములను గడఁగి యిప్పుమనుచు. 312

క. హరి యంత విశ్వకర్మను, సరగునఁ బిలిపించి శిల్పి! సత్వరముగ శాం
కరలింగములను నొనరిచి, సురలందఱ కీయుమనిన • సులువుగ నతఁడున్. 312

*— హరిబ్రహ్మాదులు శివలింగములను ధరించి పూజించుట *—

వ. అర్హ్వాత నెఱింగి శివలింగంబుల నిర్మించి దివ్యవరుల కీయుడు నాదరంబున
నవ్వానిని శివేచ్ఛతోఁ బరిగ్రహించి యుత్తమాంగంబులం దిట్లు ధరించి
పూజించిరి. 313

గీ. ఇంద్రనీలమయంబు మ • హేశలింగ, మర్ధిధరియించిపూజించె • నబ్జనయనుఁ
డట్టులె హిరణ్యలింగంబు • నర్థిఁ దాల్చి, పూజఁగావించె నలరి స • రోజభవుఁడు

సీ. పటికంబులింగంబుఁ • బద్మాలయ గ్రహించి, కొలిచెనిండారెడు • కుతుక మొదవ
బ్రహ్మాణియును రత్న • భాస్వరలింగంబుఁ, బడసి యర్చించె వి • స్ఫారభక్తి
పద్మరాగమయంబ • భవలింగమును గొని, పూజ గావించెన • ముచినిహంత
దండధరుండు ని • శాంతపీతమణీర, చితలింగ మొంది య • ర్చించె నిష్ఠ
శ్యామలపులింగమర్చించె • నంబువిభుడు, వజ్రలింగంబుఁగొలిచె ది • వాకరుండు
కైరవామోదకరుఁడు ము • క్తామణిమయ, లింగమును జెందె నైష్ఠిక • లీలగొలిచె

క. వసువులు విశ్వేదేవులు, పసిమెయి రౌప్యమయ మార • కూటమయములౌ
పసినెలదాలుపులింగము, ల సమర్చన చేసిరొంది • లలితాంగములన్. 316

క. పవడపులింగము భోగి, ప్రవరులు తామ్రకృతలింగ • రాజము నాది
త్యవరులు దస్రులిఁకన్బా, ర్థివలింగముఁ జెంది కొల్చి • రి మునిలలామా. 317

గీ. అర్చనాపద్ధతిని దివ్యు • లందఱకిని, దెలిపె విష్ణుం డమరులేను • దేఁకు వెసఁగ
జలజనయనుని సెలవొంది • సత్వరముగ, నాత్మధామములొందిరి • మందఱమును.

వ. అంత. 319

క. పుట్టుకలందును మనుజుని, పుట్టుక శ్రేష్ఠమవునందుఁ • బూతకులమునన్
బుట్టుట యెక్కుడు పుట్టియు, నట్టుగొనక జాతికర్మ • నడువఁగవలయున్. 320

క. జ్ఞానం బొదవెడుదనుక న, నూనంబుగ జాతికర్మ ♦ నొనరింపవలెన్
జ్ఞానము మోక్షము నిడు నను,మానము లేదించుకేని ♦ మానిప్రవరా! 321

గీ. కర్మయజ్ఞ సహస్రంబు♦కన్న దాప,సవ్రతం బది మేలగు ♦ సరణి మించుఁ
దాపసవ్రతమునకన్న, ధ్యానయజ్ఞ♦ముత్తమంబగు నది జ్ఞాన♦మొదవఁజేయు.

వ. ఆ ధ్యానయజ్ఞం బొనర్చినవానికి శివుండు సన్నిహితుం డగును. వానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తమక్కఱలేదు. మఱియు నట్టివానికి సుఖదుఃఖంబులు, ధర్మాధర్మంబులు గానఁబట్టవు. ఇఁకను లింగము బాహ్యమనియు నాభ్యంతరమనియు రెండువిధము లొప్పు. బాహ్యము స్థూల మాభ్యంతరంబు సూక్ష్మంబు, కర్మయజ్ఞంబొనర్చువారు బాహ్యలింగ పూజనప్రియులు. ఆధ్యాత్మికమగులింగంబు ప్రత్యక్షంబు గానివారలకీ బాహ్యలింగంబె శరణ్యంబు– ఈ స్థూల లింగంబున వారలు సర్వోపచారంబుల నర్పింపఁజెల్లు, జ్ఞానులగువారమలంబు నవ్యయంబు నగు సూక్ష్మలింగంబు నర్చింతురు. అట్టివారికిఁ జిత్తంబందు సకలమనియు, నిష్కళమనియెడు విచారంబు గలుగదు. ఎల్లజగంబీశ్వర మయంబై కనఁబట్టు విహితావిహితంబులందు విధినిషేధంబులు గూడ నవ్వారలబాధింపవు. 323

క. సలిలంబందలి పద్మము, సలిలంబునఁ జెదరిపోని ♦ చందమున మునీ!
యిలు విడువకున్న జ్ఞానియు, బలితంబగుకర్మబంధ ♦ పటలిఁజొరఁడిలన్.

వ. ఇఁకనిట్లు జ్ఞానసిద్ధివఱకుఁ గర్మలనొనర్పఁదగు నటుమీఁదనొక్క శివపూజను మాత్ర మొనర్పందగును.

క. రవి యొక్కఁడైనఁ జెఱువుల, భువి బావులఁ బెక్కురట్లు♦పొలుచునటులె శ్రీ
శివుఁడొకఁడె సదసదాత్మక, మవుసర్వజగంబెఱుంగు♦నాత్మమున మునీ! 324

వ. ఇట్టు హృదయంబున సర్వంబు సాక్షాన్మహేశ్వరునిగ నెఱుంగుటకై ప్రతిమాద్యర్చనంబు ప్రతిపాదింపఁ బడియె.

గీ. చెలఁగి యుచ్చైఃపదంబును ♦ జేరఁబోవు, నట్టివానికి యూఁత యెం♦ట్లవసరంబొ
నిర్గుణజ్ఞానసిద్ధికై ♦ నియత విగ్రహార్చనం బవలంబనం♦బై తనర్చు. 325

వ. ఇందున నెల్లవారలకు జ్ఞానసిద్ధికై స్వజాతి కర్మాచరణం బావశ్యకంబు. దేహికీశ్వరపూజనంబులేక పాతకంబు దొలంగదు. అద్ది దవులఁబాయకున్న జ్ఞానసిద్ధి యమరదు. పాపంబు దొలంగిన సర్వంబు నిర్మలంబగు. 326

క. మలినపటము రంగద్దిన, వెలవెలఁ బోయెడునుగాక • వెలయునె చెలువై
మలినతఁగడిగిన పై రం,గలరెడు నమలమతి జ్ఞాన•మలరునటు సుతా. 327

గీ. జ్ఞానవిజ్ఞానములనెల్ల • సంతరించుఁ
జలనమొందని భక్తి త•ద్విలసనమున
కారయఁగ సద్గురుఁడు మూల • మట్టి గురున
కగును మూలంబు సత్సంగ • మవనిలోన. 328

గీ. సాధుసాంగత్యమున నబ్బు•సద్గురుండు, నతనిచే మంత్ర మద్దాన•నమరు భక్తి
దాన జ్ఞానంబుసిద్ధించు•జ్ఞానమదియుఁ, గూర్చువిజ్ఞాన మది భిదఁ•గూలఁజేయు.

క. భేదము సుడిఁగిన దుఃఖం,బేది యతండే మహేశుఁ • డెల్లవిధములం
దీదృశుఁ డపురూపంబగు, నే దేవత లేనివాని • నెన్నుదురు భువిన్. 330

గీ. మృచ్ఛిలామయ దేవు•లమేయ నీర, మయములౌ తీర్థములు జ్ఞాన•మయునిఁబోల
వవ్వి తడవుగ శుద్ధిసే•యంగనోపు, దరిసెనమున నె సాధులం•తయు ఘటింత్రు.

వ. కావున నట్లు జానసిద్ధికై దేవతార్చనం బావశ్యకంబు, అందుఁగూడ శివలింగ
పూజనం బత్యంతావశ్యకంబు. 332

గీ. అఖిలలోకైకమూలమౌ • హరునిఁ గొలువ,
సర్వదేవులఁ గొలిచిన • సరణి యమరు
జలము మూలమునంజేర్ప • శాఖలెల్ల
నలరు నవి వాడ మూలమే • మట్లుచెడదు. 333

వ. అనుడు నారదుండు మహాత్మా! నారాయణుఁడు సురలకందఱి కెట్లు శివపూజా
విధి నెఱింగించెనో యద్ది వక్కాణింపుమన్న శతానందుం డిట్లనియె. 334

—* విష్ణుమూర్తి దేవతలకుఁ జెప్పిన శివలింగపూజా విధానము *—

క. అరుణోదయమునకును మును, ధరామరుఁడు నిదురలేచి • తద్దయు భక్తిన్
శిరసున నంజలిఁ జేరిచి, పరమేశ్వరు నిత్తెఱఁగునఁ • బ్రార్థించవలెన్. 335

క. శివ! ధర్మంబే నెఱిఁగియుఁ, బ్రవృత్తిఁగొనకుంటి నందుఁ • బ్రజ్ఞనువిడి నే
శివ! యట్లధర్మమెఱిఁగియు, నివృత్తిఁగననైతి నెట్లొ • నేరుపు! హితవున్. 336

వ. అని యర్థించి గురుపాదుకల సంస్మరించి కాల్యావసరంబులఁ దీర్చికొని యవ
కాశంబునుబట్టి నదియందుఁ గాని గృహమందుఁ గాని నియతంబుగ స్నానం
బొనర్పవలెను. 337

గీ. రవిదినంబున గ్రహణ సం♦క్రాంతులందు,
శ్రాద్ధదినమందును నుపవా♦స దినమందు
సకల తీర్థంబులందు నా ♦ శౌచమందు
స్నాన మది వేడినీళ్ళతో ♦ సల్పఁజనదు.

వ. మఱియుఁ దైలాభ్యంగనంబుఁగూడ నిట్టి వారంబులు సూచియొనర్పఁ దగును. ప్రతినిత్యంబు నభ్యంగనము సేయువారలకెపుడును దోసంబులేదు. అందునావ నూనెతోఁ దలంటుకొనువారల కొక్క గ్రహణంబునఁ దక్కఁ దక్కిన సమయంబులందు నిషేధంబులేదు. మజ్జనానంతరము దేవఋషి పితృతర్పణంబొనరించి ధౌతవస్త్రంబుఁ గట్టి శుచిప్రదేశంబున, మృగచర్మంబునఁగాని దర్భాసనాదులందుఁ గాని కూర్చుండి భస్మత్రిపుండ్రంబుల ధరించి రుద్రాక్ష ధారణంబొనర్చి నిత్యకర్మలను జపతపోదానంబులను సల్పి పూజాద్రవ్యంబుల నెల్ల సాన్నిధ్యమునందుఁ జేర్చుకొని గురువందనంబుచేసి సంకల్ప పూర్వకంబుగఁ బరివార దేవతాయుక్తంబుగ శివునిఁ బూజించవలెను.

గీ. ముందుగా గణనాథునిఁ ♦ బూజచేసి, కొమరుసామిని జావా రి♦కులను గొల్చి
కుంకుమసుగంధచందన♦కుసుమధూప, దీపనైవేద్యముల, నుమన్♦దీర్చికొల్చి.

వ. అనంతరంబున నాచమనఁ బ్రాణాయామంబుల సల్పి యఖండ దీపారాధనంబొనర్చి పద్మాసనంబునఁ గాని భద్రోత్తానపర్యం కాసనంబులందుఁ గాని సుఖంబుగఁ గూర్చుండి యనన్యమానసుండై బాణలింగంబును గాని, సువర్ణ రజతలింగంబును గాని, పార్థివలింగంబును గాని మూలమంత్రోచ్చారణంబుతోఁ బంచముద్రలఁ జూపించి యావాహన స్థాపన సన్నిధాపన సన్నిరోధ నావకుంఠనంబుల నొనర్చి. 340

సీ. కప్పురంబునకన్నఁ ♦ గడు తెల్లనగువాని, నెలరేక తలపైన ♦ నెగడువాని
జడలచో శ్లేము నెంతో♦ చక్కఁదాల్చినవాని, వెలిబూది నుదురున♦ వెలయువాని
నేన్గుచర్మంబు బి♦ట్టెలమిఁగట్టినవానిఁ, బులితోలు బుజములఁ ♦ బొలుచువాని
పెనుపాప పేరులఁ ♦ బేర్మినొందినవాని, నందిపెక్కుమున మి♦న్నందువాని

గీ. వెండికొండను గాపురం♦బుండువాని, గట్టురాచూలిఁ గట్టుకొ♦న్నట్టివాని
నజగవంబను పెద్దవి♦ల్లమరువాని, నెల్లజగముల కొడయఁడై♦ యేలువాని.

క. దాసజనంబును గడునుల్లాసంబున మనుచు వాని ♦ లలితకృపాశ్రీ
భాసురుని బరమశివునిన్, వాసిమెయిన్ బూజసేయ ♦ వలయును మౌనీ! ౬43

వ. ఆసన పాద్యార్ఘ్యాచమనంబులొసంగి ననుగంధచందనోదకధారల షడంగము లతో శతరుద్రీయ చమకానువాకంబులతో నేకాదశవారము లభిషేకముచేసి శుద్ధ వస్త్రంబుతోఁ దడి యొత్తవలయును. అటుపిమ్మట నాచమనంబొసంగి వస్త్రంబుల నర్పింపవలయు నామీఁద తిలలు, యవలు, గోధుమలు, పెసలు, మినుములు, శివునికి మంత్రంబులతో నర్పించి యటుపైఁ బద్మంబులు, శంఖ పుష్పంబులు, ధుత్తూరంబులు, దుమ్మిపూవులు, మందారకుసుమంబులు, బిల్వ దళంబులు దులసీపత్రంబు లర్పింపవలయును. అన్నిటియందు బిల్వదళంబు లుత్తమోత్తమంబులు. వీని యర్పణంబున సర్వసిద్ధులు సేకూరు ననంతరము సుగంధచూర్ణముల నత్తరువుల నర్పించి గుగ్గుల్వగరు ధూపంబులు దీపంబు లొసంగి యుల్లరించుచు బునరర్ఘ్యం బీయవలయును.

క. ఇమ్ము మహేశ్వర! రూపము, నిమ్ము గరీయమగుభోగ మిందుకిరీటా
ఇమ్ము శివ! కీరితిని నాకిమ్ము హరా! ముక్తి నర్ఘ్య మిదిగొను గొలుతుఁన్.

వ. తరువాత ననేకవిధంబులగు మధురభక్ష్యంబులతో దివ్యాన్నంబు నైవేద్యంబు చేసి యాచమనంబు సేయించి సుగంధ తాంబూలంబుల నర్పించి పంచవర్తి జ్వాలలతోఁ పాదంబులందు నాలుగు మాఱులు పొక్కిట రెండుమాఱు లొక్క తడవ మొగంబందు నేడుమాఱులు సర్వాంగములందు మొత్తము పదు నాలుగుమాఱులు, దీపహారతి నటుపైఁ గర్పూర నీరాజనంబిచ్చి గురూక్త మూలమంత్రంబు జపించి వేదస్తవంబులతో మంత్రపుష్పంబు సమర్పించి ప్రద క్షిణ నమస్కారంబు లొనర్చి మఱియు నిట్లు విజ్ఞప్తియొనర్పవలెను.

క. భువిఁబదము జాఱినంతనె, భువియే యవలంబన మయి ♦ పొసఁగెడు నటులే
భవ! నీయెడనేఁ దప్పిన, శివ! నీవేదిక్కుగాదె ♦ శిశిరకరధరా

క. పరివారయుతముగా నీ, యిరవున కేగుము మహేశ! ♦ యిత్తఱిఁ గృపతో
మరల సమర్చన వేళకుఁ, దఱియుము దాసజనదుఃఖ ♦ దళనప్రవణా

వ. ఇట్లర్థించి తిరిగియు, బుష్పాంజలి నర్పించి స్వహృదయంబునందు శివలింగంబును విసర్జించి తత్తీర్థంబు మూర్ధంబునందుఁ జల్లుకొని గ్రహించునది. ఇట్లు భోగ మోక్షప్రదంబు శివసమర్చన ప్రకారం బుపదేశించితి నిఁకేమి వినవలతు

వెఱింగింపుమనుడు మహాత్మా! పుష్పపత్రార్చనంబునందు శివుండేయేపుష్ప పత్రంబులనే యేఫలంబు లొసంగునో యెఱింగింపుమనిన ననుకంపతో నిలింప జ్యేష్ఠుండిట్లనియె.

—* ప్రత్యేక పుష్పపత్రార్చనాఫల నిరూపణము *—

గీ. పద్మములు బిల్వదళ శత ♦ పత్ర శంఖ, సుమములొకలక్ష చేతఁబ ♦ శుపతిలింగ
మర్చనముసేయఁబాపంబు ♦ ల స్తమించు, భాగ్యములుపట్టుసందియం ♦ పడగఁజనదు

క. ఇరువదిపద్మములైనన్, బరఁగును బ్రస్థంబు వేయి ♦ బైల్వదళములే
నరప్రస్థము శతపత్రము, లరప్రస్థము వేయియైన ♦ నరయు మునీంద్రా. 351

వ. పదియాఱు పలంబులొక్క ప్రస్థంబగుఁ బదిటంకంబు లొక్కపలమగు నీ పరిమాణంబెఱింగి యర్చింపవలయును. రాజ్యకాముండగు నాతఁడీ పద్మాది చతుష్టయంబున నొక్కటనేని పదికోట్ల లెక్కతోఁ బార్థివలింగపూజ విధి విహితంబుగ నొనర్చిన శివానుగ్రహంబున రాజ్యంబుఁ బడయు మఱియుఁ బ్రాధాన్యకాముఁ తదర్ధంబుచేతను గారాగృహబద్ధుండు లక్షయగు వానిచే రోగగ్రస్తుండు తదర్థంబునను గన్యాకాముకుఁడు తదీయార్ధంబునను విద్యా కాముండద్దానిలో నర్ధంబునను బూజించిన నిష్టంబులఁ బడయుదురు.

సీ. కుశలచేఁ గొలిచినఁగూరుచునాయువు, నున్మత్తసుమపూజ ♦ యొసఁగు సుతుల
కరమొందు యశమున ♦ గస్త్యసుమార్చన, నర్కపుష్పార్చ శౌ ♦ ర్యంబొసంగు
కలువలపూజ విక్రమము సంతనసేయు, వైరులఁ గడపు జ ♦ పాసుమార్చ
గన్నేరువిరిపూజ ♦ గడఁగి రిపులనేచు, బంధూకపూజ రాఁ ♦ బట్టునగల

గీ. జాతిపుష్పార్చవాహన ♦ సంపదనిడు, మల్లియలపూజయొసఁగు రా ♦ మయగుసతిని
మొల్లపూవులయర్చన ♦ భోగమిచ్చు, నవిసెపూపూజ శంభుస ♦ ఖ్యంబుఁగూర్చు.

వ. మఱియును.

గీ. రాజకాకుసుమార్చ య ♦ రాతిహరము, కడఁగివావిలివిరిపూజ ♦ కలుషహరము
కొండగోగువిరులపూజ ♦ కోకలొసఁగు, దిరిసెనపుఁబూలపూజ సం ♦ బరముసేయు.

గీ. నువ్వుపువ్వులయర్చన ♦ జవ్వనమిడు, తుమ్మిపువ్వులపూజ మో ♦ క్షమ్మునిచ్చు
నందివర్ధనసుమపూజ ♦ యందమొసఁగు, నలకురంటకకుసుమార్చ ♦ గలిమిఁగూర్చు

క. సంపెఁగ మొగలివిరులఁ బ్రే, మింపఁడు బాలేందుమౌళి ♦ మిగులు విరులలో
నింపగు సొంపగునవి యర్పింపఁగఁజెందెద రమేయ ♦ విపుల ఫలంబుల్. 355

వ. వెండియు.

గీ. లక్షబిల్వార్చనంబు మహాపాతకరఘున, కెవఁడుసేయునో యవ్వానికీప్సితంబు
లన్నిగూరిచి ముక్తినంత్యమునసిచ్చు, జమ్మిదళములపూజ మోక్షమ్ముసేయు.

—* ధాన్యపూజాఫల నిరూపణము *—

వ. ఇట్లు పుష్ప పత్రార్చనా ఫలంబును వేఱువేఱుగ నీకెఱింగించితి నింక ధాన్యార్చనంబులెఱింగించెదను వినుము. తండులారోపణచేత లక్ష్మీవృద్ధి యగును తండులంబులు తొమ్మిది ప్రస్థంబుల పై రెండుపలంబులైన నొకలక్ష ప్రమాణంబగు. శివలింగంబును బూజించి సుందరవస్త్రంబొండు లింగంబుపై నునిచి పూర్వోక్తప్రమాణంబుగ లక్షాక్షత తండులంబు లర్పించి యవ్వానిపై యొక్క శ్రీఫలంబుంచి సుగంధపుష్ప ధూపదీపనైవేద్యంబులొసంగి పన్నిద్దఱు బ్రాహ్మణులకు భోజనంబిడి యవ్వారలకు దక్షిణలిచ్చి యాజ్ఞికునకు శక్తి లోపంబుసేయక దక్షిణలీయవలయు నిట్లైన లక్షతండులార్చన యగును. లక్ష తిలార్చనచేత మహాపాపనాశనంబగును. తిలలు పదకొండు పలంబులైన నొక లక్ష యగు నవ్వాని తొలుతటివలెఁ బూజించి యట్లే బ్రాహ్మణులకు భోజన దక్షిణ లర్పింపవలయును. అటులొనర్చిన సమస్తాఘంబులుసమసి పోఁగలవు. లక్ష యవపూజ స్వర్గసౌఖ్యంబునిచ్చు నెన్మిది ప్రస్థంబుల పదిపలంబులు యవలైననొక లక్షయగు నవ్వానితోఁ బూర్వోక్తవిధిఁ బూజించి బ్రాహ్మణు లకు భోజనంబుఁబెట్టి దక్షిణలీవయవలయును. గోధూమార్చనంబుసంతాన వృద్ధికరము అర్ధద్రోణంబు గోదుమలు లక్షయగును. పూర్వోక్తవిధిగ నర్చన నొనర్చి బ్రాహ్మణులకు భోజనదక్షిణ లీయవలయును. ముద్గార్చన సుఖంబుఁ గూర్చునేడు ప్రస్థంబులపైఁ బదిపలంబులు పెసలైనలక్షయగును. పూర్వోక్త విధి నవ్వానినర్పించి పదియొక్కరు బ్రాహ్మణులకు అన్నంబుఁబెట్టి దక్షిణ లీయవలయును. ప్రియంగు పూజనంబునఁ ద్రివర్గవృద్ధియగును. కొఱ్ఱలు ప్రస్థం బైన నొకలక్షయగును. వెనుకటివలెఁబూజించి పండ్రెండుగురు బాఁపలకు సాపాటు గావింపఁజేసి దక్షిణలీయ వలయును. సార్షపార్చన శత్రుహింసిని. ఇరువది ప్రస్థంబులావాలైన నొకలక్షయగు వెనుకటివలె నర్పించి బ్రాహ్మ ణుల కన్నదానంబుచేసి దక్షిణలీయవలయును. మరియు మిరియాలతో శివ లింగంబు నర్చించినఁ బరిపంథిమారణం బొనరు. ఆఢకదళార్చన సర్వసౌఖ్య ఫలంబిచ్చు నిద్దిధాన్యార్చనామాన ప్రకారంబిఁకఁబుష్పమానంబులు వినుము.

శంఖపుష్పంబులొక ప్రస్థంబైన లక్షయగు జాదివిరులు మొల్లపూవులు పదియు నొక్క ప్రస్థంబైన లక్షయగు. రాజికాకుసుమంబు లర్ధప్రస్థంబైన లక్షయగు నిరువది ప్రస్థంబులు మల్లెపూవులు లక్షయగు నందొక్క ప్రస్థంబు దక్కువైన నువ్వుపువ్వులు లక్షయగు నింక ముప్పదియెనిమిది ప్రస్థంబులు గన్నేరు విరులైన లక్షయగు వావిలి పూవులట్లులేయగును. కొండగోగువిరులు శిరీష కుసుమంబులు. మంకెనపూవులు పదిప్రస్థంబులైన నొక్కొక్కడు లక్షయగు. వీనిం దెలిసి లెక్కయెఱింగి పూజింపవలయును

—* అభిషేకఫల నిరూపణము *—

ఇంకనభిషేకజలధారాఫలంబులవిశదీకరించెదవినుము. జ్వరప్రలాపశాంతికై పదకొండు మారులు శతరుద్రియ చమకానువాకంబులతోం బురుషసూక్తముతో షడంగ న్యాసములతో, మహామృత్యుంజయ గాయత్రి జపములతో శివలింగంబును సభస్మజలధారల నభిషేకింప వలయును.

క. ఘృతధారల నభిషేకము, సుతవృద్ధిం గోరిసేయ • శుభ్రాంశుధరుం
డతులకరుణాళుండై యిడు, సుతులను తేజోమహితుల • శుభగుణయుతులన్.

వ. ఇంకను.

సీ. దుగ్ధాభిషేకంబు • దుఃఖంబుం బోంజిమ్ము, చక్కెరంజేర్ప వి• స్తరిలుం బజ్ఞ
తైలసేకంబు ని•ర్మూలించుం బగతుర, నత్తరువర్షింప • నమరు భోగ
మావనూనియసేక•మరిమర్దనము చేయుం, దేనెతో స్నపియింప • సీనుంగల్మి
ఇక్షురసపుసేక•మొసంగించు మోదంబు, గంగాంబుధార మో•క్షంబు నిచ్చు

గీ. నయుతమానంబుగా నిట్టు•నభవలింగ, మర్థిమై రుద్రపారపా•రాయణంబు
లమర నభిషేకమొనరించి•యట్లురుద్ర, సంఖ్యతోం బాంపలకుజగ్ధి•సల్పవలయు.

వ. ఇట్లునందిస్కందగణేశోమాసమేతంబుగ శివుని విధిప్రకారంబుసమంత్రకంబుగం బూజించిన నఖిల భోగంబులు చెంది పుత్రపౌత్రాదులతో నానందంబునొంది యంతంబున మోక్షంబు నొందుదురనుడు నారదుండు మహాత్మా! సంతసంబయ్యె నింక సృష్టింగూరిచి యటుపై వృత్తాంతంబు నెఱింగింపుమనిన విధి యిట్లనియె.

—* బ్రహ్మదేవుండు నారదునకు సృష్టింగూర్చి చెప్పుట *—

చ. తరుణ శశాంక శేఖరుండు • దానటు లంతర మొంద నేను న
ప్పరమశివాజ్ఞ లోకములం • బన్నుగ సృష్టియొనర్పంగోరి శం

కరుని మనంబునన్ గొలువఁ ♦ గాండమునందగు పట్టె నండమొం
డిరువదినాల్గు తత్త్వముల ♦ నింపుగనొందిన యద్ది నాకటన్, 361

గీ. ఆవిరాడ్రూపమునుజూచి ♦ యంతసంది, యంబునేఁజెందిదారుణం♦బైనతపముఁ
బదియురెండేండ్లు గావింపఁ♦బద్మనయనుఁ, డాదటన్ జేసి నాదుదే♦హంబునిమిరి.

క. వరమడుగు సంతసించితి, నరమరయొక్కింతలేక ♦ యబ్జభవా! స
త్వరమిాకయుండునదిలే, దరయుము సర్వంబు నిత్తు ♦ నభవుని కరుణన్. 363

గీ. అనిననేనల్లె శివుఁడున♦న్నప్పగించె, నీకటు మహాత్మ! మొక్కెద♦వీఁకమెఱయు
నీవిరాడ్రూపమగునండ♦మిాపుగనుము, జడమగుచుజ్ఞానశూన్యమై♦ యడరెనిట్లు

క. దీనన్ జైతన్యంబు న, నూనకృపన్ సంతరింపు ♦ముజ్జ్వలతేజా!
దానన్ సంతసమొందెద, నీ నిరుపమ విభవమునకు ♦ నేస్తంబునకున్, 365

క. అని సన్నుతింప విష్ణుం, డనంతరూపంబుఁజెంది ♦ యండమునొందెన్
ఘనతర సహస్రశీర్షము, లును సాహస్రాక్షిపదము♦లును జెలువొందన్. 366

శా. అంతన్ జేతనయుక్తమై తనరి యా ♦ యండంబు ప్రస్ఫీతమై
యొంతేనిర్వదినాల్గు పర్వములతో ♦ నింపొందె వైకుంఠమున్
వింతౌ పట్టణ మెల్లలోకములపై ♦ విష్ణుండు నిర్మించి య
త్యంతామోదముతోడ నుండె నటలే ♦ దా వీటికేపాటునున్. 367

ఉ. నేనును సత్యమర్గబదము ♦ నెక్కొని యక్కఱకంఠునానతిన్
బూనిజగంబులన్ సలుపఁ ♦ బూన్కిని జెందుడుఁ బాపసృష్టినా
నేను తమోమయంబులయి ♦ యేర్పడెనంత నె స్థావరాహ్వయం
బూనినవానిసల్పి యవి ♦ బోధములేనివటంచు నెంతయున్. 368

మ. హరునిన్ ధ్యానముసేయుచుండఁగనె తి♦ర్యక్స్రోతమానర్గమొం
డిరవొప్పన్ బశుబక్షి ముఖ్యగణమై ♦ యేపొందె నద్దాన సం
బరమొక్కింతయుఁగానకున్నతఱి నూ♦ర్ధ్వస్రోతమా సృష్టి వి
స్తరిలెన్ సాత్త్వికమొప్పిరయ్యెడ సురల్ ♦ ధన్యుల్ సుఖాపాదకుల్. 369

మ. అదియున్‌జూచి యసాధకంబె యని నే ♦ నాత్మన్ విచారింప న
ప్పుదనందే మఱియొండు సర్గమది య♦ర్వాక్స్రోతమారాజసా
స్పదమైయొప్పెను మానిసుల్ పొడమిరా♦పై భూతసర్గంబొకొం
డొదవెన్ సర్గము లిట్టులైదమరె శా♦ర్వోదారసంపత్తిచే. 370

మ. మొదటన్బుట్టె మహత్తు దాన నదియొ ♦ ప్పన్ సృష్టులందాద్య మా
పిదపన్ సూక్ష్మము లైదుగాఁబరఁగి మేల్ ♦ పెంపొందు తన్మాత్రలన్
విదితంబయ్యె ద్వితీయసృష్టి యిఁక నా ♦ విఖ్యాతవై కారికం
బుదగెన్ మూఁడవసృష్టి ప్రాకృతములై ♦ పొల్పొందు నీసర్గముల్. 371

గీ. అంతమీఁదట మనమందు ♦ ననఘులైన, సనకముఖ్యమునులనాత్మ ♦ సదృశమూర్తు
లైదుగురను సృజించినే ♦ నాచరించు, సృష్టియెడఁ జేర్చ నవ్వార ♦ లిష్టపడక. 372

క. పరమశివధ్యానంబున, మరగిన చిత్తములతోఁ గు ♦ మారులు నన్నున్
గురిగొనకవీడి యెందేఁ, బరుగెత్తిరి జ్ఞానధీవి ♦ భాసితులగుచున్. 373

వ. వీరి సృష్టి తొమ్మిదవదియగు నిఁక నిట్లే నీసృష్టి నవకంబందును.

ఉ. వీని యవాంతరంబులగు ♦ భేదములెన్నియొ పెక్కులున్నవ
వ్వానిని లెక్కసేయఁగల ♦ వాఁడెవఁ డిందుమునీంద్ర! యప్డు నే
సూనుల యప్పరాఙ్ముఖతఁ ♦ జూచి కడున్ గడుఁ గ్రోధమూర్తినై
దీనతఁ జెంది యేడ్వఁగను దెప్పున రా ♦ లిన వశ్రుబిందువుల్. 374

క. జలజల కన్నీరట్టుల, నొలుకంగాఁ బుడమినుండి ♦ యుగ్రవిషములౌ
చిలువలు వెలసినవెంతయుఁ, బలురకములతోడఁ బొడమి ♦ బ్రహ్మణ్యవరా!

—* శ్రీ రుద్రోత్పత్తి *—

ఉ. వానినిఁజూచి రోసి కడు ♦ వందురుచున్ హరిబోధతో శివున్
ధ్యానముసేయుచుండుడు ♦ ఘృణాకరుఁడై శివుఁడాత్మ నాసపై
మా నెనఁగన్ బొమల్ నడుమ ♦ మాన్యపదంబవిముక్తమందు నెం
తేనియుఁ దేజవంబొలిచె ♦ దిక్కులు దేజరిలంగఁ జక్కఁగన్. 376

మ. కనినేనాశివు నీలలోహితు జగ ♦ త్కల్యాణ సంధాయకున్
ఘనతేజఃపటలీ విభాసిత దిశా ♦ కాండున్ శివావల్లభున్
మనమందక్కజమొంది మ్రొక్కి పరమా ♦ మ్నాయంబులన్ బాడి సృ
ష్టినిఁ గూర్పన్ బతిమాల శర్వుఁడు సృజిం ♦ చెన్ రుద్రసంఘంబులన్,

ఉ. వారలఁ గాంచి నేభువన ♦ వంద్య! జనుర్మరణామయార్తులన్
గూరని వీరి సల్పితివి ♦ కూడునె యిట్లు మహాత్మ! యింకపై
నారసి జన్మదుఃఖముల ♦ నందెడువారి సృజింపుమన్న న
ద్ధీరుఁడు నానుడుల్విని వి ♦ ధీ! యటలేను సృజింప విన్మిఁకన్. 378

గీ. జన్మదుఃఖనిమగ్నులౌ ♦ జనులనెల్ల, నుద్ధరించెద గురుఁడనై ♦ సిద్ధినొసఁగి
నీవె సృజియింపు దుఃఖంబు♦ నెక్కొనెడు ప్ర, జలను నే నొల్ల నీసృష్టి♦ జలజగర్భ!

క. నాయానతిచేనిన్నీ, మాయతఱచుచుట్టఁబోదు♦ మంచిగసృష్టిన్
జేయుచునుండుము నేనిఁకఁ, బోయెద నాయిచ్చననుచుఁ ♦ బొందుగనంతన్.

క. అంతర్ధిఁజెంది వేగిర, మెంతో వైకుంఠనగరి ♦ కెక్కుడుపైనన్
వింతగఁబొలిచెడు ప్రోలున, నంతశ్రీలెసఁగసల్పి♦ యందువసించెన్. 381

ఉ. నేనును బంచభూతముల ♦ నేర్పుమెయిన్ సృజియించి యంతనా
నానగసింధుపల్వల వ ♦ నప్రముఖంబులనుఁ గలాఘటీ
దైననికాయ మొప్పుయుగ ♦ తండములన్ రచియించి యంతతో
నేనియుఁదన్విఁ జెందక మ ♦ హేశ్వరుధ్యానముచేసి వాసిగన్. 382

—* దే వా ది సృ ష్టి *—

సీ. కనులందు నమ్మరీ♦చిని హృదయమున భృ, గుని శ్రుతులందు న♦త్రిని శిరసున
నంగిరసునిఁ దొడ ♦ లందునిన్ జాయయం, దాకర్దమునిఁ బ్రాణ ♦ మందు దక్షు
వ్యానంబునన్ బుల♦హముని నపానంబు, నన్ గ్రతువును సమా♦నమున నవ్వ
శిష్ఠుసంకల్పము ♦ చేతధర్ముని నుదాన, మునఁ బులస్త్యు మ ♦ నమున రుచిని

గీ. సృష్టిసాధకులనుగ సృ♦జించి వృద్ధిఁ గోరి శంకరుఁదలఁప న♦గ్గురుకృపాబ్ధి
యర్ధనారీశరూపంబు♦ నర్థిఁజూపె, నేను నట్టులే యగురూప♦ మెలమినొంది. 383

క. సగముతనువు యోషగఁబెఱ, సగముతనువు బురుషుఁడుగను ♦ సొరొప్పువిధం
బుగ సంతరించికొని చ, క్కఁగ మరల సృజించినాఁడఁ ♦ గౌశల్యమునన్,

గీ. ఘనుఁడు స్వాయంభువుం డను ♦ మనువునున్ ద
పస్వినియు యోగినియునైన ♦ పద్మగంధి
యనఘ శతరూపయనునొక్క ♦ యన్నుమిన్న
జననమొందిరి డెందము ♦ త్సవముఁ జెంద. 385

క. వారలు పరస్పరముదమి, గూరవివాహంబు నొంది ♦ కూడి నిజకులో
ద్ధారుల నిర్వురకొమరులఁ, జారుతనుల సుతలఁ గనిరి♦ చక్కఁగముగురన్. 386

గీ. అగ్రియుండు ప్రియవ్రతుం♦డన యవీయుఁ
డల్ల యుత్తానపదుఁడన ♦ నమరిరిఁకను

నొప్పి రాకూతియన దేవ ♦ హూతియనఁ బ్ర
సూతి యనునాహ్వయము లొంది ♦ సుతలు తపసి 387

గీ. రుచికి నాకూతిఁ గర్దమో ♦ రుయశునకును, దేవహూతిని నర్పించి ♦ధీరుఁ డల్ల
దక్షునకునా ప్రసూతిని♦ధారవోసె, ఘనుఁడుస్వాయంభువుఁడనునా♦మనువుప్రీతి.

శా. ఆకూత్యంగనయందు నారుచికి య ♦ జ్ఞాఖ్యుండునుం దక్షిణా
ఖ్యాకస్త్రీయును బుట్టిరాపురుషు స్వా ♦ యంభూతుఁడౌ తాత పు
త్రాకారంబుగ నొందె దక్షిణవివా ♦ హంబాడె నవ్వాని సు
శ్రీకుల్ పన్నిరువురు సుతుల్ వొడమిర ♦ ర్చిష్మంతు లవ్వారికిన్. 389

క. ఇఁక దేవహూతి కర్దము, లకుఁ బొడమిరి పుత్రులు కపి ♦ లముఖులును బ్రసూ
తికి దక్షునకుదయించిరి, సుకన్యలిరువది నలువురు ♦ సుందరమూర్తుల్. 390

వ. అందు.

సీ. ధర్ముఁడుగొనె త్రయో ♦ దశకన్యకలవారి, పేరుల నెఱిఁగింతు ♦ బేర్మివినుము
శ్రద్ధ లక్ష్మియు ధృతి♦శాంతి తుష్టియుఁ బుష్టి, కీర్తి సిద్ధియు బుద్ధి♦క్రియయు మేధ
లజ్జ వసువునావె♦లయువారలవ్వారి, చెలియండ్రు పదియొక్క♦రనఘమతులు
ఖ్యాతియు సతియు సం♦భూతియు స్మృతియుఁ బ్రీ, తియును క్షమయు సన్న♦తియనురూప

గీ. ఊర్జస్వాహాస్వధలు ఖ్యాతి♦నొందె భృగుఁడు, సతిని బెండ్లాడెన బ్బాల♦చంద్రధరుఁడు
చేకొనె మరీచి సంభూతి♦స్మృతిని నంగి, రసుఁడు ప్రీతిఁ బులస్త్యుండు♦రహిఁ బడసిరి.

క. క్రతువు పులహుండు నత్రిమ, హితతేజుండౌ వసిష్ఠ♦ఋషి యగ్నియునుం
బితలును దక్కిన యార్వుర, గుతుకమునం బెండ్లియాడి ♦ కొనిరి వరుసగన్.

క. మఱియును వీరల వలనన్ ♦ విరివిగ భువనత్రయంబు ♦ విస్తరిలెఁ జరా
చరమటు గర్మవశంబై, హరు నానతి లెక్కలేని♦యట్లు గుమారా. 393

వ. ఇఁకను గల్పభేదంబు చొప్పున నొక్కపుడు దక్షున కఱువదిమంది కూఁతులు జనింప వారలలోఁ బదిమందిని ధర్మునకును, నిరువదియేడ్గురను జందురునకును, బదమూఁగురఁ గశ్యపునకును, నల్గురను వైనతేయునకు భృగ్వంగిరః కృశాశ్వులకు నిద్దఱ నిద్దఱనొసంగి వివాహంబొనరించె. నవ్వారిచేఁ జరాచరసృష్టి యభివృద్ధిఁ జెంది పొదలె నిలింపులు, మును,లసురులు. మానిసులు, వృక్షంబులుం బక్షులుఁ బన్నగంబులు మృగంబులు మున్నగువానితోఁ బాతాళంబు మును గొని బ్రహ్మలోకంబువఱకు శూన్యప్రదేశంబనునది లేక నిండారియుండె.

క. పరమేశ్వరి, సతియనుపే,రిరవొప్పన్ దక్షుసుతగ • నేర్పడి శర్వున్
పరిణయమాడెను భక్తో,ద్ధరణమునకుఁ బొడమఁజేసె • భర్గుండాపెన్.

మ. సతియున్ శంకరుఁ జెట్టఁబట్టియు జడ•స్వాంతుండు దక్షుండు దు
ర్మతియై యీశ్వరుతోఁ బగన్గొని య•ధర్మంబౌ పథంబొందఁ ద
త్కృతువందే తన మేనుగాల్చికొని యా•త్మస్థానమొందెన్ మరు
ద్వ్రతతుల్ గ్రమ్మరవేడ నద్రిసుతయై • విశ్వేశు నొందెన్ విభున్. 396

వ. మఱియు నప్పరమేశ్వరి కసంఖ్యాత నామధేయంబులు భక్తజన భోగ మోక్ష
కరంబులుగలవైన నందు.

గీ. కాళి చండిక శ్రీభద్ర•కాళి భద్ర, జయ మృడాని భగవతి వి•జయ జయంతి
కామ చాముండ సర్వమం•గళ పరాంబ,దుర్గ కామద యని పిలు•తురు విబుధులు.

గీ. పరమశివు నాజ్ఞచే సృష్టి•విరచనంబు
చేసితిని నిట్టులేనును • శ్రీపతియును
రుద్రుఁడును గుణమయులము • రుక్మమూర్తి
శివుఁడొకండ గుణుఁడు గుణ•శ్రీఁబరఁగిన. 398

క. శివలోకమున రమణియగు, శివతో రమియించుచుండు శివుఁడెల్లపుడున్
సువిదితుఁడతఁడెస్వతంత్రుఁడ,భవుఁడును పరమాత్మయరయు•ప్రౌఢమతిసుతా!

గీ. శివుని పూర్ణావతారమా•శిశిరకిరణ,ధరుఁడు రుద్రుఁడు శివుఁడనఁబరఁగు నిలను
అతని వాసంబు కైలాస•మద్దియాయ,జాండమెల్లను బొలిసిన • నవియదెపుడు.

వ. శివుం డా కైలాస పర్వతంబున, రాజరాజగు కుబేరుని పూజలనొందుచు
నాతనియందు బద్ధసఖ్యుండై యుండె ననుడు నారదుండు నాళీకసంభవున
కిట్లనియె.

గీ. ఎపుడు కైలాసమున కేగె • నిందుధరుఁడు
ఎందుఁ బొసఁగెఁ గుబేరున • కీశమైత్రి
ఏమియొనరించె శివుఁడందు • నెఱుఁగఁ జెపుమ!
వినఁగఁ గూరిమి పొడమె సం•విన్మయాత్మ ! 401

వ. అని యడిగిన విధాత యిట్లనియె.

—* గుణనిధి పూర్వజన్మ చరిత్రము *—

క. కాంపిల్యం బనఁబడు నొక, సంపన్నాలయము నగరి ... సీమన్
సొంపుగ వసించె భూమిని, లింపుఁడొకఁడు విద్యలన్ బోలీయుఁడు విఁగులన్.

గీ. సోమపీథ్యన్వయ సుధాబ్ధి•సోమమూర్తి, యజ్ఞదీక్షితుఁ డుత్తమ•ఖ్యాతకీర్తి
యజ్ఞదత్తాహ్వయుం డఖి•లాంగ వేద, వేది వేదాంతవక్త ధీమ్న•విభునిహితుఁడు.

క. ఆతని తనయుఁడు గుణనిధి, చేతోభవరుచిరమూర్తి• చిన్నతనమునన్
బ్రీతిఁ బెరుఁగుచుండెను సం,గాతులతో నాడుకొనుచుఁ • గలయఁదిరుగుచున్.

క. గర్భాష్టకమైనంత నె, నిర్భరయశుఁ డల్ల యష్ట ని•ష్ఠామతి నా
త్మార్భకున కుపనయన మా,విర్భూతప్రీతినల్పె • విత్తములలరన్. 405

చ. కరమనురక్తిఁ దల్లి నవ•కంబగు తీయనిరొట్టె లన్నమున్
బెరుఁగును నేయికూరలును • వెన్నయు మీఁగడ పప్పు లప్పముల్
బిరబిరఁబెట్టి దుస్తులను • బేర్మి నొసంగుచునుండు నిత్యమున్
జఱుతయు ధూర్తబాలురను • జేరి చరించుచునుండె నెల్లెడన్. 406

చ. మఱియును గొన్నినాళ్ళకు కు • మారకుఁడాతఁడు ప్రత్యహంబుఁజూ
దరులగువారిఁ గూడికొని • తద్దయుబంగర పుంగరంబులన్
మురుగులు మున్నుగాఁ గలవి • భూషణముల్ వ్యయపెట్టుచుండె సం
కరకులజన్ములౌ చెలిమి • కాండ్రనుగూడి మెలంగుచున్ బొరిన్. 407

క. వైదికగోష్ఠుల నొల్లం, డాదరమును గనఁడు దేవ • తాలయముల సం
పాదించు మేటినేస్తం, బాడటఁబామండ నట శ • తావళితోడన్. 408

ఉ. స్నానముమానె సంధ్యలకుఁ • జక్కఁగ నీళ్ళొసగెన్ మొగంబునన్
గానకపోయె బూది మడిఁ • గట్టఁగరోసెను వేదపాఠమున్
మానె గురున్ సతీర్థులను • మానసమందున విస్మరించె నిం
తేనియు గీతవాద్యముల • నెప్డుఁదవులొక్కని యుండెనింపుమై. 409

క. చూపులగుజ్జుమువలెనతఁ, డేపుమెయిన్ బెరుఁగుచుండ • నీతని తండ్రిన్
శ్రీపతినిభుఁడని యెఱిఁగిమ • హాపరితోషమున మేటియగ్రజుఁడొకఁడున్.

క. తనయన్ సురూపరేఖా, వినయన్ శ్రీయజ్ఞదత్త•విబుధుననుమతిన్
గొని తత్తనయున కొసఁగెను, ఘనమగు హారణములనిచ్చి•గౌరవమెసఁగన్.

చ. తనయుని చెష్టచెయ్వులను • దండ్రియెఱుంగఁడు రాచగేముకున్
జని యట ధర్మశాస్త్రములు • సచ్చరితంబులుఁ జెప్పు నెప్డు నం
దను చదువున్ గుఱించి నడ • తన్ గడుఁగూర్చియు సోమిదమ్మతో
దినదిన మగ్నుఁ డందును బ • దిఁజదిగా నతఁ డార్తచిత్తుఁడై

చ. కనపడఁడేమి పుత్రకుఁడు • కన్నుల కెప్పుడటన్న నాపె చె
ప్పును బలుమాఱు లా నిగమ • పుంజములన్ మఱి శబ్దశాస్త్రసూ
త్రనిచయమున్ గడున్ జదివి • తత్సహపాఠులతోడ నిప్పుడే
యనఘచరిత్ర! దేశికుని • యాలయమేగఁగఁబోయె నందనున్. 413

ఉ. స్నానము చేసెనే? విధిగ • సంధ్యనువార్చెనె? భస్మపుండ్రముల్
మానక దాల్చెనే? సుతుఁడు • మద్గునుగట్టి భుజించెనే? శివ
ధ్యానము చేసెనే? గురుని • యంతికమొంది త్రయిన్ బఠించెనే?
మానిని! యన్నఁ దత్సతి స • మస్తమునుం నెఱవేర్చెఁ గొడ్కునున్. 414

సీ. గంగకొనికిఁజని • కాని స్నానంబు సే,యండెన్నఁడేని కొ • డ్కుంచుఁజెప్పఁ
గాలంబు దప్పకే • కాని సంధ్యాగోష్ఠి, నొనరింపఁడాత్మజుం • డని వచించు
నొక్కనాఁడును నాగ • యొనరింపకే గురు,నొద్దన్ జదువుఁదన • యుఁడనిపల్కు
బలుజ్వరంపడియుఁదాఁ • గొలుచుటమానఁడు,శివలింగమునుమన • చిరుతయనును

గీ. నేర్పుమెయి నిట్టులయ్యాజి • నెలఁత విభుని
తోడఁబలుకుచుఁ • గొమరుని దుడుకుసేఁత
లన్నియును గప్పిపుచ్చుచు • నాత్మఁ గుందు
చుండు నెంతయుఁ గొమరుపై • నున్న కరుణ. 415

క. సతి పల్కినపల్కులు సూ, నృతములుగానమ్మి కోవి • దేంద్రుఁడుప్రీతిం
సతమలరుచుండె గృహకృ, త్యతతిం దీరికయొకింత • యలవడకుంటన్. 416

వ. అంతఁ దల్లియు.

గీ. ప్రత్యహంబును గొమరు సా • పడఁగఁ జేయు
చున్న సమయంబునందు • నా యన్న! నీదు
తండ్రి కడుకోపనుఁడు నీవు • తగవెఱింగి
మానుమీ చెడ్డపనులిఁక • నేని యిపుడు. 417

క. ఇంతదనుకదాఁ చితినే, సుంతయెఱిఁగనేనిఁదండ్రి ♦ చూఁడు! నిను నను
గొంతుకఁగోయును దలఁకఁడు, పంతముతో నెవ్వరడ్డపడినఁ ♦ గుమారా!

గీ. బ్రాహ్మణులకెప్డు సద్విద్య ♦ పరమసాధు, వర్తనము సజ్జనుల చెల్మి ♦ వాసిఁగూర్చు
ధనమునిచ్చును ♦ కీర్తినిఁదనరఁజేయు, నేటికో నీకు రుచియింప ♦ దిహితోక్తి.

సీ. వినవొకో "కిముధనై ♦ ర్విద్యానవద్యాయ ది," యటంచుఁ జెప్పును ♦ ధీజనోక్తి
అరయవా? నీవు "వి ♦ ద్యావిహీనః పశు" వనిపల్కునట్టియా ♦ ర్యజనసూక్తి
తెలియవైతివొకో! మ ♦ దిగాఁబూని, "వాగ్భూషణంభూషణ" మను గు ♦ ణజ్ఞులనుడి
ఎఱుఁగవైతో యెపు ♦ డేని "విద్యాఖ్యమం, తర్ధనం" బనునట్టి ♦ తద్జ్ఞవచన.

గీ. మరసి దుర్జనసంసర్గ ♦ మకట! పాసి, సాధుజనసహవాసంబు ♦ సలుపుమన్న!
వేదవిద్యల నెపుడుసే ♦ వింపుమన్న, బ్రాహ్మణాచారమును నెడఁ ♦ బాయకన్న!

క. వినుము సుతా! సచ్ఛ్రోత్రియు, లనఘులు దీక్షితులు సోమ ♦ యాజులు నీవం
శసిదాసులైన పూర్వులు, కనవలదే వారిదైన ♦ గౌరవము మదిన్. 421

గీ. అందఱ నటుంచి కనుము నీ ♦ యాత్మజనకుఁ
డెట్టిఁడో? ప్రతిదినము న ♦ న్నెంతయేని
నిన్నుఁగూర్చి యడుగుచుండు ♦ నిర్మలాత్ముఁ
డాయనఘునేని భావింపు ♦ మాత్మయందు. 422

ఉ. ఆతఁడు ఖ్యాతతేజుఁడు మ ♦ హామహులందు మహామహుండు స
త్ఖ్యాతచరిత్రుఁ డాఢ్యుఁడు వి ♦ భూషితవై ధనవంశుఁ డున్నతుం
డై తగునట్టిఁడన్నిటను ♦ నట్టి గరిష్ఠున కాత్మజుండవై
నీతిఁదొరంగి యివ్విధము ♦ నీవు చరింపఁగ మేలొకో? సుతా! 423

ఉ. ఎప్పుడొ గుట్టు బైటఁపడు ♦ నెన్నిదినంబులు దాఁగియుండు మా
యప్పరొ! నీదు తిప్పలిఁక ♦ నావలఁజూతము తల్లియొందు పా
ట్లప్పుడుసూడు కుక్కలకు ♦ నైనను నక్కలకైననుండు వా
ముప్పుఁదలంచి భీతిలెద ♦ ముందరనున్నది పండు వాత్మజా! 424

క. అరసి సుతా! "పుత్రశ్శ్వ,శ్రురపండిత" యనెడు వరబు ♦ ధులవాక్యములన్
గుఱిగొనుమా? నెఱఁగనుమా, యురియాడెడు నాదుమదికి ♦ నూరటనిడుమా!

క. పదునెనిమిదేండ్లుదాఁటెన్? గద? నీకీ పడుచుగడు న ♦ కల్మష యిదియుం
బదియాఱేండ్లది లేదే, కొదవ యిఁకన్ దండ్రి భక్తిఁ ♦ గొలువుము తండ్రీ!

వ. ఇంకను నీకు.

గీ. మాను సద్గుణశీల [illegible] మానసోజ్జ
జగతి రాజన్యనిధి వారి • యాత్మజులును
సకల విద్యాధురీణులై • యాతతేజ
రతులులిఁక నీదు మాతులు • లన్నియెడల. 427

గీ. నేనునుంబతి పదపద్మ • నిరతమతిని
శంకరుఁడుసాక్షి యిట బుతు •స్నానమాడి
చూడలే దెటువంటి దు • ష్టుని మొగంబు
పాడమతి వదెట్టు లిభ్భంగిఁ • గొడుక! దుడుక! 428

చ. అనుదినమిట్లు పుత్రకున • కాయమబుద్ధులు చెప్పుచుండినన్
వినిఁమదిఁ జేర్పకాతఁడు వి • వేకవిహీనతఁ జేసితొంటి తె
ర్వునఁజనుచుండె వేఁటయును • రోచెలి జూదము చౌర్య మాసవం
బును బిశునత్వమున్ బదరి • బొంకుటసేకుఱఁ ద్రొల్ల వెన్నుఁడున్. 429

చ. ఎదియెది మధ్యగేహమున • నీక్షణగోచర మౌనొ వేగఁ దా
నదియది సంగ్రహించుకొని • యర్పణసేయును జూదగాండ్ర కిం
పొదవ నొకప్డు కుందనపు • టుంగరమొక్కటి తండ్రిచేతి వ్రే
లిది యెటొ దొంగిలించికొని •యిచ్చె దురోదరమూతికిఁ గొడ్డుగాన్. 430

వ. అంతనొక్కనాఁటి మధ్యందిన సమయంబునందు దైవవశంబునఁ జేసి దీక్షితుండు రాజవీధియందు.

ఉ. జూదరి వ్రేలినున్నతన • సొంపగుకెంపులపైఁడి యుంగరమున్
మీఁదుగ జూచిచూచితన • మేలిమి యుంగరమౌ టెఱింగి కో
పోదయమూర్తియై కితవ! • యుంగరమిద్దియెటుల్ లభించె బొం
కేదియులేక తెల్పుమల • యించెదఁభూపతియొద్ద ఁగానిచోన్ 431

మ. అన నవ్వాఁడును దీక్షితుంగని మహాత్మా! జూదమందాడి నీ
తనయుం డీయది నాకొసంగె నిది తథ్యం బీయదే కాదిఁకన్
వినుఁడాతండు సువర్ణభూషణములన్ • విత్తంబులన్ దెచ్చి మా
కనయం బిచ్చుచునుండు నెత్తములకై • యాటోపమున్ జూపుచున్. 432

ఆ. రౌప్య కాంస్య తామ్రరచిత•భాజనముల, నారకూటకృత ఘటాళి మేలి
సేలువులను మంచి • చీనాంబరంబులన్, దెచ్చి యమ్ముచుండు • నెత్తములకు.

క. నాకొక్కని కేకాదా, పోకిరి యోటువడి సభిక • ముఖ్యులచేతన్
జీకొట్లు కట్టువడి తన, కోకలనున్ బ్రతిదినంబుఁ • గోల్పడుచుండున్. 434

క. అనునంత యాజి విభ్రాంతినిఁగొని లజ్జయునుఁ గినుక • దీఱని వగయున్
బెనఁగొని మనమునలంపఁగఁ, దనయిలు చేరంగఁబోయి • తాపముగదురన్.

గీ. దీక్షితాయిని! యిటురావె • తేఁగదే! మ
దీయమగు నుంగరము రత్న•దీపితమును
బర్వమందిచ్చె నెద్దానిఁ • బ్రభుఁడు నాకు
నీవు చేకొంటి వెద్దాని • నెయ్యమునను. 436

చ. అన విని యాపె వేగమె మ•హాత్మ! మడిన్ ధరియింపుఁడన్న కాం
తునుగొని పెక్కరర్థులదె • సావిడినిండి పరుండియున్న వా
రనఘులు మేదినీవిబుధు•లంగుళిభూషణ మేను బెట్టెగో
ననువగు దంతపుం బరణి•యందుఁ దిరంబుగనుంచి దాఁచితిన్. 437

క. సాపడినంతనె వేగమె, యాపేటికఁ దెఱచి యిత్తు • నధిప! యనుడు నా
నే? పరమసత్యభాషిణి, యా పాతివ్రత్యకుశల • యానే? గృహిణీ! 438

ఉ. ఎక్కడఁబోయె నీతనయుఁ • డెక్కడఁబోయినఁ బోవుఁగాక నా
కక్కలుపాత్మతోడ నిఁక • నక్కఱ యొక్కఁడులేదు నేలువుల్
రొక్కములున్ నగల్ రజత • రుక్మమయంబులు భాజనంబు లీ
వెక్కడ దాఁచితో యిటకు • నిప్పుడు దెమ్మిఁక రమ్ము చూచెదన్. 439

చ. కొడుకును భ్రష్టుఁజేసితివి • కూయుచునుంటివి దబ్బఱల్ గడున్
గడుఁ బరిపూతమౌ యశము • గంగనుగల్పితి వర్థమంతయున్
దుడిచి గృహంబు శుద్ధముగ • దుర్మతి! చేసితి వింకమీఁదటన్
గుడువుము నీదు కర్మమని • కోపము తాపముమీఱ యజ్వయున్. 440

గీ. స్నానమొనరించి చక్కఁగ • సంధ్యవార్చి
యగ్నిహోత్రాది కృత్యంబు • లాచరించి
యతిథు లందఱితోఁగూడ • నారగించి
యలుక దీరఁగ నొకనాఁటి • యహమునందు. 441

క. ఒకశ్రోత్రియుఁడౌ ద్విజుక,న్యకనున్ బెండ్లాడి యంత • నక్కన్నియతో
సుకముగ గృహస్థధర్మ,త్మకుఁడై చెలువొందుచుండెఁ • జూపఱుమెచ్చన్.

వ. అంత గుణనిధియును.

మ. తనవృత్తం బఖిలంబు తండ్రివినుటన్ ♦ దానప్డుయోజించి గీ
మును జేరక జనమానిదవ్వోసఁగు భూ ♦ ముల్ చేరఁగాఁబోయి యం
దును నన్నంబును గానకాఁకటఁ గడున్ ♦ దుఃఖింపుచున్ సొక్కుచున్
దనతల్లిన్ స్మరియింపుచున్ బొగలుచున్ ♦ దాపాతిరేకంబునన్. 443

ఉ. ఎచ్చటికేగువాఁడ నిఁక ♦ నేమియొనర్పుదు నుంతవిద్యయేన్
మచ్చుకునేర్వనైతిని స ♦ మస్తమునర్థము ధారవోసితిన్
హెచ్చుగ ద్యూతశాలకిపు ♦ డేమి శరణ్యము? వంశమందు నే
మచ్చగఁదోఁచితిన్ దెరవు ♦ మాలితి నిప్పటిమాట యెట్టులో! 444

చ. చదువదియున్న నెవ్వఁడును ♦ జౌర్యముసేయఁగలేఁడు దాని భూ
మిదయితుఁ డొందలేఁడిఁక స ♦ మీరసఖుండును గాల్పలేఁడు నే
మదమున నట్టివిద్యకు న ♦ మస్కృతిఁ జేసితిఁబిన్ననాఁట ని
య్యదనున దిక్కువండిచట ♦ నాఁకటమాడుచు నుంటినక్కటా! 445

గీ. తల్లియున్నదె యిందు ని ♦ త్యం బుమస్సు
లందునేయియుఁ బెరుగును ♦ నన్నమును బ్రి
యంబు మీఱఁగ నిడియెడు ♦ నట్టితల్లి
తొల్లి చెప్పిన నీతుల ♦ నొల్లనైతి. 446

క. అనివనరుచు దీనతనొక, యనోకహపు చాయనుండి ♦ యరయుచునుండన్
ఘనుఁడగు మాహేశ్వరుఁడొక, డనఘుఁడు పక్వాన్నపాణి ♦ యై వేగమునన్.

గీ. తనదువారెల్ల వెనుకొని ♦ తరలిరా శి
వాలయంబున కరిగి యం♦దభవలింగ
మర్చనముసేయుచుండె భ♦క్త్యతిశయమున
నాఁడు శివరాత్రి యగుట న♦నశనుఁడగుచు. 448

క. ఆపక్వాన్నసుగంధము, లేపుమెయిన్ నాల్గుదెసల ♦ నెంతయుఁ బ్రాఁకన్. 449
బాఁపండారసి దఱిసి ప,సాపడఁగా నెంచె నాప్ర♦సాదమును దమిన్. 449

గీ. శివునిఁ బూజించి వీరు ని♦శీథమందుఁ, గునుకుదురు శివనై వేద్య♦మనువుమీఱ
నపుడు గొనిపోయి యద్దాని ♦ నవల నార,గింతునని యెంతయేనియు♦నంతసించి.

క. శివపూజకులను గనుచును, శివునికిఁ గట్టెదురుగా వసించి వెలపలన్
శివపూజఁ జూచుచుండెను, శివమంత్రంబులను వినుచుఁ జింతాచ్యుతుఁడై.

గీ. సముచితార్చన మిబ్భంగి సలిపి యాట, పాటలను నాగమస్వస్తిపాఠములను
జక్కనొనరించి రాతిరి సగముదాఁట, క్షణము కనుమూసికొనికిరి జనములెల్ల.

మత్తకోకిల. అంత బ్రాహ్మణుఁడెంతయేనియు నార్తుఁడై శివమందిరా
భ్యంతరంబును జేరి దీవియ యాఱుచుండుటఁగాంచి చే
లాంతమించుక చించి వర్తి రయంబొనర్చి వెలుంగఁగా
సంతరించి ప్రసాదభాండముఁ జక్కఁజేకొని పోంగుచున్. 453

గీ. సౌరభములాని యావలఁజని యథేచ్ఛ, నారగించుదునని బాఁపడాసనొంది
దాఁటుచుండఁగఁ గాలి వేల్దాఁకెనొకని, కాతఁడంతనె తెలివొంది యదరుఁగదిరి.

క. ముచ్చదె! ముచ్చదె! యనుచును, హెచ్చుగనతఁడఱచుచుండ నెల్లరు గనులన్
విచ్చి తెలివొందిరంతనె, వచ్చిరి పురరక్షక ప్రవరులుగడువడిన్. 455

వ. అంత.

గీ. పాణిఁబక్వాన్న పాత్రంబుఁ బట్టువిడక
ప్రాణభీతినిఁ బరుగెత్తు నగ్రకులునిఁ
గదిసి బాణంబువేసి య క్కసునఁజంపి
రకట! దినకుండెసుంతయే నన్నమతఁడు. 456

ఉ. కాలుని దూతలెంతయును గౌతుకమొప్పఁగ దన్నిమిత్తులై
శూలము లుగ్రపాశములు సొంపుదలిర్పఁగఁ జేరిరంతనే
కాలహరాను జీవులును గ్రక్కున నెక్కొని వారిదవ్వులన్
దోలఁగ వారలక్కజము దోఁపఁగ నిట్లనియడ్డి రింపుమై. 457

మ. కులధర్మంబును బాసిపేఁడెపు డస ద్గోష్ఠింబ్రవర్తించుచున్
దలినిన్ దండ్రినిఁ గుళ్ళజేసె మఱియున్ స్నానంబుసంధ్యావిధిన్
గలలోనైనఁ దలంపకుండె నెటులీ కష్టాత్మకున్ ముట్టిమీ
రలు శర్వుండగఁజేర్తు రిప్డె శివని ర్మాల్యంబిటన్ ముచ్చిలెన్. 458

క. శివనిర్మాల్యము దొంగిలి, యవినీతిభుజింపనెంచు నతఁడును మఱియున్
శివనిర్మాల్యము దాఁటెడు, నవివేకియు ముట్టఁదగని యఘులంద్రు బుధుల్.

గీ. చెప్పఁ డెంతేని యిఁక వీఁడు • చేసియున్న, నావగింజంత పుణ్యమే • మైనయున్న
వినియెదము సర్వధర్మైక • విదురులీర, లున్న తాత్మకులిందేమి • యుడుకుమాకు.

క. అనినంత నె శివకింకరు, లనిరిట్టుల స్థూలమతుల • కందునొకో శ
ర్వుని ధర్మసూక్ష్మములు తగ, వినిచెద మిఁక వాని కిందు • వినుఁడీ మీరల్.

మ. శివగర్భాలయమందు దివ్వె మిగులన్ • జిన్నెచుఁ గన్పట్టి న
ప్పవలోకించి పటంబుఁ జించి వడి వ • ర్త్యాకారమున్ గూర్చి తా
దివియన్ వెల్గఁగఁజేసెఁ జూచెను మహా • దేవార్చఁ బస్తుండెఁ బ
ర్వవిశేషంబున నాలకించె శివమం • త్రంబుల్ జడుండై ననున్. 462

ఆ. కలదె యింతకన్న • ఘనమైన పుణ్యంబు, కాలదూతలార! • కదలుఁడింక
నిపుడె వీనిఁ జేర్తు • మేణాంకధరు కొల్వు, సందియంబులేదు • సత్వరమున.

గీ. కొంతకాలంబు శివుచెంత • సంతసమున, నుండి కాళింగనృపతియై • యుద్భవించు
నంత దిరుగ మహాభక్తి • నంది శివునిఁ గొలిచి శంకరు నెయ్యంబు • గూర్మిఁ జెందు.

క. అని వారలు వేగమె వా,నిని శివలోకంబుఁ జేర్చి • నీలగళుని చెం
తనునిచి రాతండందు శి,వను శివునిన్ గొలుచుచుండి • పడసె సుఖంబుల్.

వ. యామ్యకింకరులును రయంబున సంయమినీపురంబుఁ జెంది సమవర్తిం జేరి యవ్విధంబంతయు నెఱింగించుటయు నతండును సర్వంబారసి యది యట్టులే యని యవ్వారల కిట్లనియె. 466

సీ. భసితత్రిపుండ్రముల్ • ఫాలభాగములందుఁ, జెలువొందుచున్నట్టి • చేవకాంద్రుఁ
రుద్రాక్షపూస ల • ఱుతఁదాల్చి నిష్ఠమైఁ, బరగుచునున్నట్టి • భవ్యమతులు
పంచాక్షరీ జప • పరులై కరంబు సం, బరమొందుచున్న భా • స్వచ్చరితులు
లభవమూర్తినిఁ బర • మాహ్లాదమున నిచ్చ, లర్చించుచున్న పు • ణ్యాగ్రగణ్యు

గీ. లెవ్వఁడేనియు నొక్కమా • జేని జీవ,నార్థమై కాని మఱియొక • యన్యమైన
హేతువునఁ గాని మిమతోడ • నేని శివునిఁ గొలుచువారెల్ల బూజ్యులు • దెలియుఁడీరు

—* గుణనిధి కళింగరాజపుత్రుఁడై పుట్టుట *—

వ. అట్టివారినిఁ జూచి దవ్వులనుండియే జోతలుచేసి తొలంగిరావలయు నిందే మఱికొండుఁ డని స్వగణంబుల కానతియొసంగెనిఁక శివసన్నిధినున్న యాజ్ఞదత్తియు శివాజ్ఞాప్రకారంబు గళింగాధిపతియగు నరిందముఁడను రాజవర్యు

నకు దనయుండై జనియించి దముండను పేరంబరంగుచుఁ బూర్వపుణ్యావాస
నావశంబున బాల్యంబునుండియే శివభక్తిఁ జెంది శివధర్మంబు లొనర్చుచుఁ
గ్రమంబునఁ బట్టభద్రుండయ్యె నంతమీఁద. 469

క. గ్రామాధికారులనునా, భూమీశుఁడు పిల్వనంపి • పురహరువిలస
ద్ధామంబులందు దివియల, నేమంబునఁ బెట్టజేయ • నియమించెనొగిన్.

వ. మఱియును.

మ. ఎవరేనిన్ బరమేశు గోవెలలయం•దింపొప్ప దీపంపు టు
త్సవమున్ సల్పకయున్న వారి తలలన్ • జండాసి ఖండింతు బం
ధువు లేనిన్ మఱి నెయ్యురేఁ యును నిం•దున్జూడ నప్పాటి నా
దు విధానం బిదియంచుఁ జాటుఁడిఁక మ•ద్భూభాగమందెల్లెడన్. 470

క. అని యేర్పచియుఁ దానును, ఘనముగ శివు నెదుర దీప•కాండంబుల తె
క్కొనరింపరానియట్టుల, నునుచుచుఁ గడుభక్తిఁ గొలుచు•చుండెనునిచ్చల్.

గీ. ఇట్లు శివుదేవళములలో • నెన్నియేని
దీపముల నుత్సవంబుగఁ•దీర్పఁజేసి
బహువిధములగు భోగము•ల్వడసి కొంత
కాలమున కల్ల పార్థివ • కాయమువిడి. 472

క. అలకాపురికీశ్వరుఁడై, యల కాలహరునకు మిత్రుఁ•డై సిరులొందెన్
అలకాపురుషుండగువాఁడలకాలగళాల యాత్రశ•యపు సుకృతమునన్. 473

— * గుణనిధి కుబేరుండై శివునకుఁ జెలికాఁడగుట *—

వ. అదియు నానుపూర్విగ నెఱింగింతు వినుము.

గీ. పద్మకల్పంబునందు మ•హాత్ముంతజాతుఁ
డో పులస్త్యుని కాత్మజుం•డయ్యె విశ్ర
వస్సు, తత్పుత్రుఁడై పుణ్య•వైభవుండు
వై శ్రవణుఁడేలె లంకయన్ • బట్టణమును. 474

చ. అతఁడును మేఘవాహన స • మాహ్వయకల్పమునందుఁ గాశికన్
హితమతిఁ జిత్రకాశికను • నింపునఁజేరిశివప్రతిష్ఠ నం

చితవిభవంబునన్ సలిపి ♦ శ్రీగళలింగమునందుఁ జూడ్కిసం
తతమలరంగఁ గూరిచిని ♦ తాంతతపంబొనరించె మించుగన్. 475

వ. మఱియు నాతనియందు.

గీ. విలసితతపోగ్నిశిఖము వి ♦ వేకదీప
మధికతరభక్తి సుస్నేహ ♦ మనిల రోధ
నిశ్చలంబు శివైక్యమన్ ♦ నిపుణపాత్రఁ
గామముఖ విఘ్నవిహతినిఁ ♦ గాంచకలరె.

క. ఎమ్ములుచర్మమ్ములవశి, ష్టమ్ముగునట్లొడలుగడుఁగృ ♦ శతఁగొనబహు వ
ర్షమ్ములు సలిపెఁదపోవ్రత, మమ్మహితుఁడు సకలదివ్య ♦ లలరిపొగడఁగాన్.

చ. చిరముగఁ జూడ్కిలింగమునఁ ♦ జేర్చితపించుచు నున్నయట్టి య
బ్బిరుదుఁ దపస్విఁజూచుకమిఁ ♦ బేరిమి విశ్వవిభుండు గౌరితో
బిరబిరఁ జేరి కోర్కెను మ ♦ భీష్టములిచ్చెద నన్ననాతఁడుఁ
సరగున నేత్రముల్ దెఱచి ♦ శంకరు సూర్యసహస్రభాస్వరున్. 478

చ. కనుఁగొనఁజాల కార్తివడి ♦ క్రన్ననఁగన్నులుమూసి యిట్లనెన్
ఘనకరుణానిధాన! ననుఁ ♦ గావఁగవచ్చివరంబు లిచ్చెదన్
గొనుమనియంటి వింకొకఁడు ♦ గోరను గోరెద నీపదాబ్జముల్
దనియుచుఁ గన్గొనన్ వెరవుఁ ♦ దార్కొనఁజేయుము వేగ మ్రొక్కెదన్.

మ. అని యర్థింపుఁడు వేగ శంకరుఁడు దా ♦ నత్తాపసగ్రామణీం
ద్రునకొ ప్డేయనిమేషదృష్టి యిడ సం ♦ తోషించి యాతండు వే
గనె కాంచెన్ రమణీమణిన్ ద్రిజగతీ ♦ కళ్యాణసంధాయినిన్
ఘనకారుణ్యనిధిన్ మహేశ్వరిని యో ♦ గశ్రీధురీణాకృతిన్. 480

చ. శివుని బుజంబుసోఁకఁ గడుఁ ♦ జెన్నగు నెన్నగుమోముతోడఁ జె
ల్వావు సిరినొప్పియున్న జగ ♦ దంబికనున్గని యీపె యెవ్వతో
శివుని సరాసరిన్నిలిచి ♦ శ్రీ రహిమీఱుచునున్న దెట్టి మే
లవు తపసొంది యొందెనొకో? ♦ యబ్జసుగంధికరం బిటుల్ సిరిన్. 481

క. ఔరా! యందంపు బసం, దౌరా? శ్రీవిలసనాయ ♦ తాభ్యుదయంబుల్
ఔరా! ప్రేమాతియం, బౌరా! సౌభాగ్యగరిమ ♦ లరయఁగ దరమే. 482

క. నా తపసుకన్న నురవుగ, నీ తామరసాక్షి తపసు • నెటుచేసెనో సం
ప్రీతి నిటు గారవించెను, భూతేశ్వరుఁడని యసూయ • పొదలఁగఁగనుడున్.

క. చెడుమది నిటు సూచిన యప్పుడ తత్పరిపాకరూప•మున నాతనిదా
నెడమ కనుగ్రుడ్డు పగిలెను,గుడువక నుడియునొకో యెందుఁ•గూడనిచెయ్వుల్.

వ. అంత.

ఉ. ఆరసి యవ్విధంబు నఖి•లాంబుజజాండకరండశిల్పయౌ
నా రమణీమతల్లి తన • యాత్మవిభున్‌గని దేవ! యెవ్వఁడీ
క్రూరుఁడు క్రూరదృష్టి ననుఁ• గొంకక చూచెడు వీనిదైన యీ
నేరమినారయన్ వలయు • నెట్టననన్న మహేశుఁడాఁడటన్. 486

ఉ. సైరణసేయు దేవి! సుతు • చాపలభావము వీఁడుపుత్రకుం
డారయుమెందుఁ గొడ్కు లన • యంబు ప్రియేతరముల్పొనర్చినన్
నేరములంచు నెంచకయె • నిచ్చలు సాఁకుచునుండువారొ నీ
వారహిఁజెంది వీనిని ద • యన్‌గని ప్రోవుము మేటిప్రేముడిన్. 487

క. అనియిటు తనగేహిని కిను, కను నుడిపి తపస్వినిఁగని • కనికరముగడున్
దనుకఁగ మహేశుఁడిత్తెఱఁ, గున వరముల నొసఁగెఁ దనదు •గొప్పదలిర్పన్

సీ. గుహ్యకులకునుజ • క్కులకునుగిన్నరు, లకుఁబుణ్యజనులకే • లికవుగమ్ము
అక్షయతన్‌దన • రారుచుండెడు నవ, నిధులకుసతతంబు •నేతవగుము
నీవీటియెలతోఁట • నిచ్చలునేనుందు, నెడపకనా చెల్మి • నెప్డుఁబడయు
మరసిధనంబుల • నఖిలజనంబున, కిచ్చువదాన్యత • హెచ్చుమిగులు

గీ. మనివరంబుల నొసఁగి యా•ర్యాపదంబు
లందుఁబడు మీ పెనీతల్లి • యాదరించు
నని యటుల నల్పిఁజేసి తా • నపుడుప్రియసుఁ,
గావు నీసుతునని చెప్పఁ గడఁగి యుమయు. 489

చ. వినుమ కుమార! నీకుఁగడు • విస్తరిలున్ శివభక్తి సామియి
చ్చినవరముల్పలించు నిఁకఁ • జెడ్డతనంబున నీవునాడు చె
ల్వొనుగని యీరసంపడుటఁ • బూనికి కుబేరుఁడనన్ సమాహ్వయం
బును ధరియింతువెప్డు శుభ•ముల్పొనుపొందునుగాక నీకిలన్. 490

వ. అనుచు నవ్వాద్యశక్తి యిట్లు వరంబులిచ్చిన నంత ఖండేందుమౌళి దేవితో నంతర్ధానంబు నొందె నంతఁ బరమశివుని రూపాంతరంబైన నీలలోహితరుద్రుఁ డఖిల ప్రమథదేవ భూతగణంబులతో శుభముహూర్తంబున నలకానగర బాహ్యోద్యానం బందలి కలధౌత శైలశిఖరాగ్ర హర్మ్యతలంబునఁ బ్రవేశించె ననంతరంబున నఖిలమునివరులును సిద్ధులును, మూర్తిమంతంబులగు నిగమంబులు నాగమంబులును, హరివిరించనులును దారసించి వచ్చి సర్వేశ్వరుని సేవించిరి. కుబేరుం డానందంబున నందఱ కాతిథ్యంబొసంగి యలరె. మహేశ్వరుం డయ్యెడ దివ్యజనుల నందఱ నభీష్టవరదానంబుల సంతుష్టులం జేసిన నవ్వారలందఱు శివాజ్ఞాప్రకారంబుగ స్వస్థానంబుల కరిగి రిట్లు కుబేరుండు శివానుగ్రహంబునకుం బాత్రుండయ్యె నిక నందు భర్గుండు బ్రహ్మచారిగ నుండి కొంతకాలంబున కాత్మశక్తి దాక్షాయణిగ జనించుటఁ జేసి యద్దేవిం బెండ్లాడి యామెతో నందు యోగవిహారంబు లొనర్చెనని శతానందుం డాత్మజునకు బోధించె నీ సృష్టిప్రకార కథనంబు నెవ్వారేనిఁ జదివిన వినిన నవ్వారలు భోగమోక్షంబు లొందెదరని తెల్పిన సూతునకు శౌనకాదులు దాక్షాయణీ రుద్రుల పరిణయంబును నవ్వారి లీలలఁ నెఱింగింపు మనుటయు.

మాలినీవృత్తము. నిగమహితచరిత్రా ♦ నిత్యధర్మానుయాత్రా
సుగుణమణి నిధానా ♦ సూరిగణ్యాభిధానా
అగణిత శుభకీర్తి ♦ యచ్ఛ పుణ్యాఢ్యమూర్తీ!
విగళిత భవచర్యా ♦ వీరభద్రేశ భార్యా! 491

గద్య. : ఇది శ్రీ ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరకవి విరచితాంధ్ర శివ మహాపురాణంబునందు సృష్టిఖండము సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ శివపురాణము

—* సతీఖండము *—

విశ్వేశ్వర లింగా
ర్చా విలసిత సుప్రసాద • జాతోద్భటవం
శ్యా! వీరభద్ర దేశిక
పావనసుయశ్శోభిరామ • భవ్యచరిత్రా

వ. అవధరింపు మక్కథకుండు శౌనకాది మహా మునీంద్రుల కిట్లనియె

—•నారదుఁడు బ్రహ్మను సతీదేవీ చరిత్రంబుఁ జెప్పుమనుట•—

ఉ. నారదుఁ డప్డు సంతసము • నాఁటినచేతము తోడ భారతీ
దారునితో నిటుల్ పలికె • దక్షున కెట్లుజనించె శక్తి యు
న్నీరజలోచనన్ దమిని • నెక్కాని రుద్రుఁడెటుల్వరించె న
ద్ధీరునితోఁ బగన్ గొని వి • ధీ! మఖమేల యొనర్చె దక్షుఁడున్ 2

గీ. అంబయేటికి మరల దే • హాంతరంబు, నొంద వలసెనొ యది యర • విందగర్భ,
సర్వమును నాకెఱింగింపు • సంతసమున, నీకుసరివచ్చుగురు నెందు • నేనెఱుంగ 3

క. అని యడుగుడు రాజీవజుఁ, డనురాగముదోఁప నిట్టు • లనియెను మౌనీం
ద్రునకాత్మజ! యెఱిగింతును, మనమలరఁగఁ బరమశివుని • మహితచరిత్రన్ 4

ఉ. మున్ను మరీచి ముఖ్యులగు • పుత్త్రులఁ బుట్టఁగఁ జేయనంత సం
పన్నమనోజ్ఞ రేఖయగు • బాలిక సాయపుసంధ్యనాఁగడున్
జెన్నగుకన్నె యొక్కతెవ • శీకృతతాపసచిత్త వాల్చెనా
యన్నులమిన్నఁ గాంచి ముదఁ • మందఁగ, జాలని వారలుందురే? 5

ఉ. అమ్మదిరాక్షిఁ బోలినయొ • యారిని నాకమునందు మర్త్యలో
కమ్మున నాగలోకమున • గాని గనుంగొన రెవ్వరెప్డు చో
క్కమ్మగు మేల్మిబంగరపు • కాంతులఁ బంతము మీఱు మీఱు చె
ల్వమ్మగుమేనిసొరు మురి • పంపువిలాసరసప్రసారముల్ 6

—* సంధ్యనుజూచి బ్రహ్మయుఁ దత్పుత్రులును మోహించుట *—

వ. అంత

ఉ. దానిని నేను నాసుతులుఁ ♦ దప్పక ఱెప్పలువాల్ప కెంతయున్
బూనికఁ జూచుచున్నతఱిఁ ♦ బుష్పశరుండట దోఁచి మమ్ము నెం
తేనియు మోహవాగురలఁ ♦ దీరిచి త్రోయుడుఁ దెర్వుమాలి య
ప్పార్మికవిలోచనన్ గవయ ♦ నేము దలంచుచు నుంటి మార్తిమై

చ. అదియును మన్మథార్తిఁగాని ♦ యక్కట! యొండఱ మమ్ముఁ జూచుచున్
ముదముదలిర్పఁగాఁ గడిఁది ♦ మోహనహాస విలాసభావముల్
పొదలఁగఁ జేయుచున్ దనదు ♦ పొంకపుమేని మెఱుంగురంగు లిం
పొదవఁగఁగాను పింపఁగఁబ ♦ యోరుహనేత్ర యటన్ మెలంగుడున్ 8

చ. సుతయనునట్టి భావమును ♦ జూడక ధర్మవుఁ జూఱఁబుచ్చి నేఁ
గుతుకముమీఱ నక్కలికిఁ గూడఁగఁడాయుచు నున్నఁజూచి స
న్నుతమతి ధర్ముఁడన్ నిజ ♦ తనూజుఁడొకండు వశాత్మకుండు నిం
దితమగు నాదు మోహమును ♦ ద్రిప్పఁగఁ నీశుఁ దలించె నాత్మలోన్ 9

క. హరుఁ డంతనె వేగిరమున, దఱిసి ననున్ ధర్ముఁ దక్క ♦ తనుజాతుల
నందఱనున్ గని నగి లజ్జను, నెఱిగింపుచు నిట్టులనియె ♦ నేవముదోఁపన్ 10

ఉ. అద్దిర బ్రహ్మ! యెట్లుచప ♦ లాత్ముఁడవై కనుఁ గానకెంతయున్
ముద్దుకుమారినిన్ గవయు ♦ బుద్ధినొనర్చితివోయి నీసుతుల్
హద్దుదొలంగి దోసమన ♦ కాత్మసహోదరిఁ గూడ నెంచినా
రెద్దెస నేని యిట్టికత ♦ లెప్డువినంబడెనే! జగంబునన్ 11

క. తలి కూఁతు రన్న పెండ్లము, చెలియలు నప్పయును నెప్డు ♦ క్షేమార్థులచే
కలుషమతిఁజూడఁ దగదని, యిలవాకొనుచుందు రెందుఁ ♦ గృతమతు లరరే

ఉ. ఎక్కడ కేగె వేదములిఁ ♦ కెక్కడఁ దాఁగెను ధర్మశాస్త్రముల్
మక్కువకూఁతుఁ గూడుటది ♦ మంచిదె? కాంచువిరించి యన్న వే
చక్కఁగ మల్లి సిగ్గుఁగొని ♦ చాలఁగఁజింత యొనర్చుచుండఁగా
నుక్కుకుఁ జెమ్మట ల్పొడమ ♦ నుద్భవమొందిరి పెక్కురాత్మజుల్ 13

—* బ్రహ్మ మున్నగువారల కగ్నిష్వాత్తాదులు పుట్టుట *—

వ. అందగ్నిష్వాత్తాదులగువా రఱువదినాల్గువేలును, నెనుబదియాఱువేలు బర్హిషదులనువారును బితృగణంబులై యేర్పడిరి వారందఱును

క. కాటుకరేక నితమ్మిన, నీటుగ రంగొప్ప వికచ ♦ నీరజనేత్రుల్
మేటిమునుల్ సంసరణము, దాటినవా రధికపుణ్య ♦ తనులు మహాత్ముల్. 14

గీ. మత్స్వేదంబైన దక్షుఘ♦ర్మసలిలమున
సద్గుణానిధాన తన్వంగి ♦ చారుదశన
కలదు లేదను నడుమొప్పు ♦ కలికిమిన్న
కుందనపు బొమ్మయన నొక్క ♦ కొమ్మ పొడమె. 15

వ. మఱియు సర్వాంగసుందరి యగు నమ్మగువ

క. పున్నమచందురుఁ బోలిన, చిన్నారి మొగమునఁ జెలఁగు ♦ చిఱునగవున మేల్
వెన్నెలలఁ గుమ్మరింపుచు, సన్నుతయై యున్న రతికి ♦ సాటికి యువతుల్. 16

వ. మఱియును నాయాత్మజులందు మరీచిప్రముఖులగు నాల్గుపదక్కఁ దక్కినవారలకు రేతఃపాతంబగుడు సద్యానఁ గ్రతునకు సోమపులును వశిష్ఠునకుఁ గాలీపులును బులస్త్యున కాజ్యపులును నంగిరసునకు హవిష్మంతులును జన్మించిరి. ఇప్పురుషులంద అగ్నిష్వాత్తాదులతోఁ గలసి పితృగణంబులై కవ్యభోజనులై యుండి రివ్వారల జన్మంబునకు సంధ్య హేతువగుట నది పితృమాతయనఁ బరఁగె ననంతరంబు మహేశ్వరుండు మమ్మనందఱను మన్నించి ధర్మ్మని ననుగ్రహించి యంతర్ధానంబు నొందె నంత నేనును లజ్జాక్రాంతుండనై యట్టి మోహజనకుండగు కాము నుద్దేశించి బిట్టలుకతో. 17

గీ. ఓరి మన్మథ! మమ్మిట్ల♦నుచితమైన మోహవహ్నిఁ బడఁద్రోచి♦ మొక్కలమున
నుడక చేసితి వమ్మహే♦శుఁడు హసించె. నీవు మరిఁగెద వాశివు♦నేత్ర వహ్ని. 18

క. అని శపియించిన మదనుఁడు విని ఝల్లునఁ జెదరి బెదరి ♦ వేగముగ విరిం
చినిఁ గని యేమిది దేవర!, నను సెపియించితి వకార♦ణమ్ముగ నిట్టుల్. 19

మ. ననుఁబుట్టించినయప్పు మజ్జనకుఁడౌ ♦ నారాయణుం డీవునున్
ననుఁ ద్రైలోక్యవిమోహనక్రియను సం ♦ ధానింపుమంచున్ బురా
తనులౌ ముప్పురుమూర్తు లీరలు మొదల్ ♦ తథ్యంబు సర్వామరుల్
మునులున్ దైత్యులు మర్త్యులున్ ఫణులు స♦మ్మోహార్హు లం చాడరే. 20

క. అదిమొఱఁగి నేను నిత్తఱి, నొదవించితి మీకు విశ్రుతి ♦ నున్నతమతిఁ డ
ప్పిదమేమిట నాయది నను, సదమదమొనరింపనిట్లు ♦ శాపంబిడఁగాన్.

క. అని యడిగిన ద్రుహిణుం డి, ట్లనియెను సుతయందు నాకు ♦ ననుజవయిని మ
త్తనయులకును దమిఁ గూర్పఁగ, జనునే యనుచితపుఁగ్రుతి వి♦చారము వలదే.

చ. గొనకొని యాంధ్రకుకే మగల♦కున్ దమి గూరువఁగా నినున్ నియో
జన మొనరించినామని య♦సాధుపదమ్మున మమ్మఁ ద్రోయఁగా
ననువాకో! యైననున్ గినుక ♦ యంతరమొందెను శాప మింతతో
నెనయదు పెద్దకాలమున ♦ నెప్పుడొ యట్లొనరించు నిన్నిఁకన్. 23

ఉ. అట్టులె చెల్లియున్ మరల ♦ నాథవు పెండిలి నమ్మహాత్ముచేఁ
బుట్టుక నొందఁగాఁ గలవు ♦ పొమ్మిఁక వందురకంచుఁ జెప్పి నేఁ
జట్టన నంతరంబెనయఁ ♦ జక్కఁగ దక్షుఁడు తత్సుతన్ రతిన్
నెట్టన మీనకేతునకు ♦ నేరిమి నిచ్చి యొనర్చెఁ బెండిలిన్. 24

వ. అంత మన్మథుండును రతిన్గొని చని స్వావసథంబును జేరి యందు నిచ్చలును
రూపరేఖాలావణ్యపుణ్యమూర్తి యగు రతితో నలరుచు

సీ. కొమ్మకన్బొమ్మల ♦ కుదిరికఁ గన్గొని, విల్లుపై వెగటొంది ♦ విఱిచెఁ బెదవి
సుందరిక్రేఁగంటి ♦ చూపుల చొక్కులఁ, గని నిజాస్త్రముల లె♦క్కగొనకుండె
నిండుచందురు మించు♦ నెలఁత మొగముఁ జూచి, జాబిల్లితోఁ జెల్మి♦సలువఁదడసె
తమ్మిమొగ్గల మీఱు♦తరుణి చన్గవఁ గాంచి, తమ్ములపై ననా♦దరము నూపె

గీ. బలిసిబిగిమీఱియున్న న♦భ్యాభమ చన్నుఁ, గవపయిని వ్రేలుముత్యాల♦కంఠహార
మరసి తననారి నిస్సార♦మనుచు రోసె, భువనమోహనుఁడై నయా♦పుష్పశరుఁడు

వ. రతియును

ఉ. చక్కనివారలందుఁ గడుఁ ♦ జక్కనివాఁడగు కమ్మవిల్దొరన్
జక్కఁగఁ బెండ్లియాడి కడు ♦ సంతసమొప్పఁగఁ దోడినీడ నా
నెక్కుడు వేడ్కఁ గన్గొనుచు ♦ నింపులు సొంపులు మీఱఁగాంతునిన్
మక్కువఁ గొల్చుచుండె ర♦మాసతి విష్ణునియట్లు చెల్వమై. 27

క. సౌదామినీ వలాహకు, లాదివిమత్పదవి నెట్టు ♦ లలరుదురో యం
దాదటఁ జామదను లా, మోదంబున వెలసి రెంతొ ♦ పొగడఁగ జగముల్.

గీ. వనును మదాత్మజులును మ♦హేశ్వరుండు
నచ్చొటును విడి చనినంత ♦ నద్దియెల్ల

సరసి సాయంపుసంధ్య యి ♦ ట్లని మనమునఁ
జింతయొనరించె నెంతయుఁ ♦ జిన్నవోయి. 29

ఉ. అక్కట నేను పుట్టినయ ♦ నంతరకాలమునందె యెక్కడో
చక్కఁదనంపు నాయొడలి ♦ చందముఁగన్గొని తండ్రి యన్నలున్
మిక్కుటమైన మోహమున ♦ మీఱుచు మారుని బారికెంతయున్
జిక్కి ననున్ దమిన్గవయఁ ♦ జేరఁగ నెంచిరి పాపకర్ములై. 30

ఉ. నేనును గామవిద్ధనయి ♦ నిందితబుద్ధిఁ బథంబుఁ దప్పి యొ
ప్పౌనిజహావభావలలి ♦ తాయతదృష్టిఁ దనర్చి చూచితిన్
మానసమందు వారలస ♦ మాగమకేళికి నీయకొంటి నెం
దేనియు నిట్టిచెడ్డతల ♦ పెంచఁదలంతురె యెవ్వరేనియున్. 31

ఉ. ఇంతకువారలన్ నను ర ♦ హిన్ గరఁగించిన యించువింటిజో
దెంతయు దోసకారి యతఁ ♦ డే పఱశాపమునొందె మేలు నే
నింతటి పాపశీలనయి ♦ యెట్టులనీతనువున్ భరింతుఁగా
వింతునికక్ మహాతపము ♦ విచ్చిచనంగ ♦ మహాఘపుంజముల్. 32

చ. చెడుగునుగాదె యిమ్మెయినిఁ ♦ జెందఁగ జూచితిఁ దండ్రి నన్నలన్
విడువఁగనొప్పఁ దీనిఁ దగ ♦ వేల్చెదఁ జండవహుతాశనార్చియం
దొడిసి తపించెదన్ దురిత ♦ మూడిసురుంగ వెలుంగు కీర్తిరాఁ
బడసెదఁగామమద్ది యిఁక ♦ బాలురకొందని యట్లొనర్చెదన్. 33

క. అనివేగఁ జంద్రభాగా, ధునియొప్పెడు చంద్రభాగ ♦ దుర్గమగిరికిన్
జని యట నెలవొంది కడున్, ఘనతపమొనరింప నియతిఁగాంచఁగనుండెన్. 34

వ. అయ్యవసరంబున.

—* బ్రహ్మ సంధ్యయొద్దకు వశిష్ఠునిఁబంపుట *—

ఉ. కూతుఁరు తాపసవ్రతముఁ ♦ గోరియొనర్పఁగ నున్ననామె య
చ్చోఁత యెఱింగి యేనును వ ♦ శిష్ఠుని మత్తనుజన్మఁ జూచి నీ
వీతటి చంద్ర భాగగిరి ♦ నేపునఁ జేరి యటన్ దపింపఁగా
నాతుర మొందుసంధ్యకుఁ బ్రి ♦ యంబున మాంత్రికదీక్ష నిమ్మఁకన్. 35

చ. ఎఱుఁగదు చిన్నబాలమన • మెంతయుఁ గంతునకోడి దానిపైఁ
గరమనురక్తిఁ జెందుటది • గాంచి జుగుప్సగ నెంచి యిట్టులన్
దిరమగుపూన్కితోఁ దపసు • దీర్చఁగఁబూనెను గానసీవు స
త్వరమటఁజేరి యాయమకు • భర్గునిమంత్రముఁ జెప్పు సిద్ధిగాన్. 36

క. నీవీవేసముతోఁ జుతఁ, బోవలదు కుమార! మాఱి • పోవలెనదియి
ట్లీవరిగినఁ దొలివృత్తము, భావంబునఁ దలఁచి వెఱచి•పఱఁచు దవులకున్.37

క. అని పనిచిన నతఁ డట్టులఁ, జని కనియెను జంద్రభాగ • శైలాగ్రము నం
దొనరిన లోహిత తీర్థము, ముని పుంగవుఁ దపసొనర్పఁ • బూనిన సంధ్యన్.

గీ. తీరమొందిన సంధ్యచేఁ • దేజరిల్లె
లోహితహ్రద మంభోజ•నీ హితంబు
కరము చుక్కలగుంపుతోఁ • గ్రాలునభము
పొడుచు చందురుచేఁ గాంతిఁ• బొదలినట్లు. 39

గీ. గొదకొనుచుఁ జంద్రభాగ య•క్కొండ యపర
భాగమును భేదమొనరించి • వేగమొప్ప
దక్షిణాంబుధిఁ జేరఁగఁ • దరలుచుండు
దర్శనీయమై యాస్థలి దనరు ధరను. 40

చ. కనుఁగొని సంధ్య కిట్లనియె • కంజదళేక్షణ! యేటికిట్లు ని
ర్జనవనమొంది యుంటి విటఁ • జక్కఁగ నేమియొనర్పఁ బూనితో
జనకుఁ డెవండొ చెప్పు మిఁకఁ • జందురుఁ గుందఁగజేయునీ మొగం
బున నెదియోవిచారము ద•వుల్కొని యున్నటు గానుపించెడున్. 41

గీ. అనిన నమ్మునివరుని మ•హాత్మునిన్ జ్వ
లించునజ్ఞాతవేదుని • లీలఁ గ్రాలు
వాని నొడలు ధరించిన • బ్రహ్మచర్య
వ్రతమునా నొప్పువాని న•ప్పడఁతిః గాంచి. 42

ఉ. ఆదట మ్రొక్కి యిట్లనె మ•హాత్మ! యెఱుంగఁగ లేవె నీవిఁకన్
నాదు మనోరథంబును ఘ•నంబుగ నిందుఁ దపంబుసేయ నా
హ్లాదమునొంది యిగ్గిరివ•రాగ్రముఁ జేరితి సంధ్యయంద్రు న
న్నాదిమమూర్తియౌ నలువ • కాత్మతనూజను జిత్తగింపుమా! 43

క. ఎఱుఁగను మంత్రము తంత్రం, బెఱుఁగను తాపస విధానమెఱుఁగ నొకింతేఁ
మఱుఁగుచునుంటిని యందుల, కురుకరుణానిధి! యొసంగు ముపదేశమిఁకన్.

—* వశిష్ఠుఁడు సంధ్యకు మంత్రోపదేశంబు చేయుట *—

క. అనినవిని యవ్వశిష్ఠుం, డొనరఁగ నవ్వనితకప్పు డుపదేశంబి
ట్లొనరించె విధివిధిగఁ బా, వనమగుశివదీక్షనొసఁగి వాత్సల్యమునన్. 45

క. పరమమగు గొప్ప తేజము, పరమంబగు గొప్పతపము పరముఁడునగునా
పరమారాధ్యుఁడు శంభుఁడు, దిరముగ నెదనుండునట్లుదిద్దికొను మదిన్. 46

వ. ఇట్లు మనంబును శివైకతానంబొనర్చినా యుపదేశించు మంత్రంబున మహేశ్వ
రునిఁ గొలువుము నీకు సకలసిద్ధులొనఁగూడునని “ఓం నమశ్శంకరాయ ఓం”
అనుమంత్రంబు నుపదేశించి మఱియు నిట్లు బోధించెను. 47

గీ. మౌనమునఁ దీర్థమాడుము మౌనమున నె
చేయుము శివార్చనను నెప్డు చిగురుఁ బోఁడి
పర్ణజలభక్షణమునఁ ద పంబునిట్లు
సల్పిన నభీష్ట సిద్ధియౌ సత్యమిద్ది. 48

గీ. ఇట్లు నిచ్చలు మదిసోమహేశు నిల్పి
కొలువు సందియమొందక ఫలములొందు
ననివసిష్ఠమహర్షి సం ధ్యాలతాంగి
కెఱుకవడఁ జెప్పియంతర్ధి నెలమినొందె. 49

క. శివదీక్షనొంది సంధ్యా, కువలయలోచన కరంబు కూరిమితోడన్
శివమంత్రంబు జపించుచు, నవధానముతోడ సలిపెనంచితతపమున్. 50

—* శివుఁడు సంధ్యకు సాక్షాత్కరించుట *—

క. పదిరెండువేల యేండ్లట, ముదమునఁ దపియింపనంత మూర్ధము ధరుం
డెదఁ గనికరించి ప్రేమా, స్పదుఁడై పొడసూప నంత సంధ్య రయమునన్.

ఆ. ప్రభుఁబ్రసన్నవదను భర్గునిఁ గనుఁగొని, భయము భక్తిగదురఁ బ్రియముతోను
తింపవలను గనక దీనయై కనులను మొగిచి నిలువఁజూచి నగశయనుఁడు

క. దివ్యజ్ఞానంబును నీఁక, దివ్యవిలోచనములీయఁ • దెలివొంది కడున్
దివ్యోక్తులతో నిట్టుల, దివ్యవరున్ హరునిఁ గడు నుతింపఁ జొచ్చెం బ్రణతయై. 53

క. స్థూలము సూక్ష్మంబనఁబడు, నేలాటి విధంబుగాక • నెఱుఁగుటకుఁ గడున్
వీలమరక జ్ఞానంబున, నే లభియింపఁబడువాని • నే సేవింతున్. 54

క. శాంతము నిర్మలమును న, త్యంతము జ్ఞానైకగమ్య • మవికారమ్మున్
ధ్వాంతపథేతరలలిత మ, నంతం బాత్మప్రకాశ•మగు శివుఁ గొలుతున్. 55

క. ఎవ్వని రూపంబులు నభ, మివ్వసుమతి సలిల మగ్ని•యిప్పవమానుం
డవ్వైవస్వతుఁ డాదిశ, లవ్విశ్వాకారుఁ గొలుతు • నహరహము రహిన్. 56

ఆ. ఇలఁ బ్రధానపురుషు•లెవ్వానిపనికిని, బయలువెడలి రెంతొ•ప్రౌఢిదనర
నట్టి శంకరునకు • నవ్యక్తమూర్తికి, వందనమునొనర్తు • వాసిమీఱ. 57

క. కమలజరూపంబున స, ర్గము హరిరూపమునఁ బెంపు•ఖండపరశు రూ
పమున లయం బొనరించు ప, రమశివు భజియించెదన్ గ•రము భక్తి మెయిన్.

క. నీవే పరమాత్మవు శివ, నీవే చిద్విద్యవెందు • నిరుపమభావా!
నీవే బ్రహ్మవు దేవా, నీవేసద్వస్తువవుద • నిందితవిభవా! 59

క. ఎవనికిఁ దొలినడిమియునున్, జివరయుఁ గాన్పింపవెందుఁ • జెలఁగుజగములీ
యవియెవనివలన వెలువడు,నవాఙ్మనసగమ్యు నామ • హాత్ముఁ గొలిచెదన్.

క. కారణములకెల్లను మేల్, కారణమై సర్వలోక • కళ్యాణకరుం
డై రహిమీఱు పరాత్పరు, సారమయున్ బూతపూతు•సన్నుతిఁగొలుతున్.

ఆ. నిర్గుణుండవైన • నీగుణవైభవ, మాడుదాననేమి • యరయఁగలను
ఇంద్రుఁడేని మఱియు•పేంద్రుఁడే నెవ్వాని, రూపమారయుటకు•నోపరెపుడు. 62

క. మ్రొక్కెదనీకు మహేశ్వర! మ్రొక్కెదగీర్వాణవంద్య! • మ్రొక్కెదశంభూ!
మ్రొక్కెదఁ దపోమయా! యిఁక, దిక్కెవ్వననుఁ బ్రోవుమయ్య • దీనశరణ్యా.

గీ. ఇట్లునుతి చేసినట్టియా•యిందువదన, పలుకులాలించిభక్తవ•త్సలుఁడు మంచు
చేతఁ జెదరినతమ్మిపూ•రీతినలరు, పొలఁతి నెమ్మోముఁగన్గొని•పలికెనిట్లు. 64

—* శివుఁడు సంధ్యకు వరంబులిచ్చుట *—

చ. మురిసితినమ్మ నీదుతప • మున్ గని నీవొనరించినట్టి యీ
నిరుపమ సంస్తవంబునకు • నేరిమికిన్ గడుసంతసించితిన్

వరముల నిత్తుఁ జేకొను మ*వశ్యము నీదగుకోర్కు లెవ్వియో
వరుసగఁదెల్పు మన్నియును * వైళమొసంగెదఁ బైదలీ! యిఁకన్. 65

వ. ఇట్లు పలికిన మహేశ్వరుని వచనంబులకు సంతుష్టయై యచ్చేడియజగ
త్త్రిభువనకుఁ బౌనఃపున్యంబుగాఁ బ్రణమిల్లి యిట్లువిన్నవించె.

చ. వరమును జెందఁగాఁదగిన * వాసికి నేఁదగి యున్నఁ బూర్వపుర్
దురితముఁబాసి శుద్ధనయి * తోఁచిననాతపమీవు మెచ్చినన్
వరద! యొసంగు మిప్పుడమిఁ * బ్రాణులు పుట్టిన యంత మన్మథా
తురతను గాంచకుండునటు * దొల్తవరంబిది దేవపూజితా! 67

వ. మఱియును

ఉ. ఎవ్వని నేను నాథునిగ * నెంచి వరించెదనో త్రిశుద్ధిగా
నవ్వరునందె నామదియ * హర్నిశలున్ రహియించుఁగాక తా
నవ్విభుఁడున్ ననున్గడుఁ బ్రి * యమ్మునఁ జేకొనియుండుఁగాక యొం
డెవ్వఁడు నన్నుఁగామమతి * నీక్షయొనర్చినఁ గ్లీబుఁడౌధరన్ 68

వ. ఇమ్మాఁడు వరంబులు నాకిమ్మనుడు నమ్మహేశ్వరుఁడు తథాస్తని మఱియు
నిట్లనియె. 69

గీ. కొమ్మ! యిఁకనేమి మదిని సం * కోచపడకు,
పాపమంతయునున్ "బటా * పంచల"య్యె
గడిఁదితపసిట్లు చేయుట * గల్గుటన్మ
దీయమానసరుష యది * దీఱిపోయె 70

వ. ఇఁకను

గీ. పుడమిఁబుట్టెడు వారికిఁ * బొసఁగుచుండు
బాల్యకౌమార యౌవన * వార్ధకములు
నాల్గుదశ లందుయౌవన * ప్రభవమందు
బొడముకామంబు దృఢమిది * పూవుఁబోఁడి. 71

క. లోకోత్తరసతివై కడు, పీఁకన్ దనరెదవు నీదు * విభుఁడును సుతవ
శ్రీకుఁడును సుందరుఁడును న, నేకామరకల్పజీవి * నిరుపముఁడౌనరుల్. 72

గీ. వేఱొకఁడు నిన్నుఁగామేచ్ఛ * వీక్షచేసె
నేని యప్పుడె పేడియై * యేవమొందు

కోరినట్టి వరంబులఁ గొఱంతి చేక
యిచ్చితిని హెచ్చుటూర పూర్ణేందువదన! 73

వ. మఱియు నీ కని తలంపు నెఱింగియుండుటఁ జేసియిట్లు చెప్పుచున్నాఁడ నీ విం తకుమున్న దేహంబగ్నియందు హుతంబు సేయ నెంచితివి గావున నందుల కీ గిరి ప్రాంతంబునఁ జంద్రభాగతీరంబునందే మేధాతిథియను ఋషిమునులతోఁ గూడి పదిరెండేండ్లు నియతిగల యాగంబొనరించు చున్నాఁడు గావున నీ వచ్చటికేగి నాయనుగ్రహంబున నెవ్వారికంటఁబడక యుత్తరజన్మంబుననీకుఁ బతిగాదగువాని మనమందుదలంచి యగ్ని ప్రవేశంబుసేయు మంతమీఁదనా ప్రసాదంబున నమ్మేధాతిథికిఁ గూఁతురవై జన్మించి యందే తపంబుచేసియభీష్ట వరలాభంబు నొందెదవని పరమేశ్వరుం డంతర్హితుండయ్యె నయ్యువిదయు నట్లు వేగఁజని దనమనంబునఁ దనకు మంత్రోపదేశంబొనర్చి నట్టివాని వసిష్ఠ మునిని నాథునిఁగాఁదలఁచి శివానుగ్రహంబున నెవ్వారికిఁ బొడకట్టక మేధాతిథి యజ్ఞాగ్నియందుఁ బ్రవేశించినంత వేగిరంబున సప్తజిహ్వుండునుఁ బురోడాశ మయంబగు నాయంబుజగంధి శరీరంబు దహియించి సూర్యమండలంబుఁ జేర్ప రవియును నద్దేహంబును విభజించి యూర్ధ్వభాగంబును దేవప్రీతికరంబగు నుషస్సంధ్యగాను, శేషభాగంబును బితృప్రీతికరంబగు సాయంసంధ్యగాను వెల యించె నిఁకఁ బరమేశ్వరానుగ్రహంబున నద్దేవిప్రాణంబులు దివ్యదేహంబు నొంది మేధాతిథి యజ్ఞావసానమందు,

—* సంధ్య రెండవ జన్మము - అరుంధతి యని నామకరణము *—

జాతవేదవేదియందు బంగారుతీవియఁబోలి పొడసూపిన నాతండు మురిసి యందుకొని యభిషేకంబుఁ జేసి వస్త్రాదుల నలంకరించి యరుంధతి యని నామకరణంబుఁజేసి సంతసంబునఁ బెంచుచుండె, నంత నామెయు నైదవయేడు వచ్చినయంత నె

—* అరుంధతీ వశిష్ఠుల వివాహము *—

గీ. చంద్రభాగాతటమ్మునఁ జటులతపముఁ, జేయుచుండుడు శివకృపఁ జేడెనపుడు
బ్రహ్మసుతుఁడై తపంబుల వాసిఁబడసి, తనరుశిష్టున కావశిష్ఠునకు నొసఁగి.

క. పాణిగ్రహణ మొనర్చిరి, యేణాంకకలాధరుం డు వేంద్రుండును న
వ్వాణీశుఁడు మున్నగు గీ, ర్వాణులుపరిణయమునన్ గరంబు మురియఁగన్,

గీ. ఆ త్రిమూర్తుల కరధార ♦ నపుడు వెడలె, శీఘ్రముస్నగు నమలేమ ♦ శివజలములు
సతుల తలమానికం బరుంధతి వశిష్ఠు, తోడ నెంతయు నలరె సం ♦ తోసమునను.

క. ఆ రిరుపుర మదయించిరి, భూరితపోనిధులు ♦ శక్తిముఖ్యసుపుత్రుల్
వీరల సచ్చరితము లీ, ధ్వారలు నడివినను వినిన ♦ బడయుదురు సిరుల్ 78

— ♦ శివుండు మోహంబుగాట్రముని బ్రహ్మ [illegible] ♦ —

చ. నలువ యొకానొకప్డు తన ♦ నందనులందఱేఁ జూచిపల్కెన
య్యలికవిలోచనుండభవుఁ ♦ డక్కట సంధ్యను జూచి యేను మీ
రలు వలపొందియుత్తలపు ♦ రాపును గాంచుట కీసడించి బి
ట్టలఁతితనంబొనర్చినగె ♦ నాత్మఁగలంచెడు నద్దిపుత్రకుల్ 79

ఉ. ఎట్టులనైనఁ గామమది ♦ యేర్పడఁ జేయవలెన్ బినాకి కి
ష్టట్టుల నాతఁడున్ వికృతి ♦ నంది యలందురెనేని యుల్లమి
క్కట్టును బాయు నంతదను ♦ కన్నను బాయదు గొందలంబికన్
గుట్టుగనట్లు గూరుపుట ♦ కున్జతనంబు నొనర్పఁగాఁదగుర్ 80

మ. అని దక్షాదిము లొకుమారులకు నా ♦ త్మావస్థతాఁ జెప్పియం
త నెనాళీకశరున్ దలంప నతఁడున్ ♦ దారాసహాయంబుగా
దనుఁజేరన్గని ధాతయష్టతనితో ♦ ధానుష్కమూర్ధన్య! నీ
కెన యాధన్వి యొకండునున్ గలఁడొకో ♦ యీరేడులోకంబులన్ 81

ఉ. నీవటుసంధ్యపై మరులు ♦ నెక్కొనఁ జేయుట నేను నాసుతుల్
భావముఁనందుఁ దానిపయిఁ ♦ బాళినిఁ జెందినమాత్ర కే శివుం
డేవముఁజెంది యందఱ ని ♦ సీ! యని చుల్కనచేసి నవ్వె నే
నావిధి బన్నమొందియెటు ♦ లాత్మభరింతు సహింతు నైచ్యమున్ 82

క. మమ్మెటుల నీదుపుష్పశ, రమ్ములఁ గారింపఁజేసి ♦ రమణిపయిని ను
ల్లమ్ముగను దలకొనఁజేసి తో, యమ్మెయి నగ్గిరిశుమదికి ♦ నందింపుతమిన్.

క. అందనుకొఁగందుపాయదు, కొందలమునఁ గుందుమనము ♦ గోవిందసుతా!
యిందెటులైనను నీవుమ, దిందేఁకువఁజేసి వెతను ♦ దీర్పుముమాకున్. 84

గీ. ఇఁకను సోదర! "పితృసమో ♦ జ్యేష్ఠ" యనుచు
విబుధులాడెడు పల్కును ♦ విందువెపుడు

నాదువనువును బొనరించి • నన్నుఁ దేఱ్చు
చెంతయును నీకువిధియగు • నింతయేల. 85

క. అనుడు హరినందనుఁడు విని, తనమనమునఁగొంకియును వి • ధాతృనకవుడి
ట్లనె యొనరించెద నీపను, పునునైన యొకండువిను వి•భూ! పేర్మి మెయిన్. 86

క. నాకస్త్రము చెలువ యదియు, లేకెట్టుల శివునిమదికి • నెసఁగింతుఁదమిఁగా
జోకగుపొలఁతుక జూపుము, వీఁకన్ జని|చేతువిశ్వ • విభునకుఁబాళిన్. 87

గీ. అనిననళినజుఁడప్పు చిం • తాకులాత్ముఁ
డై కటా! యెవ్వ తెనుఁ బంపి • యభవుఁగరఁగఁ
జేయనగునంచు మదిని యో • జించుచుండ
నంత నిశ్వాసమునఁ జైత్రు • డపుడు పొడమె. 88

క. ఆతఁడు సంధ్యార్కవిభుం, డాతతపీనాంసుఁడంబు • జాక్షుఁడు కామ
ప్రీతికరుఁడు మోహనుఁడై, చేతస్సంతోష మొదవఁ • జేయుడునంతన్. 89

క. కమ్మని మలయానిలమది, కమ్మికొనెన్ ప్రమాకులెల్లఁ • గడుఁ బూచియు డెం
దమ్మునకు రహినిఁ గూర్పఁగ, బమ్మయు, బరికించి యనియెఁ • బంచశరునితో

ఉ. అగ్గికిఁగాడ్పువోలెవిను • మంబుజబాణ! వసంతుఁడీతఁడున్
నిగ్గగు మిత్రుఁడై తనరి • నీకు సహాయముసేయు నింకఁ దా
నగ్గలికన్ బొనర్పఁగల • దన్నువ తెమ్మెర మాటలేటికిన్
నెగ్గుదు విష్టవేచనుము • నీలగళాశ్రయ దివ్యభూమికిన్ 91

వ. ఇంకను

గీ. నిన్ను వెన్నాడి యారతి • నెగడుచుండుఁ
గాన మీదంపతుల రహిఁ • గాంచి శివుని
మనసు చెదరిన నొకనాతి • మరఁగఁదలఁచు
నప్పుడేను సృజింతు న•ర్హయగుసతిని 92

వ. అని యనుప వల్లెయని యరవిందబాణుండాతని సెలవొంది రతితోవసంతమంద
మారుతులన్ గూడి హరు నన్వేషించుచుఁ జని యందు. 93

గీ. పూవుటంపరజోదు శం • భునికిఁగట్టె, దురుగ మల్లెలమొల్లలఁ• గురువకముల
సంపెఁగలనింపుగదురఁ•బుష్పింపఁజేసి, జుమ్మజుమ్మను తేంట్లగా•నమ్ముఁగూర్చె

క. క్రొమ్మామిడుల నిమ్మలఁజె, ల్వమ్మగఁ జిగిరింపఁజేసి•లలితదళాగ్రా
సమ్మునఁగోయిలగమి నొ, క్కమ్మడిఁ బంచమముఁ బాడఁ•గూరిచె రహిమై 95

క. గెలపండినయనఁటుల జొ, బ్బిలు పానకములఁ దనర్చి•విరివగు నెలమా
వుల పండ్ల మెక్కి యుక్కునఁ, జెలఁగి వదరఁజేసె రామ•చిల్కలపిండున్. 96

గీ. పారిజాతపువిరులఁ గ•ల్పలవనంబు, లోనఁబొగడలపైఁ దావు•లాని యాని
యల్లనల్లనఁజనుదెంచు•పిల్లగాడ్పు,గముల శశిభూషణునియంతి•కమున కనిపె.

క. తానును రతియు సతుల కే, ళీనిరుపమహావభావ • లీలాయుతులై
పూనికమై శివు గెలువఁగ, నానావిధ విభ్రమము లొ•నర్చుచునుండెన్. 98

గీ. ఆవనంబున నున్నట్టి • యఖిలజంతు, జాలమది మారుక్రొవ్వాడి • కోలలకుఁగ
డున్ బెగడి బీరుపోయిజో•డులను వెదకి,కూడె నెంతయుఁగూర్మిలు•గొనలుసాఁగ

క. హరుఁడింత కేనియును మదిఁ, గరఁగక స్థిరచిత్తమున నె • గరువముదనరన్
హరువుగనుండుటఁగని వెఱ, మరుఁడాత్మ బలములతోడ • మరలిదయితతోన్

—• మన్మథుఁడు శివునకు మోహంబుఁ బుట్టింపలేనను•ట •—

గీ. సత్వరముగా విరించను • సముఖమునకు, నేగి ప్రణమిల్లి యిట్లనె • నాగిరీశు
గరఁగఁజేయుట దేవ! నా•తరముగాదు, సిగ్గుచేటగుఁ గాదెనా•చెయిద మందు

ఉ. నీవును నాదుతండ్రియును • నిర్జరనాయకుఁ డాదిగల్గున
ద్దేవులయట్ల కాఁదలఁచి • దీనఁ గడంగితి నమ్మఁ జెందెనా
యేవవుపాట్లు భర్గునెడ • నెట్టులొ గండము దాఁటివచ్చితిన్
ఖోవిడుమయ్య నన్నిఁకను • బున్నెము సర్వజగత్పితామహా! 102

క. నావలలకగ్గమగు నొకొ!, దేవాధీశానుఁడాది • దేవుండభవుం
డోవనజోద్భవ! గడ్డిడె, నీవిప్పుని నెగ్గలేపు • నిక్కమరయుమా! 103

క. గుండెలు తటతటకొట్టుకొ, నం డీల్వడి బిక్కమొగము•నన్ నుడువుమరున్
దండిగఁగని యరవిందభ, వుండుస్మరని మదిఁగడిఁది • పొగలుచు వేగన్ 104

గీ. పంచశరునకు సెలవిచ్చి•కించతోడఁ, బెద్దతడవు విచారించి • విష్ణులోక
మేగి శ్రీధరుపదముల•కెఱఁగినిలువ, నలువయాకృతిఁగని మదిఁ•గలఁగిహరియు

—♦ బ్రహ్మ విష్ణుమూర్తియొద్దకేగి శివునకుఁ గామోపాయం బడుగుట ♦—

ఉ. ఉత్తలపాటు మీఱికడు ♦ నూర్చుచు వచ్చితివేమి ధాత! నీ
కిత్తఱి యేమి లోటొదవె ♦ నేర్పడఁ జెప్పుమటన్న నాతఁడుఁ
దత్తఱమొప్పఁబల్కె నొక ♦ నాఁడల సంధ్యను బుత్రులే నక
స్మాత్తుగఁ జూచి మోహపడ ♦ శర్వుఁడు డాసి హసించె నెంతయున్ 106

ఉ. అప్పటినుండి నాహృదయ ♦ మాతని కిట్టులె యొక్కచెల్వపై
దెప్పరమైన మోహమును ♦ దీగలువాఱఁగఁ జేయఁజెల్లునం
చప్పువువింటి జోదును ర ♦ యమ్మునఁ బంచిననాతఁ డెంతయుఁ
గొప్పగ యత్నముఁ సలిపి ♦ కుందుచువచ్చెను లబ్ధిలేక యే 107

ఉ నాసుతుఁడయ్యు రుద్రుఁడటు ♦ నన్నవమానముసేయఁ జెల్లునే?
వాసియడంగె నెట్టు లల♦ భర్గుఁడు నాసరియైనఁ గొంచెము
ఛ్వాసము చెందవచ్చునను ♦ భావముతోడనె యుంటి నెట్టులీ
గాసితొలంగు రుద్రునకుఁ ♦ గామము గల్గు మహాత్మ! చెప్పవే 108

—✻ విష్ణుమూర్తి బ్రహ్మతో శివశక్త్యవతారంబునకై యత్నింపుమనుట ✻—

చ. అన నల చక్రపాణి నలువా! యవివేకపథంబుఁజెందితీ
వనఘుని లోకనాథుని మహాత్ముని నాత్మజుఁగాఁగ నెంచి యి
ట్లనిశము గుళ్ళుచుంటివిఁక నామదిఁబాయుము నీదు ప్రార్థనన్
దనయుఁడుగా జనించెను సదాశివమూర్తి జగద్ధితంబుగాన్. 109

ఉ. ఎవ్వని నారయంగ మన ♦ మిర్వురమున్ బనిఁబూని పెక్కనా
ళ్ళివ్వసుధన్ వియత్తలము ♦ నెంతయు మీఱుచుఁ బోవుచున్ దుదిన్
గ్రొవ్వఱ నవ్వుఃబాట్ల కెదఁ ♦ గొంకక వచ్చి నమస్కరించి మా
యివ్వేడఁగుం బనుల్ మది సహింపు మహేశ! యటంచు మ్రొక్కమే. 110

చ. మఱచితివే మహేశ్వరుని ♦ మానసమం దసమానవైభవున్
హరుని ననాదిపూరుషుని ♦ నాత్మవిహారుని స్వప్రకాశునిన్
బరమమునీంద్రవందితుని ♦ భక్తజనావనబద్ధకంకణున్
గరువము సెంది యిట్లురక ♦ కాఱులు ప్రేలఁగఁ జెల్లునే విధీ! 111

ఉ. ఎంతటివాఁడవీవు హరుఁ డెట్టి మహాత్ముఁడు నల్వ! నన్ను ని
న్నింతటివాంద్రఁగా సలిపె ♦ నిద్ధరినిన్ సృజియించి యీశ్వరుం

డెంతయు నీవు బాలికత • నెద్ది యెఱుంగక మోఱకుండవై
పంతము నొంది యిట్లు • పలుపాటులఁ జెందితి వేమి సెప్పుదున్. 112

ఉ. మానుము మానుమీ తెఱఁగు • మంచిదికాఁదిక లోకనాథునిన్
బూనిసతీసహాయునిగ • బొందుగఁజూడఁ దలంచితేని యెం
తేని దపంబు సేయుమను • మీశ్వరశక్తినిఁగోరి దక్షునిక్
మానక యాజగన్మయి తను • మారికయై జనియించు వానికిన్ 113

ఉ. ఆయమ యోగనిద్ర పర • మాత్మవిహారిణి శంభుశక్తితా
నాయభవున్ మహేశ్వరుని • నర్ధిమెయిన్ దపమొంది మెచ్చఁగాఁ
జేయును శంభుచిత్తమును • జెమ్మగిలంగ నొనర్చు నెంతయున్
వేయినుడుల్ పనేమి! యిఁక • విశ్వవిభున్ వరియించు రూఢిగన్ 114

చ. చనుమిఁక సత్యలోకమనఁ • జక్కనతండును బుండరీకలో
చనునకు జోతచేసి చని • సద్మముచేరి పరాంబయా శివన్
మనమునఁ గొల్చియంతనె తను • మారుని దక్షుని బిల్చి యిట్లనెన్
ఘనతపమొంది శాంకరిని • గాళినిఁ భక్తి భజింపుమీవిఁకన్ 115

గీ. భక్తవత్సల పరమాత్మ•శక్తి వేగ, నిన్నుఁగరుణించి కూఁతురై •నీకుఁ బొడము
నాపె శంకరుఁ బెండ్లాడి • యఖిలలోక, రక్షణం బొనరించును•రాణమీఱి.116

—• దక్షుండు మహేశ్వరినిగూర్చి తపస్సొనరించుట •—

క. అని యిట్లుపదేశించి న, లిన గర్భుండనుప నట్లు • లిప్పన్ గొనిదు
ర్గను నఖిలాజాండేశ్వరి, ననువుగఁ గొల్చుచుఁ దపించె • నాతఁడు నిష్ఠన్ 117

కి. పవనజగ్ధియై మూఁడువే • ల్వత్సరంబు
లుగ్రతప మొనరింపు డు • దగకరుణ
మెఱయ సాక్షాత్కరించె శం • కరపురంధ్రి
దక్షుఁడునుఁ గడుముదమునన్ • దనిసిచూచె. 118

—* శ్రీపరదేవత దక్షునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట *—

సీ. సింగంబు నెక్కి బాసిన్ బొల్చుదాని మే, ఘంబనా కృష్ణగా•త్రంబుదాని
నందమౌ నగుమోము • నలరారుదాని ర, క్తాక్తలోచనయుగం • బమరుదాని
వరదాభయాబ్జాసి • ధరకరంబులదాని, నిడివైనమేల్గవ్వ • నెఱులదాని
నొక్కపెట్టునఁగాంతు • లొప్పఁగుప్పెడుదాని, మదికి నానందం బ•మర్చుదాని

గీ. నంబికను బరికించి సా ♦ ష్టాంగమెఱఁగి
మ్రొక్కి భయభక్తు లమరు మే ♦ ల్మొక్కి దనర
నిట్లు సంస్తవ మొనరించె ♦ నెంతయేని
నమ్రుఁడై దోయిలిని వద ♦ నమునఁ జేర్చి. 119

క. జగదంబికా! మహేశ్వరి!, జగదీశ్వరి! సత్కృపావి ♦ శాలా! నా కి
మ్ముగ నీ దరిసెన మిచ్చితి, వగణితకల్యాణ గుణగ ♦ ణా! జోతలివే. 120

క. కరుణింపుము శివరూపిణి!, కరుణింపుము భక్తవరద! ♦ కరుణింపుముమా
కరుణింపుము భగవతి! ననుఁ, గరుణింపుమ నాదిమూర్తి! ♦ కరుణింపుశివా!

—* పరదేవత దక్షునకు వరం బిచ్చుట *—

గీ. ఇట్లు దక్షుఁడు స్తుతియింప ♦ నీశ్వరియుఁ ద
దీయమా నీప్సితంబును ♦ దెలిసియు నిటు
లడిగె మెచ్చితి నీతపం ♦ బడుగు నీ య
భీష్ట మిచ్చెద నిక్కచ్చి ♦ యెద్దియేని. 122

వ. అనిన దక్షుం డిట్లనియె.

చ. వరమున కేను నర్హమగు ♦ వాఁడనయేని భవాని! యీశ్వరే
శ్వరుఁడు విరించిపుత్త్రుఁడయి ♦ వాసిగ రుద్రుఁడనాఁగ బేరితోఁ
దిరముగఁ దాపసవ్రతముఁ ♦ దీర్పుచునుండెను; నీవ దేలయీ
వఱకు భువిన్ జనింపవిఁక ♦ భర్తుఁడు లాతిసతిన్ వరించునే 123

ఉ. పుట్టుము నాదుపుత్త్రివయి ♦ భూరితపోమయి! తావమొంది చే
పట్టుము సర్వశంకరుని ♦ బాగుగ నందఱుమన్ ముదంబు రాఁ
బట్టుము సర్వనిర్జరుల ♦ బాధ లడంచి సురుంగఁ బాపుమలన్
నెట్టనుపూర్వలీలలను ♦ నేరిమిఁ గూరుపు మంబ రో! యిఁకన్ 124

క. అని దక్షుఁడు గోరుచు న, ల్లన నగి పనమంతు శశిక ♦ లాలంకారున్
మనసంబువేసి దక్షుని, కనిరెను భువనైకమాత ♦ యమృతము చిందన్ 125

మ. అవునన్లె శివుఁ జెప్పలాఁతివగు, వన్ ♦ హర్షించి తానొందఁగా
రవికోటిప్రభు జన్మజన్మమున నే ♦ రంజించి సేవించెదన్
ధవుఁడాతండిఁక దాసినై దయితనై ♦ దైవాఱుచున్ బద్ధసం
భవపుత్రా! యిఁకమీఁద నీదు సుతనై ♦ ప్రాదుర్భవింతున్ జుమీ. 126

క. కావింతుఁగడిఁది తపమును, సేవింతుఁ గిశోరచంద్ర ♦ శేఖరపదముల్
రావింతునీకుఁ గిరితి, నీవింతటి తపము సేయు ♦ నెనరుజనించెన్ 127

ఉ. వినను నొక్కబాసగల ♦ దయ్యది చెప్పెద నాలకింపు నా
పైన ననాదరంబెపుడు ♦ పాయకనీమదియందుఁ జేరునో
నేనది వేగనారసి జ ♦ నిన్ విరమింపఁగఁ జేయుదాన వే
ఱొనొక జన్మమొందఁగల ♦ నారయు మీ మదియందు రూఢిగన్

క. చనుమిఁకఁ దాపకవేశ్మం, బనఘ భవద్దేవి గర్భ ♦ మునఁ బుట్టెదనం
చని యంతర్ధానము చెం, దెను దక్షుండంతఁ దనదు ♦ దీమసముఁ జెరెఁ. 129

—* దక్షుఁడు పిరిణిన్ బెండ్లాడి మిథునసృష్టి యొనర్చుట *—

వ. అంత నతండు

ఉ. మానవసృష్టి [illegible] ♦ [illegible]
ద్దా [illegible] దక్షుఁడు [illegible]
బూని [illegible] ♦ [illegible]
మానక [illegible] 130

క. అని యుపదేశించ నతఁడు, [illegible]
లను హర్యశ్వాహ్వయులను, [illegible] 131

ఉ. నారలు [illegible] పరిపాలన బద్ధులునై [illegible]
గూరిమి గంగ సంద్రమునఁ ♦ [illegible] చోటికిఁ జే [illegible]
స్త్రార తపంబు సల్పుచు [illegible] సృష్టి [illegible]
నారద! [illegible] ♦ [illegible] 132

క. వైరాగ్యము బోధించితి, [illegible] రసి యు [illegible] రుమోక్షమర్థించి పితన్
జేరక చని రెండేనియు, నా రాజీవజతనూజుఁ ♦ డరసియు నంతన్. 133

క. మది వగచి మరల సృష్టిన్, బొదలించి సబలాశ్వుల నెడు ♦ పుత్రసహస్రం
బొదవింపఁజేసి వారల, కదియొవిధం బమరఁజెప్పి ♦ యనిపెఁ దపస్సు కై. 134

గీ. చేరివారలు స్వర్ణదీ ♦ సింధుసంగ, మావనిని నట నారాయ ♦ ణాఖ్యసరసి
యందుజలమాడి తపము సే ♦ యంగనపుడు, నీవు వారికి విజ్ఞాన ♦ నియతిఁ గఱప. 135

క. వారును దొలిప్రాంచలనెన్, మా [illegible] జనక శాసనంబు • మొలఁకువతోడన్
గారవమ హసన్ [illegible] పోయి మాత్సైకహాస్థ్య•శిఖరాగ్రంబున్. 136

సీ. [illegible] నా హృత్ప్రయు [illegible] వసనుచెల్ల
గలహాభోజను బోధకత్వమయి ముక్తి
జెందుటారసి పె [illegible] • జెందికుంది
పేరుటల్ప [illegible] శాపంబుఁ • బెట్టెనుపతి. 137

ఉ. ఓయి [illegible]! నాసుతుల • నొక్కనినైనను దక్కనీయఁడఁగా
నేరికి [illegible]రలందటికి • నేర్పితివౌర! యతీంద్ర చర్యన
న్వారలు మూర్ఖులైరకట! పాసిరి నన్నిఁకఁ జాపలాత్మతన్
వీడఁడివోతె నెవ్వఁడుభు • విన్ దిరుగాడెదుగాక నీవిటుల్. 138

ఆ. అణఁగిమణఁగియుండ • కాలి వేరము లేక, చుట్టపక్కమనెడు • సౌరిది లేక
త్రిందుమీఁదుఁగనక • భ్రమందించితివి సంతుఁ,బోరునీకుఁదీర్చ్బ•పొట్టమంట.139

ఆ. ఇలఋణత్రయంబు • నెవ్వఁడుదీర్పక, శైశవంబునందె • సన్న్యసించు
నట్టివానికెప్పుడమర వి • హాపరంబు, లాత్మపదమునొంద•కార్తిఁజెందు 140

ఆ. ఎట్టులున్న నీవు • నేమిర! పిలిచియుఁ, దలఁచియెఱుఁగనిన్నుఁ•గలహకారి!
కొడుకులేనినిన్నుఁ • గోరిరా! యెఱుకకై, యుడుము కేటికోరి? • యూరివార్త

సీ. అనుచు నినుముని శపియించి • యంతనాదు
తనయుఁడాంధ్రను స్పష్టింపఁ • దలఁచి పెక్క
కన్యకల వీరిణీదేవి • గర్భమందుఁ
బుట్టఁగాఁజేసి కశ్యప • ముఖులకిచ్చి. 142

వ. అవంతరంబు

చ. మును శివ, కూఁతురై తనకుఁ • బుట్టెడునట్లు వరంబొసంగెఁ గా
వునఁ జతురాన నాత్మజుఁడు • పుణ్యతపోమయి నామహేశ్వరిన్
మనమునఁ దల్చ నాపెయు స•మగ్రకళల్దనరంగ దక్షు నె
మ్మనమునఁ జేరె నాతఁడును • మానిని వీరిణిఁ జేర్చెఁ దేజమున్. 143

ఉ. వీరిణియున్ బరాంబిక య•భీక్ష్ణతరోజముఁ దాల్చి రాజిలెన్
శ్రీరమణాది నిర్జరులు • చిన్మయి దక్షవధూదరంబునన్

చేరుట యనంతనారసిభ ♦ జించిరి ధ్యానశతమ్ములొప్ప న
న్యాదిజగర్భజుండా నుడిఁ ♦ బొందువునొందుచునుండె దండిగన్. 144

* దాక్షాయణీ జననము *—

మ. శుభతారాగ్రహలగ్నవేళ దురిత ♦ క్షోభంబుగా నీరిణీ
విభు చిత్తమ్ము ప్రమోదమొంది యలరన్ ♦ దిక్ష్వేనంద్యాత్మ సా
రభముల్ గుప్పదనించె వీరిణి సుగ♦ర్భంబందు బృందారకుల్
శుభనిర్వాణములన్ బొనర్చిరి కడున్ ♦ సొంపొప్పఁ బూవృష్టియున్. 145

గీ. అపుడు దక్షుండు జగదంబ♦నరసి మ్రొక్కి
దోయిలొగ్గుచు నిట్లు సం♦తోసమునను
బలికె మ్రొక్కెద జగదంబ! ♦ పరమశక్తి!
కరుణ నల్పు మహాదేవి! ♦ కలుషహంత్రి! 146

ఆ. ఏపెచేత ధాత ♦ యీజగన్నిర్మాణ, కృతిని యుక్తుఁడగుచు ♦ సతమొనర్చు
నట్టిభువనధాత్రి ♦ నగుమహేశ్వరి! నిన్నుఁ, గొలుచువాఁడఁ గూర్మి♦కొనలుసాగ

ఆ. ఏకెచేతఁ జక్రి ♦ యీరేడుజగముల, నేలఁగా నియోగ లీలనొంది
యట్లె నలుపుచుండె ♦ నట్టిజగద్ధాత్రి, నమ్మహేశ్వరి నీఁన ♦ నాదిగొలుతు. 148

ఆ. ఏమెచేత రుద్రుఁ ♦ డీజగత్సంహృతి, క్రియ నియుక్తుఁడగుచు♦రయమువిూఱ
నలుపుచుండె నట్టి ♦ సర్వజగన్మయి, నమ్మి కొలుతు నేన♦నారతంబు. 149

గీ. దక్షుఁడిట్టులస్తుతియింపఁ ♦ దాఁబరాంబ, దక్షుఁగనియిట్లుపల్కెను♦దారచరిత
నీకువరమిచ్చినట్టుల♦నే జనించి, తిని గ్రహింపు దపోమయ ♦దీప్తులమర. 150

వ. అనిపలికి యాత్మమాయా విశేషంబునఁ జిఱుత బాలికయై రోదనంబుఁ జేసిన జనయిత్రి మున్నగు శుద్ధాంత వధూజనంబులెల్ల బాలనుజూచి హరుసంబునఁ బొంగిపొరలిరి. దక్షుండునుఁ గులాచారప్రకారంబు బ్రాహ్మణులకు దానంబులును లాఁతులకు ధనంబులును బంచిపెట్టి యుమయనియు సతీదేవియనియు నామకరణంబుఁ జేసె. నృత్తగీత వినోదంబులొక్క యెత్తుగ నొనర్పఁబడియె నపుడు హరిబ్రహ్మాదులు దారసించి పరమేశ్వరిని సేవించి చనిరంత.

క. దక్షప్రజాపతికి సుత, యై క్షితి జన్మంబునొంది ♦ నట్టికతమునన్
దాక్షాయణి యనునాహ్వాయ, మక్షీణతపోనిధాన ♦ మాపె ధరించెన్. 152

క. అల్లారుముద్దుగాఁ దమ, కుల్లాసముమీఱఁ బొడమి యుద్యత్కాంతుల్
జల్లెడు నిందీవరఘృణిఁ, దల్లియుఁ దండ్రియును గాంచి తనిసిరిమిగులన్. 153

క. సితపక్షశశికలాకృతి, నతిశయముగ దినముదినము నరుదుగఁబొదలెన్
సతి యోగవిద్యశాంకరి, యతిరుచిరమనోజ్ఞమూర్తి యగుచు ముదమునన్.

వ. అంత నొక్కనాఁ డక్కాలికిమిన్న.

ఉ. కుంచెయు రంగులున్ బలుకఁ గూరిమినొందిమహేశ్వరాకృతిన్
మంచిగ దిద్దివ్రాసి యస మానముదంబెసలారఁబూజగా
వించి శివానుకంప కెద వీక్షణసేయుచు వింతవింతగాఁ
బంచమసుస్వరం బమరఁ బాడెవిపంచిక మీటుచున్ లలిన్. 155

—* సతీదేవి నందావ్రతంబు సేయుట *—

వ. అంతనయ్యంబిక బాల్యంబుఁ బోవిడిచి శివపాణిగ్రహణంబుఁ గోరి నందా వ్రతంబు సేయంగడంగి యాత్మజనకానుమతితో నాశ్వయుజ ప్రతిపత్తునందు సభవుని పలవణంబులగు గుడోదనంబులఁ బూజించి కార్తిక చతుర్దశియందు శివునిఁబాయ సాపూపంబులనర్చించి మార్గశీర్ష బహుళాష్టమియందుహరునిసతి లయవోదనంబుల నర్చించి పౌషశుద్ధ సప్తమియం దుపస్నున * కృసరాన్నం బున మహేశ్వరుఁగొల్చి రేయి జాగరణంబొనర్చి మాఘపూర్ణిమయందు నదీ తీరంబున శంకరపూజనం బొనర్చె, ఫాల్గునబహుళ చతుర్దశియందు రేయి నాలుగుజాముల శైలూషంబులఁ బూజించి జాగరణంబొనర్చె, చైత్రశుద్ధ చతుర్దశియందు రేఁ బగలుశివునిఁ బలాశదమనంబులను బూజించి వైశాఖశుద్ధ తృతీయ రుద్రుని సతిలయవోదనంబుల నర్చించె. జ్యేష్ఠపూర్ణిమా రాత్రి యందు త్తరేణి పుష్పంబులచే వస్త్రంబులచే శర్వునిఁబూజించి యాషాఢశుద్ధ చతుర్దశియం దుత్తరేణి విరులచేఁ గృష్ణవస్త్రంబులతో రుద్రునిఁబూజించి శ్రావణ శుద్ధాష్టమీ చతుర్దశులందు దర్భలచే యజ్ఞోపవీత వస్త్రంబులతో భర్గునిఁబూజించి భాద్ర కృష్ణత్రయోదశియందు నానావిధ పుష్పఫలములచే శంకరునిఁబూజించి జలహారయై దర్శాంతంబుగ శివార్చనం బొనర్చుచు వత్స రంబిట్లు నందావ్రతంబు నిష్ప్రత్యూహంబుగ నొనర్చుచుండుడు.

* టిప్పణి : కృసరాన్నము – పులగము.

ఉ. తామరసాక్షుఁడప్పగిది • దక్షతనూజ వ్రతంబుఁ జేయుచున్
సోమకలాధరున్ దనమ • నోవిభుఁగాఁగ వరించి యుండుటన్
దామఁదమొప్ప నారసి హి • తమ్ముగశంకరుపాలికేగి యా
సోమనిభాస్య దక్షసుత • చొప్పఖిలంబు వచించెఁ బ్రేముడిన్. 157

శా. నీకై జన్మియఁగట్టె నంట!సురరా • జీకోటు లాదివ్యనా
రీకాక్షిక సతిఁ బోటికై యెదురఁగా • లేరంట!నందావ్రతం
బాకన్యామణి నిన్నుఁ గూరిచియె తా • నవ్యాజభావంబునన్
లోకుల్ మెచ్చ నొనర్చు చుండెనఁట!యా • లోలాక్షి నీక్షింపుమా! 158

క. బాలసుమీ!హిమకరశిశు, ఫాలసుమీ! యోగలబ్ధ • పరమార్థమ్మా
పాలసుమీ! రచితజగ, న్మాలసుమీ!నీయకుఁతకు • మణిమాలసుమీ! 159

చ. చనుమిఁక దక్షకన్యకని • శాంతముఁ జేరి వరంబొసంగివే
గనె కరపీడనంబు మఱఁ • గాగ్రహియింపు మహాత్మ! భక్తరం
జనము నె యెల్ల ప్రొద్దులను • సల్పుటకే యుఱురూపు నొందినా
వనఘచరిత్ర! యావైభవ • దర్శనయం దభియుక్త భక్తయా 160

గీ. అని హరివచింప విని శివుం • డాదరమున
నప్పటికి మున్నె సతివ్రతం • బాత్మ నెఱిఁగి
యున్నకతమున హరినన్ని • యురుతరకరు
ణాధ్యుఁడై సతి యున్నహ • ర్మ్యమున కరిగె 161

క. సతియును నిట్టులనందా, వ్రతము నను‌ష్ఠించి శివుని • పసలక పూజో
న్నతి నష్టమిఁ బస్తుంగొని, యతినిష్ఠన్ నవమియందు • నర్చనచేసెన్ 162

— • సతీదేవికి శివుఁడు ప్రత్యక్షమగుట • —

క. పూజావసానమున నే, యాజగదీశ్వరుఁడు మంగ • ళాకారుండై
యాజైవాత్మకముఖకపు, డోజకదరిసెనము నొసఁగె • నూర్జితకరుణన్ 163

ఉ. అందము లైతనర్చు నిఖి • లావయవమ్ములవానిఁ జందురున్
గిందురు మారుఁ గీరు నొక • కేవకుమీఱెడు సౌరువాని నొ
ప్పొందగు సుందరీమణుల • పొందికచూడ్కుల లాగి మూఁగఁజే
యందగువాని శంకరుని • నాయరవిందజపౌత్రి గన్గొనెన్ 164

చ. కనినను సిగ్గునన్ జరణ • కంజములన్ నుదురుంచి మ్రొక్కి వే
గనె భయభక్తి తత్తయును • గ్రమ్మ్కొనన్ వెడగాఁగ నిల్చినన్
గనుఁగొని చంద్రశేఖరుఁడు • కల్కిరో! మెచ్చితి నీవ్రతంబు ని
త్తును వరమున్ నీమదికి: • దోఁచినయట్లు రుచించినట్టులన్. 165

గీ. తెలిసియుండియుఁ దెలియని • ట్టుల విభుండు
తనదుపల్కు విన న్గోరి • తన్నునడుగ
మురిసి సిగ్గున ప్రమాన్పడి • తెఱవయున్న
చందమెంతయుఁ గనిమది • సంతసించి. 166

క. మరల వరమునుగురించుచు, పరమేశుఁడు సతినిఁ • దయయొసయఁగన్
గిరిరాజనందన సిగ్గును, మరలించుచు నె దేవ! యిమ్ము • మరలనివరమున్. 167

చ. అనియనఁగా శివుండు మది • నారసియిట్లనె నాకుభార్యవై
యొనరుము సుందరీ! యనుచుఁ • నుక్తినిఁ దావిని దక్షపుత్రి నె
మ్మనమున గోరినట్టులెయ • మర్చిన శంకరు ప్రక్కనిల్చి యా
వశనిజహావభావముల • వాసిదనర్పఁగఁ జేయనెంతయున్ 168

గీ. తరుణశృంగారమూర్తులై • తనరియున్న,
వారి నిరువురఁ జూడన • భ్రంబునందు
జెలఁగు చిత్రాశశులజతన్ • దెలుపుచుండి
రరుస మొనగూర్చు మదికి నా • యందుబాటు 169

గీ. స్ఫటికమణిమయమూర్తియా • శంభుదండ,
స్నిగ్ధభిన్నాంజనద్యుతి • శివదలిర్చ
నిండుచందురు వెనుకొని • నీటుమీఱి
యున్న ఘనరేఖవోలెనం • దొప్పియుండె 170

— శివుఁడు సతీదేవికి వరంబిచ్చుట —

ఆ. అంత దక్షపుత్రి • యంజలి జోడించి, యనియె దేవదేవ! • జనకునడిగి
నన్ వివాహవిధిద • నర్పఁ జేకొనుమన, నింపుమీఱ వరదుఁడీయకొనియె 171

వ. మఱియు

క. అనియె నొకబాసచేసెద, వినుసతి! నావచనమంద • విశ్వాసమునీ
మనమున నెపుడే నొదవిన, మననిద్దఱఁ బాపనోపు • మానకయదియుఁ 172

క. ఇటులాడి కాలుసాఁగక, యెటులోపయనంబుఁ జేసి • యేఁగెను శివుఁడం
తట దాక్షాయణి పితలను, జటులగతిన్ దఱిసిచెప్పె • శంకరుసరముఁ 173

వ. అనంతరంబున శివుండుసరస్వతీ సహాయంబుగఁ జతుర్ముఖున్ దలఁపుడునతం
డట్లు విచ్చేయ సతీవ్రతంబు తెలఁగు నాపెకభీష్ట వరదానంబు నొసంగుటయు
దెలిపి తద్వివాహార్థంబు దక్షునుద్బోధింపఁ బంచిన నాతండలరిచని వధూసమే
తుండగు దక్షునిన్ జేరి యిట్లనియె. 174

చ. కొమిరెనొసంగు రుద్రునకుఁ • గోమలిచేసిన సద్వ్రతంబున
ర్చియు సమకూరమెచ్చియె వ • రంబొసగెన్ సతిఁగాఁగఁజేకొనన్
గరము ముదంబుగూరెఁ ద్రుటి • కాలము జాగొనరింప కీవు వే
గిరముగ సర్వయత్నములు • గీల్కొనఁజేసి యొనర్పు పెండిలిన్. 175

క. అనియుపదేశించిన నతఁ, డునునోమునిపల్కె బ్రహ్మకుఁడును శుభలగ్నం
బును నేరుపఱచి శంకరుఁ, గొనితేరన్మరలఁ గదలె • గోత్రాజాకడకున్. 176

గీ. చని మహేశ్వరునకు మ్రొక్కి • సత్వరముగ
దరలి రమ్మనెఁ బెండ్లికై • తనయనిచ్చు
నాదుతనయుండు దక్షుఁడ • నాదిపురుష!
వేగ నీజనములతోడ • వెడలు మటకు. 177

క. అనిచెప్పుట శభవుఁడుముద, మునుజేకొని నారదు ముని • ముఖ్యుఁదలఁపవే
గ నెనతఁడు సేరవచ్చినఁ, జనవలెఁబెండ్లాడ దక్షు • సదనంబునకున్. 178

ఉ. నీవు మరీచి ముఖ్యగుము • విప్రవరోత్తములన్ సదారులన్
శ్రీవిభునిన్ రమన్ నిఖిల • సిద్ధసురాసురదివ్యవర్గమున్
నావచనంబుగాఁ బిలిచి • నాదుగణంబులతోడఁ బెండ్లికిన్
రావలెనన్న నాతఁడు గ • రంబు ప్రమోదముఁజెంది యట్టులన్. 179

ఆ. ప్రభునినుడుగుకన్న • పైపెచ్చుగానెల్ల, వారిఁబిలువ నెల్ల • వారువచ్చి
పెండ్లిపనులనెల్లఁ • బేర్మిమైనొనరించి, పయనమెటుకసేయ • భర్గుఁడపుడు. 180

క. అలరుననద్వాహముపై, లలితగతిన్ గూరుచుండి • లక్షల్కోట్లా
బలములు ముందును వెనుకను, జెలఁగఁగ దక్షునిపురంబుఁ • జేరరయమునన్.

—* సతీశివ వివాహము *—

ఉ. దక్షుఁడుచేరవచ్చి ప్రమ ♦ దంబుననందఱు గారవించి వి
శ్వాక్షున కమ్మహేశ్వరున ♦ కర్థిమెయిన్ వరపూజఁ జేసి తా
నక్షయభాగ్యయుక్తమగు ♦ నాత్మగృహంబును జేర్చి యందుఁబ
ద్మాక్షిని నాత్మపుత్రికను ♦ నార్యను దెచ్చి కరంబుప్రీతితోన్. 182

గీ. గ్రహబలాన్విత శుభలగ్న ♦ కాలమరసి
విధివిధానముగా విశ్వ ♦ విభుఁ గొనఁగ
వారుసమును జెంది బాలేందు ♦ ధరుఁడు దక్ష
పుత్రి పాణిగ్రహణమొంది ♦ పొంచి సెమిగుల. 183

గీ. అట్లు పరిణయమాడిన ♦ యాదిదంప
తులను గని వేల్పులెల్లరు ♦ నలరి యలరు
వృష్టిఁ గూర్చిరి యచ్చర ♦ వెలఁదు లాడి
పాడిరి సువాద్యములు మ్రోసెఁ ♦ బలురకముల. 184

వ. అంత శివానుమతితో విరించి యజ్ఞశాలకడకు నూత్నదంపతులఁగొని చని యగ్నిప్రతిష్ఠం బొనరించి విధిప్రకారంబు హోమంబు నెఱవేర్చి ప్రదక్షిణంబు నొనర్పఁ జేయుచున్నంతఁ బరమశివమాయచే దక్షకన్యకా చరణాబ్జంబు నిరీక్షించి పంచశరపీడితుండై చూడ్కి మరల్పలేకున్నంతఁ దత్రత్యులెల్ల రక్కజ పడఁ గాంచి మిం...తో ...స్యుండు విరించను బొడుపజాడుడు నెల్ల ...వ..., ...కారంబులుచేసి ...పద్మసంభవు మహాపరాధంబును మన్నింపుమని శివునిఁ బ్రసన్నున్ బొనర్చిరప్పుడు గ్రాహిణునకు రేతఃపాతంబై యందుఁ బుష్కలావర్తకద్రోణసంవర్తకము లనెడుమేఘంబు లుత్పన్నంబులై శివాజ్ఞతో వినువీధిఁ జేరియుండె నంతఁ జతుర్ముఖుండు వినీతుండై పరమేశ్వరాంఘ్రులన్బడి క్షమనువేడఁ బరమేశ్వరుండు గరుణించి ప్రసన్నుండయ్యె నంత నళినజుం డవశేషంబును దీర్చెడునంత సతీశివులేకాసనంబునఁ గూరుచుండిరపుడు, విష్ణ్వాది సకలసురలును దివ్యప్రమథ భూతగణంబు లవ్వారికిఁ బ్రణమిల్లి యానందించిరంత నమ్మఱునాఁడు దక్షునకుఁ బయనంబెఱిఁగించి మహేశ్వరుండు సతితో దేవగణంబులుగొల్వఁ గైలాసంబుఁ బ్రవేశించి యందఱకు సముచిత గౌరవంబులొనర్చి యాహూతులనందఱ వారియాలయంబుల కనిపి

నందీశ్వరుని హజారంబు వాకిటనునిచి సతీదేవితో నభ్యంతర గృహంబుఁ బ్రవేశించె నీసతీమహేశ్వర వివాహచరితంబు నెవ్వరాకర్ణించినఁ జదివిన నవ్వారి కైహికాముష్మిక ఫలంబులొదవునని సూతుండు శౌనకాదులకుఁ జెప్పినయంత నవ్వారవ్వలికథ నెఱిఁగింపుమనుటయు సూతుండిట్లనియె. 185

—* స తీ శి వ వి హా ర ము లు *—

క. పరమేశ్వరుండు సతితో, నురుమోదంబమర సురత • మొందెను బలువ
త్సరములు నిముసములట్టులఁ, బరికిలనసేయరాని • పగిదిగనమరన్. 186

మ. వనపుష్పంబుల హారముల్ నిజవధూ • వక్షంబునన్ వైచు భా
మిని యద్దంబును జూచికొన్నపుడు చే • ర్మిన్ డాసితానున్ విలో
కనసేయున్ రవలొప్పు కమ్మలను వే • గన్ దీయు వేవేయునే
మినుడిన్ జెప్పిననుజ్జ్వ జెవిన్ దరిసియే • మేలొందఁజెప్పున్ రహిన్. 187

గీ. సతి యుత్తర వస్త్రవులఁ జూచు • చందమరసి
వెనుదెసనుఁడాసి యాశ్లేష • మును బొనర్చు
చకితయై వ్యాకులమున వె • నుకకుఁజూడ
నలఁతినవునగి ముద్దాడు • నామెమోము. 188

గీ. పసిఁడి తామరమొగ్గల • పగిదిమెఱయు
భామచనుదోయిఁ గస్తూరి • పంక మలఁది
తేఁటిబ్రాలిన చెలువంపు • తీరొనర్చి
చూడుమిది సుందరి!యని • చూపి మఱియు. 189

క. కలికిచనుదోయిఁ గ్రాలెడు, చెలువపు ముత్యాలదండఁ • జేకొని ప్రీతిన్
గలయన్ గనినట్టులఁగని, యలరుచు నచ్చటనేచేర్చు • నంత నెమరలన్. 190

గీ. కడఁగి కెంపులవంకీలు • కడియములను
మేల్మిమొలనూలు విడదీసి • మెచ్చుగులుకఁ
దానెయమరించుఁ బలుమాఱు • తమినిఁ బలురు
కముల విరులనుదెచ్చి చొ • క్కముగ నమర్చు. 191

గీ. ఇప్పగిదిఁ జెల్వతోఁ గూడి • యీశ్వరుండు
రాతిరియుఁ బవలును రాగ • రంజితుఁడయి
ఇంతి నెడఁ బాయకెంతయు • సంతసమున
నున్నఁగాముఁడు గొలుచుచు • నుండెవారి. 192

వ. కొన్నివందల వత్సరంబులమీఁద.

క. హరుఁడంత శీతశైలము, స్మరియించి బిరాననటకు ◆ సతితోఁ జని యా
దుర్గ్వైన శిఖరతలమున, నిరవొప్పగ నుండెనెంత ◆ యేనిఁ బ్రియమునన్.

క. అందలిప్రమాకులు తీవియ, లందముగఁ జిగిర్చిపూచె ◆ నలదీర్ఘికలున్
బొందామరలన్ గలువలఁ, బొందుగ వికసింపఁజేసెఁ ◆ బుష్పశరాజ్ఞన్. 194

క. గండప్రమాకులపై నర, విందమ్ములపయినిఁ గుంద ◆ బృందమ్ములపైఁ
జిందుమరందము లొందుచు మందసమీరములు శివుల ◆ మదులలరించెన్. 195

సీ. సంజకెంజాయలఁ ◆ జానగు చందురుఁ, బురణించు పాలాశ ◆ పుష్పతతులు
కందర్పకేతుల ◆ నందగునాగకే, సరమహీజాతప్ర ◆ సవవితతులు
అలపవమానున ◆ కామోదమిడిమేల్మి, భాసిలుచున్న ల ◆ వంగలతిక
లమ్మరుబలముల ◆ కమరబోసంబిచ్చి, యలరెడు నెలమావు ◆ లందమైన.

గీ. కొలకులందలి యుదకముల్ ◆ గలకలేక, వికచకమలోత్కరంబుల ◆ వెలసిజోతు
లనువెలుంగగ జేయుచు ◆ మునులమనము, లనుదలంపఁగఁ జేయుచుం ◆ డెనువిరివిగ

క. చందురుఁడు నాల్గుజాలఁ, బసందుగ వెన్నెలలునించి ◆ సంబరమొదవన్
విందొనరింప విభావరు, లుందద్దయు నొడికమగు చెలువుసూపెసిరిన్. 197

ఉ. అట్టిసుఖాఢ్యమైన సమ ◆ యమ్మున శంకరుఁ డాత్మదారనా
గట్టుపయిన్ నికుంజముల ◆ గాంగతటంబుల నేటిలంకలన్
నెట్టన మీఱి భోగముల ◆ నెక్కుని యక్కున నొందుచుండెఁ దా
నిట్టలమైన బాళి విభుఁ ◆ డెట్టులనట్టుల నొప్పె నాకెయున్. 198

గీ. సతిముఖేందుసుధాపాన ◆ సమ్మదమున, రమణియానన సౌరభ ◆ గ్రహణమునను
చెలువయందంపుఁ బేర్మికి ◆ లలితశీల, మునకు శివుఁడకరి గట్టుఁ ◆ బొందెసతము.

క. పలుమలఁ జూపుల మేల్చె, య్యుల హాస్యాలాపములను ◆ నుడురాజధరుం
డలరించుచు దాక్షాయణి, కెలన నెడన్ బాయకుండు ◆ కేళీరతుఁడై. 200

—* ప్రా వృ ట్కా ల వ ర్ణ న ము *—

వ. ఇట్లు మహేశ్వరుండు గొంతకాలం బోషధిప్రస్థంబునందు సతీదేవితో విహా
రంబు లొనర్చుచున్నంతఁ బర్జన్యకాలాగమంబగుడు నొక్కనాఁ డమ్మహాదేవి
విభున కిట్లనియె. 201

శా. ప్రాణేశా! కనుఁగొంటివే యడరునీ • ప్రావృడ్గతిన్ మేఘని
క్వాణంబుల్ భయదంబులై తనరె రం•గత్తుంగశృంగాళిఁ బ్ర
క్వాణాటోపముతోఁ జెలంగెను మహా•వర్షాంబుధారల్ జగ
త్ప్రాణంబుల్ చెలరేఁగె, బిట్టెసఁగె ని•ర్ఘాతప్రపాతంబులున్. 202

చ. రవి గనుపట్టఁడయ్యె దిన • రాజ విభావరులందు యామినీ
ధవుఁ డగుపట్టఁడయ్యెనిఁక • దారలుగీరలు లెక్కయేమిటన్
బవలును రాత్రి యొక్కసరి • భాసిలుచున్నది గర్జదభ్రముల్
రవములతోడ మీఁదఁబడు • లాఁగుచరించెను మారుతాహతిన్. 203

గీ. గాడ్పుతోఁగూడి పెద్దవృ • ష్టంబు లెగిరి
నృత్తమొనరించుచున్నట్లు • నెగడెఁ జదల
భీరువుల చిత్తములకుఁ బల్ • భీతిసేయు
చున్నవిట్టులనరయు సం • పన్నతేజ! 204

గీ. చాతకపత్త్రులును శిఖుల్ • జలదములకు
నెదురువోవుచు నున్న న • య్యెడదునందుఁ
గరకవృష్టిచే నవ్వానిఁ • గానుపట్ట
నట్లు సల్పెడు నవ్వలా • హకము లేచి. 205

గీ. ఇట్టిసమయంబు నారసి • యెంతయేని
పూన్కిఁగాకములు జకోర • ములును నీడ
ములను సలుపుకొనుచు స్వస్థ • ముగ వసించె
నీవు దలఁపవదేలొకో • నిలుప గేము. 206

క. కనుఁగొను పలురంగులతో, వెలసెడు మేఘములతోడ • విశ్వేశ్వర!యీ
ఘనమగుహిమవన్నగ మిట, నొనరెడు తెక్కలు గలట్టి•యుదధియనఁగడున్.

ఉ. కావున దేవరా! మనము • గ్రచ్చఱ యిమ్మలఁ బాసి యొండుచో
టేవిధినైనఁ జేరుదము • హెచ్చుగ నుల్కు జనించెనాకనన్
దావిని లోకనాయకుఁడు • దద్దహసించి యిటుల్ వచించెఁ గాం
తా! వెఱపొంద నేటికి హి • తంబగు వాసమొనర్తుఁ జక్కఁగన్. 208

ఉ. మేఘము లీనగంబునకు • మేఖలఁదాఁటక క్రిందనుండు నభ్రా
ఘము లింక రౌప్యగిరి • యంఘ్రులయందె వసించు నాసుప

ర్వ్యాఘనివాసమైన కన • కాద్రిని నట్టులెయుండు వీనిలో
నోఘనవేణి! నీకెచట • నుండఁబ్రియంబొ వచింపు మింపుగన్. 209

వ. అందీ హిమగిరి నారయుము.

సీ. సిద్ధాంగనలు నాగ • సీమంతినులు నెప్డు, వదలక నీకు సే • వలుపొన ర్తు
ర ద్రిరాజపురంధ్రి • యమ్మేనకయు నినుఁ, బ్రేమించి పూజగా • వించుభక్తి
బంగారు పద్మముల్ • భాసిలుమానస, సరసి మదికిఁగూర్చు • సంబరంబు
పులులెలుంగులు సింగ • ములు దపోమహిమల, కొదుగుచునందంద • నోసరిల్లు

గీ. దివిజగంగావధూటిబల్ • తేజ మెసఁగఁ, దీరుతీరులనృత్తముల్ • దీర్చుచుండు
బచ్చికలయాస్తరణములిం • పెచ్చఁజేయు, బాయ నెంతు వెకాంతప్రా • లేయధరము

చ. ఎడపక యెల్లకాలమొక • టేవిధిఁ బూఁచి ఫలించుచుండు ని
య్యెడ నిఖిలద్రుమంబులును, • నెల్లపుడబ్జకువాలజాలమున్
బొడమఁగఁజేయు దీర్ఘికలు, • మోహనమంజులగానమాధురిన్
దడయక కూర్చుచుండు సత • తమ్ముఁ బికప్రముఖమ్ము లిమ్ముగన్. 211

చ. ఇఁకను హిరణ్యశైలమున • నింపుమెయిన్ మఘవాదిలోకనా
యకు లమరావతీప్రముఖ • హర్షకరోత్తమరాజధానులన్
రకముగసల్పి యందులఁది • రంబుగఁ గాపురమున్న వారలా
త్మకు ముదమైనఁ జెప్పదయి • తా! యటకేగుదమా? ప్రియంబుగన్. 212

ఉ. అందు మహేంద్రురాణి నిను • నాదటఁ గాంచిప్రియంబుసేయుఁబ
వ్వీందులు సేతురెంతయును • వేల్పులచేడియ లచ్చరల్ గడున్
బొందుగసేవఁ జేతురుదర • పూర్వవినోదములన్ బొనర్చువా
రిందుముఖీ! వచింపుమిఁక • నేగఁగనెంచినఁ గాంచనాద్రికిన్. 213

వ. అట్లుకాదేని.

ఆ. మనదువెండికొండ • కనఘాత్మ! చేరఁగ, దలఁచెదేనిఁ జెప్పు • దరులు సాను
వులును గాంగకూల • ములును జెల్వుగునెందు, నెందు బ్రహ్మపుత్ర • సందడించు.

తే. అనుడు దేవదేవి • యభవ! యీహిమగిరి, యూర్ధ్వశిఖరమందు • నుండమనుడు
వేగముగశివుండు • వెలఁదినిఁదోడ్కొని, యున్నతంపుశిఖర • మొందెనపుడు.

క. అందువనంబులుఁ గొలఁకులు, మందసమీరములు సిద్ధ • మహిళామణులున్
గందువఁగూరిరి మనముల, నిందుకలాధరునకును మ • హేశగిరి కెలమిన్. 216

గీ. కేరి విద్యాధరీకోటి, కిన్నరీత,తియును నప్సరశ్శ్రేణి యెం తేనిమీాటి
వేణు వీణామృదంగ ని క్వాణగతుల, నృత్తముల సల్పుచుండిరి చిత్తసుఖము.

గీ. ఇట్లు నీహారగిరిఁ బర మేశ్వరుండు, రమణితోఁబది వేల్వత్స రంబు లిష్ట
భోగములనొంది యానంద మునఁ జెలంగె, రాతిరియుఁబవల నెడు నేర్పాటులేక

ఉ. ఒక్కొకనాఁడు పద్మముఖి నొద్దికఁ జేకొని కాంచనాద్రికిన్
జక్కఁగఁజేరి యందు మణి సానువులన్ విహరించివచ్చు వే
ఱొక్కపుడీ యిలాతలమ హేయాన్నతదివ్యవనీతలంబులన్
మక్కువతోఁ జరించుచును మానినితో మరలున్ హిమాద్రికిన్. 219

వ. ఇట్లు దాక్షాయణీ శివు లన్యోన్యసంగతి ననురాగభూజంబు నత్యంతాభివృద్ధిఁ దనర్చినంత భవాని దాంపత్యసుఖముల నెంతేనిఁ దనిసి సంతుష్టయై యొక్క నాఁ డేకాంతంబున శంకరునకు మ్రొక్కి భక్తితో దోయిలొగ్గి ప్రహ్వీభూతయై యిట్లు ప్రార్థించి యడిగె. 220

—* శివుఁడు సతీదేవికి జ్ఞానమార్గంబు నుపదేశించుట *—

చ. పరమకృపాళు! నీవలన బాగుగ భోగసుఖంబులొంది యం
దరుసము నొందితిన్ మరలె నాత్మ యిఁకన్ జనుఁ డెట్లు దుఃఖ ని
స్తరణము సెందు జీవులెటు సంసరణమ్మును బాసి నిత్యమౌ
పరమపదంబుఁ గాంతురు కృ పన్ సెలవిమ్ము మహాత్మ! యీాతఱిన్. 221

క. అని లోకోద్ధరణార్థము,వినయమ్మున నాదిశక్తి విభునడుగఁగ ప్రీ
తినిఁ గొని శంకరుఁడిట్టుల, ననియెను దాక్షాయణీ! ప్రియంబుగవినుమా!

మ. పరతత్త్వంబిది యేనినారసినచో బంధంబులన్ బాసిమో
క్షరమన్ జెందును జంతు వెప్పుడది విజ్ఞానస్వరూపంబిఁకన్వ
బరుఁడున్ నేనన కారయన్ దగునుస ర్వంబిద్దిబ్రహ్మంబుగాఁ
బరమార్థైక మనంబునన్ దెలియుమీా బాటన్ సరోజాననా! 223

క. అదిదుర్లభ మత్యంతం, బది యెఱిఁగినవాఁడు చూడ నరుదగు జగతిన్
ముదితా! భక్తియనంబడు, బదిలంబగు వస్తువొకఁడు భాసిలెడు నిలన్. 224

చ. పొలుపుగ భుక్తిముక్తిఫల భోగములొందఁగఁజేయు భక్తి యి
మ్మిల నది తల్లియై పరఁగుఁ బుణ్యవతీ! భువి నెల్లవారికిన్

సులభము దాని యార్జనము • చోద్యము జ్ఞానముకన్న భిన్నమై
యలరును గాని భక్తి, దయి•వారనిచోఁ గనలేరు జ్ఞానమున్. 225

గీ. భక్త్యధీనుఁడనై యేను • బరమనీచ, జనులకేనియుఁ బాపిష్ఠ • జనులకేనిఁ
గైవసంబును • జేరి యా•గారములను, జేరి కొలుచుచునుందును • మేరమీఱి.

వ. ఆ భక్తి సగుణ నిర్గుణ భేదంబుల ద్వివిధంబై యలరు, నందు మొదటిది వైధి యనియు స్వాభావికి యనియు ద్వివిధంబయ్యె నా రెండును నైష్ఠికి, యనైష్ఠికి, యను భేదంబుల నొప్పి ప్రత్యేకంబు ద్వివిధంబులయ్యె. నందు నైష్ఠికి సురల యాఱు విధంబులయ్యె; అనైష్ఠికి యేకరూపయ్యె; ఈయుభి, విహితావిహిత భేదంబులతో మఱియు ననేకవిధంబులయ్యె, వాని స్వరూపంబు మఱొకమాఱు దెల్పెద నిపుడు ప్రసిద్ధంబులగు నా రెండు భక్తులకుఁ దొమ్మిది యంగంబులను బుధులు లెక్కపెట్టి రవ్వానిని వాని స్వరూపంబును దేటపఱతు వినుమని యిట్లనియె.

గీ. శ్రవణమును గీర్తనంబును • స్మరణసేవ
నములునున్ దాస్యమును నర్చ • నయునువంద
నమును సఖ్యంబు స్వాత్మార్ప • ణమును ననెడు
నవవిధాంగము లొందిత • నర్చుభక్తి. 228

వ. ఇఁకను వీనిస్వరూపంబు దెలియఁజేయుదుఁ నారయుము.

సీ. నాదులీలాకథ • లాదట వినుచుహా, ర్షము నొందుటయె శ్రవ• ణమనఁబడును
హృదయాంబరముననా • హృద్యలీలలను దా,రొక్కనిపాడుటద్దికీ•ర్తనమనఁబడు
ననుజగన్మయునిగా•నమ్మినిర్భయమతి, స్మరియించుచుండుటే • స్మరణమగును
అరుణోదయాదిగ•నహము రేయియు వేడ్క, చెన్నొందఁగొలుచుటే•సేవనంబు

గీ. హృదయపీయూష రసమది • యుబికి పాఱఁ
బ్రియముఁ జెందుటే దాస్యమన్ • బేరుఁగాంచు
రహియమర షోడశోపచా • రములు దనర
నన్నుఁబూజించుటయె యర్చ •నంబు వినుము. 230

క మనువును జపించుచునుమది, ననువుగధ్యానము సలుపుచు • నష్టాంగములు
ర్వినిఁ జేర్చిమ్రొక్కుటే వం, దనమని చెప్పుదురు పరమ•తత్త్వజ్ఞ మునుల్

గీ. కడఁగి కష్టసుఖముల లె ♦ క్కఁగొనకెప్డు
నమ్మికొలుచుటె సఖ్యమ ♦ నాఁగఁజెలఁగుఁ
దనువు నెంతయుఁ బేర్మిమైఁ ♦ దనకుఁ గాక
నాకు విడుచుటె యాత్మార్ప ♦ ణంబు చెలువ! 231

వ. ఈయవి తొమ్మిదియు భక్తికంగంబులై భుక్తిముక్తిప్రదంబులై నాకతి ప్రియంబులై యలరారుచుండు నింకను బిల్వాశ్రయాదికంబులగు నుపాంగం బులును పెక్కులుగల వవ్వాని నీవయారయఁ గలవిట్లుసాంగోపాంగమగుభక్తి తెఱంగునీ కెఱింగించితి.

గీ. ఇద్ది వైరాగ్యమాతృక ♦ యిద్ది ముక్తి
దాత్రి సర్వఫలోత్పత్తి ♦ దాయిని యగు
నీకుఁబోటి యొనర్చు బల్ ♦ నీటుమెఱయ
నామదిఁ గరంచు పెక్కేల ♦ నలినవదన! 233

గీ. భక్తి జ్ఞానంబు విరతినాఁ ♦ బరఁగుత్రిపుటి
యందు జ్ఞానవైరాగ్యము ♦ లమరుటరిది
భక్తినొందుట సులువగు ♦ భక్తియొదవ
సర్వమీడేఱు నాదువ ♦ శ్యతఁ బొనర్చు.

వ. మఱియు భక్తివశ్యుండనై యేను.

శా. పాపాత్ముండగు పక్షికంఠునకు బల్ ♦ భాగ్యంబులర్పించితిన్
బాపన్ వేఁపఁగఁజూచి దండధరునిన్ ♦ బ్రాణంబులన్ బాపితిన్
సాపాటుక్ బొనరించితిన్ గరళమున్ ♦ జంకింతయున్ జెందకే
యీ పాట్లన్నియు భక్తినిన్ వలచియే ♦ యింద్వర్ధబింబాలికా! 235

ఉ. కావున దేవి! నే మిగులఁ ♦ గాంక్ష యొనర్చెద భక్తియోగమున్
శ్రీవిలసిల్ల భక్తులను ♦ జేరెద నెల్లపుడన్న దేవియున్
భావమునందు భక్తియె ఘ♦నంబని మెచ్చి ప్రమోదమొందె నిం
కేవియొ ధర్మమర్మము ల♦నేకములడ్గినఁ జెప్పె నీశుఁడున్. 236

వ. అహరహం బిట్లు లోకహితార్థినియై యమ్మహేశ్వరి మహేశ్వరుని నానాశాస్త్ర సంకేతవిషయంబులను వర్ణాశ్రమాచార నిబంధనంబులను స్త్రీ పురుష ధర్మం

బులను జ్యోతిశ్శకున సాముద్రిక వైద్యేతిహాసక్రమంబుల నడ్గి సదుత్తరంబు లొంది యానందమొందుచుండె ననుడు సూతునకు శౌనకాదు లవ్వలి కథ నెఱింగింపుమనుటయు సూతుం డిట్లనియె.

—* ప్రయాగలో దేవమునులు యజ్ఞము నొనర్చుట *—

చ. అతుల మునీంద్రులెల్లరు ప్ర♦యాగను జేరి మహామఖంబొకం
డతను విభూతిసల్పుచు మ♦హామహులందఱుఁ గోరి పిల్వఁగాఁ
గుతుకముతోడ నందు నొనఁ♦గూడిరి సర్వసుపర్వులున్ ఋషుల్
క్రతువది పెద్దకాలము వి♦రాజిలె నెల్లరుమెచ్చ నచ్చటన్. 238

గీ. అందు బ్రాహ్మిసమేతుఁడై ♦ యబ్జభవుఁడు
భృగువు భగుఁడును బూషము♦న్నగు గరిష్ఠు
లుండిరి మహేశుఁడును వచ్చి♦యుండె నంత
దక్షుఁ డొకనాఁడు విచ్చేసె ♦ దర్పమెసఁగ. 239

క. వచ్చిన దక్షునిఁ గనుఁగొని, యచ్చటివారెల్ల లేచి ♦ యాహ్లాదముతో
హెచ్చగు గద్దియనిడి మది, మెచ్చునటుల్ మ్రొక్కి కొలువ♦ మేలుగ నతఁడున్.

ఆ. వారిగారవించి♦ వారిజసంభవుఁ, జేరి మ్రొక్కి గద్దెఁ ♦ జేరి కూరు
చుండి శివునిఁగనియ ♦ తండు దనను జేరి. మ్రొక్క లేదటంచు ♦ నుక్కుమిగిలి.

క. మునులను వేల్పులఁగనుఁగొని,యనియె భవుండితఁడుమామ♦ కాత్మజఁగొనినా
కనువుగ శిష్యుండైనను, నొనరింపఁడు గౌరవంబు ♦ నొక్కింతేనిన్.

ఆ. అశుచి లుప్తకర్ముఁ ♦ డతిభిన్నసేతువు, మాని,యీతఁడిట్టి ♦ వానికేన
నర్హుఁడైనవాని ♦ కామ్నాయవిద్యను, బలెనొసంగినాఁడఁ ♦ బట్టి నట్లు. 248

సీ. ఘోరంబులగు ప్రేత ♦ వారంబులనుగూడి, సంచరించుచునుండు ♦ సంతసమున
నిలువాకిలియునని ♦ యెంచక నిచ్చలు, కాపురంబుండును ♦ గాటియందు
ఉన్మత్తునిన్ బోలి ♦ యొడలెఱుంగక యెప్డు, నగ్నుడై హసియించు♦ నానఁదక్క
తామసజనులకుఁ ♦ దావిభుండై కడు, కూరిమితో నేలు ♦ కొనును వారి

గీ. పేరశివుఁడని యశివు ♦ డై వెలయు నిట్టి
నష్టశౌచునకెఱుఁగక ♦ నలినసూతి

చోదనన్ జేసి యెద్దియుఁ • జూడకట్టు
సాధ్వియగు కూఁతునొసఁగితిఁ • జదురుఁదప్పి. 244

—* దక్షుఁడు శివుని శపించుట *—

క. అనియిట్లుపలికి వేగమె, కనుఁగవయందగ్ను లొదవఁ • గనుఁగొనియభవుఁ
బెనుకినుక తోడ నుదకం, బును ముట్టి శపించెనిట్లు • భూతేశ్వరునిన్

క. ఇతఁడిఁకను సర్వయజ్ఞ, ప్రతతుల భాగంబులేక • వందురును బహి
ష్కృతుఁడగు సురలకు మునులకు, నతీతుఁడగు నితనికేటి • కాహవ్యంబుల్

గీ. ధాత మున్నగువారు వ•ల్దనుచు నుడువు,చున్న నిట్టులఁ గొంకక•యుద్ధతమతి
యై శపించిన దక్షున • కలిగి నంది, కేశుఁడిట్లని ప్రతిశాప•మిచ్చె వేగ. 247

—* నందికేశ్వరుఁడు దక్షునకుఁ బ్రతిశాపం బిచ్చుట *—

ఉ. ఓరి ! దురాత్మ! దక్ష! విను•మోరి! మహేశ్వరు యజ్ఞకోటికిన్
దూరముసేయ నీతరమె ? • దుర్మతి ! శర్మముదక్కి నీవిటుల్
గారులుప్రేల నేమియగుఁ•గాపురుషాగ్రణి ! బస్తమాళివై
తీరెదుగాక వేగ నిఁకఁ • దీఁపురమెల్ల నడంగుఁ గావుతన్. 248

చ. ఎవనిఁ దలంచినంత సక•లేజ్యలు పూర్ణతనొంది మించు నిం
కెవని నుతించినన్ జనుల•కెల్ల నమంగళముల్ దొలంగి మే
లవు; నెవనిన్ భజింత్రు గమ•లాక్షుఁడు నీ గురుఁడైన ధాత నా
యవికృతు నాదిదేవుని వృ•థా శపియించితె! యజ్ఞబాహ్యుఁగా

క. అని తన్ను శపించిన నం,దినిఁగని దక్షుండు మిగులఁ • దీంద్రపుటలుకన్
గొని యిట్టుల మరల నెపిం, చెను ముందుఁ వెనుకఁ గనక • చేవదలిర్పన్

—* దక్షుఁడు నందికేశ్వరుఁడు మున్నగువారిని శపించుట *—

ఉ. మీరలు రుద్రభక్తులయి • మీఱియిటుల్ చెలరేగుచున్న వా
రీరిఁక వేదబాహ్యులయి • యెల్లరు వేదపథంబు వైదికా
చారము దవ్వుఁజేసి భసి • తానసులై చరియింత్రుగాక బృం
దారకులున్ మునుల్ దగుప•థమ్మునఁ జేరకయుంద్రు గావుతన్. 251

వ. అనిదక్షుండు శపించినయంత భృగ్వాదు లలరుచున్నన్ గాంచి నందికేశుండు మరల నవ్వారికిట్లు ప్రతిశాపంబిచ్చె. 252

—* నందికేశుఁడు భృగ్వాదిమునులకు శాపం బిచ్చుట *—

గీ. ఎవరు శివునకు విముఖులై • యేవమనక
యిట్టి తుచ్ఛోక్తులకు ముదం • బెనయువారొ
యట్టివారలు వేదత • త్వార్థమునకు
బాహ్యులగుదురుగాక యె • ప్పట్లనేని 253

క. మఱియును గామాత్మకులై, దరిద్రులయి యాచకులయి • ధర్మచ్యుతులై
వెఱవక యభక్ష్యములఁదిను, దురు శూద్రులయాజకులగు•దురునగజగముల్

వ. అని శాపం బిచ్చినంత శివుండుడిపి దక్షశాపంబున కావంత యలుగక నందికే
శున కిట్లనియె. 256

ఆ. తగునె బ్రహ్మకులుల • దండింప శాపోక్తి, నేమియయ్యె శాప•మీాయనాకుఁ
బరులకోసరముగ•బావిదూఁకుటమేలె?, తెలియునడెవాఁడె• తెలియలేఁడు.

వ. అని యిట్లు నందికేశుని కందుఁబాపి సత్వరంబుగఁ బరిజనంబులతోఁ బరమేశ్వ
రుండు కైలాసంబున కేగెనంత దక్షుండు గుపితుండై భృగ్వాదులను దోడ్కొని
కనఖలక్షేత్రంబుఁ జేరి యందు శివవిహీనంబుగ వాజపేయమఖం బొనరించి
యట్టులే బృహస్పతిసవనంబుఁ జేయనెంచి సకలామరులను బరమమునుల
నందఱఁ బిలిచి యజ్ఞారంభంబు సేయుడు—

—* ద క్ష య జ్ఞ ము *—

ఆ. కదలివచ్చె నటకు • గంజనేత్రుఁ డజుండు, దేవనాథుఁడాది • దిక్పతులును
వారిగేహినులును • వసుగణంబును ద్వాద, శార్కులును గ్రహంబు•లలరివేగ.

వ. మఱియు నిఁకను విశ్వేదేవతులును మరుత్తులును బితృగణంబు లప్సరో
జనంబులు గంధర్వ సిద్ధ విద్యాధర కిన్నర యక్షోరగ పతంగ ముఖ్యులును
గశ్యపాగస్త్య వామదేవాత్రి భృగుభగమరీచి, నారద పరాశర గర్గ, భార్గ
వాది పరమమునీంద్రు లరుదెంచి రవ్వారి కందఱకు దక్షుఁ డర్హ సత్కారంబు
లొనరించి విశ్వకర్మ విరచితామల గేహంబులు సమర్పించి యందుంచిన
వారందఱట్లుండుడు సవనంబునందు భృగ్వాదులు ఋత్విజులుగను బుండరీ
కాక్షుం డధిష్ఠాతగను బద్మజుండు ద్రయీవిధిదర్శకుఁడుగాను సర్వదిక్పా
లులు సాయుధులై రక్షకభటులుగను ద్వారపాలకులుగను నియమింపఁ బడి
రింకను యజ్ఞంబు సురూపంబై యజ్ఞశాలఁ జేరియుండె నగ్నియు నిజరూపం

బున హవిర్గ్రహణంబునకు సిద్ధంబై యుండె నిల్లెనుబది యెనిమిదివేలు ఋత్విగ్గణంబులును, నలువది నాలుగువేలుద్గాతృగణంబులును నట్లే యధ్వర్యు హోతృగణంబులును దీక్షితులై యుండిరంత దక్షుండు దారతో రచిత కౌతుక మంగళాచారుండై దీక్షితుండై యజ్ఞశాలం జేరియుండె నందఱాత్మ కార్యపరతంత్రులై యుండిరా సభయందుఁ గపాలి యనర్హుఁడనియు నాతనిఁ జేరుట సతియు ననర్హయనియుఁ బిలువనికతమ్మున సతీమహేశ్వరులు దక్కఁ దక్కిన నిఖిలామర దివ్యముని జనంబులు, బ్రహ్మర్షులు, రాజర్షులు, మున్నగు వారెల్ల సదారంబుగ సపరివారంబుగ విచ్చేయుటఁ జేసి సభ యెంతయు సందడి మిగిలియుండుట నందు శైవాగ్రగణ్యుండగు దధీచి, మహేశ్వరీమహేశ్వరుల పొలకువఁ గాంచక యులికిపడి దక్షునకిట్లనియె.

ఉ. అందఱుఁ జేరి నారిచటి ♦ కయ్యలు నమ్మలు రాకయుండిరా
యిందుకళాధరుండు శివ ♦ యేలొకొ పిల్వఁగ లేదొ వారి నిం
దిందఱుఁ జేరియున్న సభ ♦ యెంతయు దేవుఁడు లేని జాతర
ట్లుండగియుండె నీకిదియు ♦ లోపముగాఁ గనుపట్టదే ? మదిన్ 260

ఆ. ఎవనిచేత శుభము ♦ లేప్రొద్దుఁ బాయక, భక్తజనుల నొందుఁ బరమశివుఁడ
తండు చేరకుండెఁ ♦ దగుకతంబెద్దియో, సవము నెగ్గఁగలదె! ♦ శివుఁడు లేక

ఆ. వినుమమంగళములు ♦ విఘ్నముల్ రాకాసు, లెవనిఁ దవులఁ జూచి ♦ యవియు వేగ,
నట్టి పరమశివుని ♦ నభవుని వెడచేసి, తేల? దక్ష! యెఱిఁగి ♦ యెఱిఁగియిట్లు

వ. ఇప్పటికేనియు

చ. పనుపు విధాతనేనియును ♦ బద్మదళాక్షుని నేని వేగఁ గూఁ
తును బరమేశ్వరున్ వడిగఁ ♦ దోడ్కొనిరమ్మని దక్ష! యట్టులై
ననుభవదీయ యజ్ఞము జ ♦ నస్తుతమై సిరిఁ బొల్చు సిద్ధినిన్
గొనునిఁక నీవు శ్రైష్ఠ్యమును ♦ గొందువు సర్వసుపర్వులందునున్ 263

వ. అనిన విని కినిసి దక్షుండు మునికిట్లనియె

చ. ముని! వినుమా! కపాలి గడు ♦ భూతగణంబులఁ బ్రేతవర్గమున్
వెనఁగొని యస్థిసంచయము ♦ పేరిమిఁ జేకొని కాడులందు నె
ప్పును దిరుగాడుచుండు నిఁకఁ ♦ బుత్రియు నాతని చెట్టఁబట్టుటన్
మనమున వీరనర్హులని ♦ మానితి యాగమునందుఁ బిల్వఁగా 264

చ. అనవిని యెల్లరున్ వినియు ♦ నద్దము సెప్పక యున్నఁ జూచియ
మ్మునికులచంద్రుఁ డేవమును ♦ బొందిమఖంబిది బన్న మొందు నిం
దునఁదగు వారలెల్లరును ♦ దుఃఖముఁ జెందుదు రివ్విభుండునున్
ఘనమగు నాపదన్ బొరయుఁ ♦ గాక! యటంచు శపించి వ్రేల్మిడిన్ 265

గీ. తనదు శిష్యులతోఁగూడఁ ♦ దరలె మఖముఁ
బాసి యాతనితోఁబాటు ♦ వామదేవ
మునియు ఘటసంభవుఁడు గౌత ♦ ముఁడు శిలాదుఁ
డును గదలిపోయిరెంతయుఁ ♦ గినుకఁగదిరి 266

చ. చనిన మునీంద్రులన్ గనియు ♦ సంతసమున్గొని దక్షుఁడిట్లు వ
ల్కెను ముదమయ్యె వీరిటుల ♦ లేచి ప్రయాణముసేయు టెందు శ
ర్వుని మతమొందినట్టి శఠ ♦ బుద్ధు లనిద్ధులు చేరరాదిఁకన్
మునులు! సుపర్వవల్లభులు! ♦ పూర్తి యొనర్పుఁడు నాదుజన్నమున్ 267

వ. అనుడునంత భావ్యనర్థ వశంబునఁ గేశవుండును బుత్రస్నేహంబునఁ బద్మజుం డును బ్రంహాండాధిపతియగుటన్‌జేసి బుగులున నెల్ల దివ్యర్షి జనంబులును మిన్నకుండి జన్నంబున కారంభముచేసి యొనర్చుచుండి రంత రాజతాద్రి యందు సవితానంబగు ధారాగృహంబున సఖులతోఁ సంతసంబుననున్న మహే శ్వరి యాకసంబున విమానంబులతో దక్షాధ్వరంబున కరుగుచున్న వేల్పులఁ గాంచి సఖియగు విజయంబంచి తన్ముఖంబున సర్వం బెఱింగి మనంబునం దిట్లాందోళనం బొనర్చె.

—* సతీదేవి దక్షయజ్ఞమునకుఁ బోవుటకు శివుని సెలవడుగుట *—

చ. జనకుఁడు మేటిజన్నమును ♦ సల్పెడునంట! మదంబయేని న
య్యనఘుఁడునేని నన్‌బిలువ ♦ రక్కట! యక్కతమేమొ యెట్టులై
నను నటకేగకుండిన మనంబు దిరంబగునే? మదాత్మనా
థుని కెఱిఁగించి సెల్వుఁగొని ♦ తొందరగా నట కేగఁగావలెన్. 269

క. అనికొని యిట్లు శివుండుండిన యాస్థానమును జేరి ♦ నిలిచి ప్రణతగా
ననఘుఁడు గనుఁగొని సతితో, నసె నేటికివచ్చితిందు ♦ నరవిందముఖీ !

చ. హరుఁడిటు లడ్గఁగా సతియు ♦ నంజలిచేసి వచించె జీవితే
శ్వర ! విను నాదు తండ్రి యొక ♦ జన్నము సేయుచునుండెనంట ! నీ

ర్జరులు మునుల్ ఋషుల్ నిఖిల • చారణసిద్ధపతంగ నాగ కి
న్నరు లరుదెంచినార లఁట! • నామది యూరెడు నందుఁ బోవఁగా. 271

ఆ. పిలువఁడాయె నేమి•తలఁచెనో? నాతండ్రి, మఱచెనో కొ! మనల•మానసమున
నగునె? మఱచుటెందు•నల్లునిఁగూఁతును, గతము దేమొవింత•గాదె! యిదియు.

సీ. రహి "ననాహూతోధ్వ•రంగచ్ఛ" యనుసూరి, సూక్తికి మదిలోనఁ•జోటొసంగి
అఱువ దేడులుదాఁట • నస్తాబిస్తనుచొప్పు, మునుదిమి దక్షుని తెఱం•గెదమరల్పి
పాయక నినుఁగొల్చు • పడఁతిని భక్తనో, నాకూర్మిఁదీర్ప మ•నంబుఁబూని
ఆఁడది పుట్టింటి•కాసఁజెందుననాఁ బ్రజ, జలు వల్కునుడిమదిఁ•జాలఁదడవి

గీ. పయన మొనరింపు దేవేశ! • రయము మీఱ
నన్నుఁ దోడ్కొని ప్రమథ జ • నంబుతోడ
రాఁదలఁచవేని ననుఁబంపు • మాదరమునఁ
బోయివచ్చెద నీపాద • ములకు మ్రొక్కి 278

క. చని యందుల కేటికి మన, లను బిల్వఁగ మానెనో త • లంపెఱిఁగెద వే
గనె మఱలివచ్చెదను నా, కనుజ్ఞయిడిపంపు చూతు • నాయుత్సవమున్ 273

క. అని సర్వేశ్వరి యడిగిన, విని శివుఁడా దక్షసవన • వృత్తంబెల్లన్
మనమందెఱింగి యనెనీ, జనకుఁడు నన్ జిన్న సేయ • జన్నముఁ బూనెన్ 275

ఉ. కూళయతండు నాపయినఁ • గ్రోధమునొంది దురుక్తులాడి యీ
వేళకు జన్నమంచునొక • పేరిడి నన్ వెలివెట్టి సల్పెడున్
హాళిగ నందుఁబోవ మృతి • కన్నను నెక్కుడు దుఃఖమౌఁ జుమీ
యాళిరో! మానుమీ పయన • మాత్మహితంబుగ నెంచి యుత్తఱిన్ 276

క. ఇటు లనిననుఁ జనుటకు లం, పటయై యున్నట్టి తనదు•పణఁతిన్ గని మీఁ
దట రానున్న యనర్థము, పటుమతి నెఱిఁగియును నటకుఁ • బంపఁగనిచ్చెన్ 277

—* సతీదేవి దక్షయజ్ఞమునకుఁ బోవుట *—

సీ. వృషముపై నెక్కి యఱువది • వేల గణము
గొలువ దేవేరి! యటకేగు • గొంకకనుడుఁ
గడుముదం బొంది కై సేసి • వడిగ నెద్దు
నెక్కి జామరములు ఛత్ర • మేయఁజెలులు 278

క. ఒకచెలియ గోరువంకను, నొకచెలి విరికందుకంబు ♦ నొకచెలి యద్దం
బొకచెలి వికసితపద్మం, బొకచెలి తాంబూలపేటి ♦ నొంది చనిరొగిన్

వ. కదలి యంతంత నొదవెడు దుశ్శకునంబులకు మదిఁ గొంకుచు సతీదేవి యతి త్వరితంబునఁ గనఖలక్షేత్రంబుఁ జెంది యందు దక్షయజ్ఞ ప్రాకారంబు గవను ముంద ఱ వృషంబుడిగ్గి బలంబుల నెల్ల నందయునిచి కతిపయ పరివారంబుతో యజ్ఞశాలం దఱియుడు నంత వీరిణి యాత్మజాతన్గని యాదరంబున నెదుర్కొని పీఠంబు నొసంగుటయు నక్కచెల్లెండ్రును నట్లే యాదరంబుఁ జూపుటయుఁ దండ్రియగు దక్షుండుమాత్రము దన్నుఁగాంచియు ననాదరంబున మిన్నకుండుటయు వేల్పులెల్లరును దక్షానుమతితోఁ దన్నుఁ జూచియుఁజూడనట్లు స్వవిహిత హవిర్భాగములందుకొనుచుండుటయు, నాత్మవిభుండగు మహాదేవున కందు హవిర్భాగంబు శూన్యంబుఁ జేయుటయుఁ గాంచి తల్లి యొసంగిన పీఠంబుఁ దాఁకక మహాదేవి రుష్టయై క్రోధాగ్నిఁ గాల్చునదియుఁబోలె దక్షునీక్షించి యిట్లనియె. 280

మ. జనకా! యేల మహేశ్వరున్ బిలువ కీ♦చందంబు జన్నంబొన
ర్పను బూనికొన్ దొరఁకొంటి వీజగము లే♦భద్రాత్ముచే శుద్ధిఁగాం
చునొ యయ్యాదిమదేవు నన్యులవలెన్ ♦ జూడన్ వివేకంబె య
ఘనుఁడిచ్చోటికి రాకయున్నఁ జెడు యా♦గంబిద్ది నేఁజెప్పితిన్. 281

క. యజ్ఞవిదగ్రేసరుఁడున్, యజ్ఞాంగుఁడు యజ్ఞతనుఁడు ♦ యజ్ఞకరుఁడునున్
యజ్ఞేశ్వరుఁడగు నీశ్వరు, యజ్ఞంబునఁ బిలువకున్న ♦ యజ్ఞంబగునే? 282

ఉ. ఈ హరి నీ పితామహుని ♦ నీ పురుహూతుని నీ మునీంద్రులన్
మోహముతోడఁ బిల్చి యల ♦ భూతపతిన్ విడనాడితీవు వీ
రా హరుచేతనే పదవులంది ♦ యిటుల్ దొరలైరి యద్ది నీ
వూహనెఱుంగకిప్పగిది ను♦త్పథమొందితి వజ్ఞశేముషీ! 283

—* సతీదేవి విష్ణ్వాదిదేవతల నుపాలంభించుట *—

వ. ఇట్టులడిగి నిలింపులన్ జూచి యిట్లనియె,

చ. చనునె హరీ! సరోజభవ! ♦ శక్ర! హుతాశనముఖ్యులార! స
న్మునికులవర్యులార! శశి♦భూషణుఁ డబ్జభవాండభాండపా

వనుఁ డతులుండు రానియెడ ♦ వాసిగ మీరలుచేరి హవ్యముల్
గొనుచు వసించినా రిటులఁ ♦ గొంకును జంకును మాని యాత్మలన్. 284

ఉ. ఓయి రమేశ! నిన్ను నిటు ♦ లుద్భవమొందఁగఁజేసి మేటి యా
మ్నాయములిచ్చి దైత్యజన ♦ మారణసాధనమైన చక్రమున్
శ్రీయలరంగ నిచ్చియు న♦శేషజగత్సముదాయనాథుఁగాఁ
జేయఁగ లేదె? విస్మృతినిఁ ♦ జెందఁగ మందమనీష! యొప్పునే. 285

చ. నలినజ! నిన్నుఁబుట్టఁగ నొ♦నర్చి శ్రుతిప్రకరంబొసంగి యీ
విలసిత లోకరాజి నొద♦వింపఁగఁ జేసెద సృష్టిచాతురిన్
బలమునొసంగి సర్వసుర♦వందితుఁజేసె దయాళు నాశివున్
దలఁపఁగఁ జెల్లదే యిటుల ♦ దర్పము సర్పమువోలెఁ జెందదే! 286

గీ. చెలఁగి నీ యైదవశిరంబుఁ ♦ జిదిమివైచి
మదముఁబోకడఁ బెట్టిన ♦ మానసమున
నదియు నేనియు దలఁపవే ♦ యచ్చెరియము
పంకజోద్భవ! యిమ్మాడ్కి ♦ బాటఁదొలఁగి 287

ఆ. అమరనాథ! యేల ♦ యతిగర్వితుండవై నిక్కి దడిచిపడకు ♦ నీదుహస్త
మశనితోడ స్తంభ ♦ మందించు టెఱుఁగవే, మరలఁగుడుతు వార్తి♦ బిరబిరనిట

క. అనియెడు కూఁతును గని పెను, కినుకన్ గొని బొట్టులనె నో♦గిన్ దక్షుఁడు మా
నిని! నిన్నెవ్వరు పిలిచిరి ♦ చనునే? యిటు పిలుపులేని ♦ సవనముఁజేరన్ 289

ఉ. సాంకేతిక సూరకుండు మటుఁ ♦ బోవకయుండిన, నీదు నాథు జ
న్నమ్మున కేను బిల్వ నగు ♦ ణమ్మొకఁజేనియు లేదు ప్రేతభూ
తమ్ములతోడ నేస్తము స ♦ తమ్మొనరించుచు నొల్కియందు ని
త్యమ్ముగనుండుఁ గశ్మలుఁడు ♦ దైవతగోష్ఠికిఁ బాఁపితిన్ జుమీ!

గీ. అరయ కిదియెల్ల నా విరూ ♦ పాక్షునకును
నిన్నొసంగితి విధిఁబట్టి ♦ నేర్పుమాలి
అరసి యిఁక యల్కవిడుము దా ♦ యమును గొనుము
నీవుమాత్రము దాటొయ ♦ ణీ! రయమున. 291

—* సతీదేవి దక్షునిఁ దెగడుట *—

వ. అనిన విని మహేశ్వరి దురాత్ముఁడగు నాత్మజనకుని ప్రలాపంబుల కత్యంతం
బు గనలి మనంబున నీశ్వరోక్తిం దలఁచి యుం దవిశ్వాసం బొనర్చిన తనదు
ననుచితంబును వరప్రదాన సమయంబునందు శంకరుఁడు దనకుఁ జేసిన సమయం
బును నారసి పశ్చాత్తాపంబుఁ జెంది మనంబునం దిట్లాందోళనం బొనర్చె

ఉ. ఎట్టులఁ బోవుదాననిఁక • నే విభునొద్దకుఁ జిక్కువచ్చె న
న్నెట్టుల నేలు సర్వజగ • దీశ్వరుఁ డిందలి వృత్తమడ్గనే
నెట్టులనీ దురాత్ముతెఱఁ • గేర్పడఁ • జెప్పుదు ముప్పుమూఁడె ని
క్కట్టునఁ గూలితిన్ విభుఁడు • గాదన మానఁగలేక పోయితిన్ 293

వ. అని తండ్రి నుద్దేశించి

గీ. జనక ! శంకరు నిందచే • సిన యఘంబుఁ
గుడుతువిఁక సందియము లేదు • గొప్ప దుఃఖ
మొందుదువు పరమందును • నొందఁగలవు
ఘోరమగు నారకాగ్ని సం • కోచపడక 294

గీ. అఖిల దేహులకెపుడు ప్రి • యాత్ముఁడైన
యభవునకు నధికులును బ్రి • యాప్రియులును
లేరు; నిర్వైరు శర్వునిన్ • దెలియ కిట్లు
నీవ యెడచేసి తెవ్వారు • నేరరిట్లు 395

చ. పరుల గుణంబులన్ జడులు • పల్కుచునుంద్రు దోసంగులంచు నే
ర్పరులు గుణంబులన్ బడసి • పాటియొనర్పరు దోషబృందముల్
బరము లిఁకెప్డు దోసములఁ • బ్రౌఢిగుణంబులుగా నొనర్తు రి
ప్పరుసున నీ వనార్యమతి • భర్గునియం దఘమెంచినా విటుల్ 296

గీ. ఉత్తమ జనాంఘ్రి రజమున • నూడ్పఁబడిన
తెలివిగల కుణపాత్మవా • దులు జగమున
నుత్తముల నీసుమైదూఱు • చుందు రెందు
నదియె మంగళమై తన • రారుఁగాక 297

క. శివయను నక్కరములు రెం, డవియించును దలఁచువారి • యఘ పుంజములన్
శివునిఁ బవిత్ర యశస్కుని, శివేతరుఁడ వీవు దెగడఁ • జిత్రంబగుఁగా! 298